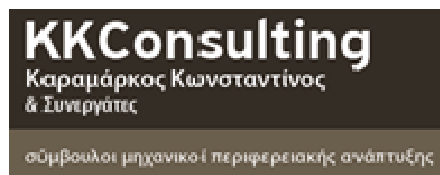

Μελέτη Διάγνωσης των Αναγκών της Περιφερειακής Αγοράς Εργασίας στο Βόρειο Αιγαίο

1^ο Παραδοτέο

Αποτύπωση Δεδομένων Προσφοράς και Ζήτησης Εργασίας
Καθώς και Φορέων Προσδιορισμού Συνθηκών Αγοράς Εργασίας

Μάιος 2015

Βασιλικής Μικρού 4, Τ.Κ. 50100
Περιοχή Αγίου Γεωργίου, Κοζάνη
Τηλ: 2461030713 – 2461049425
Fax: 2461049424
E-mail: kostas@kkc.gr

Περιεχόμενα

1	Προφίλ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	4
1.1	Αποτύπωση του Οικονομικού Προφίλ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	4
1.2	Συμμετοχή της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στο Εθνικό ΑΕΠ και η Συμβολή της στα Βασικά Οικονομικά Μεγέθη της Χώρας	7
1.2.1	Η Εξέλιξη του ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	7
1.2.2	Η Εξέλιξη του Κατά Κεφαλή ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	9
1.2.3	Περιφερειακή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)	11
1.3	Συμμετοχή των Τριών Τομέων και των Επιμέρους Κλάδων στην Οικονομία της Περιφέρειας	13
1.3.1	Η Συμμετοχή των Τριών Τομέων στην Οικονομία της Περιφέρειας.....	13
1.3.2	Η Συμμετοχή των Επιμέρους Κλάδων στην Οικονομία της Περιφέρειας	14
1.4	Αποτύπωση του Επιχειρηματικού Ιστού στην Περιφέρεια και Ανάλυση Τάσεων, Εξειδικεύσεων, Αναπροσαρμογών και Κατευθύνσεων	17
1.5	Οι Επιχειρήσεις της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	23
1.6	Διάρθρωση του Παραγωγικού Δυναμικού της Περιφέρειας σε Επίπεδο των Τριών Τομέων και των Επιμέρους Κλάδων.....	26
1.6.1	Διαρθρωτικά Χαρακτηριστικά Πρωτογενούς Τομέα	26
1.6.2	Διαρθρωτικά Χαρακτηριστικά Δευτερογενούς Τομέα	36
1.6.3	Διαρθρωτικά Χαρακτηριστικά Τριτογενούς Τομέα.....	42
1.7	Αναφορά και Ανάλυση στην Παρουσία των Επιχειρήσεων στον Παραγωγικό καμβά της Περιφέρειας και των Τάσεων που Παρουσιάζονται, ως Αποτέλεσμα και των Επιλογών της Περιφέρειας.....	50
1.8	Εκτιμήσεις για Νέες Επιχειρήσεις Συμπεριλαμβανομένων των Προτεραιοτήτων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3).	55
1.8.1	Οι Προτεινόμενοι Κλάδοι και οι Στόχοι ανά Κλάδο	55
1.8.2	Προτεινόμενες δράσεις νέων επιχειρήσεων ανά κλάδο	59
2	Εργατικό Δυναμικό Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου	64
2.1	Θέση της Περιφέρειας στην Αγορά Εργασίας της Χώρας και της ΕΕ.....	64
2.2	Περιφερειακή Αγορά Εργασίας - Διερεύνηση Τάσεων Εργατικού Δυναμικού – Βασικά Δεδομένα Απασχόλησης.....	66
2.3	Απασχόληση (Διάρθρωση, Μεταβολές, Δυναμική, Ανάλυση κατά Τομείς και Επαγγελματικές Ομάδες)	70
2.3.1	Διάρθρωση Απασχόλησης ανά Τομέα / Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας και Επάγγελμα	70
2.3.2	Μεταβολές - Δυναμική της Απασχόλησης ανά Τομέα / Κλάδο και Επάγγελμα.....	75
2.4	Απαιτούμενα και Διαμορφούμενα Επαγγελματικά Προφίλ - Διερεύνηση Τάσεων για τη Ζήτηση και Ανάδυση Νέων ή Εκσυγχρονισμό Υφισταμένων	

Ειδικοτήτων και Επαγγελματικών Προφίλ - Σύνθεση Ειδικοτήτων ανά Κλάδο /
Τομέα 89

2.5	Στοιχεία Ανεργίας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.....	93
2.5.1	Υφιστάμενη Κατάσταση, Μεταβολές και Εξέλιξη της Ανεργίας.....	93
2.5.2	Βασικά Χαρακτηριστικά Ανεργίας με Βάσει τα Χαρακτηριστικά των Ανέργων98	
2.6	Εκτιμήσεις για Νέες Ειδικότητες και Επαγγέλματα Συμπεριλαμβανομένων των Προτεραιοτήτων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3)	103
2.6.1	Εκτιμήσεις για Νέες Ειδικότητες και Επαγγέλματα με Βάση τους Τομείς και Κλάδους Προτεραιότητας στην ΠΒΑ	103
2.6.2	Εκτιμήσεις για Νέες Ειδικότητες και Επαγγέλματα ανά Ειδική Ομάδα Οικονομικού Πληθυσμού στην ΠΒΑ	105
2.6.3	Ειδική Ενότητα	107

1 Προφίλ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

1.1 Αποτύπωση του Οικονομικού Προφίλ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (ΠΒΑ) είναι μια αμιγώς νησιωτική Περιφέρεια με 5 μεγάλα και 5 μικρά νησιά με συνολική έκταση περίπου 3.800 km², αλλά που εκτείνεται σε μια ιδιαίτερα μεγάλη γεωγραφική έκταση, καθώς η απόσταση από το βορειότερο νησί (Λήμνος) ως το νοτιότερο (Θύμαινα) είναι μεγαλύτερη των 300 km. Η απόσταση των νησιών από την ηπειρωτική Ελλάδα είναι πολλές φορές μεγαλύτερη από την αντίστοιχη απόσταση από την ακτή της Μ. Ασίας.

Ο πληθυσμός είναι περίπου 200.000 κάτοικοι. Η Περιφέρεια έχει βιώσει έντονη πληθυσμιακή συρρίκνωση τις τελευταίες δεκαετίες και είναι μια από τις 3 Περιφέρειες που δεν έχουν ακόμη φτάσει στον πληθυσμό που είχαν το 1951 (στην ΠΒΑ 281.000 κατοίκους), παρά τη σταθεροποίηση μετά το 1991. Η τιμή της φυσικής κίνησης (γεννήσεις – θάνατοι) είναι αρνητική τα τελευταία 40 χρόνια και η περισσότερο αρνητική σε όλη τη χώρα. Το αποτέλεσμα είναι η σημαντική γήρανση του πληθυσμού. Ταυτόχρονα, η πληθυσμιακή έξοδος αφορά περισσότερο το πιο μορφωμένο και δυναμικό μέρος του πληθυσμού, με αποτέλεσμα γενικά πολύ χαμηλό εκπαιδευτικό / μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού της Περιφέρειας. Ως συνέπεια, η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από μικρά σχετικά ποσοστά συμμετοχής του ενεργού πληθυσμού, αλλά και από σχετικά χαμηλή ανεργία, ως σχετικά πρόσφατα, καθώς το 2011 το ποσοστό αυξάνεται στο 16,8%, ενώ μειώνεται και το ποσοστό απασχόλησης (από 44,4% το 2004 στο 35,4% το 2011). Όσον αφορά στο ΑΕΠ της ΠΒΑ (σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (ΜΑΔ), το 2010 εκτιμάται από τη EUROSTAT σε 70% του μέσου όρου της ΕΕ με μείωση από το 2006, μικρότερη όμως από αυτή του μέσου όρου της χώρας στην ίδια περίοδο. Οι διαφορές στο εσωτερικό της Περιφέρειας είναι σημαντικές όσον αφορά στον πληθυσμό, στην οικονομία αλλά και στην προσβασιμότητα των νησιών, με τα μικρότερα νησιά να χαρακτηρίζονται από επιπλέον δυσκολίες πρόσβασης, περισσότερο ηλικιωμένο πληθυσμό και μικρότερη οικονομική βάση.

Σύμφωνα με την τυπολογία του ESPON για τη δυναμικότητα των αστικών κέντρων, μόνο 2 πόλεις χαρακτηρίζονται ως Λειτουργικές Αστικές Περιοχές (Functional Urban Areas - FUAs) και αυτές με πολύ χαμηλούς βαθμούς: η Μυτιλήνη (με βαθμό 1,1) και η Χίος (με βαθμό 0,9). Οι τιμές και άλλων δεικτών που σχετίζονται με τους στόχους της «Λισαβώνας» ή με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020», όπως το ποσοστό της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, η Έρευνα και Τεχνολογία και καινοτομία (0 πατέντες), και το ποσοστό διείσδυσης νέων τεχνολογιών είναι πολύ χαμηλές. Το αποτέλεσμα είναι πολύ χαμηλός δείκτης ανταγωνιστικότητας (8 σε σχέση με 55 που είναι ο μέσος όρος της ΕΕ) και χαμηλές τιμές στους δείκτες Ανθρώπινης Ανάπτυξης (51,8) και Φτώχειας (51,2).

Όσον αφορά στην παραγωγή, η ανάλυση των κλάδων και της προστιθέμενης αξίας που παράγεται από κάθε κλάδο, αποκαλύπτει τις διαφορές στην παραγωγική δομή της Περιφέρειας από αυτή της Ελλάδας, αλλά και σημαντικές διαφορές μεταξύ των Περιφερειακών Ενοτήτων. Το 2000, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) της παραγωγικής δομής της Περιφέρειας προέρχεται από δραστηριότητες όπως η διαχείριση ακίνητης περιουσίας και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο (μαζί αντιπροσωπεύουν το 30,7% της συνολικής ΑΠΑ της Περιφέρειας), ενώ ο δημόσιος

τομέας (άμυνα, δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση και υγεία) καλύπτει ακόμη 20,2% και οι κατασκευές 6,3% (Πίνακας 2.3). Αν ως δυναμικές παραγωγικές δραστηριότητες θεωρηθούν όλες εκείνες που είτε εξάγουν προϊόντα υπηρεσίες ή που παράγουν προϊόντα στην περιοχή που αλλιώς θα καλύπτονταν από εισαγωγές, για την ΠΒΑ τέτοιου είδους δραστηριότητες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ο πρωτογενής τομέας, η μεταποίηση και ο τουρισμός. Η προσέγγιση αυτή είναι προφανώς μια απλούστευση της πραγματικής κατάστασης, καθώς και άλλες δραστηριότητες, όπως οι μεταφορές, ή η διαχείριση ακίνητης περιουσίας μπορεί να φέρνουν χρήματα στην περιοχή, αλλά δίνει μια καλή εικόνα της παραγωγής και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.

Το 2000, η συνολική ΑΠΑ που καλύπτεται από αυτές τις δραστηριότητες είναι 377,6 εκατ. € ή 20,7% του συνόλου, ποσοστό που είναι πολύ χαμηλό (ο εθνικός μέσος όρος είναι 26,8%), καθώς ουσιαστικά συνεπάγεται ότι πολύ μεγάλο μέρος της οικονομίας της ΠΒΑ εξαρτάται από εισαγωγές ή από μεταφορά χρημάτων από το κράτος. Η εικόνα του 2000 είναι ιδιαίτερα απογοητευτική για τη μεταποίηση, που καλύπτει μόνο το 1% της ΑΠΑ (σε σχέση με το 11,1% του γενικού μέσου όρου), ενώ στον πρωτογενή τομέα αποτυπώνονται οι πολύ σημαντικές ενδοπεριφερειακές διαφορές, με τη ΠΕ Λέσβου να κυριαρχεί στην αγροτική παραγωγή, τη ΠΕ Χίου στην αλιεία, κυρίως εξαιτίας των υδατοκαλλιεργειών που καλύπτουν περισσότερο από 11% της συνολικής ΑΠΑ. Στη ΠΕ Σάμου αντίθετα, ο τουρισμός είναι η πιο σημαντική δυναμική δραστηριότητα το 2000, αφού καλύπτει το 19% της συνολικής ΑΠΑ (Πίνακας 2.3). Το 2008 (τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχουν Περιφερειακά αναλυτικά δεδομένα ως σήμερα) η εικόνα μεταβάλλεται σημαντικά ως προς επιμέρους κλάδους, αλλά σε γενικό επίπεδο παραμένει όμοια. Αρχικά, η συνολική ΑΠΑ αυξάνεται κατά 73,3% (όσο και ο μέσος εθνικός όρος που είναι 74% περίπου), αν και το 2008 αντιπροσωπεύει την έναρξη της ύφεσης της Ελληνικής οικονομίας. Η αύξηση αυτή στην περίοδο 2000 - 2008 όμως αφορά περισσότερο αναδιανεμητικούς παραγωγικούς κλάδους, όπως οι μεταφορές - επικοινωνίες που αυξάνονται κατά 147% για τη χώρα και 76% για την ΠΒΑ, η δημόσια διοίκηση που αυξάνεται κατά 98% στην ΠΒΑ και 86% στη χώρα, η εκπαίδευση, που αυξάνεται κατά 144% στην ΠΒΑ και 114,6% στη χώρα, η υγεία που αυξάνεται κατά 97% στην ΠΒΑ και 111,8% στη χώρα και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο που αυξάνεται κατά 102,7% στην ΠΒΑ και 90,9% στη χώρα. Αντίθετα, η ΑΠΑ της γεωργίας – κτηνοτροφίας καταρρέει στη χώρα (-18,9%), αλλά μένει ουσιαστικά ίδια στην ΠΒΑ, ενώ η αλιεία καταρρέει στην ΠΒΑ με μείωση της τάξης του 62%, ιδιαίτερα στις Π.Ε. Χίου και Σάμου. Ο κλάδος των ξενοδοχείων και εστιατορίων αυξάνεται μεν στην ΠΒΑ, αλλά σε πολύ μικρότερο ποσοστό από άλλους κλάδους στην ίδια περίοδο, αλλά και πολύ χαμηλότερα από την αντίστοιχη αύξηση του κλάδου στην Ελλάδα (40,1% για την ΠΒΑ σε σχέση με 67% για την Ελλάδα).

Το 2008, οι λεγόμενοι δυναμικοί κλάδοι αντιπροσωπεύουν μόλις το 15% της συνολικής ΑΠΑ, παρά την αύξηση της συμμετοχής της μεταποίησης, εξαιτίας της πολύ μεγάλης μείωσης της πρωτογενούς παραγωγής (παράγει το 4% της συνολικής ΑΠΑ μαζί με τα ορυχεία, Πίνακας 2.4). Η μεταποίηση προβάλλει ως δυναμικός κλάδος, καθώς πια παράγει το 3,9% της συνολικής ΑΠΑ της ΠΒΑ. Όσον αφορά στους υπόλοιπους κλάδους, η διαχείριση ακίνητης περιουσίας συνεχίζει να παράγει την υψηλότερη ΑΠΑ με 16,9%, αλλά πια το χονδρικό και λιανικό εμπόριο παράγει σχεδόν την ίδια ΑΠΑ (16,4%). Οι δημόσιες δραστηριότητες (δημόσια διοίκηση, άμυνα, εκπαίδευση και υγεία) έχουν αυξηθεί σημαντικά και είναι υπεύθυνες για το 25% της ΑΠΑ (σε σχέση με το 20% το 2000 και το 19,6% που είναι ο εθνικός μέσος όρος το 2008). Έτσι, η οικονομία της ΠΒΑ το 2008 είναι ακόμη περισσότερο

εξαρτημένη από εισαγωγές και από τον δημόσιο τομέα. Ενδοπεριφερειακές διαφορές και πάλι υπάρχουν, αλλά φαίνεται να αμβλύνονται σε σχέση με το 2000. Έτσι, ακόμη η Π.Ε. Λέσβου είναι σχετικά εξειδικευμένη σε αγροτική παραγωγή, η Π.Ε. Χίου σε μεταποίηση και αλιεία, ενώ η Π.Ε. Σάμου σε τουρισμό.

Οι μεταβολές την περίοδο 2005 -2010 δίνουν μια πληρέστερη εικόνα της ύφεσης και των συνεπειών της στην Εθνική και Περιφερειακή οικονομία. Η μείωση της γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας συνεχίζεται και είναι πολύ μεγάλη (-19,7% για την ΠΒΑ) αν και μικρότερη από τη μεγάλη μείωση στη χώρα (-25,3%), με εξαίρεση την ΠΕ Χίου, όπου οι ιχθυοκαλλιέργειες πιθανότατα συνεχίζουν να αποτελούν σημαντικό και δυναμικό κλάδο (αύξηση της ΑΠΑ κατά 10,9% από το 2005 - 2010). Η ΑΠΑ της μεταποίησης μειώνεται οριακά στην Περιφέρεια, εξαιτίας της αύξησης στην ΠΕ Σάμου. Η απουσία αναλυτικών δεδομένων για το 2010, δεν επιτρέπει την εξέταση του χονδρικού και λιανικού εμπορίου χωριστά από τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια που θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν τον τουρισμό. Έτσι, μια δραστηριότητα που στο παρόν πλαίσιο θεωρείται δυναμική, είναι μαζί με μια που θεωρείται αναδιανεμητικού χαρακτήρα. Οπότε, η αύξηση κατά 1,8% δεν μπορεί να αποδοθεί σε καμιά δραστηριότητα ή κλάδο. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατάρρευση των κατασκευών (από το 2007 ήδη). Συνολικά, την περίοδο 2005 - 2010, η ΑΠΑ έχει αυξηθεί κατά 10,4% στην ΠΒΑ και 13,1% στη χώρα, ενώ στην Π.Ε. Χίου η αύξηση ανέρχεται σε 13,8%. Η συνολική όμως αυτή μεταβολή διακρίνεται σε δύο επιμέρους περιόδους, από το 2005 ως το 2008 και το 2009 - 2010, όπου όλα τα σχετικά μεγέθη μειώνονται, με εξαιρέσεις κλάδους όπως «Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων», που ακόμη παρουσιάζουν αύξηση.

Ως συνολικό σχόλιο, φαίνεται ότι η δομή της οικονομίας στην ΠΒΑ είναι τέτοια που να προκύπτει η ανάγκη ενίσχυσης δραστηριοτήτων όπως αυτές που χαρακτηρίζονται ως δυναμικές εδώ και κυρίως της μεταποίησης, που έδειξε να έχει μια δυναμική στην Περιφέρεια ως το 2008 και έπειτα να μειώνεται με πολύ μικρότερο ρυθμό από άλλες, αναδιανεμητικού χαρακτήρα δραστηριότητες. Ο τουρισμός είναι επίσης ένας κλάδος σημαντικός για την ΠΒΑ, όπως και η αγροτική παραγωγή, ιδιαίτερα αν συνδυαστεί με μεταποίηση.

Συνοψίζοντας τα ανωτέρω το κυριότερο χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε ότι αφορά την οικονομική της φυσιογνωμία, αποτελεί ο νησιώτικος χαρακτήρας και η γεωγραφική της θέση της όπου συμβάλλει στην περιθωριοποίηση της και στην αναπτυξιακή της υστέρηση λόγω, αφενός της ανεπαρκούς προσπελασιμότητας προς τα αναπτυγμένα αστικά κέντρα της Ελλάδας, και αφετέρου της αδυναμίας συνεργασίας προς τα παράλια της Μ. Ασίας λόγω των γεωπολιτικών συνθηκών και των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Τα κυριότερα προβλήματα της οικονομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου πηγάζουν από:

- Υψηλή εποχικότητα δραστηριοτήτων, που σε μεγάλο ή μικρότερο βαθμό στηρίζονται στον τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα στον τουρισμό, που σε συνδυασμό με την αυξημένη εξάρτηση από τις μεταφορές λόγω νησιωτικού χαρακτήρα είναι ιδιαίτερα ευάλωτη.
- Χαμηλή παραγωγικότητα με μικρό βαθμό εξειδίκευσης των απασχολούμενων και έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού τόσο στον πρωτογενή όσο και στον δευτερογενή τομέα.

- Έλλειψη διασύνδεσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την τοπική παραγωγική και κοινωνική βάση και μικρή ενσωμάτωση πτυχιούχων και επιστημόνων στην επιχειρηματική και επιστημονική κοινότητα.
- Χαμηλό επίπεδο επιχειρηματικότητας, απουσία εκσυγχρονισμού και οικονομιών κλίμακας για τις υπάρχουσες επιχειρήσεις.
- Χαμηλή εκμετάλλευση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας λόγω περιβαλλοντικών περιορισμών και προβλημάτων διασύνδεσης με το ηπειρωτικό δίκτυο, με αποτέλεσμα την μη κάλυψη ενεργειακών αναγκών, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες και την αυξημένη εξάρτηση από το πετρέλαιο.
- Ελλείψεις σε υποδομές και συχνότητα μεταφορών με αποτέλεσμα αυξημένο κόστος μεταφοράς και χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης.
- Υψηλό κόστος δημιουργίας και συντήρησης υποδομών σε συνδυασμό με έντονες πιέσεις στη δόμηση, τόσο για οικιστικές όσο και για τουριστικές λειτουργίες.

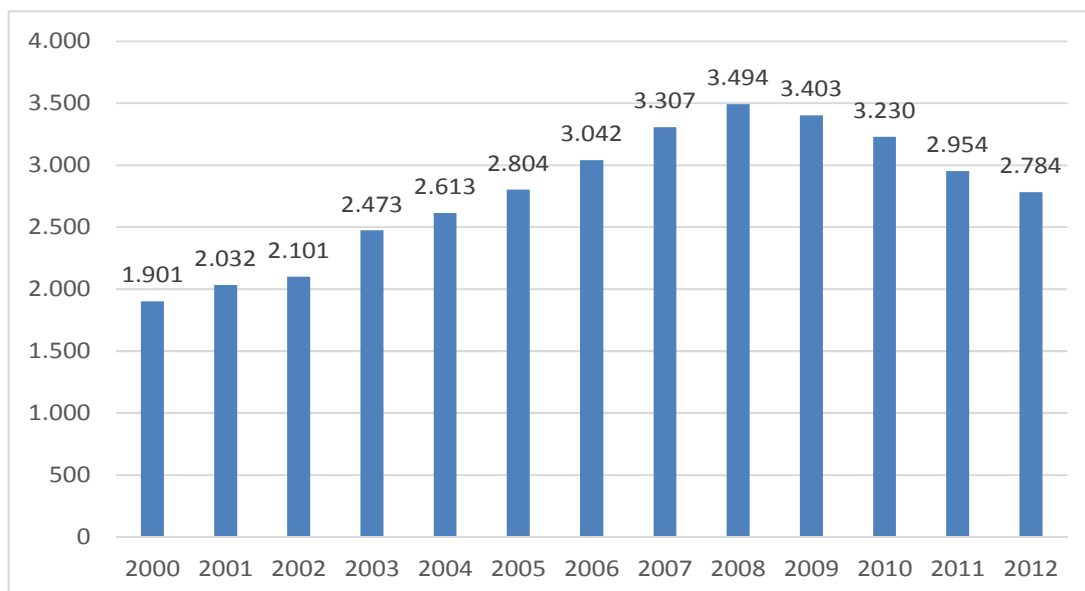
1.2 Συμμετοχή της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στο Εθνικό ΑΕΠ και η Συμβολή της στα Βασικά Οικονομικά Μεγέθη της Χώρας

1.2.1 Η Εξέλιξη του ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Σε σχέση με την περιφερειακή κατανομή του ΑΕΠ στην Ελλάδα, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παράγει το 1,43% του συνολικού ΑΕΠ της Ελλάδας και βρίσκεται στη τελευταία θέση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας.

Η διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε τρέχουσες τιμές τη χρονική περίοδο 2000 - 2012 απεικονίζεται στο σχήμα που ακολουθεί.

Σχήμα 1: Εξέλιξη ΑΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2000 – 2012 (σε εκατομμύρια ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Περιφερειακοί Εθνικοί Λογαριασμοί

Ειδικότερα την περίοδο 2000 - 2008 παρουσιάστηκε διαχρονική αύξηση του ύψους του Περιφερειακού ΑΕΠ, με μέσο ετήσιο ποσοστό μεταβολής της τάξης του 7,98%,

υψηλότερο του αντίστοιχου ποσοστού της χώρας (6,94%). Το 2009 ήταν το πρώτο έτος που εμφανίστηκε η οικονομική κρίση, με τα αποτελέσματα της να αποτυπώνονται έντονα στο ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου την περίοδο 2009 - 2012, με μέσο ετήσιο ποσοστό μείωσης της τάξης του 5,50%, υψηλότερο σε σχέση με τη μείωση του ΑΕΠ της χώρας (μέσο ετήσιο ποσοστό μείωσης 5,33%).

Πίνακας 1: Σύγκριση Μεταβολής ΑΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και Χώρας 2000 – 2012 (σε εκατομμύρια ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Σύνολο Χώρας	141.732	151.987	162.274	178.571	193.013	199.153	217.831
Ποσοστιαία Μεταβολή (%)		7,24%	6,77%	10,04%	8,09%	3,18%	9,38%
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	1.901	2.032	2.101	2.473	2.613	2.804	3.042
Ποσοστιαία Μεταβολή (%)		6,92%	3,38%	17,70%	5,66%	7,30%	8,51%

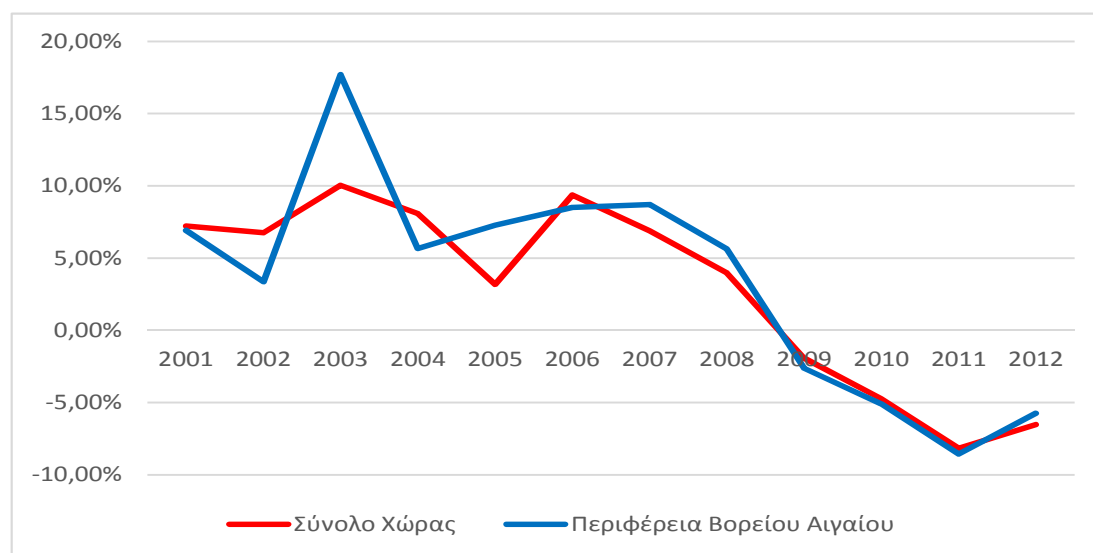

Έτη	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Σύνολο Χώρας	217.831	232.831	242.096	237.431	226.210	207.752	194.204
Ποσοστιαία Μεταβολή (%)		6,89%	3,98%	-1,93%	-4,73%	-8,16%	-6,52%
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	3.042	3.307	3.494	3.403	3.230	2.954	2.784
Ποσοστιαία Μεταβολή (%)		8,72%	5,65%	-2,61%	-5,08%	-8,55%	-5,74%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Περιφερειακοί Εθνικοί Λογαριασμοί

Την περίοδο 2000 - 2008 οι ρυθμοί ανάπτυξης του ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ήταν αυξητικοί, αν και υπολείπονταν κατά περιόδους αυτών της χώρας. Η τάση αυτή ανατρέπεται το έτος 2009, όπου σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, παρουσιάζεται μείωση του ΑΕΠ τόσο στο επίπεδο της χώρας, όσο και αυτό της Περιφέρειας, αποτέλεσμα της εκδηλούμενης κρίσης, που επηρεάζει μέχρι σήμερα αρνητικά την οικονομία της χώρας και των Περιφερειών της.

Σχήμα 2: Εξέλιξη ΑΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και Χώρας 2000 - 2012

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Περιφερειακοί Εθνικοί Λογαριασμοί

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, εμφανίζει μεγαλύτερα ποσοστά μείωσης του ΑΕΠ σε σχέση με τα αντίστοιχα της Χώρας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το ύψος του

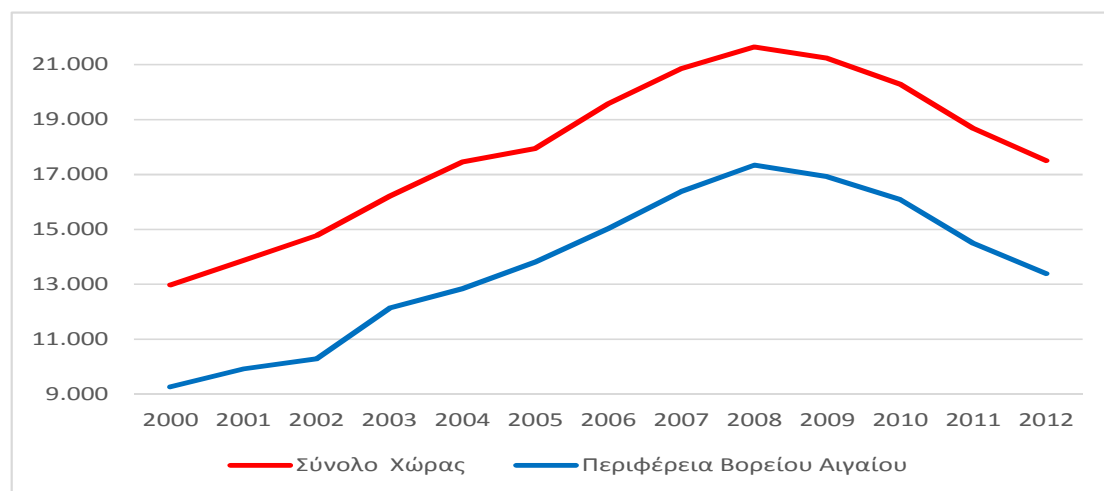

ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε τρέχουσες τιμές το 2012 ανέρχεται σε επίπεδα χαμηλότερα του 2005.

1.2.2 Η Εξέλιξη του Κατά Κεφαλή ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Περιφέρειας, σε τρέχουσες τιμές, την περίοδο 2000 - 2012, παρουσίασε διαχρονική αύξηση, υπολειπόμενο του αντίστοιχου μέσου δείκτη της χώρας καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου, και στη συνέχεια ακολούθησε πτώση από το 2009 μέχρι και το 2012 σε μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με την χώρα (μέσο ετήσιο ποσοστό μεταβολής της ΠΒΑ -6,20% έναντι -5,20% της Χώρας).

Σχήμα 3: Εξέλιξη του Κατά Κεφαλή ΑΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και της Χώρας 2000 - 2012

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Περιφερειακοί Εθνικοί Λογαριασμοί

Πίνακας 2: Εξέλιξη του Κατά Κεφαλή ΑΕΠ Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και της Χώρας 2000 - 2012

Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Σύνολο Χώρας	12.983	13.878	14.774	16.207	17.458	17.953	19.575
Ποσοστιαία Μεταβολή (%)		6,89%	6,46%	9,70%	7,72%	2,84%	9,03%
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	9.275	9.931	10.296	12.142	12.848	13.818	15.034
Ποσοστιαία Μεταβολή (%)		7,07%	3,68%	17,93%	5,81%	7,54%	8,80%

Έτη	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Σύνολο Χώρας	19.575	20.857	21.642	21.224	20.282	18.677	17.507
Ποσοστιαία Μεταβολή (%)		6,55%	3,76%	-1,93%	-4,44%	-7,91%	-6,27%
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	15.034	16.378	17.336	16.919	16.079	14.494	13.394
Ποσοστιαία Μεταβολή (%)		8,94%	5,85%	-2,41%	-4,96%	-9,86%	-7,59%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Περιφερειακοί Εθνικοί Λογαριασμοί

Κατά το 2012, το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της χώρας ανήλθε σε 17.507 €, σημειώνοντας μείωση 6,27%, ενώ το αντίστοιχο της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε 13.394, σημειώνοντας μείωση 7,59%. Η επίδοση αυτή της Περιφέρειας

Βορείου Αιγαίου (ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ), αποτελεί την Πέμπτη χειρότερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών στο σύνολο της χώρας.

Πίνακας 3: Κατά Κεφαλή ΑΕΠ Περιφερειών της Χώρας 2011 - 2012 (ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

Περιφέρειες	2011	2012	Μεταβολή (%)
Βόρεια Ελλάς	14.341	13.332	-7,04%
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	13.331	12.270	-7,95%
Κεντρική Μακεδονία	14.771	13.645	-7,62%
Δυτική Μακεδονία	16.006	15.050	-5,98%
Θεσσαλία	13.434	12.757	-5,04%
Ήπειρος	13.307	12.207	-8,27%
Ιόνια Νησιά	16.792	16.100	-4,12%
Πελοπόννησος	14.928	13.870	-7,09%
Αττική	25.480	24.095	-5,43%
Νησιά Αιγαίου, Κρήτη	16.508	15.292	-7,37%
Βόρειο Αιγαίο	14.494	13.394	-7,59%
Νότιο Αιγαίο	19.340	18.064	-6,60%
Κρήτη	15.636	14.398	-7,92%
Σύνολο Χώρας	18.677	17.507	-6,27%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Περιφερειακοί Εθνικοί Λογαριασμοί

Στο εσωτερικό της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, την περίοδο 2000 – 2012 οι Περιφερειακές Ενότητες Σάμου και Ικαρίας (πρώην Νομός Σάμου) κατείχαν το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με τις λοιπές Περιφερειακές Ενότητες, παρουσιάζοντας την μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση την περίοδο 2005 - 2008 (41,10%), 17,14 μονάδες πάνω από την αύξηση που παρουσίασε το ΑΕΠ της χώρας και 6,18 μονάδες πάνω από την αύξηση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Την ίδια χρονική περίοδο οι Π.Ε. Λέσβου και Λήμνου (πρώην Νομός Λέσβου) παρουσίασαν ποσοστιαία αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ 37,40% και η Π.Ε. Χίου (πρώην Νομός Χίου) 15,47%.

Πίνακας 4: Εξέλιξη Κατά Κεφαλή ΑΕΠ Πρώην Νομών Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2011 – 2012 (ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

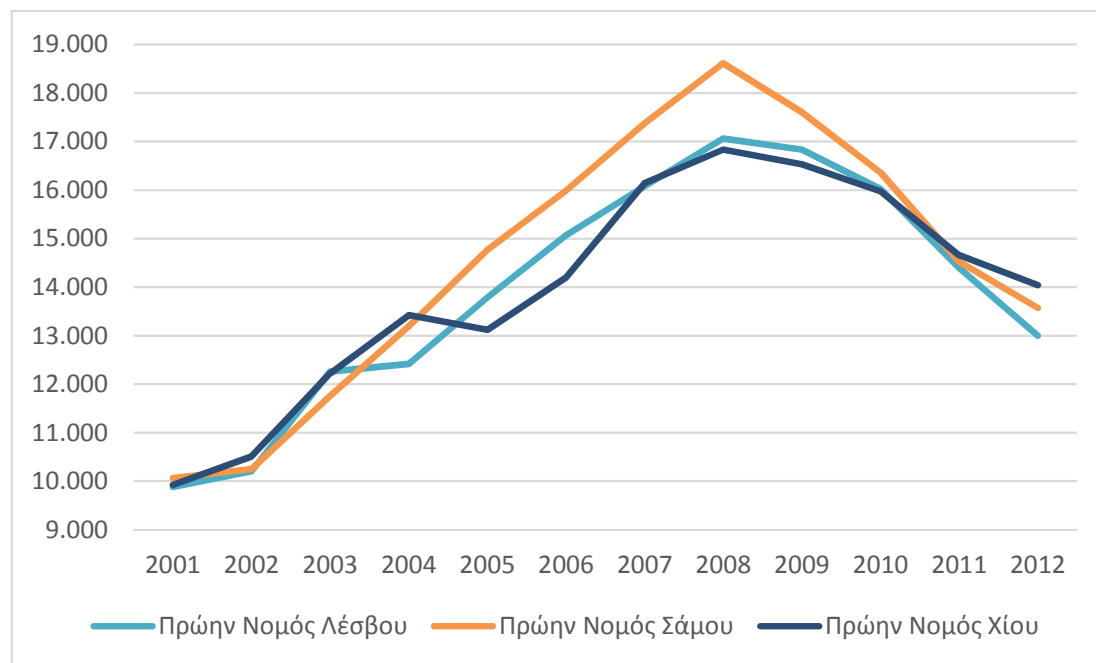
Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Σύνολο Χώρας	12.983	13.878	14.774	16.207	17.458	17.953	19.575
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	9.275	9.931	10.296	12.142	12.848	13.818	15.034
Πρώην Νομός Λέσβου	9.133	9.880	10.209	12.260	12.421	13.786	15.068
Πρώην Νομός Σάμου	9.135	10.061	10.249	11.758	13.193	14.765	15.988
Πρώην Νομός Χίου	9.675	9.927	10.508	12.220	13.420	13.117	14.197

Έτη	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Σύνολο Χώρας	20.857	21.642	21.224	20.282	18.677	17.507
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	16.378	17.336	16.919	16.079	14.494	13.394
Πρώην Νομός Λέσβου	16.083	17.065	16.833	16.018	14.395	12.997
Πρώην Νομός Σάμου	17.381	18.616	17.606	16.362	14.528	13.572
Πρώην Νομός Χίου	16.151	16.837	16.533	15.971	14.661	14.041

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Περιφερειακοί Εθνικοί Λογαριασμοί

Σχήμα 4: Εξέλιξη Κατά Κεφαλή ΑΕΠ Πρώην Νομών Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2011 – 2012 (ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Περιφερειακοί Εθνικοί Λογαριασμοί

Στις Π.Ε. Σάμου και Ικαρίας αποτυπώνονται πιο έντονα και τα πρώτα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης που άρχισε να εμφανίζεται το 2009, όπου το Κ.Κ. ΑΕΠ μειώθηκε από το 2008 μέχρι το 2012 κατά 22,92%, κατά 5,40 μονάδες περισσότερο από την ποσοστιαία μείωση του Κ.Κ. ΑΕΠ της Χώρας και 2,08 μονάδες περισσότερο από την ποσοστιαία μείωση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Την ίδια χρονική περίοδο οι Π.Ε. Λέσβου και Λήμνου παρουσίασαν μείωση του Κ.Κ. ΑΕΠ κατά 22,79% ενώ η Π.Ε. Χίου είχε την μικρότερη μείωση του Κ.Κ. ΑΕΠ της τάξεως του 15,07%, κατά 2,44 μονάδες μικρότερη από την μείωση του Κ.Κ. ΑΕΠ της Χώρας και κατά 2,08 μονάδες από την μείωση της Περιφέρειας.

1.2.3 Περιφερειακή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, σύμφωνα με τους Περιφερειακούς Λογαριασμούς της ΕΛΣΤΑΤ, το 2012 παρήγαγε το 1,43% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας και κατατάσσεται τελευταία μεταξύ των περιφερειών της χώρας.

Πίνακας 5: Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Περιφέρεια για το έτος 2012 (σε εκατ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

Περιφέρειες	ΑΠΑ	Ποσοστό Συμμετοχής στην ΑΠΑ της Χώρας
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	6.747	3,94%
Κεντρική Μακεδονία	23.018	13,44%
Δυτική Μακεδονία	3.794	2,22%
Θεσσαλία	8.380	4,89%
Ήπειρος	3.740	2,18%

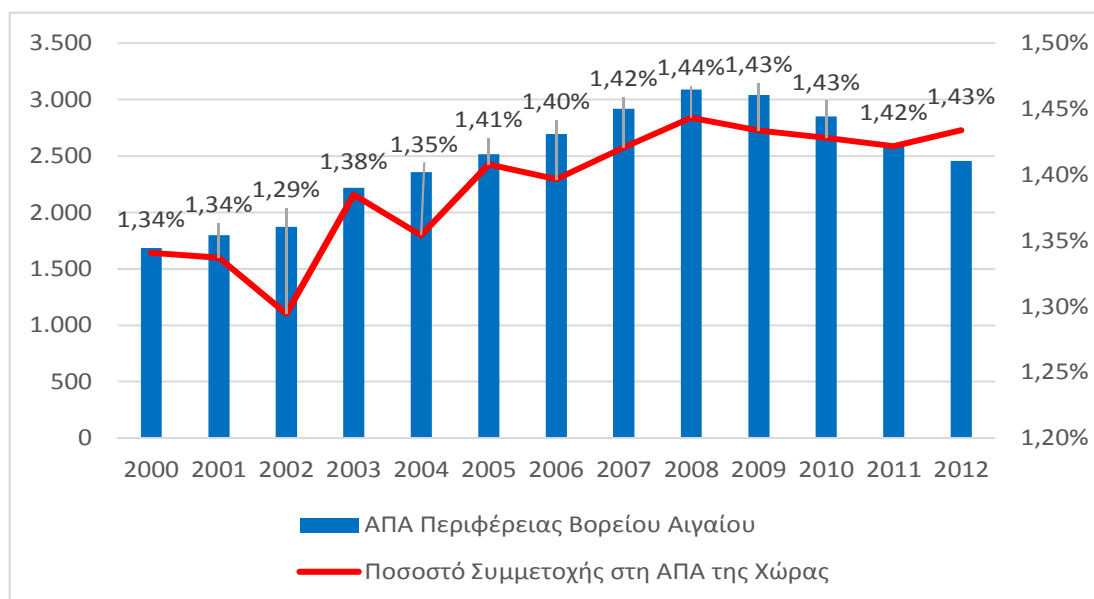
1ο Παραδοτέο
Αποτύπωση Δεδομένων Προσφοράς και Ζήτησης Εργασίας Καθώς και
Φορέων Προσδιορισμού Συνθηκών Αγοράς Εργασίας

Περιφέρειες	ΑΠΑ	Ποσοστό Συμμετοχής στην ΑΠΑ της Χώρας
Ιόνια Νησιά	2.999	1,75%
Δυτική Ελλάδα	8.079	4,72%
Στερεά Ελλάδα	7.531	4,40%
Πελοπόννησος	7.265	4,24%
Αττική	83.712	48,89%
Βόρειο Αιγαίο	2.455	1,43%
Νότιο Αιγαίο	5.501	3,21%
Κρήτη	7.994	4,67%
Σύνολο Χώρας	171.215	100,00%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο

Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ακολουθεί την πορεία της του ΑΕΠ της περιφέρειας την περίοδο 2000 – 2012, με σταδιακή αύξηση μέχρι το 2008 και μείωση από το 2009 μέχρι το 2012, φτάνοντας σε επίπεδα 2005. Ωστόσο η συμμετοχή της ΑΠΑ της περιφέρειας στη συνολική ΑΠΑ της χώρας ακολουθεί ανοδική πορεία από το 2000 μέχρι το 2008 και στη συνέχεια παραμένει σταθερή μέχρι το 2009 μέχρι το 2012 με ελάχιστες αυξομειώσεις.

Σχήμα 5: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και Ποσοστό Συμμετοχής στην ΑΠΑ της Χώρας 2000 – 2012 (σε εκατ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

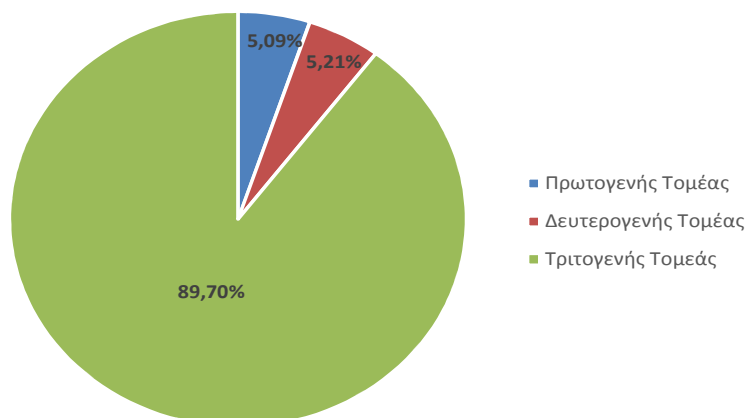
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο

1.3 Συμμετοχή των Τριών Τομέων και των Επιμέρους Κλάδων στην Οικονομία της Περιφέρειας

1.3.1 Η Συμμετοχή των Τριών Τομέων στην Οικονομία της Περιφέρειας

Από την ανάλυση της κατανομής της ΑΠΑ του έτους 2012 στους επιμέρους τομείς της οικονομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου φαίνεται η σημαντική συνεισφορά του τριτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ (89,70% ή 2.202 εκατ. ευρώ), ενώ ο δευτερογενής τομέας συμμετέχει με ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό 5,21% (128 εκατ. ευρώ) όπως και ο πρωτογενής τομέας με 5,09% (125 εκατ. ευρώ).

Σχήμα 6: Συμμετοχή των Τομέων της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στην ΑΠΑ (2012)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο

Από την ανάλυση της πορείας των μεγεθών της ΑΠΑ στο επίπεδο της Περιφέρειας, μεταξύ των ετών 2009 - 2012, παρατηρείται σαφής στροφή της οικονομίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στον τριτογενή τομέα και μια μικρή άνοδος του πρωτογενή τομέα σε βάρος του δευτερογενή τομέα. Το ποσοστό μάλιστα συμμετοχής του πρωτογενή τομέα στη διαμόρφωση της ΑΠΑ της Περιφέρειας, την περίοδο 2009 - 2012, παρουσιάζει αύξηση της τάξης του 23,91%, ενώ ο δευτερογενής τομέας και ο τριτογενής τομέας παρουσιάζουν μείωση 11,54% και 0,33% αντίστοιχα.

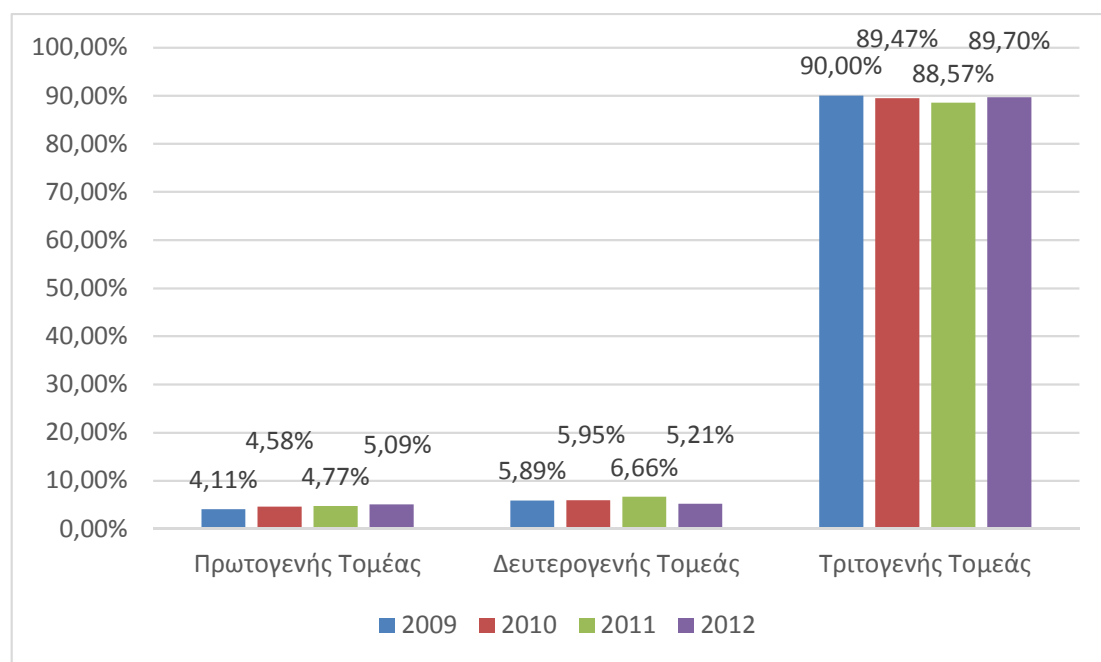
Ο πίνακας και το σχήμα που ακολουθούν αποτυπώνουν την εξέλιξη για το διάστημα 2009 - 2012 του ποσοστού συμμετοχής των κλάδων στην ΑΠΑ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

Πίνακας 6: Συμμετοχή Τομέων Οικονομίας στην ΑΠΑ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2009 – 2012 (σε εκατ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

Έτη	Πρωτογενής Τομέας	Ποσοστό Συμμετοχής στην ΑΠΑ	Δευτερογενής Τομέας	Ποσοστό Συμμετοχής στην ΑΠΑ	Τριτογενής Τομέας	Ποσοστό Συμμετοχής στην ΑΠΑ	Σύνολο Περιφέρειας
2009	122	4,11%	175	5,89%	2.672	90,00%	2.969
2010	127	4,58%	165	5,95%	2.480	89,47%	2.772
2011	126	4,77%	176	6,66%	2.339	88,57%	2.641
2012	125	5,09%	128	5,21%	2.202	89,70%	2.455

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο

Σχήμα 7: Συμμετοχή Τομέων Οικονομίας στην ΑΠΑ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2009 - 2012

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο

1.3.2 Η Συμμετοχή των Επιμέρους Κλάδων στην Οικονομία της Περιφέρειας

Από την ανάλυση των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ για το 2012 σχετικά με την συμμετοχή των επιμέρους κλάδων στην οικονομία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου προκύπτει το συμπέρασμα η Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα (Ξ), η Εκπαίδευση (Ο) και οι Δραστηριότητες Σχετικές με την Ανθρώπινη Υγεία και την Κοινωνική Μέριμνα (Π) συμμετέχουν κατά 32,95% στο σύνολο της ΑΠΑ της Περιφέρειας. Ακολουθούν το Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων και Μοτοσυκλετών (Ζ), η Μεταφορά και Αποθήκευση (Η) και οι Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Υπηρεσιών Εστίασης με συμμετοχή της τάξεως του 24,97% και στη συνέχεια ο κλάδος της Διαχείρισης Ακίνητης Περιουσίας με συμμετοχή 17,56%.

Ειδικότερα για το έτος 2012 η συμμετοχή κλάδων οικονομίας στην ΑΠΑ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου παρουσιάζει την ακόλουθη εικόνα:

Πίνακας 7: Συμμετοχή Κλάδων Οικονομίας στην ΑΠΑ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2012 (σε εκατ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

Κλάδοι	ΑΠΑ Κλάδου	Ποσοστό Συμμετοχής στο Σύνολο της ΑΠΑ ΠΒΑ	A/A	Οικονομική Δραστηριότητα
A	125	5,09%	A	Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία
B, Γ, Δ, E	128	5,21%	B	Ορυχεία και Λατομεία
			Γ	Μεταποίηση
			Δ	Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος, Φυσικού Αερίου, Ατμού και Κλιματισμού
			E	Παροχή Νερού, Επεξεργασία Λυμάτων, Διαχείριση Αποβλήτων και Δραστηριότητες Εξυγίανσης

1ο Παραδοτέο
Αποτύπωση Δεδομένων Προσφοράς και Ζήτησης Εργασίας Καθώς και
Φορέων Προσδιορισμού Συνθηκών Αγοράς Εργασίας

Κλάδοι	ΑΠΑ Κλάδου	Ποσοστό Συμμετοχής στο Σύνολο της ΑΠΑ ΠΒΑ	A/A	Οικονομική Δραστηριότητα
ΣΤ	84	3,42%	ΣΤ	Κατασκευές
Ζ, Η, Θ	613	24,97%	Ζ	Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων και Μοτοσυκλετών
			Η	Μεταφορά και Αποθήκευση
			Θ	Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Υπηρεσιών Εστίασης
Ι	47	1,91%	Ι	Ενημέρωση και Επικοινωνία
Κ	62	2,53%	Κ	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές Δραστηριότητες
Λ	431	17,56%	Λ	Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας
Μ, Ν	69	2,81%	Μ	Επαγγελματικές, Επιστημονικές και Τεχνικές Δραστηριότητες
			Ν	Διοικητικές και Υποστηρικτικές Δραστηριότητες
Ξ, Ο, Π	809	32,95%	Ξ	Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα
			Ο	Εκπαίδευση
			Π	Δραστηριότητες Σχετικές με την Ανθρώπινη Υγεία και την Κοινωνική Μέριμνα
Ρ, Σ, Τ, Υ	87	3,54%	Ρ	Τέχνες, Διασκέδαση και Ψυχαγωγία
			Σ	Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών
			Τ	Δραστηριότητες Νοικοκυριών ως Εργοδοτών, μη Διαφοροποιημένες Δραστηριότητες Νοικοκυριών που Αφορούν την Παραγωγή Αγαθών και Υπηρεσιών για Ίδια Χρήση
			Υ	Δραστηριότητες Ετερόδικων Οργανισμών και Φορέων
-	2.455	100,00%		Σύνολο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο

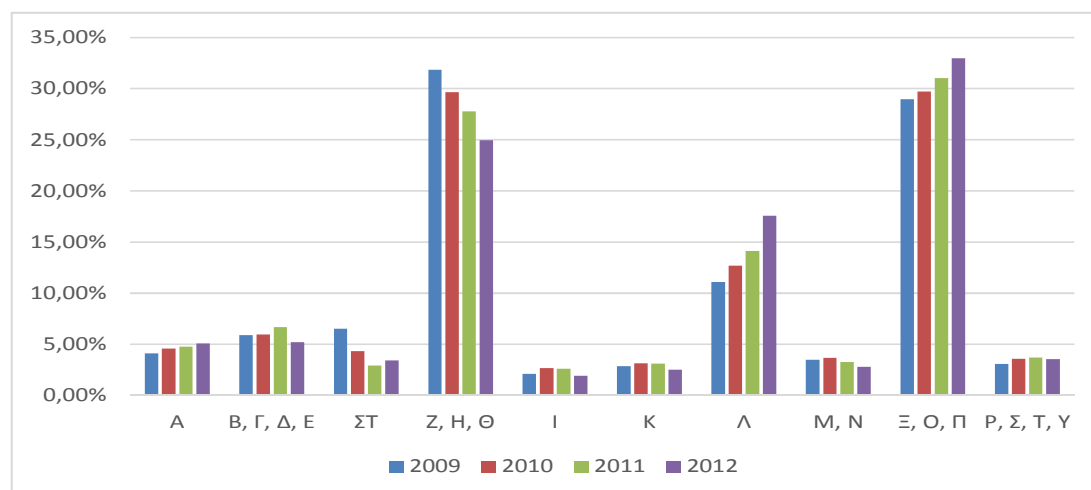
Σε ό,τι αφορά την ανάλυση της πορείας της συμμετοχής των επιμέρους κλάδων στην οικονομία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για την περίοδο 2009 – 2012, οι κλάδοι που αύξησαν τη συμμετοχή τους είναι (Λ) η διαχείριση ακίνητης περιουσίας (58,43%), (Α) η γεωργία, δασοκομία και αλιεία (23,91%), (Ρ,Σ,Τ,Υ) οι τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία, οι άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, νοικοκυριών ως εργοδοτών, ετερόδικων οργανισμών και φορέων (15,62%) και η (Ξ,Ο,Π) δημόσια διοίκηση και άμυνα, εκπαίδευση και οι δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα (13,77%). Οι κλάδοι που μείωσαν τη συμμετοχή τους στην οικονομία της Περιφέρειας είναι (ΣΤ) οι κατασκευές (47,64%), (Ζ,Η,Θ) το εμπόριο, οι υπηρεσίες μεταφοράς και αποθήκευσης και παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης (21,63%), (Μ,Ν) οι επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες και διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες (19,76%), (Κ) οι χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες (11,79%), (Β,Γ,Δ,Ε) τα ορυχεία και λατομεία, η μεταποίηση, η παροχή νερού, ρεύματος και η επεξεργασία λυμάτων (11,54%) και (Ι) η ενημέρωση και επικοινωνία (9,78%).

Πίνακας 8: Συμμετοχή Κλάδων Οικονομίας στην ΑΠΑ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2009 – 2012 (σε εκατ. ευρώ, σε τρέχουσες τιμές)

Έτη	A	B, Γ, Δ, Ε	ΣΤ	Z, Η, Θ	I	K	Λ	M, N	Ξ, Ο, Π	P, Σ, Τ, Υ	Σύνολο ΑΠΑ
2009	122	175	194	946	63	85	329	104	860	91	2.969
2010	127	165	120	822	74	87	352	102	824	99	2.772
2011	126	176	77	734	69	82	373	86	820	98	2.641
2012	125	128	84	613	47	62	431	69	809	87	2.455
Έτη	A	B, Γ, Δ, Ε	ΣΤ	Z, Η, Θ	I	K	Λ	M, N	Ξ, Ο, Π	P, Σ, Τ, Υ	Σύνολο ΑΠΑ
2009	4,11%	5,89%	6,53%	31,86%	2,12%	2,86%	11,08%	3,50%	28,97%	3,07%	100,00%
2010	4,58%	5,95%	4,33%	29,65%	2,67%	3,14%	12,70%	3,68%	29,73%	3,57%	100,00%
2011	4,77%	6,66%	2,92%	27,79%	2,61%	3,10%	14,12%	3,26%	31,05%	3,71%	100,00%
2012	5,09%	5,21%	3,42%	24,97%	1,91%	2,53%	17,56%	2,81%	32,95%	3,54%	100,00%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο

Σχήμα 8: Συμμετοχή Κλάδων Οικονομίας στην ΑΠΑ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2009 – 2012

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά Κλάδο

1.4 Αποτύπωση του Επιχειρηματικού Ιστού στην Περιφέρεια και Ανάλυση Τάσεων, Εξειδικεύσεων, Αναπροσαρμογών και Κατευθύνσεων

Η αποτύπωση και η ανάλυση των τάσεων του επιχειρηματικού ιστού στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου θα γίνει μέσω της εξέτασης συστήματος δεικτών μακροπρόθεσμης χωρικής διαφοροποίησης, σύμφωνα με την Μελέτη Ολοκληρωμένης Προσέγγισης στην Χωρική Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020.

Κατά την περίοδο 1995 – 2008 στις Περιφερειακές Ενότητες Σάμου και Ικαρίας (πρώην Νομός Σάμου) σημειώθηκε η μεγαλύτερη μείωση της σχετικής έντασης της μεταποίησης στο ΑΕΠ, της τάξεως του 50,22%. Μικρή μείωση καταγράφεται και στις Π.Ε. Λέσβου και Λήμνου (πρώην Νομός Λέσβου) κατά 1,58% ενώ στην Π.Ε. Χίου (πρώην Νομός Χίου) καταγράφεται μια μικρή αύξηση κατά 2,51%.

Πίνακας 9: Μακροχρόνια Χωρική Διαφοροποίηση Μεταποίησης στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 1995 – 2008 (εξέλιξη σχετικής έντασης μεταποίησης στο ΑΕΠ)

Πρώην Νομοί	ΑΕΠ της μεταποίησης ως προς Μ.Ο. χώρας				Μεταβολή 1995 - 2008
	1995	2001	2004	2008	
ΛΕΣΒΟΥ	0,32	0,22	0,36	0,41	-1,58%
ΣΑΜΟΥ	0,47	0,24	0,35	0,3	-50,22%
ΧΙΟΥ	0,31	0,2	0,3	0,41	2,51%

Πηγή: Μελέτη Ολοκληρωμένης Προσέγγισης στην Χωρική Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020

Την περίοδο 1994 – 2006, οι μεταποιητικές μονάδες (με προσωπικό άνω των 10 ατόμων) μειώθηκαν σημαντικά στο σύνολο της Περιφέρειας, με τη μεγαλύτερη να σημειώνεται στις Π.Ε. Σάμου και Ικαρίας (πρώην Νομός Σάμου) με οριστικό κλείσιμο όλων των μονάδων. Μεγάλη μείωση σημειώνεται και στις Π.Ε. Λέσβου και Λήμνου (πρώην Νομός Λέσβου) της τάξεως του 43,48%, ενώ στη Π.Ε. Χίου (πρώην Νομός Χίου) καταγράφεται η μικρότερη μείωση, κατά 12,50%.

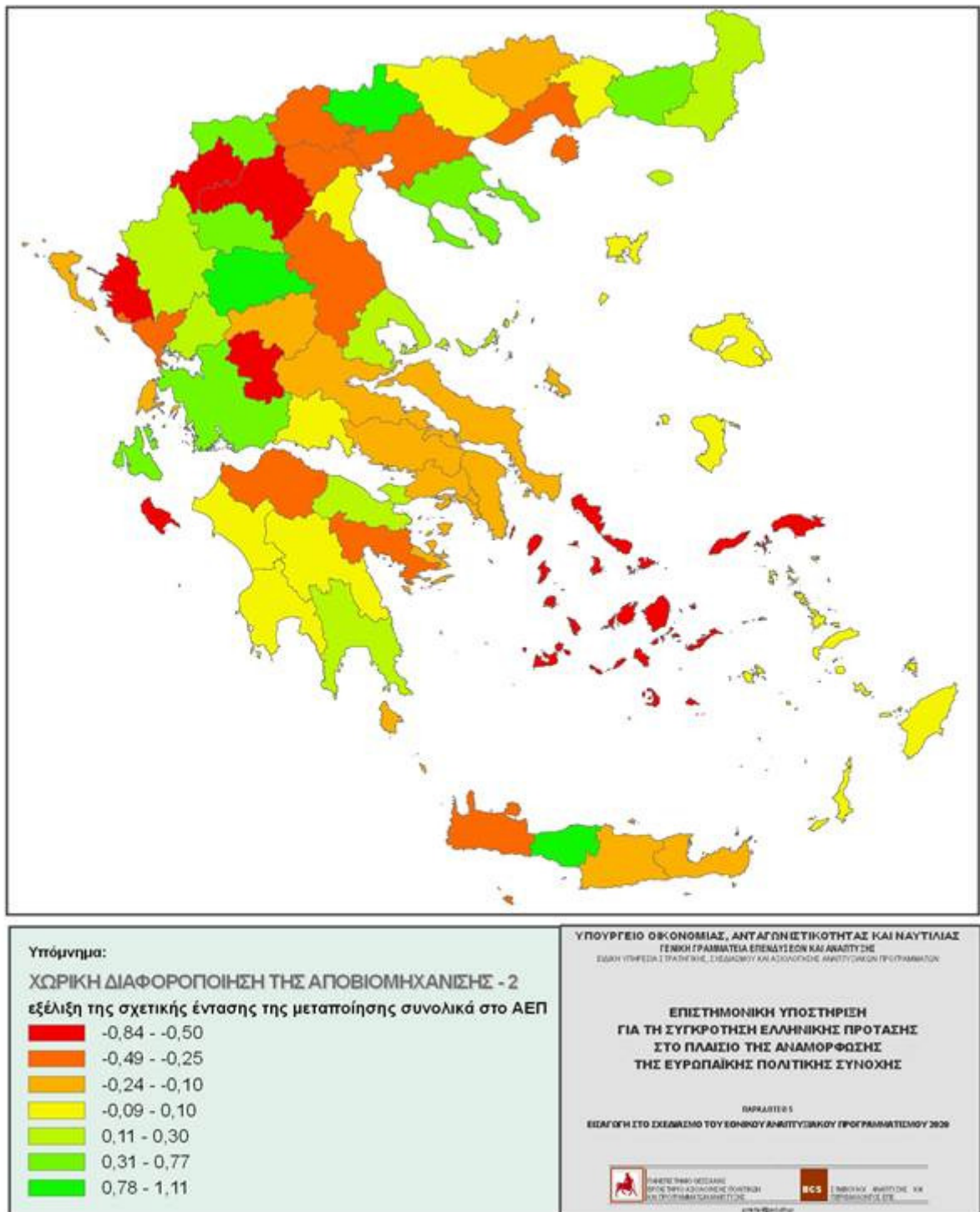
Πίνακας 10: Μακροχρόνια Χωρική Διαφοροποίηση Βιομηχανίας στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 1994 – 2006 (> 10 απασχολούμενοι ανά μεταποιητική μονάδα)

Πρώην Νομοί	Πλήθος μονάδων		Μεταβολή 1994-2006	
	1994	2006	%	Ως προς Μ.Ο. χώρας
ΛΕΣΒΟΥ	23	13	-43,48%	1,12
ΣΑΜΟΥ	4	-	-100,00%	
ΧΙΟΥ	8	7	-12,50%	0,32

Πηγή: Μελέτη Ολοκληρωμένης Προσέγγισης στην Χωρική Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020

Όπως φαίνεται και στον χάρτη που ακολουθεί στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παρατηρείται ήπια μείωση της μεταποιητικής δραστηριότητας με εξαίρεση τις Π.Ε. Σάμου και Ικαρίας (πρώην Νομός Σάμου) στις οποίες ήταν πολύ έντονη.

1ο Παραδοτέο
Αποτύπωση Δεδομένων Προσφοράς και Ζήτησης Εργασίας Καθώς και
Φορέων Προσδιορισμού Συνθηκών Αγοράς Εργασίας

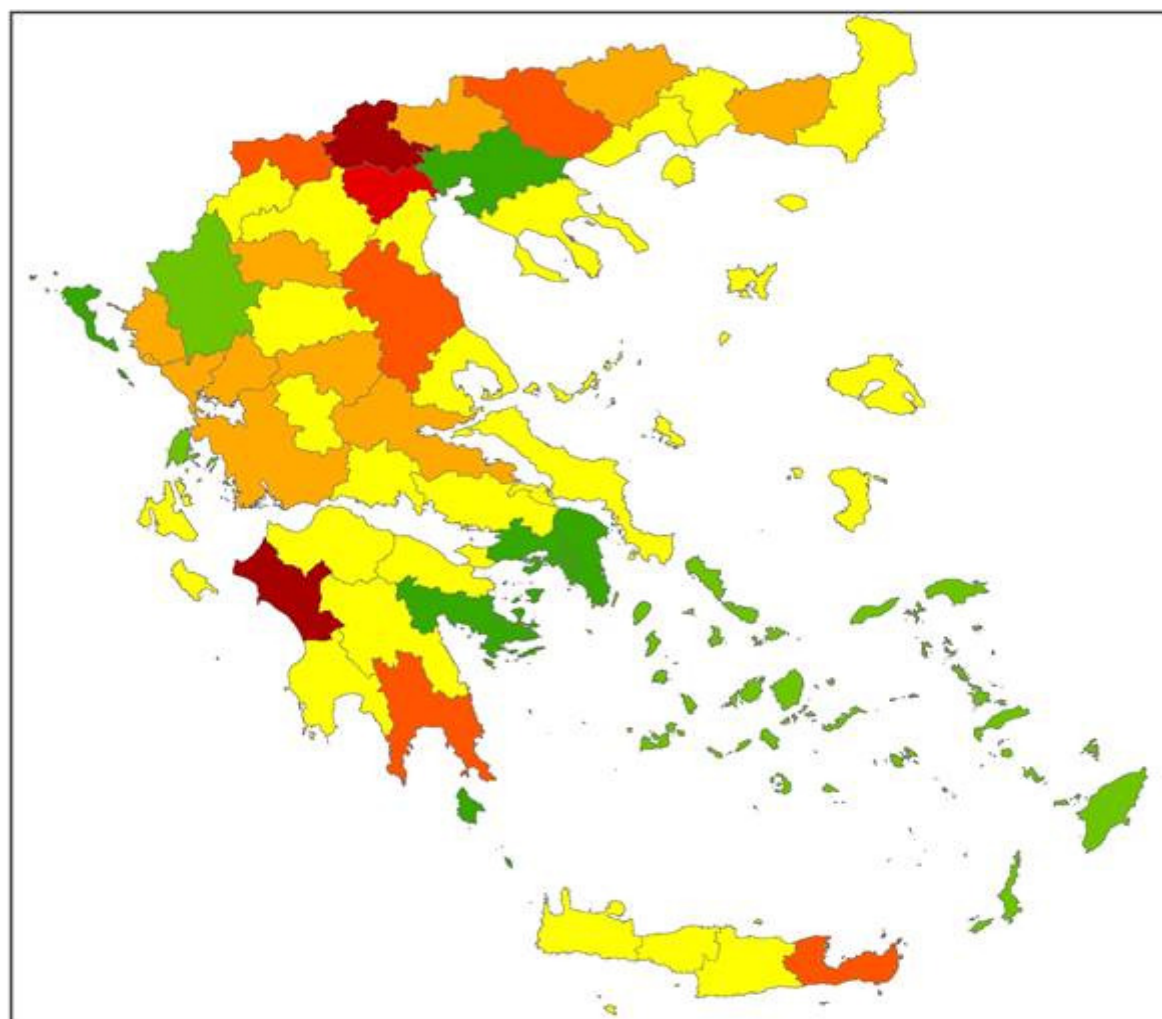

Σε ότι αφορά τις μεταβολές στη γεωργία την περίοδο 1995 – 2008, οι Π.Ε. Σάμου και Ικαρίας (πρώην Νομός Σάμου) είναι οι μόνες που παρουσιάζουν αύξηση του μεριδίου τους στο ΑΕΠ.

Πίνακας 11: Μακροχρόνια Χωρική Διαφοροποίηση Γεωργίας στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 1995 – 2008 (εξέλιξη σχετικής έντασης γεωργίας στο ΑΕΠ)

Πρώην Νομοί	% μερίδιο στο ΑΕΠ ως προς Μ.Ο. χώρας			
	1995	2001	2004	2008
ΛΕΣΒΟΥ	1,32	1,74	1,32	1,45
ΣΑΜΟΥ	1,41	0,71	0,87	0,82
ΧΙΟΥ	0,93	2	2,08	1,22

Πηγή: Μελέτη Ολοκληρωμένης Προσέγγισης στην Χωρική Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020

Υπόμνημα:
ΧΩΡΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ 2008
εξέλιξη της σχετικής έντασης της Γεωργίας στο ΑΕΠ

- 0,00 - 0,49
- 0,50 - 0,99
- 1,00 - 1,99
- 2,00 - 2,99
- 3,00 - 3,99
- 4,00 - 4,99
- 5,00 - 5,52

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΕΘΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ
ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

ΒΑΡΛΑΜΙΤΕΣ 5
ΒΕΛΓΙΟΝ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ 2014

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

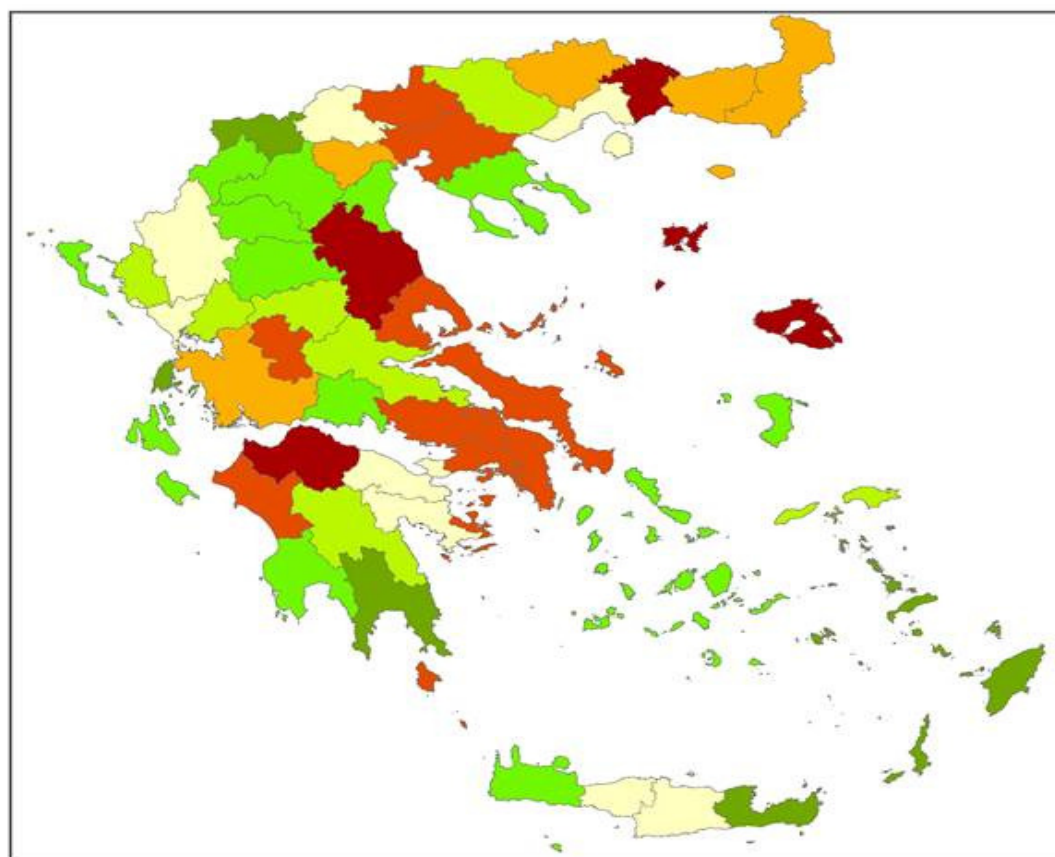
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στον κλάδο των Κατασκευών η μεγαλύτερη μείωση κατά την περίοδο 1995 – 2008 σημειώθηκε στις Π.Ε. Λέσβου και Λήμνου (πρώην Νομός Λέσβου), της τάξεως του 82,80%, σε αντίθεση με τις Π.Ε. Σάμου και Ικαρίας (πρώην Νομός Σάμου), όπου σημειώθηκε αύξηση 55,23% και τη Π.Ε. Χίου (πρώην Νομός Χίου) όπου η ποσοστιαία αύξηση έφτασε το 121,47%.

Πίνακας 12: Μακροχρόνια Χωρική Διαφοροποίηση Κατασκευών στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 1995 – 2008 (εξέλιξη σχετικής έντασης γεωργίας στο ΑΕΠ)

Πρώην Νομοί	ΑΕΠ των κατασκευών ως προς Μ.Ο. χώρας				Μεταβολή 1995-2008
	1995	2001	2004	2008	
ΛΕΣΒΟΥ	3,51	1,02	0,81	0,77	-82,80%
ΣΑΜΟΥ	0,74	1,78	1,26	1,47	55,23%
ΧΙΟΥ	0,56	0,64	1,25	1,57	121,47%

Πηγή: Μελέτη Ολοκληρωμένης Προσέγγισης στην Χωρική Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014 – 2020

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ
 ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
 ΕΣΜΗ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΕΓΙΚΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
 ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ
 ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ
 ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ**

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
 ΕΣΦΟΡΓΗ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΝΕΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ 2020

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
 ΕΣΦΟΡΓΗ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΝΕΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ 2020

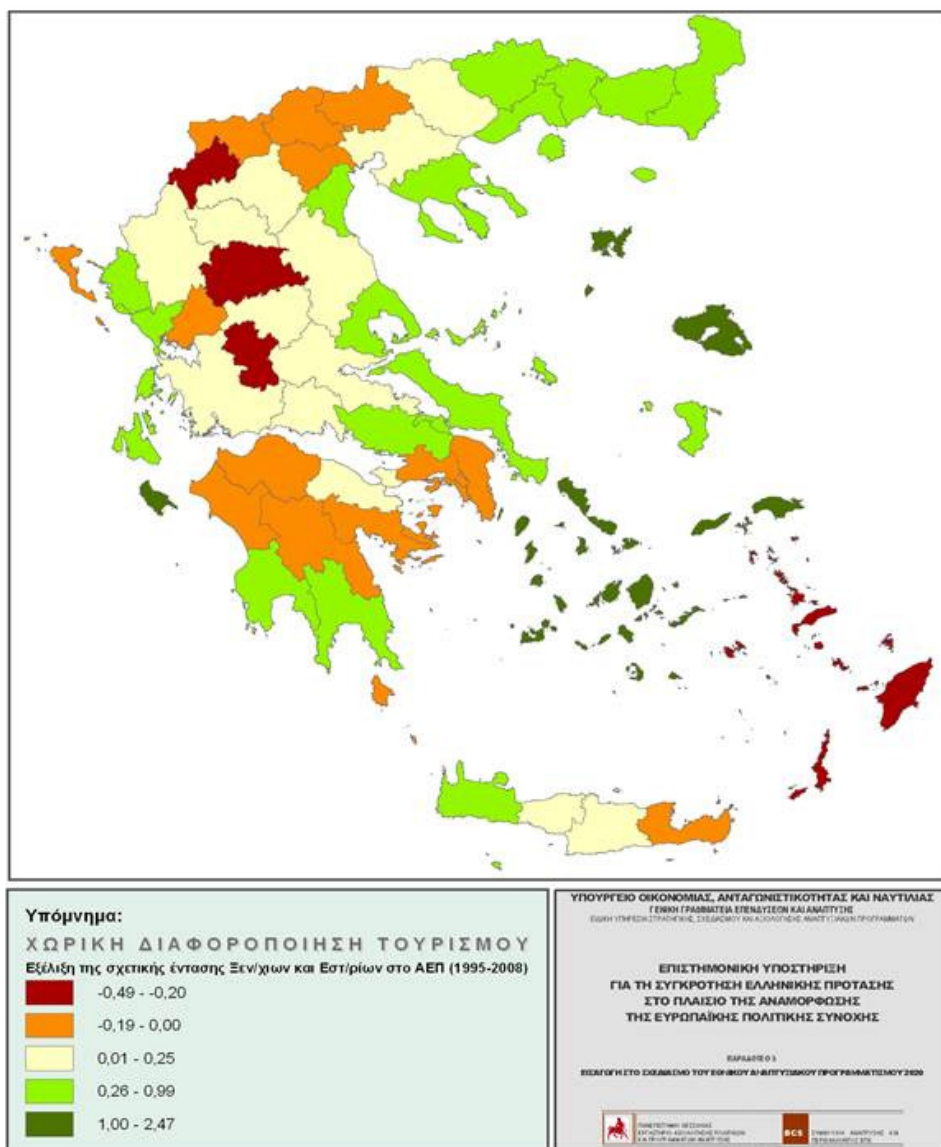
BCS

Θετική μακροχρόνια εξέλιξη παρουσιάζει ο τουρισμός την περίοδο 1995 – 2008, με την μεγαλύτερη αύξηση να καταγράφεται στις Π.Ε. Λέσβου και Λήμνου (247,37%), σημαντική αύξηση στις Π.Ε. Σάμου και Ικαρίας (136,47%) και μια ικανοποιητική αύξηση στη Π.Ε. Χίου (34,61%).

Πίνακας 13: Μακροχρόνια Χωρική Διαφοροποίηση Τουρισμού στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 1995 – 2008 (εξέλιξη σχετικής έντασης ξενοδοχείων και εστιατορίων στο ΑΕΠ)

Πρώην Νομοί	ΑΕΠ ξενοδοχείων και εστιατορίων ως προς Μ.Ο. χώρας				Μεταβολή 1995 - 2008
	1995	2001	2004	2008	
ΛΕΣΒΟΥ	0,29	0,91	0,81	0,91	247,37%
ΣΑΜΟΥ	0,93	2,08	1,85	1,99	136,47%
ΧΙΟΥ	0,67	0,72	0,69	0,81	34,61%

Πηγή: Μελέτη Ολοκληρωμένης Προσέγγισης στην Χωρική Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020

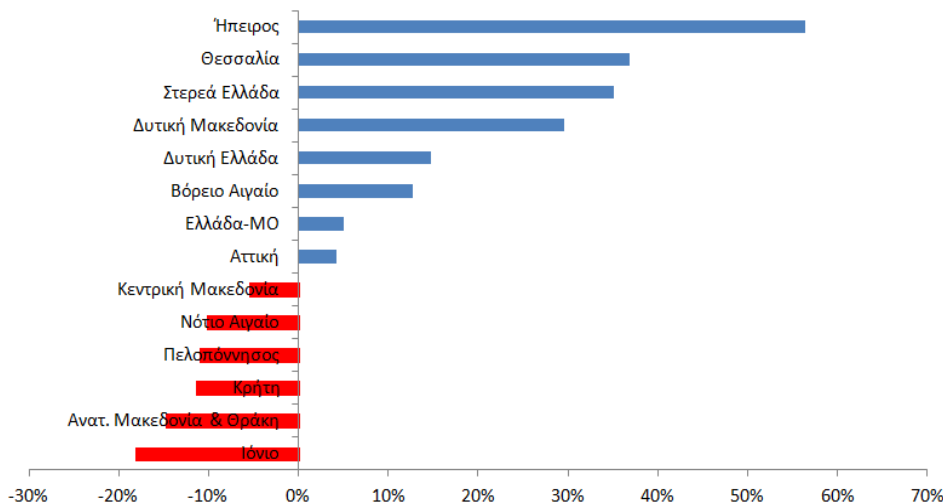

Σε ό,τι αφορά την εξέλιξη των εξαγωγών την περίοδο 2008 – 2012 η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου διαγράφει ανοδική πορεία, αυξάνοντας τις εξαγωγές της κατά 12% περίπου.

Σχήμα 9: Συνολική Μεταβολή Εξαγωγών σε Επίπεδο Περιφερειών Ιανουάριος 2008 – Ιούνιος 2012

Συνολική μεταβολή ελληνικών εξαγωγών

Διάστημα: Ιαν-Ιούνιος 2008 -12

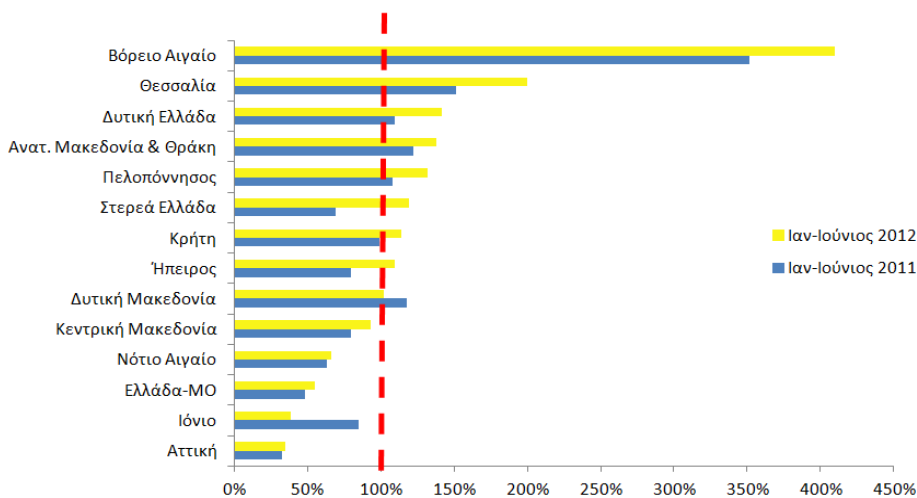
Πηγή: Μελέτη Ολοκληρωμένης Προσέγγισης στην Χωρική Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020

Εξετάζοντας τον δείκτη επικάλυψης εξαγωγών – εισαγωγών μεταξύ των ετών 2011 και 2012, παρατηρούμε ότι η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου έχει πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο.

Σχήμα 10: Δείκτης Επικάλυψης Περιφερειών 2011 – 2012

Δείκτης επικάλυψης (εξαγωγές/ εισαγωγές)

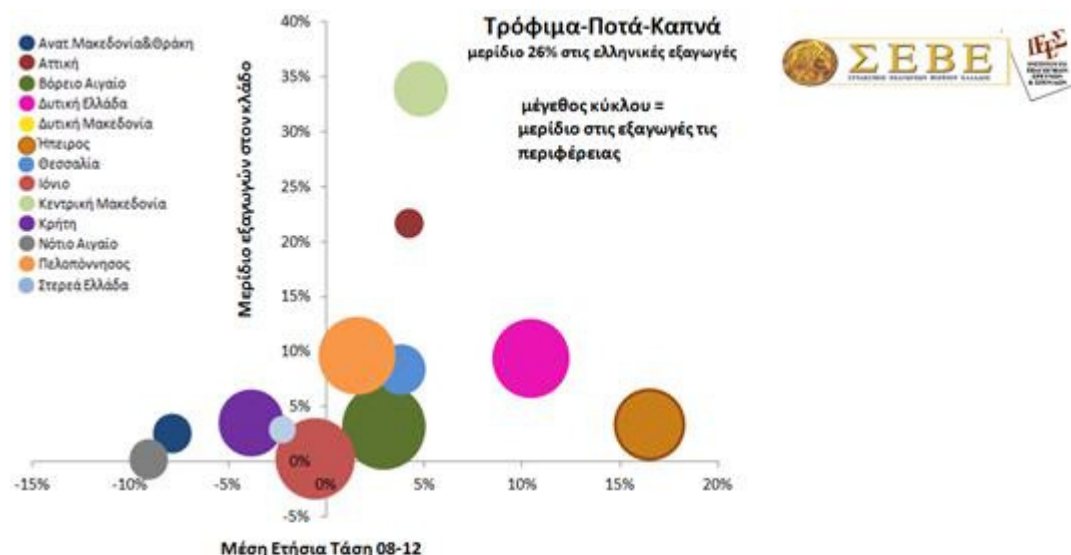
Διάστημα: Ιαν-Ιούνιος 2011 -12

Πηγή: Μελέτη Ολοκληρωμένης Προσέγγισης στην Χωρική Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020

Το μεγαλύτερο μερίδιο των εξαγωγών της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ανήκει στη κατηγορία τρόφιμα – ποτά – καπνά, με συμμετοχή περίπου στο 5% στο σύνολο των εξαγωγών του κλάδου και θετική δυναμική με αύξηση της περιόδου 2008 – 2012 της τάξεως του 2%.

Σχήμα 11: Συμμετοχή Περιφερειών στις Εξαγωγές Τροφίμων – Ποτών – Καπνών 2008 - 2012

Σφάλμα! Τα αντικείμενα δεν μπορούν να δημιουργηθούν από την επεξεργασία κωδικών πεδίων.

Πηγή: Μελέτη Ολοκληρωμένης Προσέγγισης στην Χωρική Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020

1.5 Οι Επιχειρήσεις της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Βάσει στοιχείων από τα ειδικά τεύχη αποτελεσμάτων ηλεκτρονικής καταγραφής του συνόλου των επιχειρήσεων και των εργαζομένων – μισθωτών με σχέση εργασίας ιδιωτικού δίκαιου των ετών 2013 και 2014 (ΣΕΠΕ – ΟΑΕΔ – ΙΚΑ), ο αριθμός των επιχειρήσεων που καταγράφονται στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αυξήθηκε τη διετία 2012 – 2014 κατά 10,53% σε 4.293, οι οποίες αποτελούν το 1,71% του συνόλου των επιχειρήσεων της χώρας.

Πίνακας 14: Αριθμός Επιχειρήσεων ανά Περιφέρεια 2013 - 2014

Περιφέρεια	2013		2014		Ποσοστιαία Μεταβολή 2013 - 2014
	Αριθμός Επιχειρήσεων	Ποσοστό (%) του Συνόλου	Αριθμός Επιχειρήσεων	Ποσοστό (%) του Συνόλου	
Αν. Μακεδονίας – Θράκης	11.128	4,82%	11.584	4,61%	4,10%
Αττικής	93.887	40,67%	97.870	38,94%	4,24%
Βορείου Αιγαίου	3.884	1,68%	4.293	1,71%	10,53%
Δυτικής Ελλάδας	11.806	5,11%	12.553	4,99%	6,33%

1ο Παραδοτέο
Αποτύπωση Δεδομένων Προσφοράς και Ζήτησης Εργασίας Καθώς και
Φορέων Προσδιορισμού Συνθηκών Αγοράς Εργασίας

Δυτικής Μακεδονίας	5.154	2,23%	5.390	2,14%	4,58%
Ηπείρου	6.410	2,78%	6.960	2,77%	8,58%
Θεσσαλίας	13.183	5,71%	14.010	5,57%	6,27%
Ιονίων Νήσων	4.687	2,03%	6.622	2,63%	41,28%
Κεντρικής Μακεδονίας	38.515	16,68%	40.620	16,16%	5,47%
Κρήτης	13.952	6,04%	17.439	6,94%	24,99%
Νοτίου Αιγαίου	8.068	3,49%	12.277	4,88%	52,17%
Πελοποννήσου	10.918	4,73%	11.810	4,70%	8,17%
Στερεάς Ελλάδας	9.266	4,01%	9.896	3,94%	6,80%
Σύνολο	230.858	100,00%	251.324	100,00%	8,87%

Πηγή: Ειδικά Τεύχη Αποτελεσμάτων Ηλεκτρονικής Καταγραφής του Συνόλου των Επιχειρήσεων και των Εργαζομένων – Μισθωτών με Σχέση Εργασίας Ιδιωτικού Δίκαιου 2013 & 2014

Σε ό,τι αφορά την κατανομή των επιχειρήσεων ανά Περιφερειακή Ενότητα για τη διετία 2013 – 2014, η Π.Ε. Λέσβου συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό της Περιφέρειας (40,44%) με αύξηση της τάξεως του 6,24%. Στη Π.Ε. Χίου καταγράφεται η δεύτερη μεγαλύτερη συγκέντρωση επιχειρήσεων (30,31%) οι οποίες αυξήθηκαν κατά 5,94%. Στη Π.Ε. Σάμου καταγράφεται το 18,43% των επιχειρήσεων της Περιφέρειας οι οποίες αυξήθηκαν κατά 23,21%. Η μικρότερη συγκέντρωση επιχειρήσεων καταγράφεται στη Π.Ε. Λήμνου (7,62%) με αύξηση 16,79% και στην Π.Ε. Ικαρίας (3,21%) η οποία όμως σημείωσε την μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 38,00%.

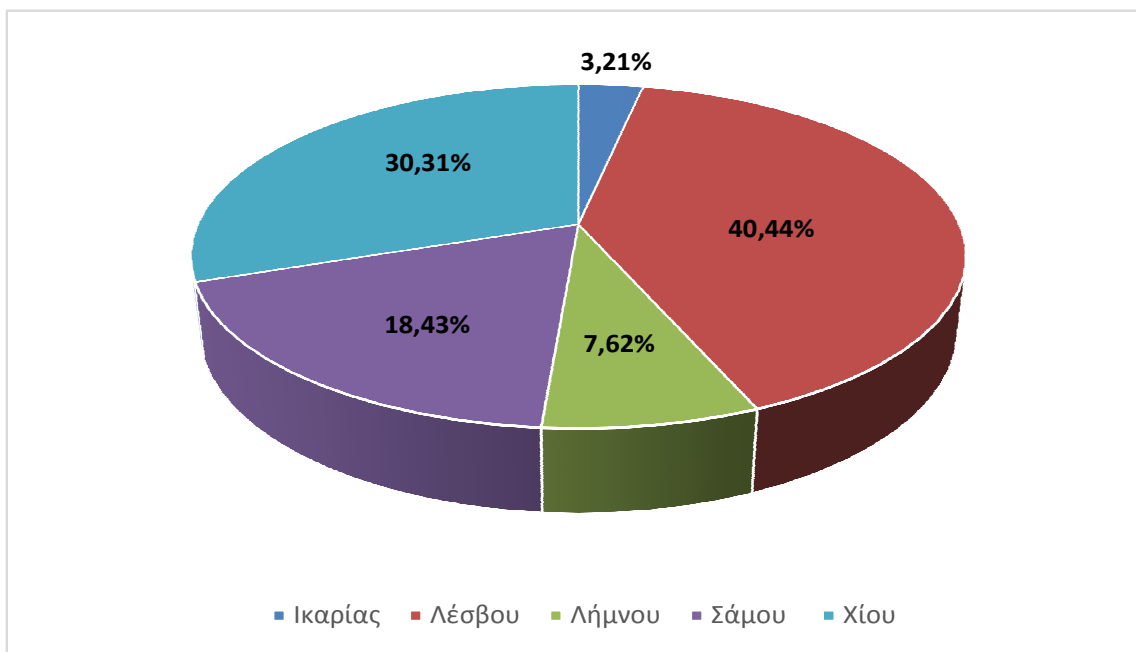
Πίνακας 15: Αριθμός Επιχειρήσεων ανά Περιφερειακή Ενότητα 2013 - 2014

Περιφερειακή Ενότητα	2013		2014		Ποσοστιαία Μεταβολή 2013 - 2014
	Αριθμός Επιχειρήσεων	Ποσοστό (%) του Συνόλου	Αριθμός Επιχειρήσεων	Ποσοστό (%) του Συνόλου	
Ικαρίας	100	2,57%	138	3,21%	38,00%
Λέσβου	1.634	42,07%	1.736	40,44%	6,24%
Λήμνου	280	7,21%	327	7,62%	16,79%
Σάμου	642	16,53%	791	18,43%	23,21%
Χίου	1.228	31,62%	1.301	30,31%	5,94%
Σύνολο Βορείου Αιγαίου	3.884	100,00%	4.293	100,00%	10,53%

Πηγή: Ειδικά Τεύχη Αποτελεσμάτων Ηλεκτρονικής Καταγραφής του Συνόλου των Επιχειρήσεων και των Εργαζομένων – Μισθωτών με Σχέση Εργασίας Ιδιωτικού Δίκαιου 2013 & 2014

Πίνακας 16: Επιχειρήσεις και Παραρτήματα που Δραστηριοποιούνται στις Περιφερειακές Ενότητες Βορείου Αιγαίου 2014

Πηγή: Ειδικά Τεύχη Αποτελεσμάτων Ηλεκτρονικής Καταγραφής του Συνόλου των Επιχειρήσεων και των Εργαζομένων – Μισθωτών με Σχέση Εργασίας Ιδιωτικού Δίκαιου 2013 & 2014

Ο αριθμός των εργαζομένων που καταγράφονται στις επιχειρήσεις της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου αυξήθηκε τη διετία 2013 – 2014 κατά 20,37% σε 16.213 άτομα και αποτελεί το 1,06% των εργαζομένων της χώρας.

Παρά την αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων και των απασχολούμενων τη διετία 2013 – 2014, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εξακολουθεί να παραμένει στην τελευταία θέση μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας στη συγκέντρωση επιχειρήσεων και την απασχόληση προσωπικού.

Πίνακας 17: Αριθμός Εργαζομένων ανά Περιφέρεια 2013 - 2014

Περιφέρεια	2013		2014		Ποσοστιαία Μεταβολή 2013 - 2014
	Αριθμός Εργαζομένων	Ποσοστό (%) του Συνόλου	Αριθμός Εργαζομένων	Ποσοστό (%) του Συνόλου	
Αν. Μακεδονίας – Θράκης	51.372	3,74%	54.632	3,56%	6,35%
Αττικής	722.158	52,56%	771.769	50,31%	6,87%
Βορείου Αιγαίου	13.469	0,98%	16.213	1,06%	20,37%
Δυτικής Ελλάδας	50.208	3,65%	56.344	3,67%	12,22%
Δυτικής Μακεδονίας	23.264	1,69%	24.402	1,59%	4,89%
Ηπείρου	26.777	1,95%	29.997	1,96%	12,03%
Θεσσαλίας	60.194	4,38%	65.975	4,30%	9,60%
Ιονίων Νήσων	15.181	1,10%	23.810	1,55%	56,84%
Κεντρικής Μακεδονίας	218.533	15,90%	236.326	15,40%	8,14%

Περιφέρεια	2013		2014		Ποσοστιαία Μεταβολή 2013 - 2014
	Αριθμός Εργαζομένων	Ποσοστό (%) του Συνόλου	Αριθμός Εργαζομένων	Ποσοστό (%) του Συνόλου	
Κρήτης	60.877	4,43%	88.049	5,74%	44,63%
Νοτίου Αιγαίου	27.940	2,03%	54.073	3,52%	93,53%
Πελοποννήσου	47.103	3,43%	53.680	3,50%	13,96%
Στερεάς Ελλάδας	56.926	4,14%	58.907	3,84%	3,48%
Σύνολο	1.374.002	100,00%	1.534.177	100,00%	11,66%

Πηγή: Ειδικά Τεύχη Αποτελεσμάτων Ηλεκτρονικής Καταγραφής του Συνόλου των Επιχειρήσεων και των Εργαζομένων – Μισθωτών με Σχέση Εργασίας Ιδιωτικού Δίκαιου 2013 & 2014

Σε ό,τι αφορά την συνεισφορά των επιχειρήσεων στην απασχόληση τη διετία 2013 – 2014, παρά την γενική μείωση των απασχολούμενων στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου κατά 4,37%, ο αριθμός των απασχολούμενων στις επιχειρήσεις αυξήθηκε κατά 20,37%. Το ποσοστό των απασχολούμενων σε επιχειρήσεις στο σύνολο της απασχόλησης αυξήθηκε κατά 5,33 ποσοστιαίες μονάδες σε 25,78%.

Πίνακας 18: Συνεισφορά στην Απασχόληση στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2013 - 2014

Έτη	2013	2014
Απασχολούμενοι σε Επιχειρήσεις	13.469	16.213
Ποσοστό του Συνόλου	20,45%	25,78%
Σύνολο Απασχολούμενων	65.868	62.900

Πηγή: Ειδικά Τεύχη Αποτελεσμάτων Ηλεκτρονικής Καταγραφής του Συνόλου των Επιχειρήσεων και των Εργαζομένων – Μισθωτών με Σχέση Εργασίας Ιδιωτικού Δίκαιου 2013 & 2014 και ΕΛΣΤΑΤ

1.6 Διάρθρωση του Παραγωγικού Δυναμικού της Περιφέρειας σε Επίπεδο των Τριών Τομέων και των Επιμέρους Κλάδων

1.6.1 Διαρθρωτικά Χαρακτηριστικά Πρωτογενούς Τομέα

Ο πρωτογενής τομέας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου απαιτεί περαιτέρω ενίσχυση με στόχο την ισόρροπη ενδοπεριφερειακή ανάπτυξη, ενώ σημαντικές προοπτικές διαφαίνονται από την ανάδειξη της ιδιαίτερης γαστρονομικής ταυτότητας των περιοχών της Περιφέρειας και της σύνδεσής της με τον δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Οι περιορισμοί που επικρατούν στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι:

- Το μικρό μέγεθος και ο πολυτεμαχισμός των εκμεταλλεύσεων περιορίζουν τις δυνατότητες παραγωγής και απόδοσης.

- Προβλήματα στα δίκτυα διανομής και στην προώθηση που συνδέονται με το αυξημένο κόστος μεταφοράς και τη γεωγραφική απομόνωση .
- Άμεση εξάρτηση του γεωργικού εισοδήματος από τις επιδοτήσεις και ελλείψεις σχεδιασμού στη διάρθρωση των καλλιεργειών.
- Αρνητικές επιπτώσεις από την ΚΑΠ σε σχέση με τις παραδοσιακές καλλιέργειες με μείωση των επιδοτήσεων / ενισχύσεων των αγροτικών προϊόντων από την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Περιορισμένη αξιοποίηση ή και εγκατάλειψη εγχώριων ποικιλιών.
- Μη τήρηση των κανόνων ορθής γεωργικής πρακτικής και έλλειψη εδαφολογικού χάρτη.
- Χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας στον πρωτογενή τομέα και ηλικιακή γήρανση αγροτικού πληθυσμού.
- Ελλείψεις στην τυποποίηση και επεξεργασία προϊόντων (πλην μαστίχας) και ελλιπής εμπορική εκμετάλλευση τοπικών προϊόντων.
- Εκτεταμένες πυρκαγιές οι οποίες καταστρέφουν μεγάλο αριθμό δέντρων σημαντικό ζωικό κεφάλαιο κυρίως σε μελίτσια.
- Περιορισμένη αξιοποίηση όλου του εύρους των πόρων και των δυνατοτήτων για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα, εξαιτίας της έλλειψης γνώσης νέων τεχνολογικών μέσων, μεθόδων, της ελλιπούς συνεργασίας με τον δευτερογενή τομέα για την παραγωγή προϊόντων με ζήτηση.
- Κατά τόπους υπερβόσκηση και ερημοποίηση.
- Εξειδίκευση κριτηρίων δημιουργίας και εκσυγχρονισμού σταβλικών εγκαταστάσεων με παράλληλη προστασία του δασικού πλούτου.
- Μείωση των ιχθυοαποθεμάτων λόγω της υπεραλίευσης και γενικά ακατάλληλων αλιευτικών πρακτικών.
- Οι κανονισμοί στη Μέση αλιεία της ΕΕ που δεν περιορίζουν αντίστοιχα με την Τουρκία.
- Ο μη εκσυγχρονισμός των αλιευτικών σκαφών.

Οι δυνατότητες που καλείται να εκμεταλλευτεί η Περιφέρεια στον πρωτογενή τομέα έγκειται στην:

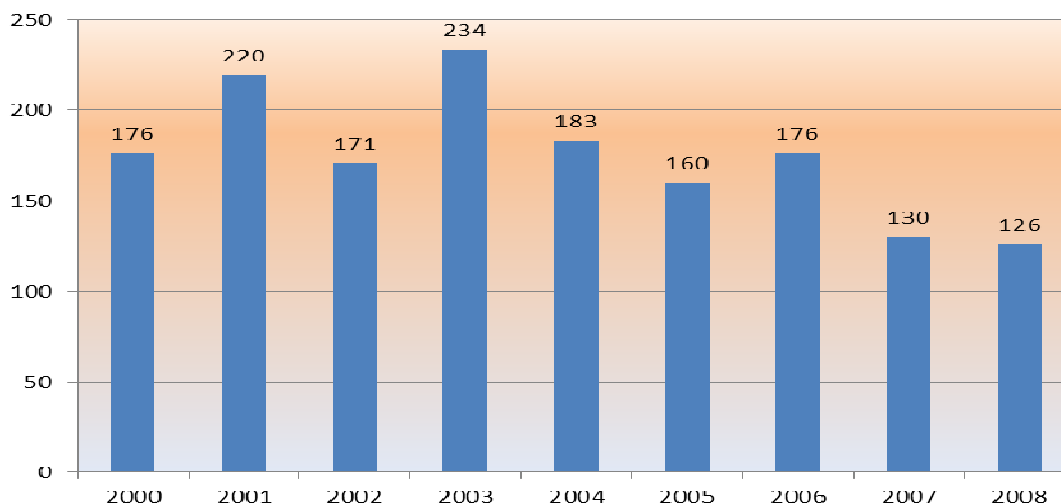
- Ύπαρξη σημαντικών προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) και δυνατότητα προώθησης νέων.
- Εύφορη γη και ιδιαίτερη γεωργική παράδοση και τα επώνυμα τοπικά γεωργικά προϊόντα.
- Επάρκεια και υψηλή ποιότητα πρώτων υλών γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, που μπορούν να στηρίξουν μονάδες μεταποίησης του αγροτοδιατροφικού τομέα.
- Αύξηση της ζήτησης πιστοποιημένων, επώνυμων και βιολογικών προϊόντων από τους καταναλωτές.
- Ήπιες κλιματολογικές συνθήκες που ευνοούν την αγροτική παραγωγή (περιορισμένοι παγετοί κλπ).
- Ενδυνάμωση της συμπληρωματικότητας του πρωτογενούς τομέα με άλλους τομείς της τοπικής οικονομίας.

- Αξιοποίηση γνωστού μοναδικού προϊόντος (μαστίχα) ως βασικού κινήτρου για γνωριμία και προώθηση άλλων τοπικών προϊόντων.
- Αξιόλογα έως εξαιρετικά και αναγνωρίσιμα αγροτικά προϊόντα: κρασί, μέλι, ελαιόλαδο, προϊόντα δενδροειδών καλλιεργειών, αλιευτικά και κτηνοτροφικά προϊόντα, ανθοκομικά, αρωματικά φυτά.
- Ανάπτυξη δυναμικού τομέα ιχθυοκαλλιεργειών με σημαντική συμβολή στο ΑΕΠ της Περιφέρειας.

Το μικρό μέγεθος των γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, ο μικρός βαθμός εκμηχάνισης της παραγωγής και η χαμηλή παραγωγικότητα που χαρακτηρίζει τον τομέα σε όλη την επικράτεια της χώρας, οι αλλαγές στις χρήσεις γης (υπό την πίεση της τουριστικής και οικιστικής ανάπτυξης), καθώς και η επικράτηση άλλων καταναλωτικών προτύπων και στάσεων έχει οδηγήσει στην υποχώρηση του πρωτογενή τομέα, που σήμερα κατέχει την τελευταία θέση μεταξύ των τομέων οικονομικής δραστηριότητας ως προς τον όγκο παραγωγής, το ύψος των επενδύσεων και την απασχόληση.

Ο πρωτογενής τομέας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου συμμετείχε το 2008 κατά 1,90% στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του πρωτογενή τομέα της χώρας και περίπου κατά 4,00% στη συνολική Περιφερειακή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία. Η εξέλιξη της Περιφερειακής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας του Πρωτογενούς τομέα παρουσιάζεται στο Διάγραμμα που ακολουθεί.

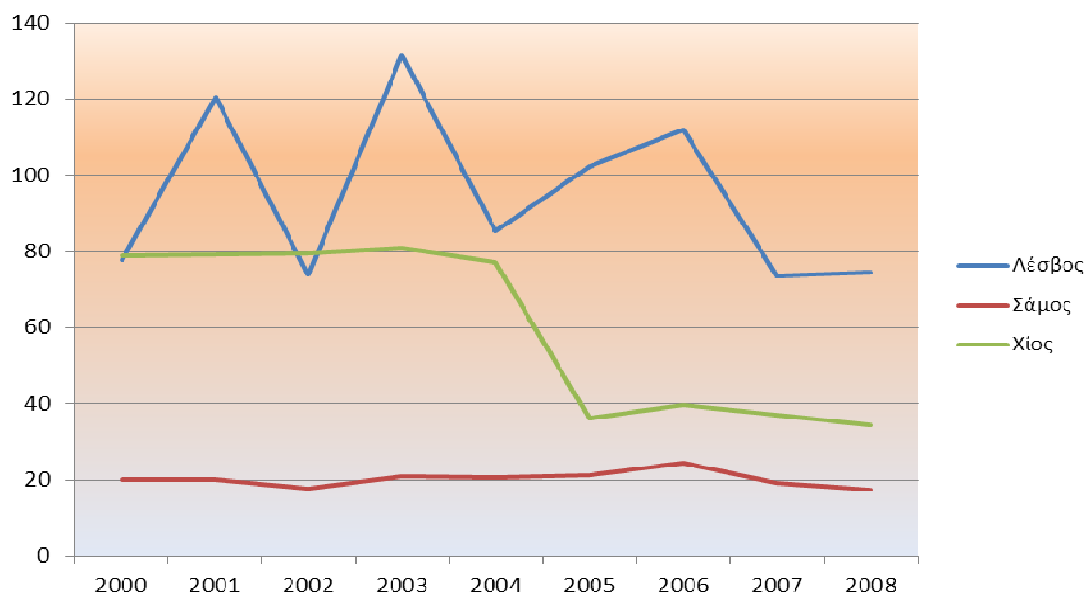
Σχήμα 12: Εξέλιξη Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Πρωτογενούς τομέα Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (σε εκατομμύρια ευρώ) 2000 - 2008

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στο επίπεδο των Περιφερειακών Ενοτήτων, εμφανίζονται σημαντικές διακυμάνσεις στην παραγόμενη Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία. Συνολικά, η Π.Ε. Λέσβου έχει την πλέον δυναμική συμμετοχή στην διαμόρφωση του ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα συνεπικουρούμενη από τις Π.Ε. Χίου. Απεναντίας, η Π.Ε. Σάμου είναι η Περιφερειακή Ενότητα του Βορείου Αιγαίου με τη διαχρονικά χαμηλότερη συμβολή στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του Πρωτογενούς τομέα.

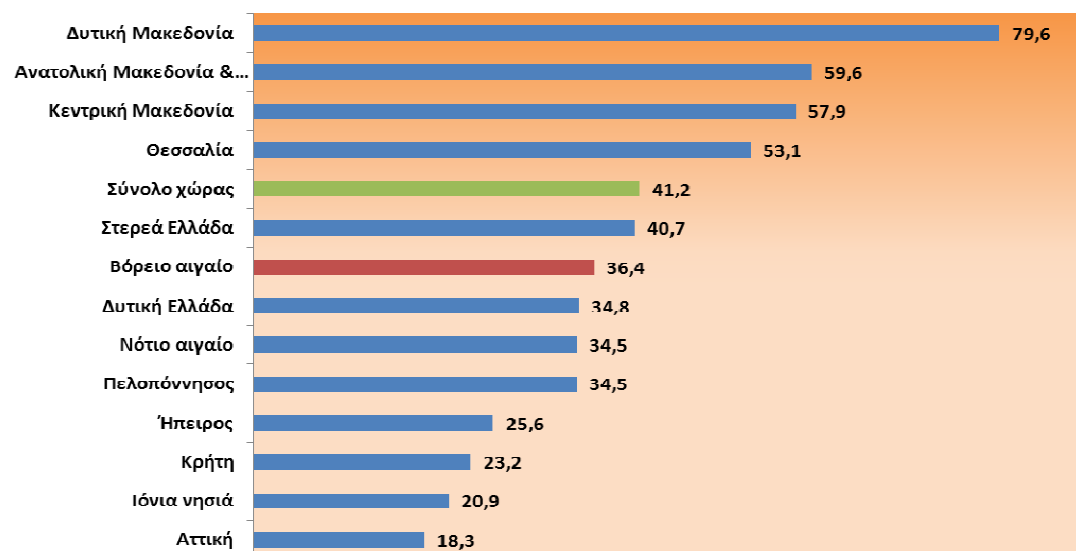
Σχήμα 13: Εξέλιξη ΑΠΑ Πρωτογενούς Τομέα των Περιφερειακών Ενοτήτων Βορείου Αιγαίου (σε εκατομμύρια ευρώ) 2000 – 2008

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου σε κάθε εκμετάλλευση αντιστοιχούν κατά μέσο όρο 36,4 στρέμματα, έκταση που τη κατατάσσει στην έκτη θέση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας, αρκετά κοντά, αλλά χαμηλότερα από το μέσο όρο της χώρας (41,2 στρέμματα ανά εκμετάλλευση).

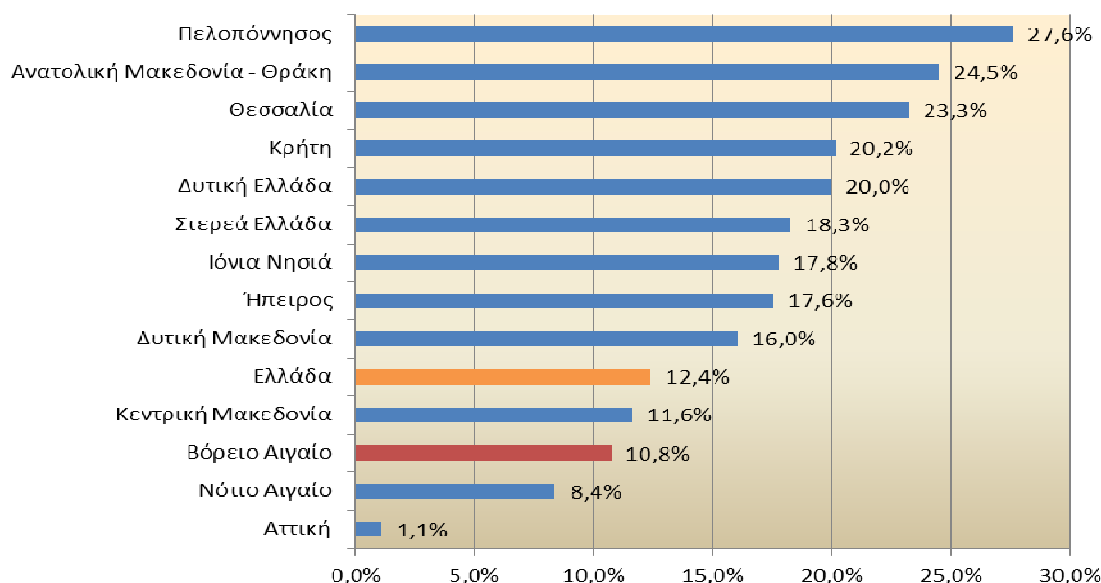
Σχήμα 14: Έκταση (σε στρέμματα) ανά Αγροτική – Κτηνοτροφική Εκμετάλλευση 2007

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σε ότι αφορά την απασχόληση στο Πρωτογενή Τομέα, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου βρίσκεται στη τρίτη χαμηλότερη θέση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας. Συγκεκριμένα, στην Περιφέρεια απορροφάται μόνο το 10,8% του απασχολούμενου πληθυσμού αρκετά κοντά αλλά χαμηλότερα από τον Μ.Ο. της χώρας που ανέρχεται στο 12,4%. Τα στοιχεία παρουσιάζονται στο Διάγραμμα που ακολουθεί

Σχήμα 15: Ποσοστό Απορρόφησης των Απασχολούμενων στον Πρωτογενή Τομέα 2011

Πηγή: Eurostat

Το νησί με τη μεγαλύτερη ποσοστιαία καλλιεργούμενη έκταση είναι η Λήμνος, ενώ ακολουθούν με περίπου ίσες μεταξύ τους εκτάσεις η Λέσβος και η Σάμος. Η Χίος είναι φτωχή σε καλλιεργούμενη γη (μόνο το 19,5% της έκτασής της καλλιεργείται), ενώ στην Ικαρία η γεωργική γη ανέρχεται μόνο στο 12,5% της συνολικής έκτασης του νησιού.

Τον υψηλότερο κατακερματισμό παρουσιάζουν οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις της Χίου (μέση έκταση αγροτεμαχίου: 2,17 στρέμματα), ενώ στη Λέσβο συναντάται η μεγαλύτερη μέση έκταση (12,20 στρέμματα) ανά αγροτεμάχιο, υψηλότερη και από αυτήν της Θεσσαλίας.

Ο πιο δυναμικός κλάδος της Λέσβου ήταν παραδοσιακά η παραγωγή λαδιού (όχι επώνυμο). Υπάρχουν περίπου 20.000 οικογενειακές εκμεταλλεύσεις στις οποίες καλλιεργούνται 10 εκ. ελαιόδενδρα περίπου. Ωστόσο, το μη ανταγωνιστικό κόστος παραγωγής σε σχέση με τις ισχύουσες τιμές πώλησης έχει επιφέρει κλονισμό στην οικονομία του νησιού. Θα πρέπει να ληφθούν κάποια μέτρα, ώστε το κύριο προϊόν της περιοχής να μπορέσει να καταλάβει καλύτερη θέση στην αγορά (επωνυμία - έλεγχος ποιότητας).

Η φυτική παραγωγή της Περιφέρειας είναι σχεδόν ανάλογη με τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, με ορισμένες διαφοροποιήσεις στη διαχρονική εξέλιξή τους, φαινόμενο που οφείλεται είτε στη βελτίωση των καλλιεργητικών μεθόδων, είτε στη βελτίωση των ποικιλιών, είτε τέλος στη μεταξύ τους αντικατάσταση των καλλιεργειών στις αρδευόμενες εκτάσεις. Σε γενικές γραμμές, διαπιστώνεται ότι τα περισσότερα βασικά προϊόντα της Περιφέρειας παρουσιάζουν κάμψη στην παραγωγή και στις στρεμματικές αποδόσεις, με εξαίρεση, το σημαντικότερο προϊόν της (ελαιοποιήσιμες ελιές), του οποίου η παραγωγή αυξάνει ωφελούμενη από τη βελτίωση των στρεμματικών αποδόσεων, κυρίως λόγω της άρδευσης των ελαιώνων.

Στη ζωική παραγωγή της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου κυριαρχούν το κρέας και το γάλα των αιγοπροβάτων και, με μικρή συμμετοχή, των βοοειδών. Από τα παραπάνω στοιχεία φαίνεται ότι, η κτηνοτροφία της Περιφέρειας έχει μία ελαφρά αλλά σταθερή

ανοδική πορεία, αναδιαρθρώνοντας την παραγωγή της με μεταστροφή από την αγελαδοτροφία προς την αιγοπροβατοτροφία και κυρίως προς την αιγοτροφία, ενώ παράλληλα προσανατολίζεται και προς τη μελισσοτροφία.

Συνοψίζοντας, τα κυριότερα χαρακτηριστικά του πρωτογενή τομέα αφορούν κυρίως στο μικρό μέγεθος και στον πολυτεμαχισμό των εκμεταλλεύσεων, το χαμηλό ποσοστό της καλλιεργούμενης και αρδευόμενης γης, στα φαινόμενα, κατά τόπους, υπερβόσκησης και ερημοποίησης, στη διαχρονική μείωση της απασχόλησης, στη χρήση παρωχημένων μέσων, πρακτικών και τεχνικών, στην παραγωγή φημισμένων και υψηλής ποιότητας αγροτικών προϊόντων, στη σημαντική εξάρτηση από τις αγροτικές επιδοτήσεις και στην έλλειψη σχεδιασμού ως προς τη διάρθρωση των καλλιεργειών, στο χαμηλό βαθμός εξειδίκευσης των απασχολούμενων και στην έλλειψη ουσιαστικής τεχνικής υποστήριξης, στη μείωση των ιχθυοαποθεμάτων λόγω της υπεραλίευσης και γενικά ακατάλληλων αλιευτικών πρακτικών και στην έλλειψη υποστηρικτικών υποδομών (π.χ. σφαγεία, αλιευτικά καταφύγια).

Η γεωργία στην Περιφέρεια Βορείου διακρίνεται σε τρεις τύπους:

- Γεωργία της μαζικής παραγωγής
- Γεωργία των ποιοτικών προϊόντων
- Μικρής κλίμακας γεωργία της πολυδραστηριότητας

Οι τύποι αυτοί εμφανίζονται στην Ελλάδα με τις ακόλουθες μορφές:

- Γεωργία των πεδινών περιοχών, όπου κυριαρχούν οι μεγαλύτεροι και αποδοτικότεροι αγρότες
- Γεωργία των ορεινών και προβληματικών περιοχών, όπου κυριαρχούν οι λιγότερο αποδοτικοί μικροί αγρότες
- Η γεωργία των μικρών νησιών και των παράκτιων τουριστικών περιοχών, όπου οι αγρότες πολυαπασχολούνται

Εκτός από τις περιπτώσεις της Λήμνου (κρασί) και δευτερευόντως της Σάμου, στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου υπερισχύει ο τρίτος τύπος. Ο τύπος αυτός προσδιορίζεται από την ανεπαρκή ποσότητα και ποιότητα προϊόντος και εξαρτάται, ως προς τη βιωσιμότητά του, από συμπληρωματικά εξωγεωργικά εισοδήματα.

Στις ιδιαίτερες εδαφικές και κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην Περιφέρεια οφείλεται η παραγωγή μοναδικών επώνυμων προϊόντων, που συνθέτουν το λεγόμενο «Καλάθι προϊόντων Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου». Σύμφωνα με τον σχεδιασμό της Περιφέρειας τα προϊόντα κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες:

- Προϊόντα Εθνικής Σημασίας με εξαγωγικό προσανατολισμό ή δυνατότητα, τα οποία χαρακτηρίζουν την ταυτότητα των νησιών της Περιφέρειας, είναι πιθανώς πιστοποιημένα και παράγονται σε επαρκείς ποσότητες,
- Παραδοσιακά Προϊόντα, τα οποία αναδεικνύουν και αυτά την ταυτότητα της περιοχής, αποτελούν στοιχεία του ιδιαίτερου νησιωτικού πολιτισμού, αλλά δεν παράγονται σε επαρκείς ποσότητες, ή για διάφορους λόγους δεν εμπορεύονται σε σημαντικό βαθμό εκτός των νησιών της Περιφέρειας,
- Τοπικά Προϊόντα, που απευθύνονται στις τοπικές αγορές και βελτιώνουν το βαθμό αυτάρκειας των νησιών της Περιφέρειας.
-

Πίνακας 19: Καλάθι Προϊόντων Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Εθνικά Προϊόντα	Παραδοσιακά Προϊόντα	Τοπικά Προϊόντα
<ul style="list-style-type: none"> • Ελαιόλαδα και Ελιές (Λέσβος, Σάμος, Χίος, Ικαρία) • Τυροκομικά Προϊόντα από αιγοπρόβειο γάλα (Λέσβος, Λήμνος, Ικαρία, Σάμος, Χίος, Άγιος Ευστράτιος) • Μαστίχα Χίου • Κρασιά Σάμου, Λήμνου και Ικαρίας • Αιγοπρόβειο κρέας • Ούζο (Μυτιλήνης, Πλωμαρίου και Χίου) • Λικέρ Χίου • Τσίπουρο Λήμνου • Προϊόντα Αρτοποιίας, Ζαχαροπλαστικής και Ζυμαρικά Λήμνου από τοπικά σιτηρά • Μέλι (όλων των νησιών και κυρίως Σάμου, Ικαρίας και Λήμνου) • Προϊόντα αλιείας και υδατοκαλλιέργειας • Ορχιδέα Σάμου • Μανταρίνι Χίου • Τοπικά Γλυκά 	<ul style="list-style-type: none"> • Εσπεριδοειδή του Κάμπου Χίου και της Σάμου • Αμύγδαλα αφράτα Χίου, • Αχλάδια αχτσέδες Λέσβου • Μήλα Αγιάσου Λέσβου (ρενέτες και ξινόμηλα) • Κεράσια Αγιάσου • Κάστανα Αγιάσου • Σύκα Ερεσού Λέσβου, Λήμνου • Αρωματικά φυτά (σε όλα τα νησιά και ιδίως Σάμο, Ικαρία, Χίο) • Όσπρια όπως ο άφκος (είδος φάβας) της Λήμνου • Δαμάσκηνα Λήμνου 	<ul style="list-style-type: none"> • Ζωοτροφές Λήμνου και Λέσβου (π.χ. αραβόσιτος, μηδική, κριθάρι) • Κηπευτικά και Μπιστοτανικά • Ανθοκομικά είδη • Γλυκάνισος (με τεράστια σημασία για τις ποτοποιίες ούζου κυρίως στην Λέσβο, Λήμνο, Χίο)

Αρκετά από τα προϊόντα που περιλαμβάνονται στο «Καλάθι» της Περιφέρειας (τυροκομικά, ελιές και ελαιόλαδο, μαστίχα και μαστιχέλαιο, οίνοι) έχουν αναγνωρισθεί ως προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ), ενώ με πρωτοβουλία του Αγροτικού Συνεταιρισμού Εσπεριδοκαλλιεργητών Χίου έχει υποβληθεί σχετικός φάκελος υποψηφιότητας στην Ε.Ε. για την αναγνώριση του Μανταρινιού Χίου ως προϊόν ΠΓΕ.

Στον πρώην Νομό Λέσβου (Λέσβος, Λήμνος, Άγιος Ευστράτιος) οι κύριες καλλιέργειες που αναπτύσσονται είναι τα ελαιόδεντρα, τα εσπεριδοειδή, και τα σιτηρά. Ακόμα, καλλιεργούνται αχλαδιές, μηλιές και αμυγδαλιές. Σημαντικό ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο των καλλιεργειών έχουν και οι καλλιέργειες σταφυλιών και γλυκάνισου που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ούζου, το πιο σημαντικό εξαγωγίμο προϊόν του νομού. Εκτός από τη γεωργική, αξιόλογη είναι και η παρουσία της κτηνοτροφικής παραγωγής, των ιχθυοκαλλιεργειών και των οστρακοκαλλιεργειών.

Στο πρώην Νομό Χίου (Χίος, Οινούσες, Ψαρά) κυριαρχούν οι καλλιέργειες μαστιχόδενδρων και εσπεριδοειδών (μανταρίνια και λιγότερο πορτοκάλια). Είναι χαρακτηριστικό ότι η καλλιέργεια μαστίχας καλύπτει σχεδόν το 1/3 των καλλιεργούμενων εκτάσεων του νησιού. Η παραγωγή της ετησίως φτάνει τους 120 τόνους και είναι το βασικό προϊόν εξαγωγής του νομού. Αξιόλογη είναι, επίσης, και η παρουσία της ελαιοκαλλιέργειας, της ιχθυοκαλλιέργειας και της κτηνοτροφίας.

Στο πρώην Νομό Σάμου (Σάμος, Ικαρία, Φούρνοι) καλλιεργούνται ως επί το πλείστον ελαιόδεντρα, οπωροφόρα (κυρίως πορτοκαλιές) και αμπέλια, απ' όπου προέρχεται

το περίφημο σαμιώτικο κρασί. Επίσης, παράγεται πολύ καλής ποιότητας μέλι και τυροκομικά προϊόντα. Αξιόλογη είναι και η παραγωγή πιστοποιημένων βιολογικών προϊόντων (φρούτα, κηπευτικά, λάδι, κρασί, ξηροί καρποί και βότανα).

Στο σύνολο των γεωργικών εκτάσεων της Περιφέρειας, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2007) κυριαρχούν οι Δενδρώδεις καλλιέργειες (59,2%) και ακολουθεί η κατηγορία των αροτραίων καλλιεργειών (οικογενειακοί λαχανόκηποι, μόνιμα λιβάδια και βοσκότοποι, άγονοι βοσκότοποι, φυτώρια, άλλες πολυετείς φυτείες και οι αγραναπαύσεις).

Στην κατά κατανομή των γεωργικών εκτάσεων σε επίπεδο πρώην Νομών η Λέσβος έχει τις περισσότερες ετήσιες αροτραίες καλλιέργειες, κηπευτική γη και δενδρώδεις καλλιέργειες (85%, 61% και 74% των αντίστοιχων εκτάσεων) και η Σάμος τα αμπέλια (56% των εκτάσεων αμπελιών της Περιφέρειας).

Χαρακτηριστικό της γεωργικής δραστηριότητας υπήρξε η δενδρώδης καλλιέργεια (Εσπεριδοειδή, λοιπά) αλλά και οι αροτραίες καλλιέργειες (σιτηρά για καρπό, κτηνοτροφικά φυτά, Πεπονοειδή και πατάτες). Τέλος μικρότερη είναι και η παραγωγή λαχανικών και αμπελουργικών προϊόντων. Χαρακτηριστικό είναι το ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό παραγωγής από το πρώην Νομό Λέσβου, καθώς στα περισσότερα προϊόντα κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό της παραγωγής του Βορείου Αιγαίου.

Στα κτηνοτροφικά προϊόντα μεγάλο ποσοστό της συνολικής παραγωγής της Ελλάδας αποτελεί η παραγωγή σκληρού τυριού(7,9%) αλλά και γάλακτος(3,1%).

Πίνακας 20: Παραγωγή Κύριων Αγροτικών και Κτηνοτροφικών Προϊόντων στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2009

Κατηγορία Προϊόντος / Προϊόν	Παραγωγή Βορείου Αιγαίου (σε τόνους)	Ποσοστό στο σύνολο της Ελλάδας	Συμμετοχή στο σύνολο της παραγωγής της Περιφέρειας		
			Πρώην Νομός Λέσβου	Πρώην Νομός Σάμου	Πρώην Νομός Χίου
Αροτραίες Καλλιέργειες					
Σανό, χόρτο, ριζώματα	14.642	0,6%	85,9%	11,8%	2,3%
Κριθάρι	13.982	4,1%	99,0%	0,3%	0,7%
Καρπούζια και πεπόνια	6.499	0,8%	61,2%	19,5%	19,3%
Πατάτες	8.546	0,9%	44,3%	24,2%	31,5%
Σιτάρι σκληρό	5.967	0,4%	87,7%	9,4%	2,9%
Λαχανικά					
Τομάτες νωπής χρήσης	10.428	1,6%	63,2%	26,8%	10,0%
Λοιπά λαχανοκομικά είδη	5.316	0,9%	59,4%	22,1%	18,5%
Αμπελουργικά Προϊόντα					
Μούστος	10.122	2,8%	30,7%	67,6%	1,7%
Δενδρώδης Καλλιέργειες					
Ελιές ελαιοποίησης	29.950	1,5%	70,1%	23,3%	6,6%
Ελαιόλαδο 2007/2008	10.607	3,5%	81,1%	17,2%	1,8%
Πορτοκάλια	2.922	0,3%	32,2%	33,5%	34,3%
Πρωτογενή Κτηνοτροφικά Προϊόντα					
Γάλα	62.413	3,1%	71,3%	6,0%	22,7%
Αυγά (χιλ. τεμάχια)	36.086	1,9%	68,3%	15,3%	16,4%

1ο Παραδοτέο
Αποτύπωση Δεδομένων Προσφοράς και Ζήτησης Εργασίας Καθώς και
Φορέων Προσδιορισμού Συνθηκών Αγοράς Εργασίας

Κατηγορία Προϊόντος / Προϊόν	Παραγωγή Βορείου Αιγαίου (σε τόνους)	Ποσοστό στο σύνολο της Ελλάδας	Συμμετοχή στο σύνολο της παραγωγής της Περιφέρειας		
			Πρώην Νομός Λέσβου	Πρώην Νομός Σάμου	Πρώην Νομός Χίου
Κρέας	9.264	2,2%	71,3%	11,0%	17,7%
Δευτερογενή Κτηνοτροφικά Προϊόντα					
Τυρί μαλακό	2.763	2,4%	90,8%	9,2%	0,0%
Τυρί σκληρό	2.708	7,9%	84,8%	1,4%	13,8%

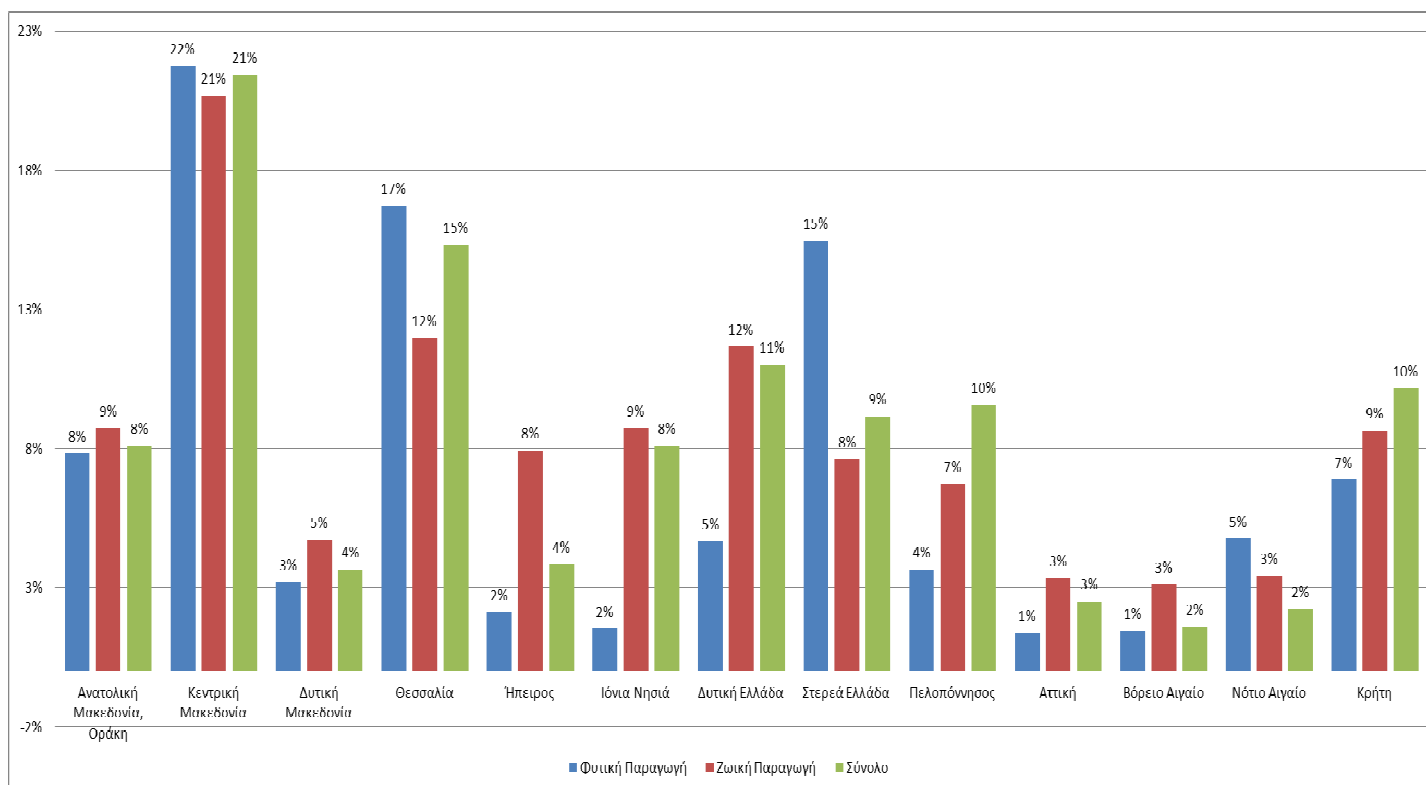
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παράγεται σημαντικός αριθμός προϊόντων Π.Ο.Π. (Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης) και Π.Γ.Ε. (Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης), τα οποία είναι τα ακόλουθα:

A/A	Προϊόν και Ονομασία	Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε.
1	Τσίκλα Χίου	ΠΟΠ
2	Μαστίχα Χίου	ΠΟΠ
3	Μαστιχέλαιο Χίου	ΠΟΠ
4	Ελαιόλαδο Λέσβος (Μυτιλήνης)	ΠΓΕ
5	Ελαιόλαδο Σάμος	ΠΓΕ
6	Ελιές Θρούμπα Χίου	ΠΟΠ
7	Καλαθάκι Λήμνου	ΠΟΠ
8	Κασέρι	ΠΟΠ
9	Λαδοτύρι Μυτιλήνης	ΠΟΠ
10	Φέτα	ΠΟΠ
11	Γραβιέρα	ΠΟΠ

Σύμφωνα με τη διάρθρωση της αξίας ζωικής και φυτικής παραγωγής στις Περιφέρειες της χώρας, η οποία παρουσιάζεται στο ακόλουθο σχήμα, παρατηρείται ότι η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου κατέχει (μαζί με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου) το μικρότερο ποσοστό συνολικής παραγωγής αλλά και το μικρότερο ποσοστό ζωικής και φυτικής παραγωγής (μαζί με την Περιφέρεια της Αττικής).

Σχήμα 16: Διάρθρωση Ζωικής και Φυτικής Παραγωγής της Ελλάδας 2010

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σε ό,τι αφορά την Αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια, στην ευρύτερη περιοχή των νησιών που αποτελούν την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ασκείται σημαντική θαλάσσια αλιευτική δραστηριότητα. Ο συνολικός αριθμός αλιευτικών σκαφών της Περιφέρειας ανέρχεται στο 12% περίπου των σκαφών της χώρας, υπολειπόμενων όμως σε ιπποδύναμη και δυναμικότητα (στοιχεία Ε.Π. Αλιείας 2007 - 2013).

Πίνακας 21: Θαλάσσια Αλιεία σε Τόνους κατά Περιοχή 2003 - 2007

Περιοχές Αλιείας	2003	2004	2005	2006	2007
Περιοχή νήσων Λέσβου, Χίου, Σάμου και Ικαρίας	1.582,4	1.323,4	1.636,1	1.385,5	2.791,9
Σύνολο Χώρας	89.612,3	91.055,0	90.402,0	96.694,3	93.596,2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Χαρακτηριστικό των υποδομών θαλάσσιας αλιείας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αποτελεί η απουσία οργανωμένης ιχθυόσκαλας, η ανάγκη ανάπτυξης νέων αλιευτικών καταφυγίων, καθώς και επενδύσεων αναβάθμισης και προστασίας/ασφάλειας των υφιστάμενων αλιευτικών καταφυγίων από τους έντονους κυματισμούς και τη διάβρωση των ακτών.

Σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ως περιοχές με περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης χαρακτηρίζονται οι θαλάσσιες περιοχές της

Καλλονής Λέσβου για οστρακοκαλλιέργεια και της Λαγκάδας Χίου για ιχθυοκαλλιέργεια, ενώ η περιοχή Γέρας Λέσβου χαρακτηρίζεται ως περιοχή με σημαντικό υδατοκαλλιεργητικό ενδιαφέρον. Η υπάρχουσα και η προταθείσα δυναμικότητα των μονάδων σε παραγωγή αλιευμάτων, σύμφωνα με την Μελέτη καθορισμού ΠΟΑΥ Βορείου Αιγαίου, ανέρχεται σε:

- 3.625 τόνους / έτος ιχθείς υπάρχουσα δυναμικότητα στην περιοχή Λαγκάδα – Οινούσες Χίου, με πρόταση για αύξηση 9.230 τόνους/ έτος,
- 150 τόνους/έτος όστρακα υπάρχουσα δυναμικότητα στον κόλπο Καλλονής Λέσβου, με πρόταση για αύξηση 1.500 τόνους/ έτος και
- 380 τόνους/έτος ιχθείς υπάρχουσα δυναμικότητα στην περιοχή Γέρας Λέσβου με πρόταση για αύξηση 2.480 τόνους/ έτος.

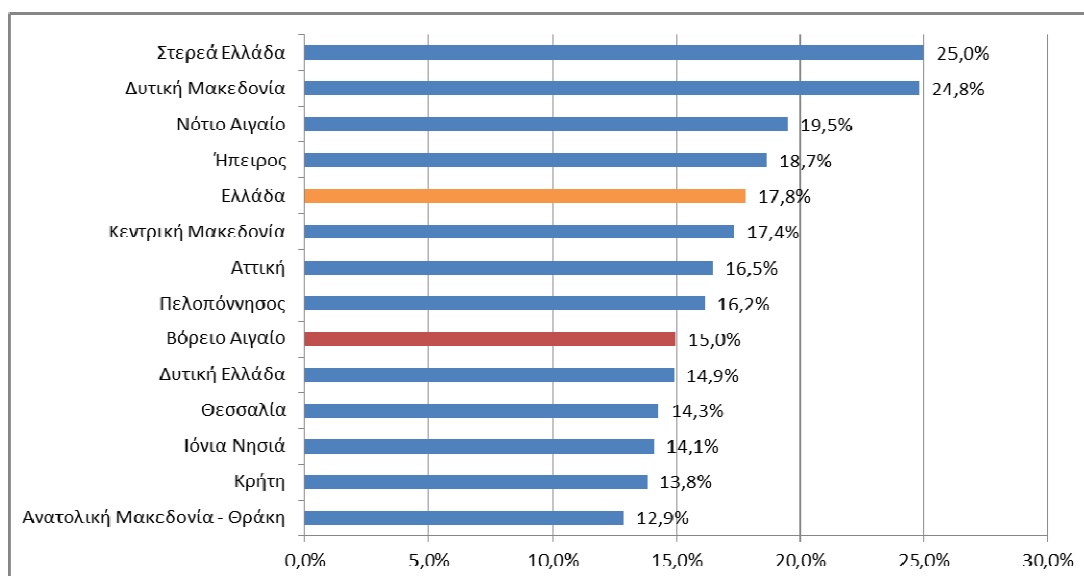
1.6.2 Διαρθρωτικά Χαρακτηριστικά Δευτερογενούς Τομέα

Σύμφωνα με τα αναλυτικά στοιχεία του Μητρώου Επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ του 2007 στην Περιφέρεια λειτουργούσαν 4.828 επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα (στην απογραφή του 2002 εμφανίζονται 3.552 επιχειρήσεις), αντιπροσωπεύοντας το 25,2% των συνολικών επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση επιχειρήσεων εντοπίζεται στο Ν. Λέσβου και ακολουθούν οι Ν. Χίου και Σάμου. Επίσης ο συνολικός τζίρος των επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα παρουσίασαν μία αύξηση της τάξης του 45% (480εκ.€ το 2007 έναντι 332εκ.€ το 2002) λόγω της συνολικής αύξησης του αριθμού των επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, κατά το έτος 2007 στον δευτερογενή τομέα, λειτουργούσαν στο σύνολο της Περιφέρειας 1.504 επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών 292εκ. €. Η κλαδική κατανομή των μονάδων αυτών δείχνει ότι η πλειοψηφία τους (436 μονάδες) κατατάσσεται στον κλάδο των τροφίμων-ποτών, 261 μονάδες στον κλάδο της κατασκευής μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού και 163 επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της Βιομηχανίας ξύλου και κατασκευής προϊόντων από ξύλο και φελλό.

Η απασχόληση στο δευτερογενή τομέα το 2011, αντιπροσωπεύει το 15% του συνολικά απασχολούμενου πληθυσμού, μια επίδοση που κατατάσσει τη Περιφέρεια στην όγδοη θέση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας, χαμηλότερα από τον Μ.Ο. της χώρας που ανέρχεται στο 17,8%.

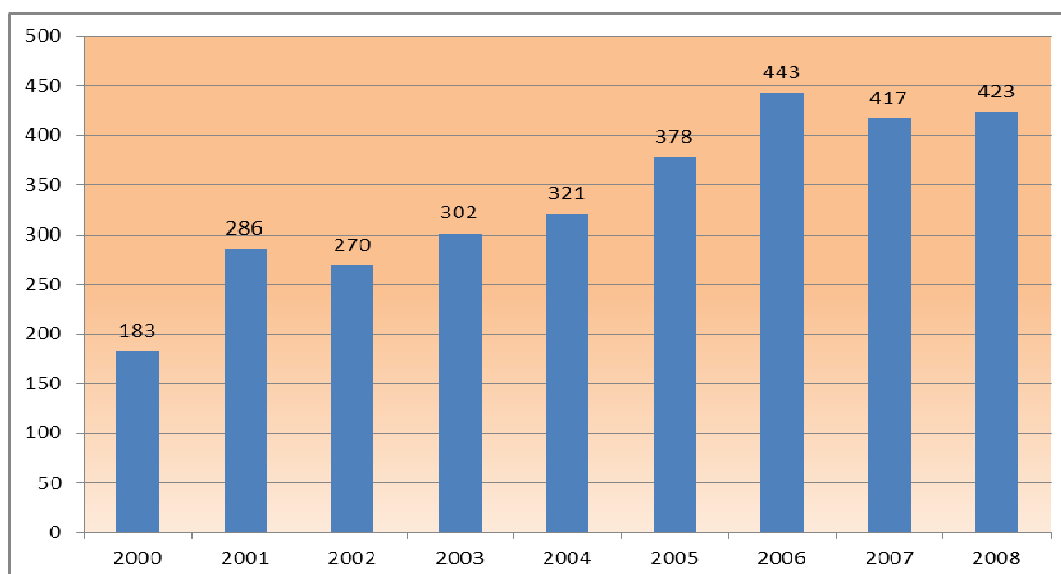
Σχήμα 17: Ποσοστό Απασχόλησης του Δευτερογενούς 2011

Πηγή: Eurostat

Η εξέλιξη της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας στο δευτερογενή τομέα το διάστημα 2000 - 2008, καταγράφει ανοδική πορεία με εξαίρεση τα έτη 2002 (μείωση 5,5%) και 2007 (μείωση 5,8%).

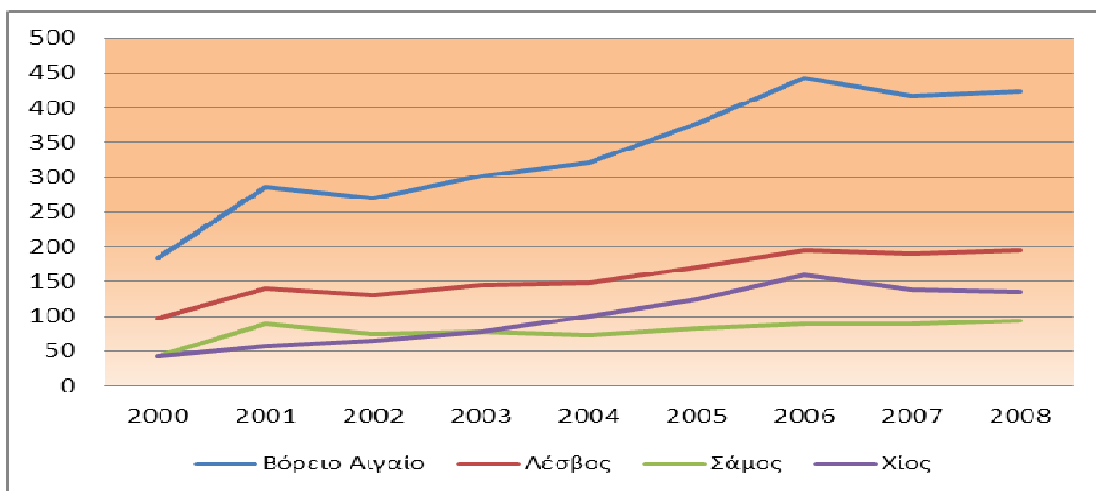
Σχήμα 18: Εξέλιξη Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Δευτερογενούς Τομέα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (σε εκ. €) 2000 – 2008

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στο επίπεδο των Περιφερειακών Ενοτήτων, δεν εμφανίζονται σημαντικές διακυμάνσεις στην παραγόμενη Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία. Σε κάθε περίπτωση, η ΠΕ Λέσβου διατηρεί την σαφή ισχυρή της θέση, ενώ οι υπόλοιπες ΠΕ, βρίσκονται σε σαφώς χαμηλότερο επίπεδο. Η ΠΕ Χίου μετά το 2003 βρίσκεται σταθερά στη δεύτερη θέση στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Σχήμα 19: Εξέλιξη Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Δευτερογενούς τομέα των ΠΕ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (σε εκ. €) 2000 – 2008

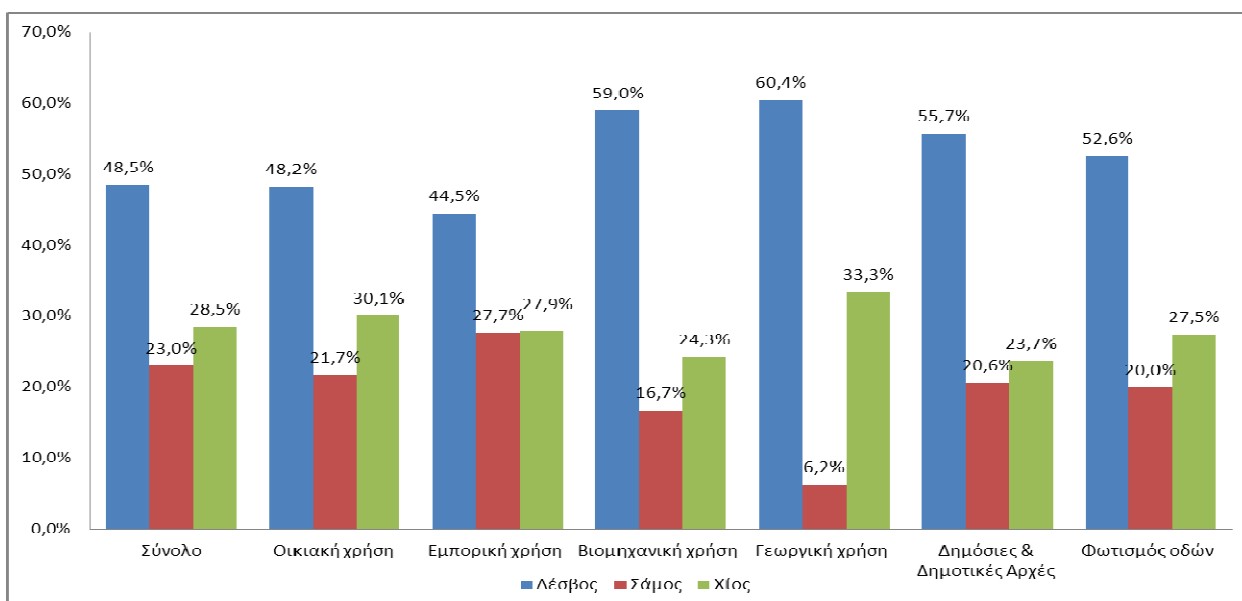

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου στον κλάδο της ενέργειας λειτουργεί, κατά κύριο λόγο, ως καταναλωτής (το 2011 η Περιφέρεια κάλυπτε το 1,4% της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας στη χώρα), με μεγάλο πελάτη την οικιακή χρήση. Το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στην κατανάλωση ενέργειας της χώρας κατέχουν οι Δημόσιες και Δημοτικές Αρχές (το 2011 η Περιφέρεια κάλυπτε το 3,4% της κατανάλωσης ενέργειας για Δημόσιες και Δημοτικές Αρχές στη χώρα).

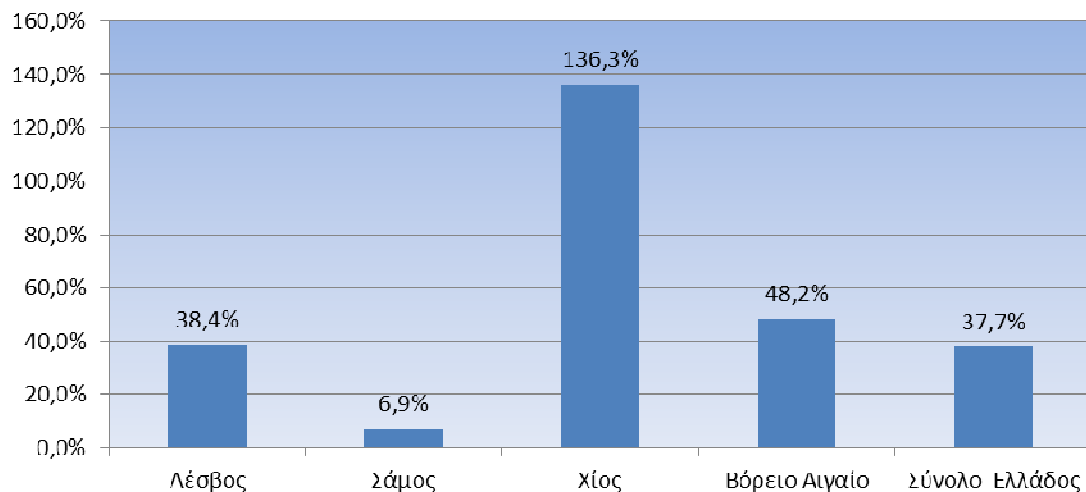
Από το παρακάτω διάγραμμα φαίνεται ότι ο πρώην Νομός Λέσβου είναι αυτός που αντιπροσωπεύει τη μεγαλύτερη κατανάλωση στην Περιφέρεια, ενώ αξιοσημείωτο είναι το πολύ μικρό ποσοστό κατανάλωσης για γεωργική χρήση του πρ Νομού Σάμου (6,2%).

Σχήμα 20: Ποσοστό Κατανάλωσης Ενέργειας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε Επίπεδο Πρώην Νομών 2011

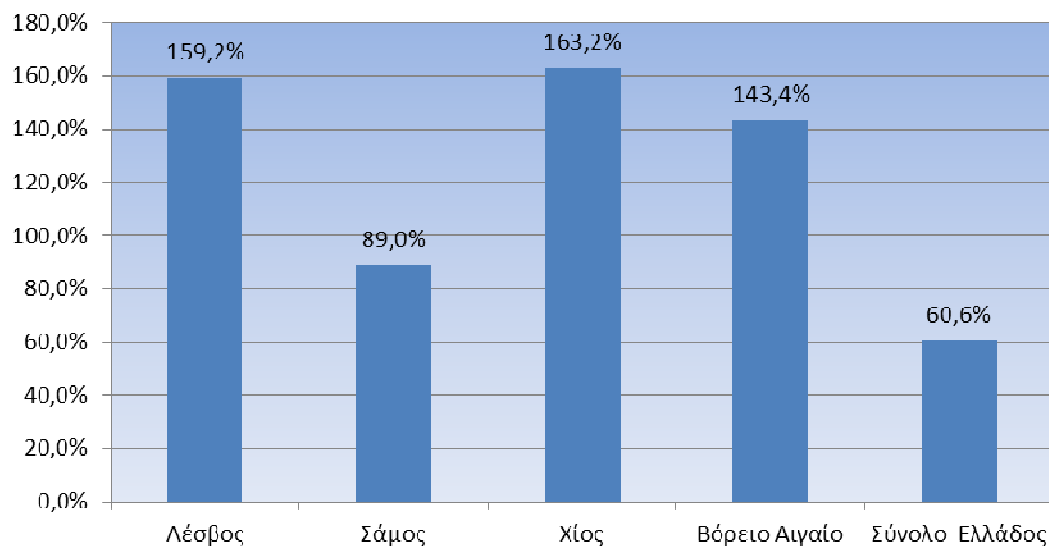
Συνολικά, την περίοδο 2001 - 2008 ο δευτερογενής τομέας της Περιφέρειας αναπτύσσεται, όπως φαίνεται και από το Διάγραμμα που ακολουθεί, με πολύ ταχύτερους ρυθμούς από αυτούς της χώρας. Όμως είναι φανερό, όπως δείχνουν και τα παρακάτω Διαγράμματα, ότι η ανάπτυξη αυτή οφείλεται κυρίως στον κλάδο της Βιομηχανίας και Ενέργειας και κυρίως στην Π.Ε. Χίου.

Σχήμα 21: Μεταβολή Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Δευτερογενή Τομέα 2001 - 2008

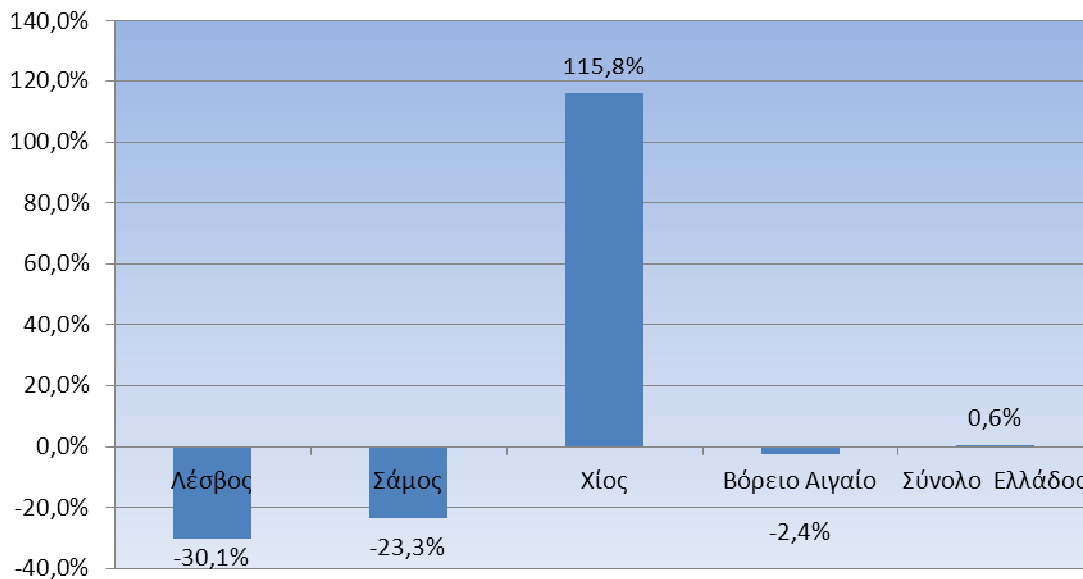
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σχήμα 22: Μεταβολή Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Βιομηχανίας και Ενέργειας 2000 - 2008

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σχήμα 23: Μεταβολή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Κατασκευών 2001 - 2008

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Συνολικά ο δευτερογενής τομέας της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από:

- το χαμηλό μέγεθος των επιχειρήσεων (μέση απασχόληση και κύκλος εργασιών) που διακρίνει τις περιοχές χαμηλής χωρικής συγκέντρωσης,
- σημαντικούς πόρους και δυνατότητες παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (αιολική ενέργεια και φωτοβολταϊκά πάρκα),
- την μη ύπαρξη οργανωμένων χώρων υποδοχής μεταποιητικών δραστηριοτήτων,
- εξειδίκευση της μεταποίησης στους κλάδους της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών.

Οι περιορισμοί που υπάρχουν σε ότι αφορά τον Δευτερογενή Τομέα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι οι κάτωθι:

- Μη ύπαρξη οργανωμένων χώρων εγκατάστασης βιοτεχνιών και οχλουσών δραστηριοτήτων.
- Υψηλά κόστη μεταφοράς εμπορευμάτων λόγω μη εφαρμογής του μεταφορικού ισοδύναμου.
- Συνεχιζόμενη τάση συγκέντρωσης επιχειρηματικών υποδομών κατά μήκος του βασικού επαρχιακού δικτύου.
- Διατήρηση παραδοσιακών τρόπων οργάνωσης (οικογενειακές επιχειρήσεις) με περιορισμένες δυνατότητες ενσωμάτωσης καινοτομιών.
- Έλλειψη δικτύωσης και επιφυλακτικότητα σε συνεργασίες μεταξύ των κλάδων.
- Έλλειψη επαρκούς συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων και των φορέων-υπηρεσιών υποστήριξης της επιχειρηματικότητας και περιορισμένη ενεργοποίηση των υφιστάμενων Δικτύων συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων.
- Έλλειψη λιμενικών υποδομών εμπορευματικού χαρακτήρα.

- Διεθνείς οικονομικές εξελίξεις που οδηγούν σε συμπίεση τις δραστηριότητες μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που αντιπροσωπεύουν το βασικό κορμό της τοπικής οικονομίας.
- Μη ύπαρξη σύνδεσης με την ηπειρωτική χώρα, για τη μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ.
- Περιορισμένη αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας λόγω περιβαλλοντικών περιορισμών.

Οι προοπτικές που μπορούν να αξιοποιηθούν και να βελτιώσουν την θέση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στον δευτερογενή τομέα είναι η:

- στενότερη διασύνδεση της μεταποίησης με τη γεωργοκτηνοτροφική και αλιευτική παραγωγή (καθετοποίηση παραγωγής).
- αξιοποίηση δυνατότητας πρόσβασης – προώθησης προϊόντων στην τουρκική αγορά.
- ενεργοποίηση συλλογικών επιχειρηματικών φορέων και προσπάθειες αξιοποίησης των πανεπιστημιακών σχολών για την ενσωμάτωση καινοτομιών και την βελτίωση της εξωστρέφειας των τοπικών επιχειρήσεων.
- ισχυρή τοπική παράδοση με ενδιαφέροντα στοιχεία σύνδεσης της τοπικής παραγωγής και του πολιτισμού.
- ικανοποιητική προσπελασιμότητα εσωτερικού οδικού δικτύου που ευνοεί την αποκέντρωση επιχειρήσεων.
- αξιοποίηση γεωθερμικής ενέργειας και του αιολικού δυναμικού.
- αύξηση του ενδιαφέροντος για χρηματοδότηση επενδύσεων σε ΑΠΕ.

Στην Περιφέρεια υπάρχουν ζώνες με δυνατότητες ενίσχυσης και ανάπτυξης του μεταποιητικού τομέα. Οι κύριοι παράγοντες της αναπτυξιακής προοπτικής της μεταποίησης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι οι εξής:

- Η παρουσία αγροτικής παραγωγής, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των προϊόντων της μεταποίησης της Περιφέρειας χρησιμοποιούν εγχώριες αγροτικές πρώτες ύλες.
- Ειδικότερα, στον κλάδο Τροφίμων και Ποτών, υπάρχει προοπτική περαιτέρω ανάπτυξης, η οποία συνίσταται στην ορθολογική εκμετάλλευση της πρωτογενούς παραγωγής, με έμφαση στην τυποποίηση των γεωργικών προϊόντων και στην παραγωγή Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης. Ιδιαίτερα θετικό είναι το γεγονός ότι στην Περιφέρεια ήδη παράγονται «επώνυμα» μεταποιητικά προϊόντα (π.χ. ούζο Μυτιλήνης και Πλωμαρίου, σαρδέλες Καλλονής, τυροκομικά προϊόντα Μυτιλήνης, κρασιά Λήμνου και Σάμου, μαστίχα Χίου, λάδι Μυτιλήνης κλπ.).
- Η ύπαρξη τοπικών αγορών, εξαιτίας της ύπαρξης τουριστικής κίνησης, αλλά και εθνικής αγοράς όπου διοχετεύεται το μεγαλύτερο μέρος των μεταποιητικών προϊόντων της Περιφέρειας.
- Η ύπαρξη αρκετών Κοινοτικών Προγραμμάτων υπέρ των ΜΜΕ που, σε συνδυασμό με την ύπαρξη πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δημιουργεί ευνοϊκές προϋποθέσεις χρηματοδότησης τοπικών ολοκληρωμένων προγραμμάτων στα οποία μπορούν να ενταχθούν και ενέργειες/δράσεις ανάπτυξης των ΜΜΕ της περιοχής.

Οι σημαντικές εγκαταστάσεις βιομηχανίας στην Περιφέρεια, αφορούν κυρίως μεταποίηση αγροτικών προϊόντων. Αποτελούν συνέχεια παραδοσιακών μονάδων

παλαιότερων εποχών που εγκαταλείπονται και η λειτουργία των οπείων, εφόσον ο κλάδος είναι βιώσιμος, συνεχίζεται συνήθως σε εγκαταστάσεις υπό τον έλεγχο των ενώσεων συνεταιρισμών.

Σε ό,τι αφορά τη μεταλλευτική δραστηριότητα, στη Λέσβο υπάρχουν τέσσερις λατομικές περιοχές στην Ερεσό, στη Γαβάθα κοινότητας Αντίσσης, στην Πηγή και στο Ιππείο. Στη Λέσβο, δύο μόνο λατομεία τέθηκαν εκ νέου σε λειτουργία, ένα εξόρυξης μαρμάρου και ένα εξόρυξης καολίνης. Τα υπόλοιπα αφορούν αδρανή υλικά. Γενικά, ο ορυκτός πλούτος του νησιού μένει ανεκμετάλλευτος

Στη Χίο υπάρχουν τέσσερις θεσμοθετημένες λατομικές ζώνες που λειτουργούν ως εξής:

- Περιοχή Σπαρτούντας - Φυτών στη βόρεια Χίο (δύο χωροθετημένες περιοχές).
- Περιοχή Αρμολίων Πυργίου, θέση Ταύρος στη νότια Χίο (τέσσερις χωροθετημένες περιοχές).
- Περιοχή Καρτερό στα όρια του Δήμου Ανεμώνα στην κεντρική Χίο (δύο χωροθετημένες περιοχές).
- Περιοχή Λυκούρι κοινότητας Βέσσας στην κεντρική Χίο.

Οι λατομικές ζώνες της Χίου αφορούν αδρανή υλικά στα οποία περιλαμβάνονται και δομικοί λίθοι (θυμιανούσικη πέτρα). Το μάρμαρο είναι το μόνο από τα ορυκτά του οποίου γίνεται εκμετάλλευση σήμερα.

Υπάρχουν επίσης στη Χίο άλλες 5 λατομικές περιοχές, οι οποίες όμως δεν έχουν ενεργοποιηθεί και βρίσκονται σε διαδικασία αποχαρκτηρισμού, διότι χαρακτηρίστηκαν αναδασωτέες εκτάσεις ή αρχαιολογικοί χώροι.

Στο πρώην νομό Σάμου δεν υπάρχουν θεσμοθετημένες ζώνες λατομικής εκμετάλλευσης. Στη Σάμο όλα τα λατομεία αφορούν αποκλειστικά αδρανή υλικά. Ο ορυκτός πλούτος του νησιού, που μένει ανεκμετάλλευτος, αφορά το μαγγάνιο, μόλυβδο, ασήμι και αμίαντο.

Στην Ικαρία υπάρχουν σημαντικά κοιτάσματα σχιστόπλακας, μαρμάρου και γρανίτη. Υπάρχουν λατομεία σχιστόπλακας, της οποίας η εξόρυξη γίνεται ανεξέλεγκτα. Χρησιμοποιείται παραδοσιακά στο νησί στις οικοδομές, καλύπτοντας τις τοπικές ανάγκες σε περιορισμένο βαθμό, αφού κυρίως μεταφέρεται στην Αθήνα.

1.6.3 Διαρθρωτικά Χαρακτηριστικά Τριτογενούς Τομέα

Ο τριτογενής τομέας είναι ο δυναμικότερος τομέας οικονομικής δραστηριότητας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης της χώρας. Ο τόνος στον τριτογενή τομέα δίνεται (κυρίως) από την τουριστική δραστηριότητα, δεδομένης του ειδικού βάρους της Περιφέρειας στην τουριστική ανάπτυξη της χώρας.

Οι εναλλαγές των τοπίων, το μεγάλο πλήθος και η ποικιλία παραλιών που ικανοποιούν τις διαφορετικές προτιμήσεις του παραδοσιακού τουρισμού, η πολύ καλή ποιότητα των ακτών, η ύπαρξη εναλλακτικών ευκαιριών ήσυχων διακοπών, οι περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους στην ενδοχώρα των νησιών, οι προστατευόμενες περιοχές και το αξιόλογο δομημένο περιβάλλον της, τα ιδιαίτερα πολιτιστικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά της περιοχής, η υψηλή αναγνωριστικότητα τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο εξωτερικό, αποτελούν ευνοϊκά στοιχεία για την ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας υψηλής επισκεψιμότητας.

Οι περιορισμοί και τα προβλήματα που υφίστανται στον τριτογενή τομέα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αφορούν:

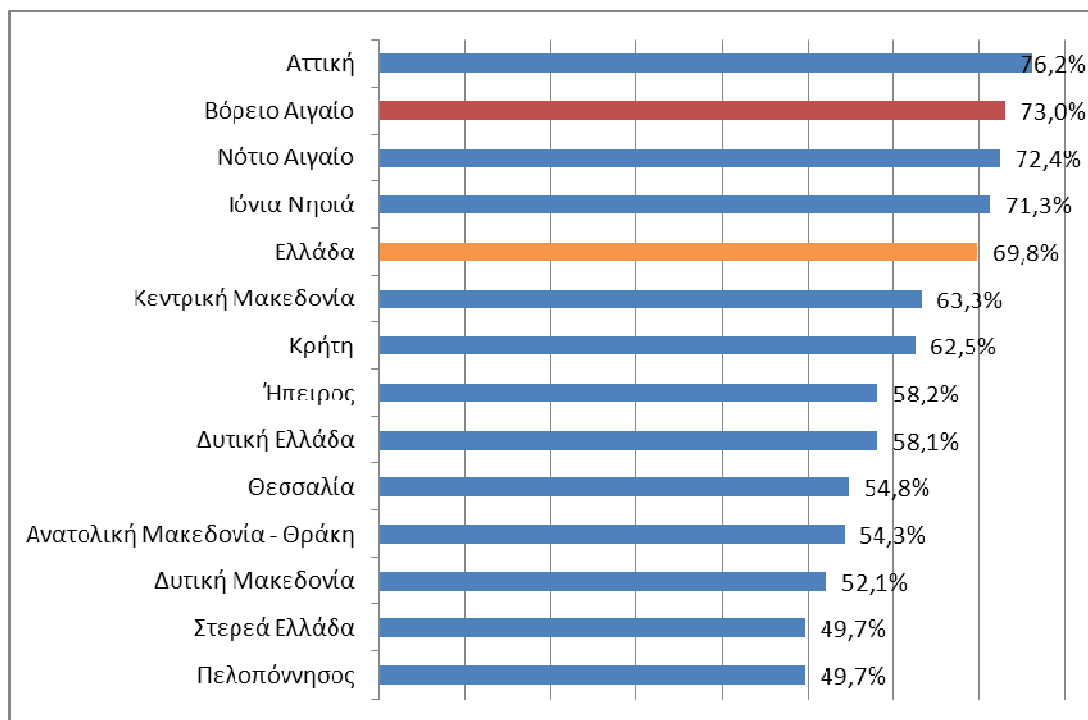
- Μικρό αριθμό καταλυμάτων υψηλής στάθμης και υποδομές μέσης δυναμικότητας με το μεγαλύτερο μέρος αυτών να αποτελούν οικογενειακές επιχειρήσεις.
- Εποχική τουριστική δραστηριότητα σε συνδυασμό με την μικρή μέση διάρκεια παραμονής τουριστών.
- Έλλειψη επαρκών σταθμών ελλιμενισμού και ανεφοδιασμού των τουριστικών σκαφών (μαρίνες).
- Ελλείψεις σε βασικές υποδομές, ως προς τις πύλες εισόδου, (λιμάνι, αεροδρόμιο) με αποτέλεσμα την έλλειψη εύκολης προσπελασιμότητας τόσο με την εγχώρια, όσο και με την διεθνή αγορά τουρισμού και συνακόλουθη επιβάρυνση του κόστους ως προορισμού (επιβάρυνση σε χρόνο και οικονομικό κόστος).
- Χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες που αποθαρρύνουν την προσέλκυση επισκεπτών από την τουρκική αγορά
- Χρονική και χωρική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής κίνησης και δραστηριότητας.

Οι δυνατότητες που δύνανται να αξιοποιηθούν προκειμένου να αναπτυχθεί περαιτέρω ο τριτογενής τομέας είναι:

- Η αξιοποίηση της αυξημένης τουριστικής κίνησης των παραλίων της Τουρκίας με διαμόρφωση ελκυστικών τουριστικών προϊόντων, ενεργοποίηση σχημάτων επιχειρηματικής συνεργασίας και στοχευμένη προβολή, ώστε να επιτευχθεί ισόρροπη αμφίδρομη διακίνηση τουριστών επιχειρηματικής συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών.
- Η δυνατότητα ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού με την αξιοποίηση των μοναδικής αξίας φυσικών πόρων (περιοχές φύσης υπό προστασία, μη επιβαρυνμένες από την ανθρώπινη δραστηριότητα αξιόλογες θαλάσσιες περιοχές μοναδικού κάλους διαθέσιμες για εμπειρίες και περιήγηση), καθώς και του πλούσιου πολιτιστικού, ιστορικού και αξιόλογου κτιριολογικού αποθέματος και της ύπαρξης ιαματικών πηγών.
- Η ύπαρξη προδιαγραφών και πλαισίου για τη μορφολογία και την αισθητική των νέων κατασκευών σε παραδοσιακά πρότυπα.
- Η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και διαμόρφωση ισχυρής φυσιογνωμίας – ταυτότητας προορισμού, ελκυστικής για τον επισκέπτη.
- Η ικανοποιητική εσωτερική προσπελασιμότητα.
- Η δυνατότητα ολοκλήρωσης του τουριστικού προϊόντος με την αξιοποίηση συνεργειών με τους παραδοσιακούς κλάδους και τις τοπικές δραστηριότητες της περιοχής (προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ, υπηρεσίες εστίασης και τοπική γαστρονομία) και την ανάπτυξη διατομεακών / κλαδικών συνεργασιών για την προσέλκυση τουριστών.

Ο τριτογενής τομέας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου απορροφά το 73% της απασχόλησης στη Περιφέρεια το 2011 (έναντι 69,8% του τομέα στο σύνολο της χώρας), μια επίδοση που κατατάσσει τη Περιφέρεια στην δεύτερη θέση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας, μετά την Περιφέρεια Αττικής.

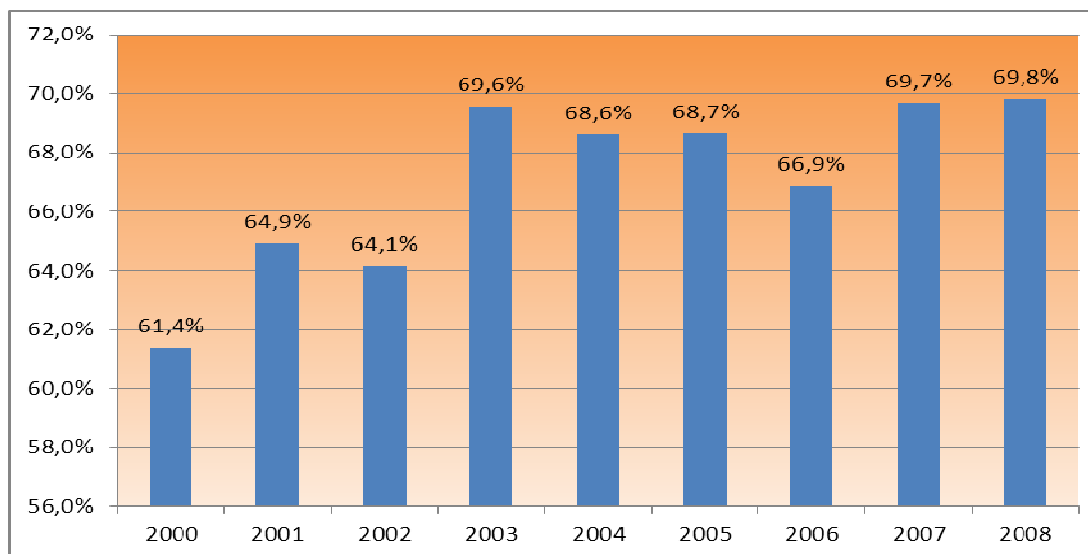
Σχήμα 24: Ποσοστό Απορρόφησης των Απασχολούμενων στο Τριτογενή Τομέα 2011

Πηγή: Eurostat

Διαχρονικά, η εξέλιξη του απασχολούμενου προσωπικού στο τριτογενή τομέα της Περιφέρειας ως ποσοστό του συνολικά απασχολούμενου προσωπικού παρουσιάζεται στο επόμενο Διάγραμμα. Από τα στοιχεία προκύπτει μικρή μεταβλητότητα των απασχολούμενων στο Τριτογενή τομέα ως ποσοστό του συνολικά απασχολούμενου πληθυσμού.

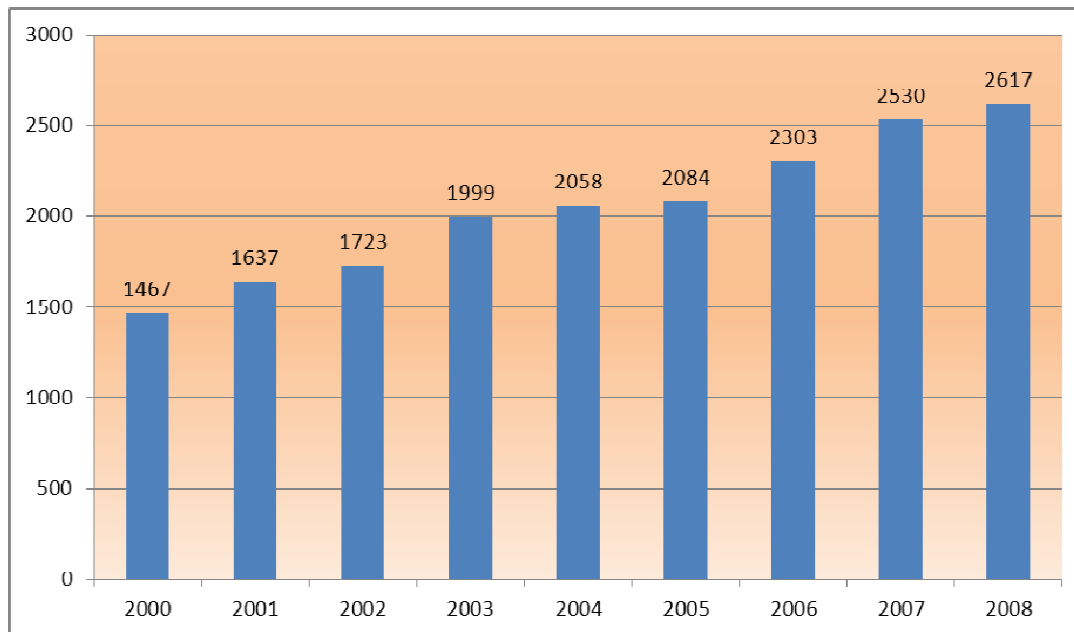
Σχήμα 25: Ποσοστό Απορρόφησης των Απασχολούμενων στο Τριτογενή τομέα 2000 - 2008

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η πορεία της συνολικά παραγόμενης Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας που παράγεται στο τομέα, παρουσιάζεται στο ακόλουθο Διάγραμμα. Με βάση τα στοιχεία αυτά, παρατηρείται διαρκής αύξηση της παραγόμενης ΑΠΑ του τομέα στη Περιφέρεια (από τα 1,47 δις € το 2000 στα 2,6 δις € το 2008).

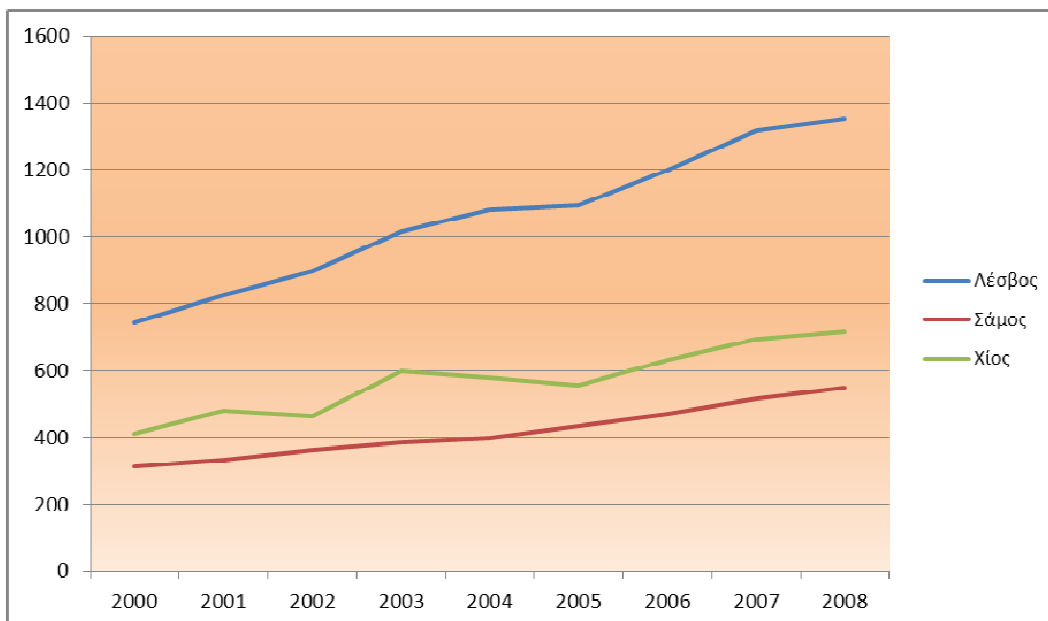
Σχήμα 26: Εξέλιξη Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Τριτογενούς τομέα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (σε εκ. €) 2000 – 2008

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στο επίπεδο των Περιφερειακών Ενοτήτων, η Π.Ε. Λέσβου συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη ΑΠΑ της Περιφέρειας (1,35 δις € το 2008) και ακολουθεί η Π.Ε. Χίου (0,72 δις €) και η Π.Ε. Σάμου (0,54 δις €).

Σχήμα 27: Εξέλιξη Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Τριτογενούς τομέα των ΠΕ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (σε εκ.€) 2000 – 2008

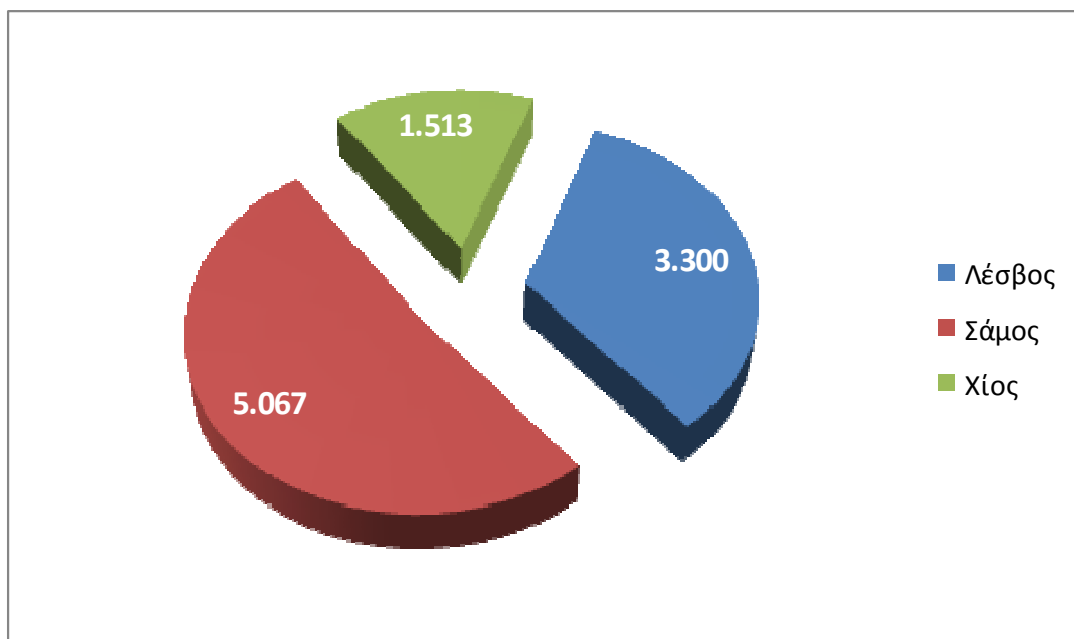

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ο τουρισμός αποτελεί την κύρια δυναμική δραστηριότητα του τριτογενούς τομέα της Περιφέρειας.

Συνολικά, η δυναμικότητα της Περιφέρειας του Βορείου Αιγαίου σε επίπεδο ξενοδοχειακών μονάδων και δωματίων ανέρχεται το 2010 σε 9.880. Η επιμέρους κατανομή των τουριστικών μονάδων ανά Περιφερειακή Ενότητα απεικονίζεται στο σχήμα που ακολουθεί.

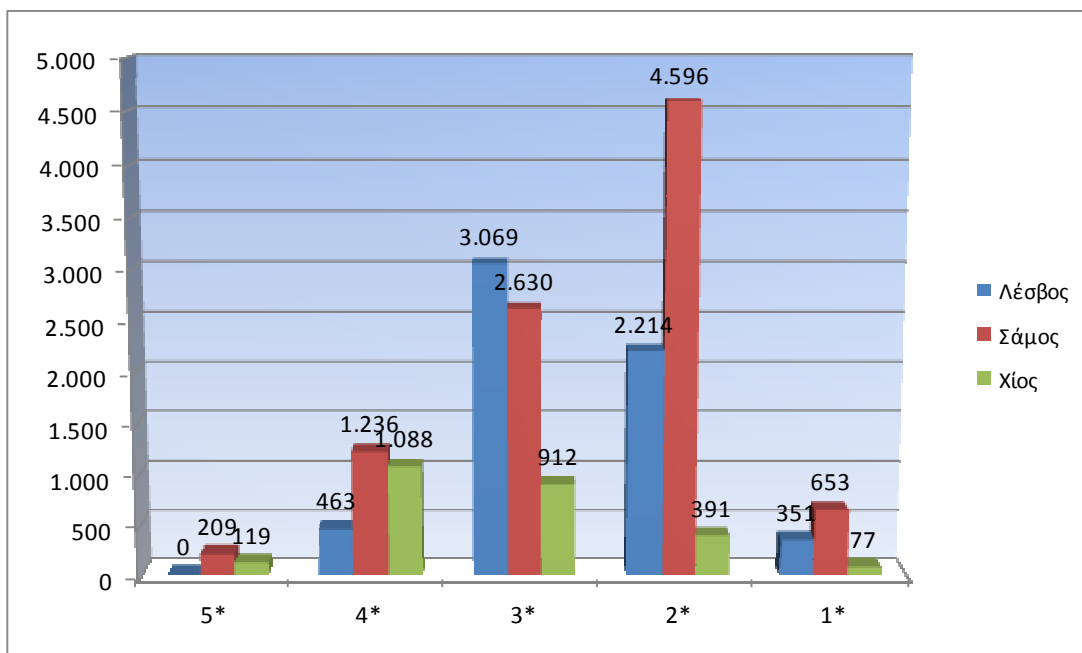
Σχήμα 28: Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Βορείου Αιγαίου σε Επίπεδο Πρώην Νομών 2010

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

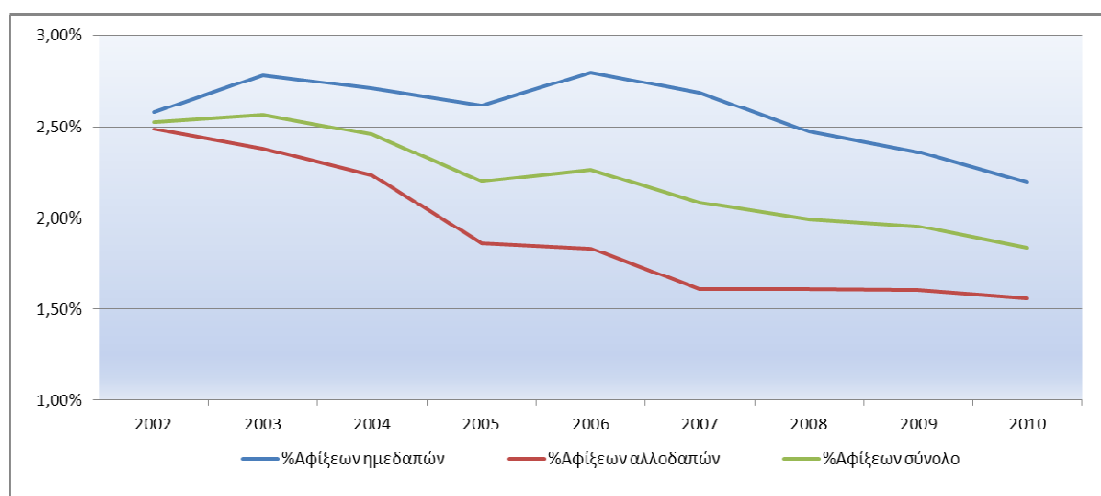
Επιπρόσθετα, σε ότι αφορά το σύνολο των κλινών της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε σχέση με το σύνολο των κλινών της Ελλάδας, αυτό είναι διαμορφωμένο στο 2,6%, ενώ η κατανομή των καταλυμάτων σύμφωνα με την κατηγορία τους σε επίπεδο πρώην Νομών παρουσιάζεται στο ακόλουθο σχήμα.

Σχήμα 29: Κατανομή Ξενοδοχειακών Μονάδων Βορείου Αιγαίου σε Κατηγορίες Αστέρων 2010

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου την περίοδο 2002 - 2010, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα που ακολουθεί υποδέχεται περίπου το 1,83% των συνολικών αφίξεων τουριστών της χώρας σε ξενοδοχειακά καταλύματα. Παρατηρείται ότι οι αφίξεις των ημεδαπών τουριστών είναι κατά κανόνα μοιρασμένες σε σχέση με τις αντίστοιχες των αλλοδαπών τουριστών. Η συμμετοχή της Περιφέρειας στην προσέλκυση τουριστών στο σύνολο της χώρας δεν παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις αλλά είναι συνεχώς φθίνουσα.

Σχήμα 30: Αφίξεις Τουριστών Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (% επί του συνόλου της χώρας)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Αναλυτικά ο αριθμός των αφίξεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου την περίοδο 2002 - 2010 παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 22: Αριθμός Αφίξεων στα Ξενοδοχειακά Καταλύματα Πλην Camping

Έτη	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Λέσβος	124.780	137.931	134.563	272.494	130.259	140.370	555.352	133.450	117,072
Σάμος	133.914	121.219	114.445	235.664	111.299	119.400	121.409	123.192	119,714
Χίος	47.495	54.513	43.081	97.594	67.909	67.418	75.896	53.947	53,728
Βόρειο Αιγαίο	306.189	313.663	292.089	605.752	309.467	327.188	752.657	310.589	290,514

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Οι πρώην νομοί Λέσβου και Σάμου φαίνεται να υποδέχονται το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών αφίξεων στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου όλη την περίοδο 2002 - 2010, ενώ ακολουθεί ο πρώην Νομός Χίου με ποσοστά που κυμαίνονται μεταξύ του 10,08% (2008) και 21,94% (2006).

Πίνακας 23: Αριθμός Διανυκτερεύσεων στα Ξενοδοχειακά Καταλύματα Πλην Camping

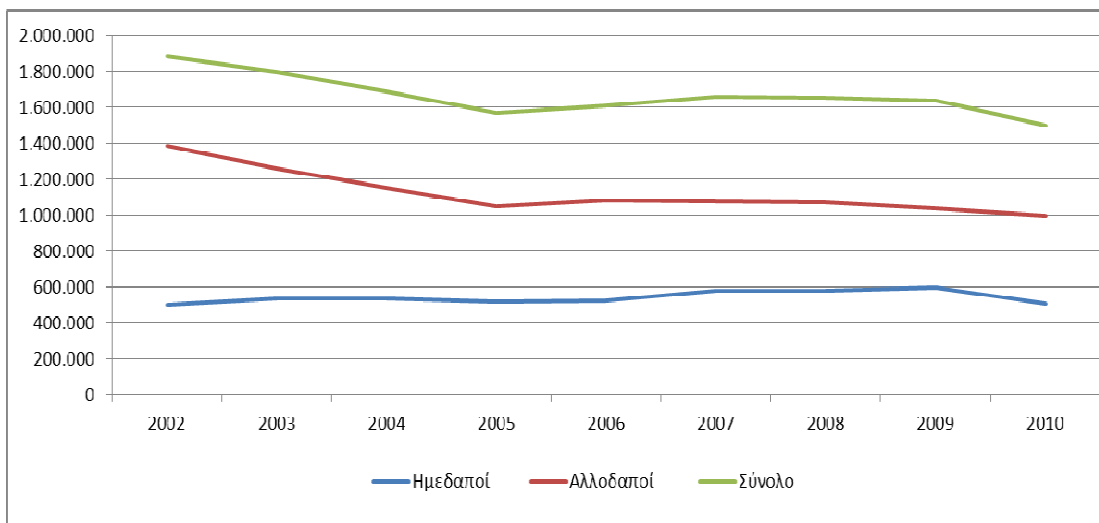
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Λέσβος	694.308	755.937	736.596	709.786	659.941	694.261	651.263	648.698	542,986
Σάμος	999.264	848.957	804.989	675.134	724.447	747.839	764.033	777.627	750,931
Χίος	189.626	192.129	145.383	183.695	223.670	217.024	238.094	209.138	205,811
Βόρειο Αιγαίο	1.883.198	1.797.023	1.686.968	1.568.615	1.608.058	1.659.124	1.653.390	1.635.463	1,499,728

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Αντίστοιχα, ο αριθμός διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα μετά το 2009 παρουσιάζει σχετικά μεγάλη μείωση στους αλλοδαπούς τουρίστες, μειώνοντας το συνολικό αριθμό διανυκτερεύσεων σε ποσοστό 6,7%.

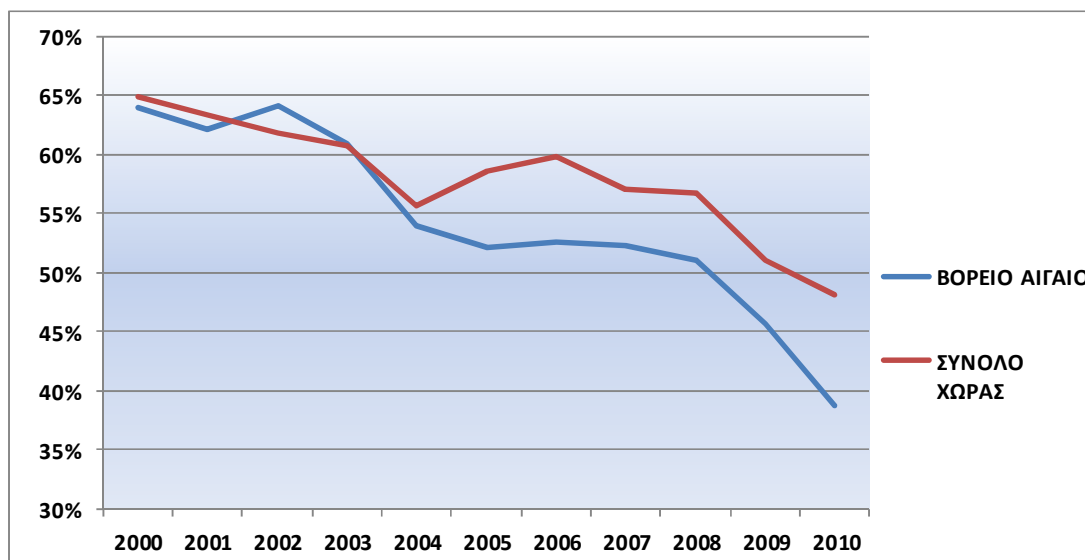
Σχήμα 31: Διανυκτερεύσεις στα Ξενοδοχειακά Καταλύματα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σύμφωνα με το διάγραμμα που ακολουθεί παρατηρείται η τάση μείωσης του ποσοστού πληρότητας των ξενοδοχειακών μονάδων, που υποχωρεί από 64% του 2000 στο 39% το 2010, με ρυθμούς ταχύτερους της χώρας. Η εξέλιξη αποτελεί σοβαρό μήνυμα για την ανάγκη προσαρμογής του προτύπου τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας, στην κατεύθυνση της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, στη αναδιάρθρωση του τρόπου προώθησης του τουριστικού προϊόντος και των συνεργασιών για την προσέλκυση τουριστών.

Σχήμα 32: Πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων 2000 - 2010

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Συγκρίνοντας τις πληρότητες μεταξύ των ετών 2010 και 2000, τις μεγαλύτερες απώλειες παρουσιάζουν οι πρώην Νομοί Σάμου και Χίου. Η μέση πληρότητα των ξενοδοχειακών μονάδων της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου την περίοδο 2000 - 2010 ήταν της τάξης του 54%, ποσοστό μικρότερο της μέσης πληρότητας στο σύνολο της χώρας (58%).

Έντονη επίσης, είναι η διαφοροποίηση ως προς το επίπεδο πληρότητας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων, μεταξύ των Περιφερειακών Ενοτήτων των Βορείου Αιγαίου. Όπως φαίνεται και στον Πίνακα που ακολουθεί εντοπίζεται καλύτερη επίδοση στο πρώην Νομό Σάμου (μέση πληρότητα 2000-2010 – 61%), με τους πρώην Νομούς Λέσβου και Χίου να ακολουθούν (μέση πληρότητα 2000 - 2010 - 50% και 49%).

Πίνακας 24: Πληρότητα Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων 2000 – 2010

Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Λέσβος	58,3%	55%	53%	54%	49,9%	50,7%	49,3%	50,8%	48,6%	44,5%	34.7%
Σάμος	70%	71%	78%	69%	59,4%	55,0%	58,4%	55,9%	57,0%	51,0%	44.9%
Χίος	64%	56%	58%	58%	49,3%	48,6%	46,5%	46,3%	43,2%	34,7%	32.2%
Βόρειο Αιγαίο	64%	62%	64%	61%	54,0%	52,2%	52,6%	52,3%	51,1%	45,6%	38.7%
Σύνολο Χώρας	64,8%	63,4%	61,8%	60,7%	55,6%	58,6%	59,8%	57,0%	56,7%	51,1%	48.1%

1.7 Αναφορά και Ανάλυση στην Παρουσία των Επιχειρήσεων στον Παραγωγικό καμβά της Περιφέρειας και των Τάσεων που Παρουσιάζονται, ως Αποτέλεσμα και των Επιλογών της Περιφέρειας

Για την ανάλυση της παρουσίας των επιχειρήσεων στον παραγωγικό καμβά της Περιφέρειας απαιτείται η παρουσίαση στοιχείων σχετικά με την συμμετοχή των επιχειρήσεων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Τα τελευταία συγκρίσιμα στοιχεία που είναι διαθέσιμα από την ΕΛΣΤΑΤ αφορούν τα έτη 2002 και 2006.

Σύμφωνα με τη μελέτη του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ «Ανταγωνισμός στο Πλαίσιο της Ελληνικής Αγοράς και Επιπτώσεις στη Λειτουργία και τη Βιωσιμότητα Μικρών Επιχειρήσεων» την περίοδο 2002 – 2006 παρατηρείται μια πολύ μικρή αύξηση (3%) του αριθμού των επιχειρήσεων της Περιφέρειας, η οποία συνοδεύεται από μία μεγαλύτερη αύξηση (22%) του συνολικού τζίρου. Ωστόσο, σε ότι αφορά τη ποσοστιαία συμβολή των μεγεθών αυτών επί του συνόλου της χώρας παρατηρείται μια μικρή μείωση μεταξύ των δύο ετών αναφοράς.

Πίνακας 25: Συνολικός Αριθμός και Τζίρος (σε εκατ. €) των Επιχειρήσεων του Βορείου Αιγαίου 2002 - 2006 και Ποσοστό επί του Συνόλου της Χώρας

Έτη	Αριθμός Επιχειρήσεων	Ποσοστό (%) επί του Συνόλου της Χώρας	Τζίρος	Ποσοστό (%) επί του Συνόλου της Χώρας
2002	17.381	2,0%	1.847,53	0,8%
2006	17.986	1,9%	2.259,67	0,7%

Πηγή: Μελέτη ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ «Ανταγωνισμός στο Πλαίσιο της Ελληνικής Αγοράς και Επιπτώσεις στη Λειτουργία και τη Βιωσιμότητα Μικρών Επιχειρήσεων»

Ακολουθούν οι δέκα σημαντικότεροι κλάδοι της Περιφέρειας με κατανομή επιχειρήσεων με κριτήριο την ποσοστιαία κατανομή του τζίρου με βάση τα στοιχεία του 2006.

Πίνακας 26: Αριθμός Επιχειρήσεων και Τζίρος Αυτών (σε εκατ. €) στους 10 Σημαντικότερους Κλάδους Οικονομικής Δραστηριότητας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

ΣΤΑΚΟΔ	Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας	Τζίρος (εκατ. €)	Ποσοστό (%) επί του Συνόλου της Περιφέρειας	Αριθμός Επιχειρήσεων	Ποσοστό (%) επί του Συνόλου της Περιφέρειας
52	Λιανικό εμπόριο, επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	612,73	27,01%	3.899	21,7%
51	Χονδρικό εμπόριο	513,92	22,7%	931	5,2%
50	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	177,17	7,8%	2.918	16,2%
50	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσικλετών	171,63	7,6%	783	4,4%
45	Κατασκευές	157,79	7,0%	2.873	16,0%
15	Βιομηχανία τροφίμων και ποτών	138,44	6,1%	456	2,5%
74	Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	97,31	4,3%	1.481	8,2%
60	Χερσαίες μεταφορές. Μεταφορές μέσω αγωγών	60,54	2,7%	481	2,7%
63	Βοηθητικές και συναφείς προς τις μεταφορές δραστηριότητες	44,41	2,0%	157	0,9%
26	Κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά	35,94	1,6%	147	0,8%
Σύνολο στους 10 κλάδους		2.009,88	88,9%	14.126	78,5%
Σύνολο στην Περιφέρεια		2.259,67	-	17.986	-

Πηγή: Μελέτη ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ «Ανταγωνισμός στο Πλαίσιο της Ελληνικής Αγοράς και Επιπτώσεις στη Λειτουργία και τη Βιωσιμότητα Μικρών Επιχειρήσεων»

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω στοιχεία, οι τρεις κλάδοι, με τη μεγαλύτερη ποσοστιαία συμμετοχή στο σύνολο του τζίρου όλων των επιχειρήσεων της Περιφέρειας είναι:

- Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσικλετών, επισκευή ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης (ΣΤΑΚΟΔ 52)
- Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια, εκτός από το εμπόριο αυτοκινήτων οχημάτων και μοτοσικλετών (ΣΤΑΚΟΔ 51)
- Ξενοδοχεία και Εστιατόρια (ΣΤΑΚΟΔ 55)

Ο κλάδος του λιανικού εμπορίου παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συμβολή, τόσο επί του συνολικού τζίρου (27,1%) στην Περιφέρεια, όσο και επί του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων (21,7%). Αξίζει δε να σημειωθεί, ότι σε σύγκριση με όλες τις λοιπές Περιφέρειες της χώρας, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εμφανίζει το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής του κλάδου επί του συνολικού τζίρου.

Στον κλάδο του χονδρικού εμπορίου, ένας συγκριτικά μικρός αριθμός επιχειρήσεων (5,2% επί του συνόλου) πραγματοποιεί τζίρο που αντιστοιχεί στο 22,7% του συνολικού τζίρου της Περιφέρειας, ενώ σημαντική είναι η συμβολή του κλάδου των «Κατασκευών», όπου συγκεντρώνεται το 16% του συνόλου των επιχειρήσεων, και το οποίο πραγματοποιεί το 7% του συνολικού τζίρου.

Στην τρίτη θέση της ιεράρχησης των κλάδων σύμφωνα με τη ποσοστιαία συμβολή τους στη διαμόρφωση του συνολικού τζίρου της Περιφέρειας, αναδεικνύεται ο κλάδος των «Ξενοδοχείων και εστιατορίων». Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί, ότι σε σύγκριση με τις άλλες νησιωτικές Περιφέρειες της χώρας, τόσο η συμμετοχή του κλάδου επί του συνολικού τζίρου (7,8%) όσο και επί του συνόλου των επιχειρήσεων (16,2%) είναι πιο περιορισμένη, γεγονός που συνάδει με το λιγότερο έντονο τουριστικό χαρακτήρα της περιοχής.

Για τον προσδιορισμό του βαθμού συγκέντρωσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας στους σημαντικότερους κλάδους της Περιφέρειας, στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζεται ο απόλυτος αριθμός των επιχειρήσεων και ο συνολικός κύκλος εργασιών ανά τάξη μεγέθους κύκλου εργασιών καθώς και η ποσοστιαία κατανομή αυτών για τα έτη 2002 και 2006 στους τρεις σημαντικότερους κλάδους της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου («Λιανικό εμπόριο», «Χονδρικό εμπόριο» και «Ξενοδοχεία και Εστιατόρια»).

Πίνακας 27: Κατανομή Αριθμού και Κύκλου Εργασιών (σε εκατ. €) των Επιχειρήσεων του Λιανικού Εμπορίου στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ανά Τάξη Μεγέθους Κύκλου Εργασιών 2002 - 2006

Τάξεις μεγέθους	Αριθμός επιχειρήσεων		Ποσοστό (%)		Κύκλος εργασιών (σε εκ. €)		Ποσοστό (%)	
	2002	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006
0-0,15	2.766	2.883	77,9%	73,9%	130,20	133,91	30,2%	21,9%
0,15-0,3	460	527	13,0%	135%	95,64	110,73	22,2%	18,1%
0,3-0,5	204	244	5,7%	6,3%	78,27	94,20	18,2%	15,4%
0,5-1,5	30	39	1,1%	1,3%	25,75	33,96	17,8%	19,2%
1,5-5	2	3	0,1%	0,1%	5,66	8,55	3,9%	4,8%
5-15	-	-	-	-	-	-	-	-
15-50	-	-	-	-	-	-	-	-
50-100	-	-	-	-	-	-	-	-

100+	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολο	2.835	2.918	100%	100%	144,81	177,17	100%	100%

Πηγή: Μελέτη ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ «Ανταγωνισμός στο Πλαίσιο της Ελληνικής Αγοράς και Επιπτώσεις στη Λειτουργία και τη Βιωσιμότητα Μικρών Επιχειρήσεων»

Πίνακας 28: Κατανομή Αριθμού και Κύκλου Εργασιών (σε εκατ. €) των Επιχειρήσεων του Χονδρικού Εμπορίου στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ανά Τάξη Μεγέθους Κύκλου Εργασιών 2002 - 2006

Τάξεις μεγέθους	Αριθμός επιχειρήσεων		Ποσοστό (%)		Κύκλος εργασιών (σε εκ. €)		Ποσοστό (%)	
	2002	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006
0-0,15	452	510	53,5%	54,8%	18,00	19,63	4,4%	3,8%
0,15-0,3	120	96	14,2%	10,3%	26,01	20,79	6,3%	4,0%
0,3-0,5	83	104	9,8%	11,2%	31,34	40,29	7,6%	7,8%
0,5-1,5	129	142	15,3%	15,3%	104,44	121,54	25,3%	23,6%
1,5-5	50	65	5,9%	7,0%	135,76	162,32	32,9%	31,6%
5-15	11	12	1,3%	1,3%	96,83	98,55	23,5%	19,2%
15-50	-	2	-	0,2%	-	50,79	-	9,9%
50-100	-	-	-	-	-	-	-	-
100+	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολο	845	931	100%	100%	412,38	513,92	100%	100%

Πηγή: Μελέτη ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ «Ανταγωνισμός στο Πλαίσιο της Ελληνικής Αγοράς και Επιπτώσεις στη Λειτουργία και τη Βιωσιμότητα Μικρών Επιχειρήσεων»

Πίνακας 29: Κατανομή Αριθμού και Κύκλου Εργασιών (σε εκατ. €) των Επιχειρήσεων Ξενοδοχείων και Εστιατορίων στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ανά Τάξη Μεγέθους Κύκλου Εργασιών για τα Έτη 2002 - 2006

Τάξεις μεγέθους	Αριθμός επιχειρήσεων		%		Κύκλος εργασιών (σε εκ. €)		%	
	2002	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006
0-0,15	2.663	2.677	93,9%	91,7%	79,37	83,71	54,8%	47,2%
0,15-0,3	110	141	3,9%	4,8%	22,58	28,79	15,6%	16,3%
0,3-0,5	30	58	1,1%	2,0%	11,45	22,16	7,9%	12,5%
0,5-1,5	30	39	1,1%	1,3%	25,75	33,96	17,8%	19,2%
1,5-5	2	3	0,1%	0,1%	5,66	8,55	3,9%	4,8%
5-15	-	-	-	-	-	-	-	-
15-50	-	-	-	-	-	-	-	-
50-100	-	-	-	-	-	-	-	-
100+	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολο	2.835	2.918	100%	100%	144,81	177,17	100%	100%

Πηγή: Μελέτη ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ «Ανταγωνισμός στο Πλαίσιο της Ελληνικής Αγοράς και Επιπτώσεις στη Λειτουργία και τη Βιωσιμότητα Μικρών Επιχειρήσεων»

Οι τρεις υπό εξέταση κλάδοι χαρακτηρίζονται από πολύ χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης, με τα βασικά μεγέθη (αριθμός επιχειρήσεων και τζίρος αυτών) να κινούνται επίσης σε χαμηλά επίπεδα. Ο κλάδος του λιανικού εμπορίου που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μερίδιο επί του συνολικού τζίρου χαρακτηρίζεται από μικρού μεγέθους επιχειρήσεις (μέσος τζίρος ανά επιχείρηση: 157.150 €), με το 87% του συνόλου αυτών να ανήκουν στις τάξεις μεγέθους κάτω των 0,3 εκατ. € και να συμμετέχουν κατά 40% στη διαμόρφωση του συνολικού τζίρου του κλάδου. Οι μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις του κλάδου συναντώνται στην τάξη μεγέθους 5-15 εκατ. € και συμβάλλουν μόλις στο 7% του συνολικού τζίρου.

Μεγαλύτερες τάσεις συγκέντρωσης παρατηρούνται στον κλάδο του χονδρικού εμπορίου καθώς μολονότι δεν υπάρχουν επιχειρήσεις σε πολύ μεγάλες τάξεις μεγέθους, ωστόσο μόλις δύο επιχειρήσεις της τάξης 15-50 εκατ. € πραγματοποιούν σχεδόν το 10% του συνολικού τζίρου. Αν σε αυτές, προστεθούν και οι επιχειρήσεις που ανήκουν στην τάξη 5-15 τότε προκύπτει ότι ένα ποσοστό επιχειρήσεων 1,5% πραγματοποιεί σχεδόν το 30% του τζίρου. Σε σύγκριση μάλιστα με το 2002, η τάση αυτή μοιάζει να ενισχύεται καθώς το μερίδιο του τζίρου για το αντίστοιχο ποσοστό επιχειρήσεων στις δύο μεγαλύτερες τάξεις μεγέθους αυξήθηκε σχεδόν κατά 6% μεταξύ των δύο ετών αναφοράς.

Τέλος, ο κλάδος των ξενοδοχείων και εστιατορίων εμφανίζει έναν ιδιαίτερα χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης, με το 91,7% των επιχειρήσεων να κατατάσσεται στη μικρότερη τάξη μεγέθους (0-0,15 εκατ. €) και να πραγματοποιεί σχεδόν το 50% του τζίρου του κλάδου, με το υπόλοιπο να διαχέεται στις αμέσως μεγαλύτερες τάξεις μέχρι 1,5 εκατ. €, και μόλις τρεις επιχειρήσεις (0,1%) να καταγράφονται στη τάξη μεγέθους των 1,5-5 εκατ. €.

Στο πλαίσιο της διερεύνησης των τάσεων ανάπτυξης των κλάδων και της παρουσίας των επιχειρήσεων στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, εξετάστηκαν στοιχεία που αφορούν την παραγωγική εξειδίκευση των κλάδων που αναπτύσσονται μέσα στην οικονομική ύφεση, σύμφωνα με το ερευνητικό κείμενο του 2013 «Τρία καίρια Ερωτήματα για την Ανάπτυξη» (Πρόδρομος Προδρομίδης - ερευνητής στο Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών).

Με βάση την κατάταξη 275 περιφερειών της Ε.Ε. κατά τομέα απασχόλησης, ο μόνος τομέας στον οποίο η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εμφανίζει υψηλή παραγωγική εξειδίκευση είναι αυτός της Δημόσιας Διοίκησης, άμυνας, εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής ασφάλισης, με κατάταξη στην 77η θέση το 2009 και την 113η θέση το 2012. Στον τομέα αυτό, το 2009 η απασχόληση ήταν 72.400 άτομα ενώ το 2012 ήταν 65.600 άτομα.

Πίνακας 30: Οι Περιφέρειες με την Υψηλότερη Παραγωγική Εξειδίκευση στην ΕΕ 2009 - 2012

Κατάταξη 275 περιφερειών της ΕΕ		Η απασχόληση στις περιφέρειες που παρατίθενται στην 2 ^η στήλη						
κατά το 2009	κατά το 2012	κατά το 2009 (σε χιλ. άτομα) κλαδική συνολική		κατά το 2012 (σε χιλ. άτομα) κλαδική συνολική		ποσοστό μεταβολής (%) μεταξύ 2009 και 2012 κλαδικής συνολικής		
Δημόσια διοίκηση, άμυνα, εκπαίδευση, υγεία, κοινωνική ασφάλιση								
1	Θέουτα Ισπ.	Θέουτα	13,1	26,5	9,7	21,2	-26,0	-20,0
2	Μελίγια Ισπ.	Μελίγια	10,5	21,4	10,2	23,0	-2,9	7,5
3	Ναμύρ Βελ.	Ναμύρ	80,0	184,3	79,3	191,2	-0,9	3,7
4	Ανώ Βόρεια Χώρα Σου.	Ανώ Βελ.	172,2	453,5	186,4	471,1	8,2	3,9
	Β. Αιγαίο (77 ^η θέση)	Β. Αιγαίο (113 ^η θέση)	21,1	72,4	17,8	65,6	-15,6	-9,4
Αθληση, διασκέδαση, οικιακές υπηρεσίες, ετερόδ. οργ								
1	Βρυξέλλες	Βρυξέλλες	113,2	403,8	114,7	420,1	1,3	4,0
2	Λουξεμβούργο	Λάτιο	523,8	2,241,2	533,0	2,250,1	1,8	0,4
3	Μαδρίτη	Λουξεμβούργο	65,5	217,2	72,5	236,1	10,7	8,7
4	Λάτιο Ιτα.	Κύπρος	70,3	381,3	70,0	388,6	-0,4	1,9
	Αττική (31 ^η θέση)	Ιόνιοι νήσοι (51 ^η θέση)	12,7	94,7	14,1	90,2	11,0	-4,8

Πηγή: Ερευνητικό Κείμενο «Τρία καίρια Ερωτήματα για την Ανάπτυξη» του Πρόδρομου Προδρομίδης - Ερευνητή στο Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών 2013

Κατά την εξέταση των μεταβολών σε 44 εκ των 88 οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο των Περιφερειών της χώρας, για τον εντοπισμό ανοδικής τάσης στην απασχόληση μεταξύ 2008 και 2013 η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ήταν η μόνη που δεν εμφάνισε καμία ανοδική τάση σε καμία οικονομική δραστηριότητα.

1.8 Εκτιμήσεις για Νέες Επιχειρήσεις Συμπεριλαμβανομένων των Προτεραιοτήτων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3).

Ακολουθούν τα σημαντικότερα σημεία της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε σχέση με το πλαίσιο προσέγγισης και τις εκτιμήσεις της ομάδας μελέτης για τις νέες επιχειρήσεις.

1.8.1 Οι Προτεινόμενοι Κλάδοι και οι Στόχοι ανά Κλάδο

Η επιλογή των κλάδων προτεραιότητας της έξυπνης εξειδίκευσης στην ΠΒΑ έγινε με βάση μια σειρά από κριτήρια, (τα σημαντικότερα από τα οποία ακολουθούν), μαζί με σχετικό σχολιασμό της ομάδας μελέτης για τα κριτήρια επιλογής των επιχειρήσεων κάθε κλάδου στις οποίες πρέπει να δοθεί προτεραιότητα (νέες επιχειρήσεις):

Α. Παραγωγικός Κλάδος:

Η επιλογή των παραγωγικών τομέων & κλάδων αφορά στην υπάρχουσα διάρθρωση της παραγωγής και απασχόλησης στην Περιφέρεια.. Αυτοί οι τομείς - κλάδοι στην ΠΒΑ είναι κυρίως τρεις:

- ο πρωτογενής τομέας,
- τα αγροδιατροφικά προϊόντα - η μεταποίηση,
- ο τουρισμός.

Από τους τομείς - κλάδους αυτούς, ο τουρισμός θεωρείται ως ο κατ' εξοχήν εξαγωγικός κλάδος, καθώς φέρνει εισοδήματα στην περιοχή από άλλες περιοχές. Ο πρωτογενής τομέας καλύπτει κυρίως τοπικές ανάγκες, που σε διαφορετική περίπτωση θα καλύπτονταν από εισαγωγές, αν και καταγράφονται και δυναμικές

επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό και έντονα στοιχεία ενσωμάτωσης καινοτομίας σε διάφορες διεργασίες τους. Η μεταποίηση των αγρο-διατροφικών προϊόντων καλύπτει τοπικές ανάγκες επίσης, αλλά κυρίως πρόκειται για κλάδο με εξαγωγικό προσανατολισμό και ορισμένες πολύ δυναμικές επιχειρήσεις σε φυτικά προϊόντα (μαστίχα και ελαιόλαδο), ζωικά προϊόντα (τυρί), οινόπνευμα (κρασί, ούζο) και αλιεύματα. Ο συνδυασμός του πρωτογενούς τομέα, με την παραγωγή πρώτων υλών, με τον τομέα της μεταποίησης με σκοπό την παραγωγή τελικών προϊόντων ελκυστικών στον καταναλωτή είναι το ζητούμενο, και ο βασικός στόχος για την ανάπτυξη, και ουσιαστική αναβάθμιση των ως άνω δύο κλάδων.

Επομένως ο τομέας και οι δύο κλάδοι στους οποίους δίνεται προτεραιότητα στο πλαίσιο της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της ΠΒΑ είναι:

- τουρισμός - πολιτισμός,
- αγροτική ανάπτυξη - μεταποίηση,
- e-τεχνολογία.

Β. Μέγεθος και Σχετική Επιτυχία των ΜΜΕ:

Στη χάραξη της στρατηγικής, λήφθηκαν υπόψη οι πραγματικές επιπτώσεις των παραγωγικών δραστηριοτήτων στην περιοχή, αλλά και οι διαφορετικές ανάγκες των επιχειρήσεων. Η αποτίμηση των επιπτώσεων έγινε τόσο στην κλίμακα παραγωγής (πόσοι τοπικοί παραγωγοί και δρώντες συμμετέχουν και επωφελούνται) όσο και στην επιτυχία των επιχειρήσεων (αν είναι λιγότερο ή περισσότερο επιτυχημένες). Έμφαση δόθηκε στις επιχειρήσεις «οδηγούς», που είναι μικρές σε κλίμακα (αφορούν δηλαδή λίγους σχετικά δρώντες), αλλά επιτυχημένες και οι οποίες μπορούν να προσφέρουν ιδέες και πρακτικές λύσεις σε προβλήματα και σε καινοτομίες και να αποτελέσουν καλά παραδείγματα σε μια στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης. Δεν αγνοήθηκαν και οι επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας που δεν είναι ιδιαίτερα επιτυχημένες, ακριβώς επειδή, λόγω της κλίμακας παραγωγής τους, αφορούν πολλούς συμμετέχοντες και δρώντες.

Γ. Ενσωμάτωση Καινοτομιών στη Δραστηριότητα της Επιχείρησης στο Παρελθόν:

Η πλέον πρόσφατη μελέτη ως εφαρμογή τεχνοδιάγνωσης καινοτομίας (ΤΔΧ) σε 40 επιχειρήσεις της ΠΒΑ απέδειξε ότι οι εν λόγω επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν τα προσδοκώμενα εφ' όσον υποστηριχθούν και καθοδηγηθούν σωστά και αποτελεσματικά (Skalkos, Bakouros). Έτσι, προτεραιότητα θα δοθεί στις επιχειρήσεις που είναι ήδη καινοτόμες, ακόμη και αν αυτή η καινοτομία μπορεί να θεωρηθεί ως "δεδομένη" ή "χαμηλής στάθμης" για άλλες επιχειρήσεις σε περιοχές με διαφορετικά παραγωγικά, κοινωνικά, οικονομικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά. Τέλος, επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς και κλάδους της λεγόμενης "e-τεχνολογίας" είναι επίσης προνομιακοί συνομιλητές για στρατηγικές και πρακτικές έξυπνης εξειδίκευσης, ακόμη και αν το αντικείμενο τους είναι μακριά από τους τομείς προτεραιότητας που έχουν ήδη αναφερθεί, καθώς μπορούν να αποτελέσουν προνομιακούς συνεργάτες με άλλες επιχειρήσεις με μικρότερο ή μηδενικό βαθμό ενσωμάτωσης τέτοιων τεχνολογιών και διαδικασιών.

Η ομάδα μελέτης συμφωνεί με την συγκεκριμένη αποτίμηση και τις επισημάνσεις του σχεδίου της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης που περιγράφουν το πλαίσιο αναφοράς που θα περιλαμβάνει τις νέες επιχειρήσεις στη λογική της έξυπνης εξειδίκευσης για την περίοδο 2014 - 2020.

Δ. Είδος Προϊόντων - Υπηρεσιών:

Θα δοθεί έμφαση σε ΜΜΕ που χρησιμοποιούν τοπικό κεφάλαιο (φυσικό, πολιτισμικό και παραγωγικό) με στόχο μακροπρόθεσμη διατήρηση του κεφαλαίου και όχι τη βραχυπρόθεσμη κατανάλωση του, για παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία.

Ε. Συνεργασία με Άλλες Επιχειρήσεις:

Θα δοθεί έμφαση σε υφιστάμενες ΜΜΕ που ήδη έχουν παγιώσει ή επιδιώκουν τοπικές συνεργασίες - συνέργειες οριζόντιες (με άλλες επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου και τομέα) και κάθετες (με επιχειρήσεις άλλων τομέων) για συνειδητοποίηση ότι το προϊόν ή οι πόροι είναι κοινοί. Επίσης, έμφαση θα δοθεί στη δημιουργία προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία αξιοποιώντας τοπικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους δημιουργώντας εξειδικευμένες θέσεις εργασίας.

ΣΤ. Έδρα της ΜΜΕ:

Οι συμμετέχουσες ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένων των νέων) κατά πλειοψηφία θα πρέπει να έχουν έδρα το Βόρειο Αιγαίο χωρίς όμως αυτό να είναι προαπαιτούμενο συμμετοχής. ΜΜΕ από άλλες ελληνικές περιφέρειες θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα συμμετοχής, αρκεί αποδεδειγμένα, να χρησιμοποιούν πρώτες ύλες του Βορείου Αιγαίου στην δραστηριότητα τους, και να παράγουν προϊόντα ονομασίας προέλευσης, προβάλλοντας έτσι και προωθώντας τον πλούτο της περιφέρειας.

Ακολουθεί σύνοψη της ανάλυσης **των στόχων** ανά κλάδο με αναφορές – προσαρμογές (όπου δυνατό) σε νέες επιχειρήσεις (ΜΜΕ).

➤ Πρωτογενής Τομέας και Μεταποίηση

Οι τρεις γενικοί στόχοι ως πλαίσιο στρατηγικής είναι:

- "Από το χωράφι στο ράφι",
- Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση - πιστοποίηση,
- Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων: οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων).

Α. «Από το Χωράφι στο Ράφι»

Η στρατηγική "Από το χωράφι στο ράφι" έχει ως όραμα για την αγροτική παραγωγή και τη μεταποίηση στην ΠΒΑ το: «ΝΕΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ: ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΑΦΙ ΣΤΟ ΡΑΦΙ» - με προέλευση ΠΙΣΩ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ «BACK TO THE FUTURE».

Η στρατηγική αυτή βασίζεται στην αποτελεσματική διαχείριση και συντονισμό του συνόλου της τροφικής αλυσίδας καλύπτοντας, και εξυπηρετώντας έτσι τα προϊόντα όλων των μελών της αλυσίδας

Η αλυσίδα των τροφίμων θα είναι ένα βασικό στοιχείο στο περιφερειακό σύστημα καινοτομίας. Θα στηριχθεί στην παραγωγή νέων, μοναδικών, καινοτόμων, προϊόντων διατροφής Βορείου Αιγαίου, μεσογειακής καταγωγής, ελκυστικών στην παγκόσμια αγορά, με σημαντική προστιθέμενη αξία, και την προοπτική για ευρεία παραγωγή (υφιστάμενες αλλά και νέες επιχειρήσεις).

Ενδεικτικά είδη προϊόντων της περιφέρειας περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- 1) Προϊόντα ψυχανθών και όσπρια,
- 2) Προϊόντα από σταφύλια όπως μουσταλευριά κ.α.
- 3) Προϊόντα από ελιές όπως πατέ με ξηρούς καρπούς, μπαχαρικά κ.α.

Έμφαση θα δοθεί στη μη χρήση χημικών επεξεργασίες απολύμανσης για τα σύκα και τα φασόλια, τα φυσικά υποκατάστατα ζάχαρης κ.α. Επίσης στην σήμανση του προϊόντος, που θα πρέπει να περιλαμβάνει την ιστορία, την παράδοση, τον τόπο της περιοχής παραγωγής και την γεωργική εκμετάλλευση όπου καλλιεργήθηκε η πρώτη ύλη, αν είναι δυνατόν.

Σύγχρονη Πλατφόρμες για Νέες ΜΜΕ θα είναι αυτές που θα εφαρμόσουν μεθόδους της «Συμβολαιακής καλλιέργειας» ενισχυμένης με ανάπτυξη κανόνων αειφορίας και μεθόδων επίβλεψης και επαλήθευσης εφαρμογής τους.

Β. Επικέντρωση στην Ποιότητα: Τεκμηρίωση - Πιστοποίηση

Η τεκμηρίωση - πιστοποίηση της ποιότητας θα είναι ένας στόχος της στρατηγικής της ΠΒΑ για την έξυπνη εξειδίκευση, γιατί είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορούν να πιστοποιηθούν και να τεκμηριωθούν η ποιότητα και άλλα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά των προϊόντων και να παρέχουν τη βάση για εφαρμογή άλλων καινοτομιών.

Ενδεικτικά, προϊόντα που αφορούν υφιστάμενες αλλά και νέες επιχειρήσεις (συχνά αναπόσπαστο μέρος του τοπικού πολιτισμού και της τοπικής ταυτότητας των κατοίκων της Περιφέρειας) θα είναι:

- Ελαιόλαδο (σε Λέσβο, Σάμο, Χίο, Ικαρία και λιγότερο σε Λήμνο),
- Κτηνοτροφικά προϊόντα, κυρίως τυροκομικά σε όλα τα νησιά,
- Οίνος (σε Σάμο και Λήμνο κυρίως, αλλά και στα υπόλοιπα νησιά),
- Μαστίχα και προϊόντα μαστίχας (στη Χίο),
- Ούζο (στη Λέσβο κυρίως, αλλά και στα υπόλοιπα νησιά),
- Εσπεριδοειδή και χυμοί (στη Χίο),
- Αλιεύματα και προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειών (σε όλα τα νησιά),
- Λοιπά, κυρίως νωπά προϊόντα.

Γ. Συνεργασία Μεταξύ Επιχειρήσεων (Νέων ή Υφιστάμενων) Οριζόντια (Ίδιου Κλάδου) και Κάθετα (Άλλων Κλάδων)

Τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας (απομόνωση, μικρά νησιά, έλλειψη ενδοπεριφερειακών συνδέσεων) και τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων της (μικρές ή πολύ μικρές) καθιστούν τη συνεργασία μεταξύ τους σχεδόν υποχρεωτική για να ανταπεξέλθουν στη νησιωτικότητα αλλά και σε εξελίξεις όπως η εισαγωγή «μεγάλων παικτών» σε παραγωγή και προώθηση προϊόντων με ονομασία γεωγραφικής προέλευσης και ιδιοτυπίας που συχνά ακολουθούν τακτικές χειραγώγησης ή εξαφάνισης μικρότερων μονάδων.

Η συνεργασία θα είναι είτε (α) «οριζόντια», δηλαδή μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου ή (β) κάθετα, δηλαδή μεταξύ επιχειρήσεων άλλων κλάδων, που μπορούν να ωφεληθούν αμοιβαία. Η σύνδεση του τουρισμού με τη πρωτογενή παραγωγή και τη μεταποίηση αποτελεί ένα χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα και επιδίωξη στα πλαίσια μιας Περιφερειακής στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης και για τους κλάδους.

➤ **Τουρισμός - Πολιτισμός**

Οι στόχοι και η στρατηγική για τον τουρισμό - πολιτισμό βασίζονται σε κοινά κριτήρια επιλογής των κλάδων και των επιχειρήσεων, αλλά και στο γενικό όραμα για την οικονομία της Περιφέρειας. Διακρίνονται δύο γενικοί στόχοι ως πλαίσιο στρατηγικής.

- Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση - πιστοποίηση,
- Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων: οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων).

A. Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση - πιστοποίηση

Η τεκμηρίωση - πιστοποίηση της ποιότητας θα είναι ένας στόχος της στρατηγικής της ΠΒΑ για την έξυπνη εξειδίκευση, όχι γιατί αποτελεί από μόνη της «καινοτομία», αλλά συχνά γιατί είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορούν να πιστοποιηθούν και να τεκμηριωθούν η ποιότητα και άλλα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά των υπηρεσιών και να παρέχουν τη βάση για εφαρμογή άλλων καινοτομιών.

B. Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων (νέων ή υφιστάμενων) οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)

Η συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων και επιχειρήσεων θα είναι είτε (α) «οριζόντια», δηλαδή μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου ή (β) κάθετα, δηλαδή μεταξύ επιχειρήσεων άλλων κλάδων, που μπορούν να ωφεληθούν αμοιβαία. Η σύνδεση του τουρισμού με τη πρωτογενή παραγωγή και τη μεταποίηση αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα και επιδίωξη στο πλαίσιο της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης .

➤ **e-οικονομία**

Οι στόχοι και η στρατηγική για τη λεγόμενη «e-οικονομία» βασίζονται ξανά στα όσα έχουν ήδη αναφερθεί παραπάνω σχετικά με τα κριτήρια επιλογής των κλάδων και των επιχειρήσεων, αλλά και στο γενικό όραμα για την οικονομία της Περιφέρειας. Εδώ όμως τίθεται ένας μόνο γενικός στόχος στο πλαίσιο στρατηγικής:

η «Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων: οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)».

Ο ρόλος των επιχειρήσεων της λεγόμενης «e-οικονομίας» λόγω των ιδιαίτερων γεωγραφικών χαρακτηριστικών της ΠΒΑ γιατί **νέες ή και υφιστάμενες ΜΜΕ μπορούν να προσφέρουν**

(α) τις υπηρεσίες δικτύωσης μεταξύ των επιχειρήσεων &

(β) να μεταφέρουν τεχνογνωσία και τεχνολογία.

1.8.2 Προτεινόμενες δράσεις νέων επιχειρήσεων ανά κλάδο

Οι Δράσεις που θα υλοποιήσουν μια τέτοια στρατηγική καινοτομίας θα πρέπει να είναι σχετικές με τις βασικές αρχές σχεδιασμού όπως τέθηκαν παραπάνω, δηλαδή στόχευση σε προϊόντα - υπηρεσίες ποιότητας, με μεγάλη προστιθέμενη αξία για την περιοχή, χρήση τοπικών πόρων, εξαγωγικό προσανατολισμό και συνεργασίες μεταξύ των επιχειρήσεων. Πολλές από αυτές είναι κοινές στους κλάδους που επιλέχθηκαν.

➤ **Πρωτογενής Τομέας και Μεταποίηση για νέες επιχειρήσεις (προτεινόμενες)**

Οι δράσεις που προτείνονται περιλαμβάνουν:

- Σύνδεση πρακτικών αγροτικής παραγωγής και μεταποίησης για βελτίωση ποιότητας και πιστοποίηση - ιχνηλασιμότητα,
- Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας - δικτύωσης - εμπορίας ανά προϊόν ή/και νησί,

- Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων,
- Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων).

A. Σύνδεση πρακτικών αγροτικής παραγωγής και μεταποίησης για βελτίωση ποιότητας και πιστοποίηση - ιχνηλασιμότητα

Τέτοιου είδους παρεμβάσεις θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ενδεικτικά νέες επιχειρήσεις που θα ασχοληθούν με δράσεις όπως πχ προγράμματα ολοκληρωμένης διαχείρισης προϊόντων με συμμετοχή παραγωγών και μεταποιητών και ομάδες παραγωγών για συστήματα ποιοτικής διαχείρισης από το «χωράφι στο ράφι».

B. Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας - δικτύωσης - εμπορίας ανά προϊόν ή/και νησί

Ολοκληρωμένα προγράμματα παρέμβασης μπορεί να είναι εστιασμένα είτε θεματικά σε ένα προϊόν/υπηρεσία είτε γεωγραφικά σε μια περιοχή. Τέτοια ολοκληρωμένα προγράμματα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:

(α) έρευνα με βάση τις ανάγκες της επιχείρησης:

- (i) σε ευεργετικές για την υγεία ιδιότητες των πρωτογενών διατροφικών πόρων για όσα από αυτά αυτό είναι εφικτό,
- (ii) στην ανάπτυξη νέων καινοτόμων διατροφικών προϊόντων με άριστα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά βασισμένων στους πρωτογενείς διατροφικούς πόρους με ευεργετικές για την υγεία ιδιότητες,
- (iii) στην ανάπτυξη νέων, καινοτόμων προϊόντων τροφίμων (brands),
- (iv) έρευνα εστιασμένη στις αγορές, την προβολή, και την προώθηση των νέων διατροφικών προϊόντων

(β) εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνας,

(γ) εξωστρέφεια για την επιχείρηση, τον κλάδο ή την περιοχή κατά περίπτωση,

(δ) Προσδιορισμό της θέσης της επιχείρησης στον κλάδο (Benchmarking) με στόχο την ανάπτυξή της και την αύξηση των προσφερόμενων θέσεων εργασίας,

(ε) Clustering επιχειρήσεων που να οδηγεί σε πολλαπλασιαστική προστιθέμενη αξία των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών,

(στ) Τεχνοδιαγνώσεις καινοτομίας (ΤΔΧ) σε επιχειρήσεις με δυναμική ενσωμάτωσης και εφαρμογής καινοτομιών στην συνολική λειτουργία τους,

(ζ) αποτελεσματική ενσωμάτωση των τοπικών προϊόντων στο τοπικό τουριστικό προϊόν με σκοπό την αναβάθμιση, και ανανέωση του τελευταίου στις αγορές του εξωτερικού,

(η) εκπαίδευση των νέων και των εν δυνάμει επιχειρηματιών σε θέματα βασικής, και διεθνούς επιχειρηματικότητας, διεθνοποίησης και σύγχρονου marketing,

(θ) αποτελεσματική διαχείριση, με την χρήση «έξυπνων ιδεών» της τροφικής αλυσίδας με σκοπό την εξασφάλιση προστιθέμενης αξίας στο πρωτογενές αγροτικό προϊόν, και παραγωγή ελκυστικού, ανταγωνιστικού τελικού προϊόντος,

(ι) στήριξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων μέσα από τη σύνδεση με την τροφοδοτική αλυσίδα «από το χωράφι στο ράφι». Διάδοση του μοντέλου συνεργασίας «συμβολαιακή καλλιέργεια»

(κ) ενίσχυση της προώθησης με προβολή των παραδοσιακών προϊόντων και γνωριμία των τουριστών με αυτά σε κάθε ευκαιρία,

(λ) Υποστήριξη επιχειρήσεων που υιοθετούν το πρότυπο της «υπεύθυνης επιχείρησης» με εκπαίδευση εργοδοτών και εργαζομένων, αξιοποίηση τοπικών εισροών, προστασία του περιβάλλοντος (χρήση ΑΠΕ, οικολογικά πρότυπα λειτουργίας),

(μ) Υποστήριξη επιχειρήσεων για την εφαρμογή πιλοτικών εφαρμογών για αξιοποίηση των θαλάσσιων πόρων,

(ν) Δημιουργία «καλαθιού τοπικών προϊόντων» για προώθηση εξαγωγών.

Γ. Εφαρμοσμένη Έρευνα / Μικρο-έρευνα Προσαρμοσμένη στις Ανάγκες των Νέων και των Υφιστάμενων Επιχειρήσεων

Δράσεις εφαρμοσμένης έρευνας / μικρο-έρευνας προσαρμοσμένη στις ανάγκες των νέων αλλά και των υφιστάμενων επιχειρήσεων μπορούν προφανώς να περιληφθούν σε ολοκληρωμένα προγράμματα, αλλά μπορούν να αποτελούν και διακριτές δράσεις, κυρίως για τις επιχειρήσεις εκείνες που ήδη γνωρίζουν τις ανάγκες τους (μεγάλες κυρίως αλλά και μικρότερες) και χρειάζονται ένα ευέλικτο πρόγραμμα μικρο-έρευνας που θα μπορούσε να ικανοποιήσει την ανάγκη αυτή.

Δ. Ενίσχυση Συνεργασίας Μεταξύ Επιχειρήσεων Οριζόντια (Ίδιου Κλάδου) και Κάθετα (Άλλων Κλάδων)

Δράσεις ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια και κάθετα θα περιλαμβάνονται σε ολοκληρωμένα προγράμματα, αλλά όπως και με την εφαρμοσμένη έρευνα, έτσι και εδώ, υπάρχει η ανάγκη για μικρότερης εμβέλειας και κλίμακας δράσεις δικτύωσης που θα μπορέσουν να καλύψουν ανάγκες επιχειρήσεων που εκφράστηκαν και στη διαβούλευση, για συνεργασία μικρής κλίμακας με δράσεις που θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ενδεικτικά:

(α) Έμφαση στις μεταποιητικές και τυποποιητικές μονάδες μικρής κλίμακας που χρησιμοποιούν τοπικές νησιωτικές πρώτες ύλες (τρόφιμα-ποτά) και ένταξη της παραγωγής και της προώθησης στο πολιτιστικό πλαίσιο (ιστορία -παράδοση) και

(β) Υποστήριξη ανέργων και άλλων ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων για δημιουργία ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. με αξιοποίηση δημόσιων και δημοτικών ή άλλων σχολαζουσών εγκαταστάσεων ή άλλων μορφών επιχειρήσεων με τη δημιουργία νέων παραγωγικών μονάδων ή δομών υποστήριξης των παραγωγών.

➤ Τουρισμός - Πολιτισμός «e-οικονομία» και Νέες Επιχειρήσεις

Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη δημιουργία προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία για νέες επιχειρήσεις που αξιοποιούν τοπικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους.

Καθώς οι συγκεκριμένοι τομείς και ιδιαίτερα ο τουρισμός κατατάσσεται για την ΠΒΑ στους κλάδους που μπορούν να χαρακτηριστούν ως άμεσα εξαγωγικοί και φέρνουν εισοδήματα στην Περιφέρεια, η ενίσχυση νέων επιχειρήσεων, αλλά και υφιστάμενων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν θα αποτελέσει προτεραιότητα για την ΠΒΑ, με την προϋπόθεση της χρήσης του τοπικού κεφαλαίου με στόχο τη μακροπρόθεσμη διατήρηση του και όχι τη βραχυπρόθεσμη κατανάλωση του και η επιδίωξη τοπικών συνεργασιών - συνεργειών με άλλες επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου και τομέα και με επιχειρήσεις άλλων τομέων.

Προτείνονται 3 κατηγορίες δράσεων:

- Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας - δικτύωσης - εμπορίας ανά πόρο ή/και νησί
- Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων
- Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)

A. Ολοκληρωμένα Προγράμματα Έρευνας - Δικτύωσης - Εμπορίας ανά Πόρο ή / και Νησί Ολοκληρωμένα προγράμματα παρέμβασης θα είναι εστιασμένα είτε θεματικά σε ένα προϊόν/υπηρεσία είτε γεωγραφικά σε μια περιοχή. Τέτοια ολοκληρωμένα προγράμματα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:

(α) έρευνα με βάση τις ανάγκες της επιχείρησης - επιχειρήσεων που συμμετέχουν, με ενδεικτικές δράσεις τον εμπλουτισμό και διαφοροποίηση του νησιωτικού τουριστικού προϊόντος με αξιοποίηση (προστασία, ανάδειξη, βελτίωση επισκεψιμότητας) του φυσικού και πολιτισμικού αποθέματος κάθε νησιού, (ii), (iii)

(β) εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνας,

(γ) εξωστρέφεια για την επιχείρηση, τον κλάδο ή την περιοχή κατά περίπτωση,

(δ) Προσδιορισμό της θέσης της επιχείρησης στον κλάδο (Benchmarking) με στόχο την ανάπτυξή της και την αύξηση των προσφερόμενων θέσεων εργασίας,

(ε) Clustering επιχειρήσεων που να οδηγεί σε πολλαπλασιαστική προστιθέμενη αξία των παραγόμενων υπηρεσιών,

(στ) Τεχνοδιαγνώσεις καινοτομίας (ΤΔΧ) σε επιχειρήσεις με δυναμική ενσωμάτωσης και εφαρμογής καινοτομιών στην συνολική λειτουργία τους,

(ζ) αποτελεσματική ενσωμάτωση των τοπικών προϊόντων στο τοπικό τουριστικό προϊόν με σκοπό την αναβάθμιση, και ανανέωση του τελευταίου στις αγορές του εξωτερικού,

(η) εκπαίδευση των νέων και των εν δυνάμει επιχειρηματιών σε θέματα βασικής, και διεθνούς επιχειρηματικότητας, διεθνοποίησης και σύγχρονου marketing,

(θ) ενίσχυση της προώθησης με προβολή των παραδοσιακών προϊόντων και γνωριμία των τουριστών με αυτά σε κάθε ευκαιρία,

(ι) Βελτίωση των παρεχόμενων υποδομών και υπηρεσιών από την τοπική αυτοδιοίκηση

(κ) Βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις τουριστικές επιχειρήσεις με την εισαγωγή της έννοιας της «υπεύθυνης επιχείρησης» όπως αναπτύχθηκε στο παρελθόν με το περιφερειακό πρόγραμμα καινοτομίας Β. Αιγαίου ΝΑΙΑΣ με στόχο τη βελτίωση δεξιοτήτων των απασχολούμενων (επιχειρηματιών και εργαζόμενων) ειδικά των πολύ μικρών επιχειρήσεων, και την αναβάθμιση των υποδομών και προσφερόμενων υπηρεσιών από τις τουριστικές επιχειρήσεις ώστε να εισαχθούν καινοτόμα προϊόντα, καινοτόμες διαδικασίες και υπηρεσίες που θα αυξάνουν συνολικά την τουριστική ζήτηση για τα νησιά, με αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας στις υπηρεσίες προβολής και κρατήσεων, χρήση τοπικών προϊόντων και προστασία περιβάλλοντος, βελτίωση της πληροφόρησης μέσω της δικτύωσης των τουριστικών επιχειρήσεων μέσα από χρηματοδότηση και σήμανση επιχειρήσεων,

(λ) Υποστήριξη επιχειρήσεων για την εφαρμογή πιλοτικών εφαρμογών για αξιοποίηση των θαλάσσιων πόρων,

(μ) Ανάπτυξη και διαχείριση συνολικής νησιωτικής τουριστικής ταυτότητας (νησιωτικό τουριστικό brand name).

Β. Εφαρμοσμένη Έρευνα /Μικρο-έρευνα Προσαρμοσμένη στις Ανάγκες Κυρίως των Νέων Επιχειρήσεων

Δράσεις εφαρμοσμένης έρευνας / μικρο-έρευνας προσαρμοσμένη στις ανάγκες κυρίως των επιχειρήσεων μπορούν προφανώς να περιληφθούν σε ολοκληρωμένα προγράμματα, αλλά μπορούν να αποτελούν και διακριτές δράσεις, κυρίως για τις επιχειρήσεις εκείνες που ήδη γνωρίζουν τις ανάγκες τους (μεγάλες κυρίως αλλά και μικρότερες) και χρειάζονται ένα ευέλικτο πρόγραμμα μικρο-έρευνας που θα μπορούσε να ικανοποιήσει την ανάγκη αυτή.

Γ. Ενίσχυση Συνεργασίας Μεταξύ Επιχειρήσεων Οριζόντια (Ίδιου Κλάδου) και Κάθετα (Άλλων Κλάδων)

Δράσεις ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια και κάθετα είναι ιδιαίτερα σημαντικές και αυτές μπορούν επίσης (και οφείλουν) να περιλαμβάνονται σε ολοκληρωμένα προγράμματα, αλλά όπως και με την εφαρμοσμένη έρευνα, έτσι και εδώ, υπάρχει η ανάγκη για μικρότερης εμβέλειας και κλίμακας δράσεις δικτύωσης που θα μπορέσουν να καλύψουν ανάγκες επιχειρήσεων που εκφράστηκαν και στη διαβούλευση, για συνεργασία μικρής κλίμακας με δράσεις που θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ενδεικτικά: (α) Έμφαση στις μεταποιητικές και τυποποιητικές μονάδες μικρής κλίμακας που χρησιμοποιούν τοπικές νησιωτικές πρώτες ύλες (τρόφιμα-ποτά) και ένταξη της παραγωγής και της προώθησης στο πολιτιστικό πλαίσιο (ιστορία - παράδοση) και (β) Υποστήριξη ανέργων και άλλων ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων για δημιουργία ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ. με αξιοποίηση δημόσιων και δημοτικών ή άλλων σχολαζουσών εγκαταστάσεων ή άλλων μορφών επιχειρήσεων με τη δημιουργία νέων παραγωγικών μονάδων ή δομών υποστήριξης των παραγωγών.

2 Εργατικό Δυναμικό Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

2.1 Θέση της Περιφέρειας στην Αγορά Εργασίας της Χώρας και της ΕΕ

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Eurostat, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου κατατάσσεται στην 267^η θέση μεταξύ των Περιφερειών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό και στη 13^η θέση μεταξύ των 13 Περιφερειών της χώρας συγκεντρώνοντας το 1,69% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της Ελλάδας και το 0,03% στο σύνολο της .

Πίνακας 31: Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός Ε.Ε. 28, Ελλάδα και Περιφερειών 2010 - 2014

Έτη	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	236.401.600	235.813.400	237.217.600	237.551.900	237.313.000
Ελλάδα	4.944.600	4.858.900	4.828.400	4.784.000	4.747.100
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	259.200	253.300	252.800	251.800	251.400
Κεντρική Μακεδονία	818.600	803.100	793.700	786.200	783.300
Δυτική Μακεδονία	117.100	116.600	113.900	111.900	112.900
Θεσσαλία	321.600	312.400	311.600	306.800	301.700
Ήπειρος	147.200	141.100	142.500	141.100	139.700
Ιόνια Νησιά	94.900	92.400	92.200	90.400	89.300
Δυτική Ελλάδα	294.000	286.900	282.100	280.000	279.200
Στερεά Ελλάδα	237.900	239.500	235.100	235.300	232.800
Πελοπόννησος	245.600	241.500	239.600	240.700	241.800
Αττική	1.891.600	1.857.500	1.848.400	1.823.400	1.807.900
Βόρειο Αιγαίο	79.125	78.825	84.675	84.175	80.200
Νότιο Αιγαίο	151.300	150.700	150.800	153.600	152.300
Κρήτη	287.700	286.200	281.900	280.200	276.000

Πηγή: Eurostat

Βάσει του αριθμού των απασχολούμενων το έτος 2014 η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου κατατάσσεται στη τελευταία θέση μεταξύ των 13 Περιφερειών της Χώρας, συγκεντρώνοντας το 1,79% των απασχολούμενων της Ελλάδας. Ωστόσο συγκρίνοντας τα ποσοστά απασχόλησης στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου κατατάσσεται στη 3^η θέση.

Πίνακας 32: Αριθμός Απασχολούμενων Ε.Ε. 28, Ελλάδα και Περιφερειών 2010 - 2014

Γεωγραφική περιοχή	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	213.314.400	212.663.600	211.934.500	211.390.600	212.866.400
Ελλάδα	4.306.400	3.979.000	3.636.000	3.459.000	3.479.500
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	221.100	201.300	194.200	183.600	189.700
Κεντρική Μακεδονία	705.700	643.300	584.600	547.700	557.100
Δυτική Μακεδονία	98.900	89.500	80.000	76.400	81.600
Θεσσαλία	281.500	258.300	239.200	226.900	222.700
Ήπειρος	128.000	117.300	109.800	102.000	101.700

1ο Παραδοτέο
Αποτύπωση Δεδομένων Προσφοράς και Ζήτησης Εργασίας Καθώς και
Φορέων Προσδιορισμού Συνθηκών Αγοράς Εργασίας

Γεωγραφική περιοχή	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	213.314.400	212.663.600	211.934.500	211.390.600	212.866.400
Ελλάδα	4.306.400	3.979.000	3.636.000	3.459.000	3.479.500
Ιόνια Νησιά	80.900	79.000	78.400	74.100	70.100
Δυτική Ελλάδα	258.500	236.100	209.400	200.000	198.600
Στερεά Ελλάδα	207.600	193.100	168.800	168.400	169.700
Πελοπόννησος	221.200	207.500	192.900	187.100	184.500
Αττική	1.651.300	1.520.400	1.368.100	1.298.900	1.312.100
Βόρειο Αιγαίο	71.650	67.025	66.200	65.650	62.275
Νότιο Αιγαίο	128.900	127.300	127.000	120.500	121.400
Κρήτη	252.400	239.800	218.100	209.400	209.300

Πηγή: Eurostat

Σε ό,τι αφορά την ανεργία, το 2014 στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου καταγράφεται το 1,41% των ανέργων της χώρας. Στο σύνολο του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας οι άνεργοι αποτελούν το 22,35%, κατατάσσοντας το Βόρειο Αιγαίο στη 3^η θέση μεταξύ των Περιφερειών της Ελλάδας.

Πίνακας 33:

Γεωγραφική περιοχή	2010	2011	2012	2013	2014
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	23.145.600	23.212.000	25.364.900	26.253.100	24.550.000
Ελλάδα	639.400	881.800	1.195.100	1.330.300	1.274.400
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	38.300	52.100	58.600	68.500	62.200
Κεντρική Μακεδονία	113.100	160.000	209.400	239.000	227.100
Δυτική Μακεδονία	18.200	27.100	33.900	35.500	31.400
Θεσσαλία	40.300	54.100	72.300	80.000	79.400
Ήπειρος	19.200	23.800	32.700	39.100	38.000
Ιόνια Νησιά	14.000	13.300	13.900	16.600	19.400
Δυτική Ελλάδα	35.500	50.900	72.800	80.200	81.100
Στερεά Ελλάδα	30.400	46.400	66.300	67.100	63.500
Πελοπόννησος	24.400	34.100	46.900	53.800	57.500
Αττική	240.500	338.200	481.800	527.500	499.000
Βόρειο Αιγαίο	7.475	11.800	18.475	18.525	17.925
Νότιο Αιγαίο	22.400	23.400	23.800	33.200	31.100
Κρήτη	35.400	46.500	64.100	71.200	66.900

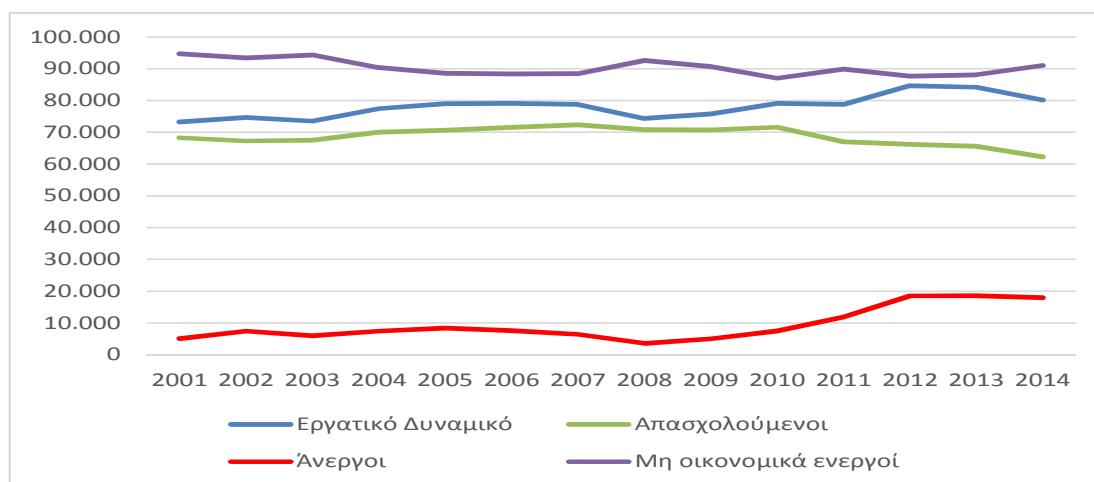
Πηγή: Eurostat

2.2 Περιφερειακή Αγορά Εργασίας - Διερεύνηση Τάσεων Εργατικού Δυναμικού – Βασικά Δεδομένα Απασχόλησης

Στο πλαίσιο της ανάλυσης των τάσεων της αγοράς εργασίας και του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ για την περίοδο 2001 – 2014, που αφορούν την εξέλιξη του πραγματικού πληθυσμού, το εργατικό δυναμικό, τους απασχολούμενους, τους ανέργους και τον μη οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Σε ό,τι αφορά τα πληθυσμιακά στοιχεία της Περιφέρειας, διευκρινίζεται ότι ο πληθυσμός κατ'έτος είναι αποτέλεσμα των εκτιμήσεων του Τμήματος Πληθυσμού και Φυσικής και Μεταναστευτικής Κίνησης της ΕΛ.ΣΤΑΤ και υπολογίζεται βάσει στοιχείων γεννήσεων, θανάτων και μετανάστευσης.

Οι τάσεις και οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου αποτυπώνονται στον πίνακα και το σχήμα που ακολουθούν.

Σχήμα 33: Διαχρονικές Εξελίξεις στην Αγορά Εργασίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2001 - 2014

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Η ανάλυση των εξελίξεων και των τάσεων της αγοράς εργασίας στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου γίνεται για την περίοδο 2008 – 2014, δηλαδή από το έτος έναρξης της οικονομικής κρίσης.

Την περίοδο 2008 – 2014 το εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας παρουσιάζει ανοδική τάση με αύξηση κατά 7,87%, ωστόσο την τριετία 2012 – 2014 παρουσίασε μείωση 5,28% (4.475 άτομα) λόγω της αύξησης της μετανάστευσης στο εσωτερικό και στο εξωτερικό της χώρας, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης και της αύξησης της ανεργίας.

Οι απασχολούμενοι της Περιφέρειας μειώθηκαν κατά 12,07% την περίοδο 2008 – 2014, με έντονη μείωση την τελευταία πενταετία (2010 - 2014) της τάξεως του 13,08% (9.375 άτομα).

Η ανεργία στη Περιφέρεια τετραπλασιάστηκε την περίοδο 2008 – 2014 με αύξηση 408,51%. Η μεγαλύτερη άνοδος της ανεργίας σημειώθηκε από την έναρξη της οικονομικής κρίσης μέχρι και σήμερα (2008 - 2014), με αύξηση των ανέργων κατά 14.400 άτομα.

Σε ό,τι αφορά τον μη ενεργό πληθυσμό της Περιφέρειας, αυτός παρουσίασε μικρή μείωση 1,70% την περίοδο 2008 – 2014, ωστόσο από το 2012 μέχρι 2014 παρουσίασε ανοδική τάση με αύξηση της τάξεως του 3,82%.

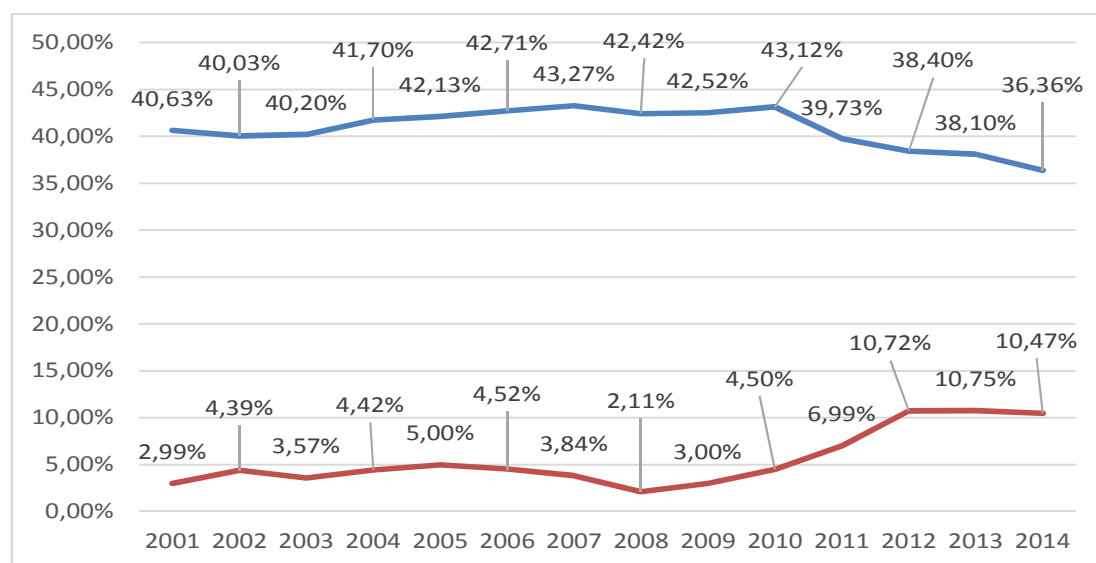
Πίνακας 34: Διαχρονικές Εξελίξεις στην Αγορά Εργασίας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου 2001 - 2014

Έτη	Τάσεις Εργατικού Δυναμικού Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου				
	Πληθυσμός (Εκτιμήσεις Τμήματος Πληθυσμού ΕΛ.ΣΤΑΤ)	Εργατικό Δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη Οικονομικά Ενεργοί
2001	167.975	73.275	68.250	5.025	94.700
2002	168.125	74.675	67.300	7.375	93.450
2003	167.900	73.500	67.500	6.000	94.400
2004	167.850	77.425	70.000	7.425	90.425
2005	167.650	79.000	70.625	8.375	88.650
2006	167.450	79.100	71.525	7.575	88.350
2007	167.275	78.800	72.375	6.425	88.475
2008	166.975	74.350	70.825	3.525	92.625
2009	166.500	75.800	70.800	5.000	90.700
2010	166.150	79.125	71.650	7.475	87.025
2011	168.700	78.825	67.025	11.800	89.875
2012	172.375	84.675	66.200	18.475	87.700
2013	172.300	84.175	65.650	18.525	88.125
2014	171.250	80.200	62.275	17.925	91.050

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Εξετάζοντας τη συμμετοχή των εργαζομένων και των ανέργων ως ποσοστό του πληθυσμού της Περιφέρειας φαίνεται πως το ποσοστό των απασχολούμενων την περίοδο 2008 – 2014 έχει μειωθεί κατά 6,06 ποσοστιαίες μονάδες ενώ το ποσοστό των ανέργων σημείωσε άνοδο 8,36 ποσοστιαίων μονάδων.

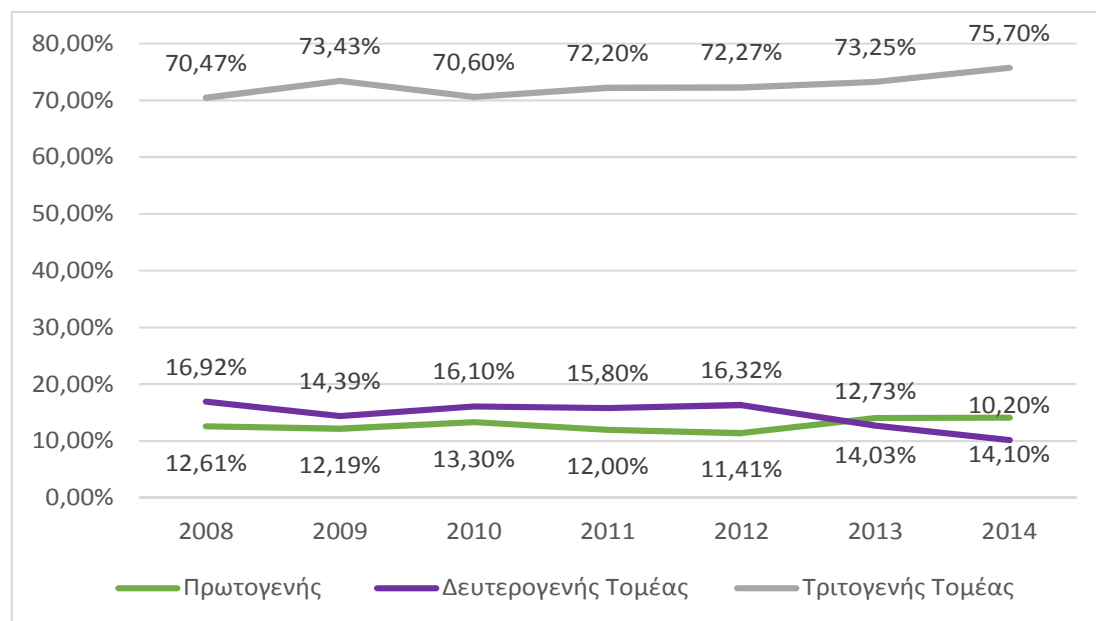
Σχήμα 34: Άνεργοι και Απασχολούμενοι ως Ποσοστό του Πληθυσμού στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2001 - 2014

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Η συμβολή των τομέων οικονομικής δραστηριότητας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στην απασχόληση αποτυπώνεται στο σχήμα που ακολουθεί. Το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων της Περιφέρειας δραστηριοποιείται στον τριτογενή τομέα της οικονομίας. Η απασχόληση στον τριτογενή τομέα παρουσιάζει ανοδική τάση από το 2010 έως το 2014 (70,60% - 75,70%). Η απασχόληση στον δευτερογενή παρουσιάζει αυξομειώσεις την περίοδο 2008 – 2014 με τάσεις μείωσης, ιδιαίτερα από το 2012 έως το 2014 (16,92% - 10,20%), όπου φτάνει σε επίπεδα χαμηλότερα του πρωτογενούς τομέα. Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα παρουσιάζει και αυτή αυξομειώσεις την περίοδο 2008 – 2014, με τάσεις αύξησης από το 2012 έως το 2014 (11,41% - 14,10%), ξεπερνώντας την συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα.

Σχήμα 35: Ποσοστό Απασχολούμενων κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας 2008 - 2014

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Σε ό,τι αφορά τους 10 κλάδους με τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης, ο κλάδος του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, επισκευών μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών παρουσίασε αυξητική τάση μέχρι την περίοδο 2008 - 2013 (17,10% - 21,60%) και στη συνέχεια το 2014 σημείωσε απότομη πτώση (17,50%) στα επίπεδα του 2008.

Ο κλάδος της Δημόσιας Διοίκησης και Άμυνας, Υποχρεωτικής Κοινωνικής Ασφάλισης παρουσιάζει διαχρονικές αυξομειώσεις μεταξύ των περιόδων 2008 – 2014, με υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης το 2011 (20,40%) και χαμηλότερο το 2013 (13,50%).

Ο κλάδος της Γεωργίας, Δασοκομίας και Αλιείας παρουσιάζει αυξητική τάση απασχόλησης κατά τη περίοδο 2008 – 2014, φτάνοντας το 14,10%.

Ο κλάδος των Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης παρουσίασε πτωτική πορεία της απασχόλησης από το 2011 έως το 2013 (10,70% - 7,30%) με τάσεις ανάκαμψης το 2014 (10,40%).

Ο κλάδος της εκπαίδευσης παρουσίασε πτωτική πορεία από το 2010 με τάσεις σταθεροποίησης την διετία 2013 – 2014.

Ο κλάδος των κατασκευών παρουσίασε έντονες πτωτικές τάσεις ιδιαίτερα την περίοδο 2011 με 2014 (8,80% - 4,40%) με μείωση κατά 50,00% της συμμετοχής των εργαζομένων σε σχέση με το 2008.

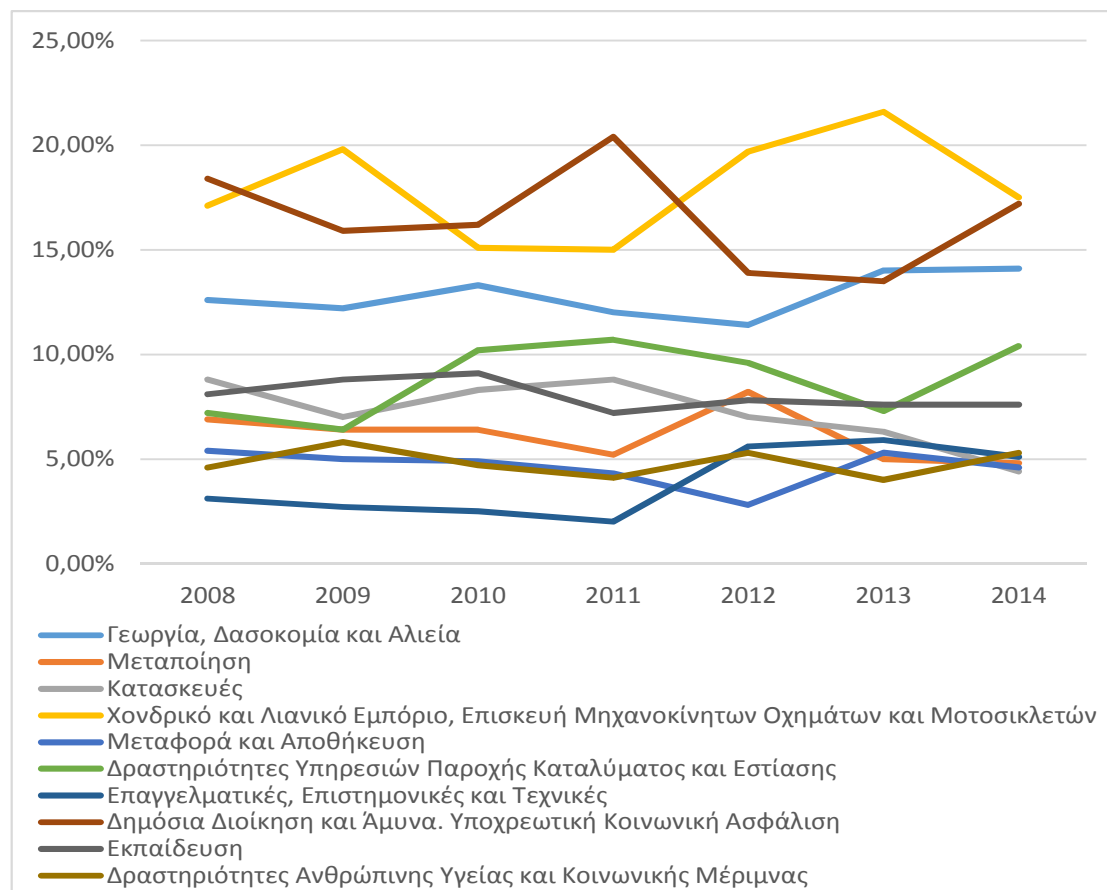
Πτωτική τάση παρουσίασε και η μεταποίηση τη περίοδο 2012 – 2014 (8,20% - 4,80%) με τα ποσοστά απασχόλησης να πέφτουν σε επίπεδα χαμηλότερα του 2008.

Οι μεταφορές και η αποθήκευση παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις απασχόλησης την περίοδο 2012 – 2014 (2,80% - 4,60%) ανακάμπτοντας στα επίπεδα του 2010.

Στο τομέα των Δραστηριοτήτων Ανθρώπινης Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας, η απασχόληση παρουσιάζει αυξομειώσεις σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2008 – 2014 (4,60% - 5,30%).

Ο κλάδος των Επαγγελματικών, Επιστημονικών και Τεχνικών δραστηριοτήτων παρουσίαζε πτωτική πορεία από το 2008 μέχρι το 2011 με απότομη αύξηση της απασχόλησης μέχρι το 2013.

Σχήμα 36: Ποσοστό Απασχολούμενων στους 10 Τομείς Οικονομικής Δραστηριότητας με την Μεγαλύτερη Απασχόληση 2008 - 2014

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

2.3 Απασχόληση (Διάρθρωση, Μεταβολές, Δυναμική, Ανάλυση κατά Τομείς και Επαγγελματικές Ομάδες)

2.3.1 Διάρθρωση Απασχόλησης ανά Τομέα / Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας και Επάγγελμα

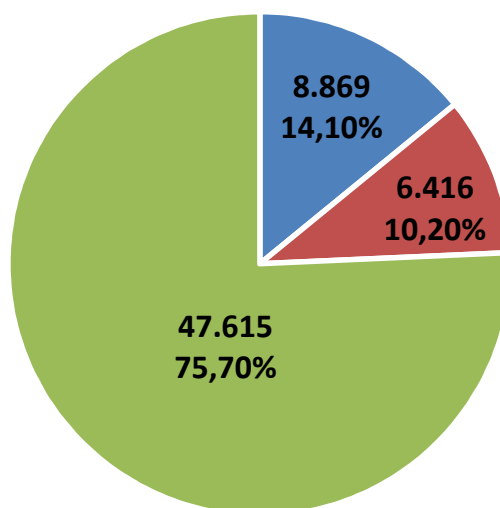
Διάρθρωση της Απασχόλησης κατά Τομέα

Όπως φαίνεται στο πίνακα και το σχήμα που ακολουθούν, το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου το έτος 2014, δραστηριοποιείται στον τριτογενή τομέα (75,70%) της οικονομίας και ακολουθούν με αρκετά χαμηλότερα ποσοστά ο πρωτογενής (14,10%) και ο δευτερογενής τομέας (10,20%).

Πίνακας 35: Απασχόληση Κατά Τομέα Οικονομικής Δραστηριότητας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2014

Τομέας Οικονομικής Δραστηριότητας	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%)
Σύνολο	62.900	100,00 %
Πρωτογενής Τομέας	8.869	14,10%
Δευτερογενής Τομέας	6.416	10,20%
Τριτογενής Τομέας	47.615	75,70%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

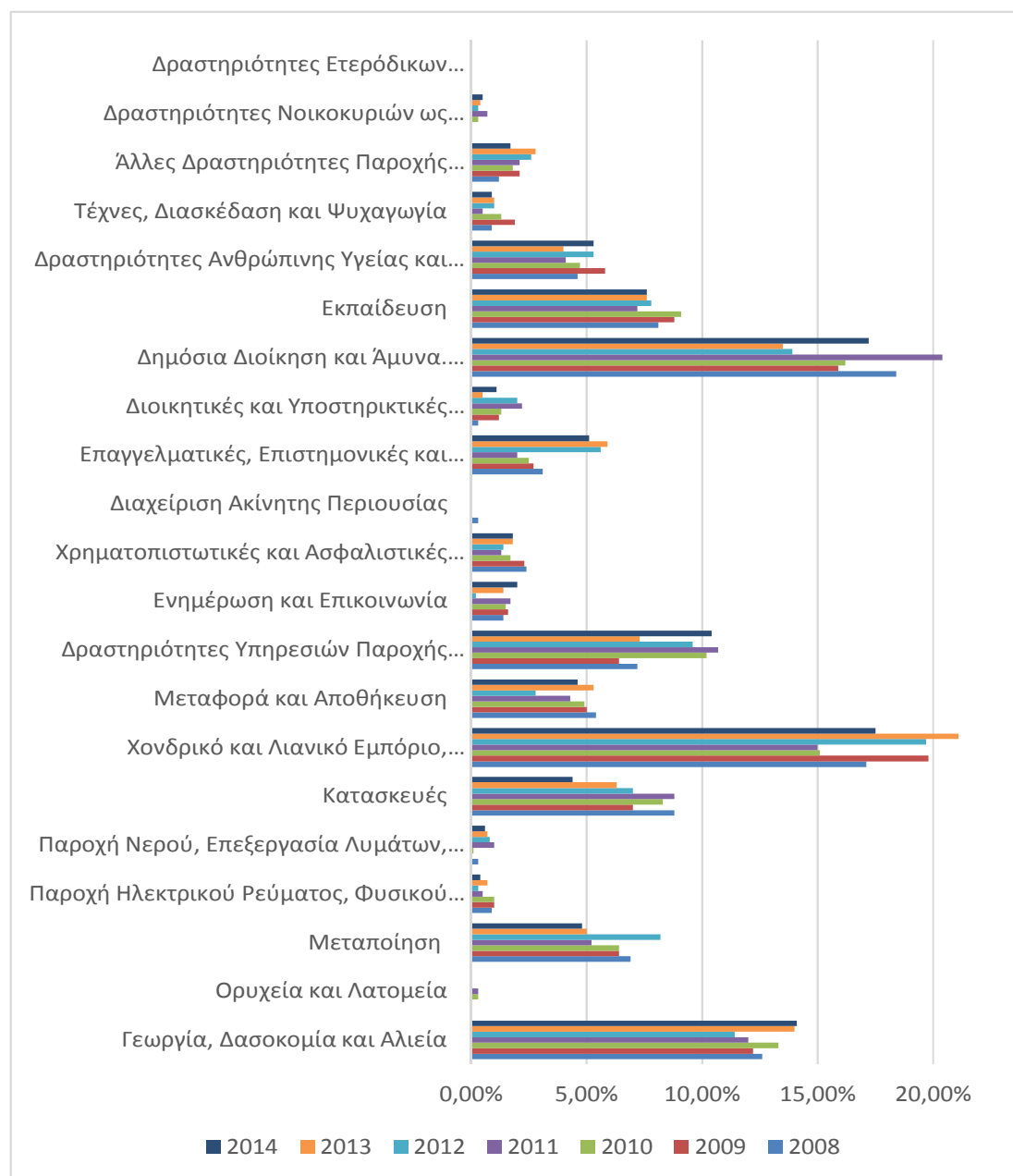

- Πρωτογενής Τομέας
- Δευτερογενής Τομέας
- Τριτογενής Τομέας

Διάρθρωση της Απασχόλησης κατά Κλάδο

Στο σχήμα που ακολουθεί απεικονίζεται εξέλιξη της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για τα έτη 2008 - 2014 και στη συνέχεια απεικονίζεται η διάρθρωση της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας το έτος 2014.

Σχήμα 1: Απασχόληση Κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 - 2014

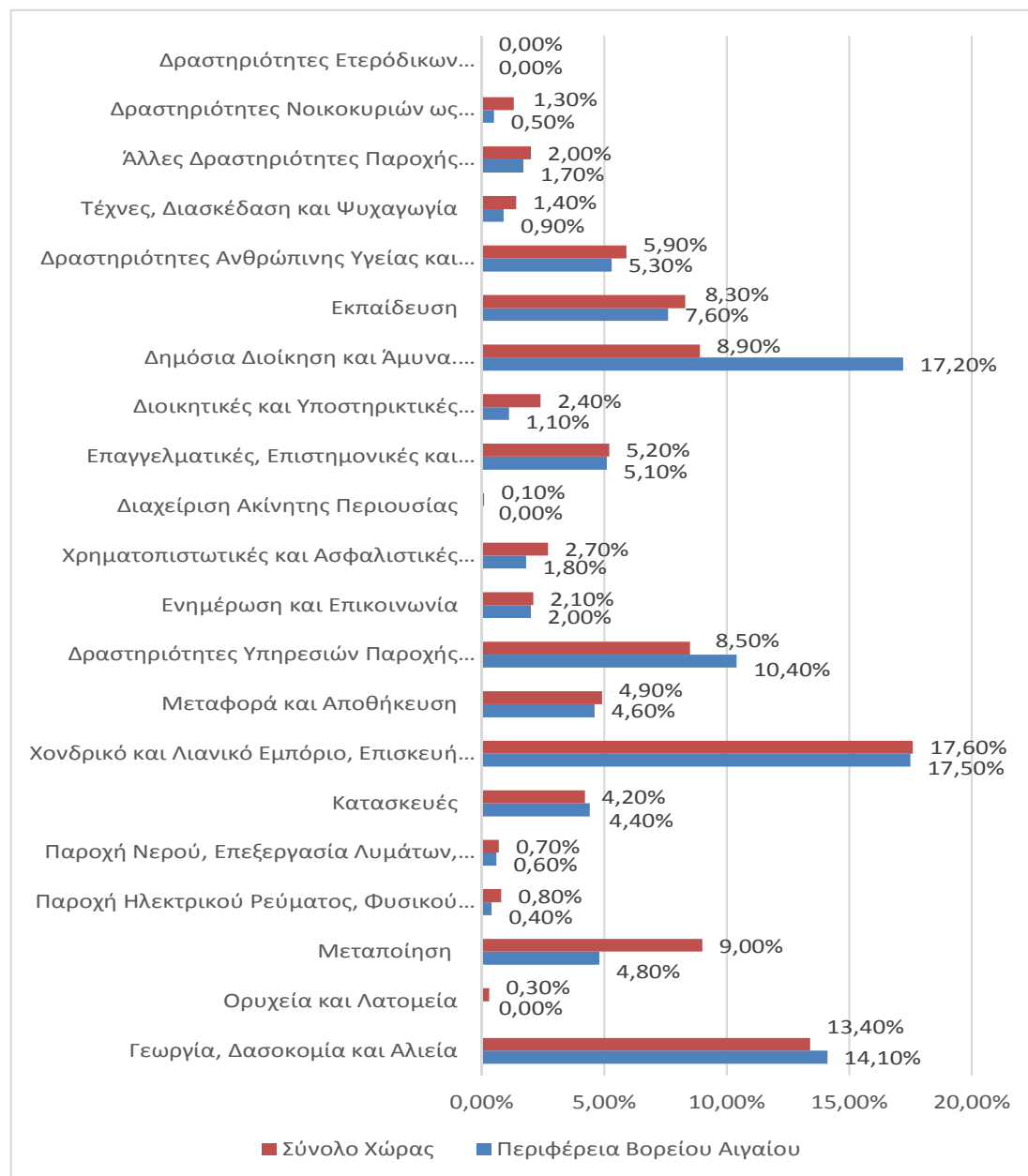

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

Όπως φαίνεται από τη διαγραμματική παρουσίαση, οι κυριότεροι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας στο Βόρειο Αιγαίο το 2014 είναι το εμπόριο (χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών), η δημόσια διοίκηση και άμυνα, ο πρωτογενής τομέας (γεωργία, δασοκομία και αλιεία) και ο τουρισμός (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης).

Οι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας που υπερεκπροσωπούνται στην κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης της περιφέρειας σε σχέση με την κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης στο σύνολο της χώρας είναι η δημόσια διοίκηση και άμυνα, ο τουρισμός (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) και ο πρωτογενής τομέας (γεωργία, δασοκομία και αλιεία).

Σχήμα 2: Διάρθρωση της Απασχόλησης κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2014

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

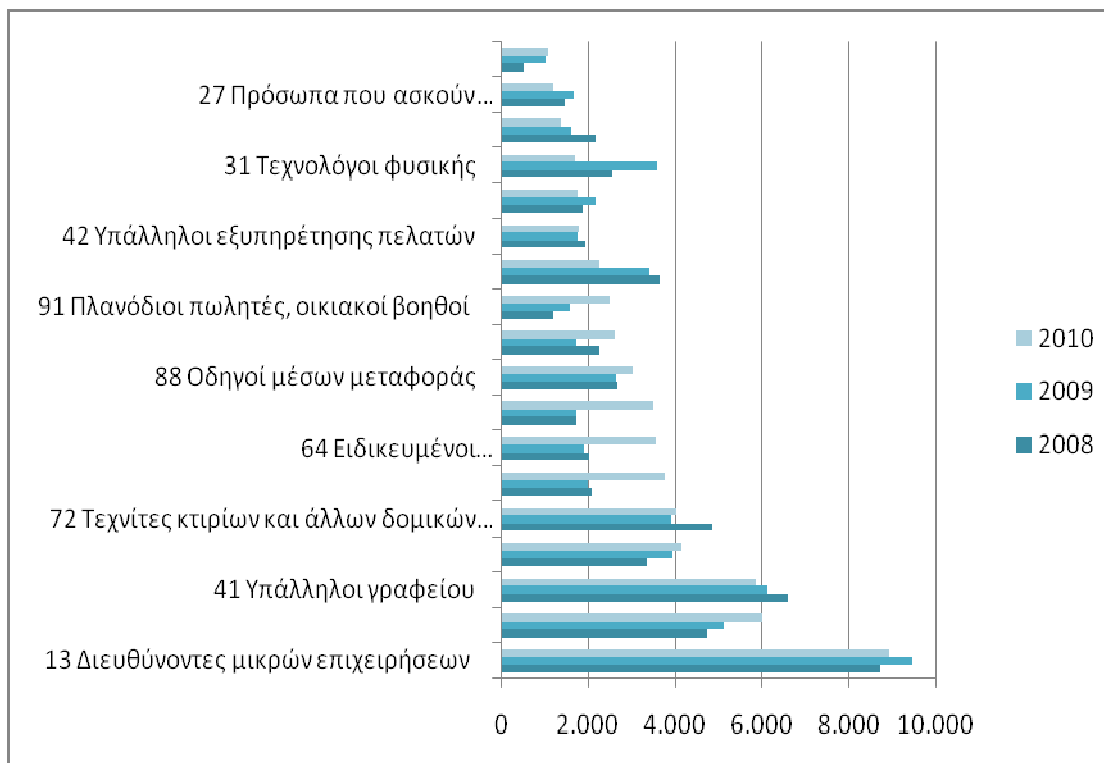

Διάρθρωση της Απασχόλησης κατά Επάγγελμα

Στο σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζεται η επαγγελματική διάρθρωση της απασχόλησης κατά επάγγελμα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για τα έτη 2008 - 2010 και στη συνέχεια απομονώνεται η διάρθρωση της απασχόλησης το έτος 2010.

Τα επαγγέλματα που συγκεντρώνουν τον υψηλότερο αριθμό απασχολούμενων στο Βόρειο Αιγαίο το 2010 είναι τα επαγγέλματα των διευθυντών μικρών επιχειρήσεων που αποτελούν συνήθως υπευθύνους πολύ μικρών επιχειρήσεων, των εκπαιδευτικών, των υπαλλήλων γραφείων και των πωλητών .

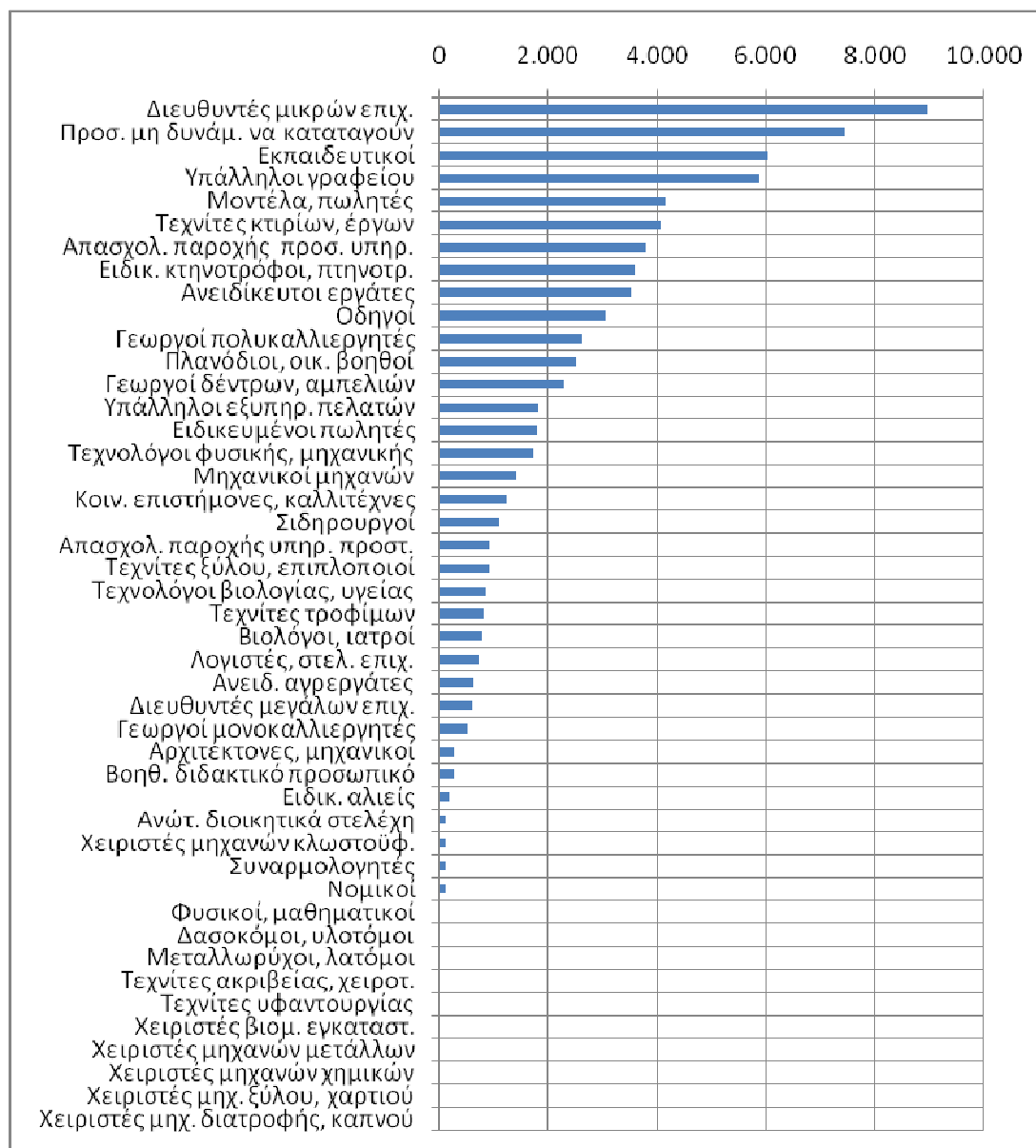
Σχήμα 3: Επαγγελματική Διάρθρωση της Απασχόλησης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 - 2010

Πηγή: Μελέτη «Πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και επάγγελμα 2008 - 2011»

Η επαγγελματική διάρθρωση της απασχόλησης στο Βόρειο Αιγαίο διαφοροποιείται σε ένα βαθμό σε σχέση με την επαγγελματική διάρθρωση της απασχόλησης στο σύνολο της χώρας. Κάποιες σημαντικές διαφοροποιήσεις που αξίζει να αναφερθούν είναι η υπερεκπροσώπηση στο Βόρειο Αιγαίο σχετικά με το σύνολο της χώρας των επαγγελματιών των διευθυντών μικρών επιχειρήσεων, των εκπαιδευτικών και των κτηνοτρόφων. Αντιθέτως υποεκπροσωπούνται τα επαγγέλματα των υπαλλήλων γραφείου, των πωλητών, των τεχνιτών κτιρίων, των οδηγών, των γεωργών πολυκαλλιεργητών, των ειδικευμένων πωλητών, των βιολόγων και γιατρών και των γεωργών μονοκαλλιεργητών.

Σχήμα 4: Διάρθρωση της Απασχόλησης κατά Επάγγελμα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2010

Πηγή: Μελέτη «Πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και επάγγελμα 2008 - 2011»

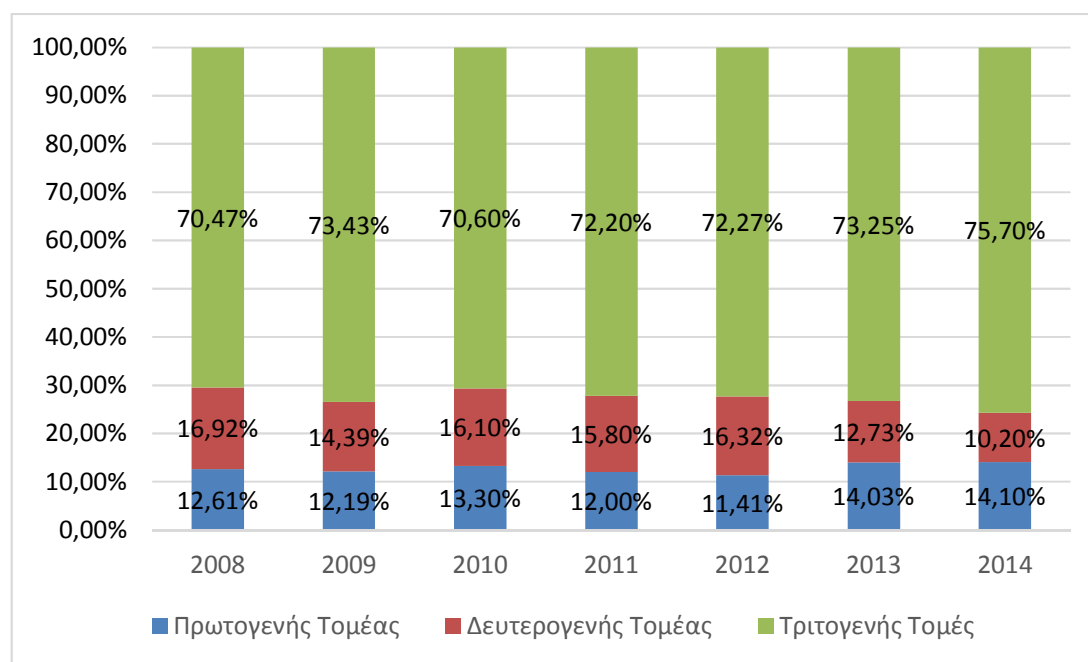
2.3.2 Μεταβολές - Δυναμική της Απασχόλησης ανά Τομέα / Κλάδο και Επάγγελμα

Μεταβολές της Απασχόλησης κατά Τομέα Οικονομικής Δραστηριότητας

Κατά την περίοδο 2008 – 2014 η απασχόληση στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου μειώθηκε κατά 11,82% (8.429 άτομα). Ειδικότερα στον πρωτογενή τομέα σημειώθηκε μικρή πτώση της απασχόλησης της τάξεως του 1,42% ωστόσο το ποσοστό των απασχολούμενων του τομέα αυξήθηκε κατά 1,49 ποσοστιαίες μονάδες. Η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα παρουσίασε μεγάλη πτώση της τάξεως του 46,83% με ταυτόχρονη μείωση του ποσοστού των απασχολούμενων κατά 6,72 ποσοστιαίες μονάδες. Στον τριτογενή τομέα η απασχόληση μειώθηκε κατά 5,27% ενώ το ποσοστό απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 5,23 ποσοστιαίες μονάδες.

Πίνακας 36: Αριθμός και Ποσοστό Απασχολούμενων Ηλικίας 15 ετών και άνω σε Επίπεδο Περιφέρειας, κατά Τομέα 2008 - 2014

Τομέας Οικονομικής Δραστηριότητας	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Σύνολο	71.329	70.470	72.600	67.300	65.634	65.868	62.900
Πρωτογενής Τομέας	8.996	8.589	9.656	8.076	7.490	9.240	8.869
Δευτερογενής Τομέας	12.067	10.138	11.689	10.633	10.709	8.382	6.416
Τριτογενής Τομέας	50.266	51.744	51.256	48.591	47.435	48.246	47.615
Τομέας Οικονομικής Δραστηριότητας	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Σύνολο	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %
Πρωτογενής Τομέας	12,61%	12,19%	13,30%	12,00%	11,41%	14,03%	14,10%
Δευτερογενής Τομέας	16,92%	14,39%	16,10%	15,80%	16,32%	12,73%	10,20%
Τριτογενής Τομέας	70,47%	73,43%	70,60%	72,20%	72,27%	73,25%	75,70%

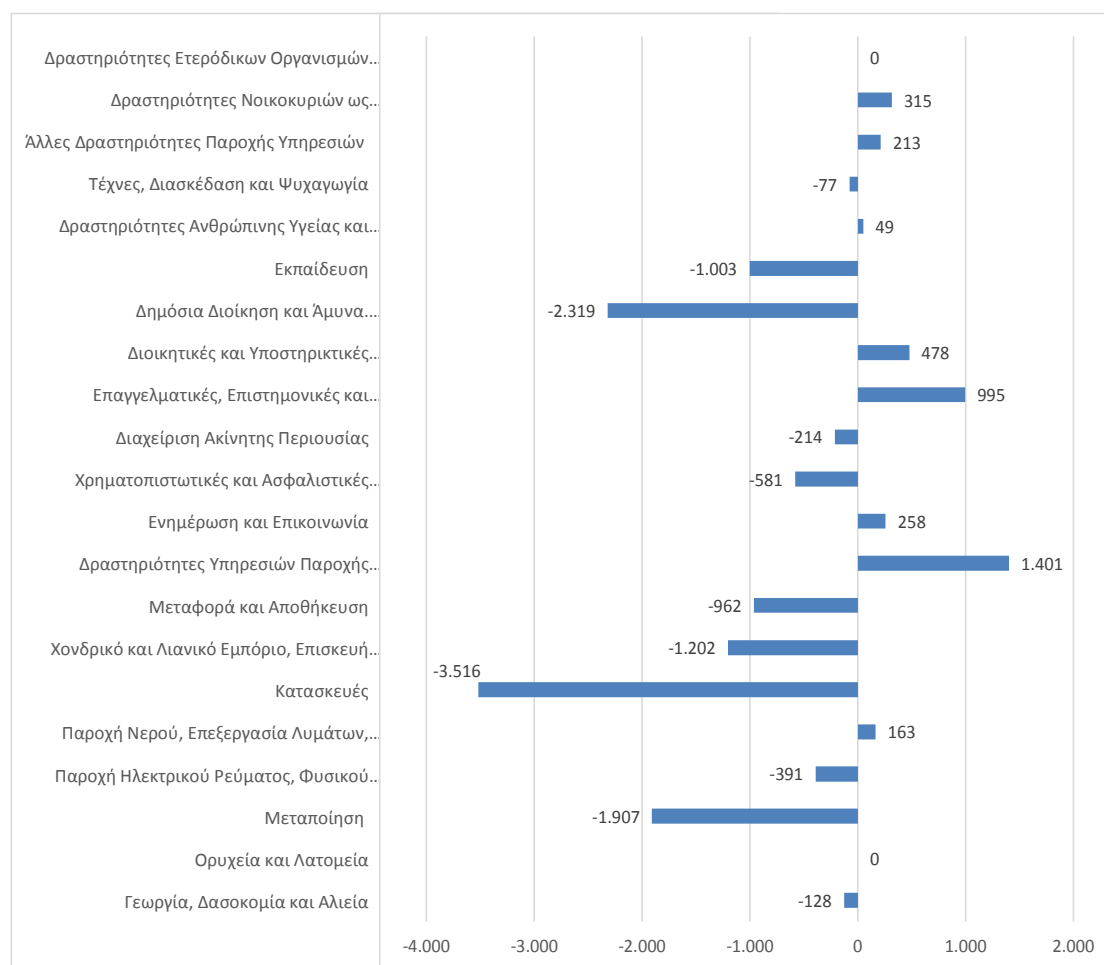

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

Μεταβολές της Απασχόλησης κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας

Η διερεύνηση της κλαδικής εξειδίκευσης στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου επιχειρείται μέσω της ανάλυσης των μεταβολών στους βασικότερους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας από την οπτική της απασχόλησης. Οι μεταβολές στα απόλυτα μεγέθη και σε ποσοστιαίες μεταβολές παρουσιάζονται στα διαγράμματα και τους πίνακες που ακολουθούν.

Σχήμα 5: Μεταβολή της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 - 2011 (άτομα)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

Παρόλο που μεταξύ του 2008 και του 2014 η απασχόληση στο Βόρειο Αιγαίο μειώθηκε στο σύνολό της, ορισμένοι κλάδοι αύξησαν την απασχόλησή τους ενώ άλλοι τη μείωσαν. Οι κλάδοι στους οποίους σημειώθηκε η μεγαλύτερη αριθμητική μείωση της απασχόλησης στο Βόρειο Αιγαίο είναι οι κλάδοι των κατασκευών (3.516 άτομα), της δημόσιας διοίκησης και άμυνας (2.319 άτομα), της μεταποίησης (1.907 άτομα), του εμπορίου (1.202 άτομα), της εκπαίδευσης (1.003 άτομα) και των μεταφορών και αποθήκευσης (962 άτομα).

Πίνακας 37: Αριθμός Απασχολούμενων Ηλικίας 15 ετών και άνω σε Επίπεδο Περιφέρειας, κατά κλάδο 2008 - 2014

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Σύνολο	71.329	70.470	72.600	67.300	65.634	65.868	62.900
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	8.996	8.589	9.656	8.076	7.490	9.240	8.869
Ορυχεία και Λατομεία	0	0	218	202	0	0	0
Μεταποίηση	4.927	4.506	4.646	3.500	5.387	3.300	3.019
Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος, Φυσικού Αερίου, Ατμού και Κλιματισμού	643	704	726	337	197	462	252
Παροχή Νερού, Επεξεργασία Λυμάτων, Διαχείριση Αποβλήτων και Δραστηριότητες Εξυγίανσης	214	0	73	673	526	462	377
Κατασκευές	6.283	4.928	6.026	5.922	4.599	4.158	2.768
Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων και Μοτοσικλετών	12.209	13.939	10.963	10.095	12.943	14.256	11.008
Μεταφορά και Αποθήκευση	3.856	3.520	3.557	2.894	1.840	3.498	2.893
Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης	5.141	4.506	7.405	7.201	6.307	4.818	6.542
Ενημέρωση και Επικοινωνία	1.000	1.126	1.089	1.144	131	924	1.258
Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές Δραστηριότητες	1.714	1.619	1.234	875	920	1.188	1.132
Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας	214	0	0	0	0	0	0
Επαγγελματικές, Επιστημονικές και Τεχνικές Δραστηριότητες	2.213	1.901	1.815	1.346	3.679	3.894	3.208
Διοικητικές και Υποστηρικτικές Δραστηριότητες	214	845	944	1.481	1.314	330	692
Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα. Υποχρεωτική Κοινωνική Ασφάλιση	13.138	11.194	11.761	13.729	9.132	8.910	10.819
Εκπαίδευση	5.783	6.195	6.607	4.846	5.125	5.016	4.780
Δραστηριότητες Ανθρώπινης Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας	3.284	4.083	3.412	2.759	3.482	2.640	3.334
Τέχνες, Διασκέδαση και Ψυχαγωγία	643	1.338	944	337	657	660	566
Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών	857	1.478	1.307	1.413	1.708	1.848	1.069
Δραστηριότητες Νοικοκυριών ως Εργοδοτών	0	0	218	471	197	264	315
Δραστηριότητες Ετερόδικων Οργανισμών και Φορέων	0	0	0	0	0	0	0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

Πίνακας 38: Ποσοστό Απασχολούμενων Ηλικίας 15 ετών και άνω σε Επίπεδο Περιφέρειας, κατά κλάδο 2008 - 2014

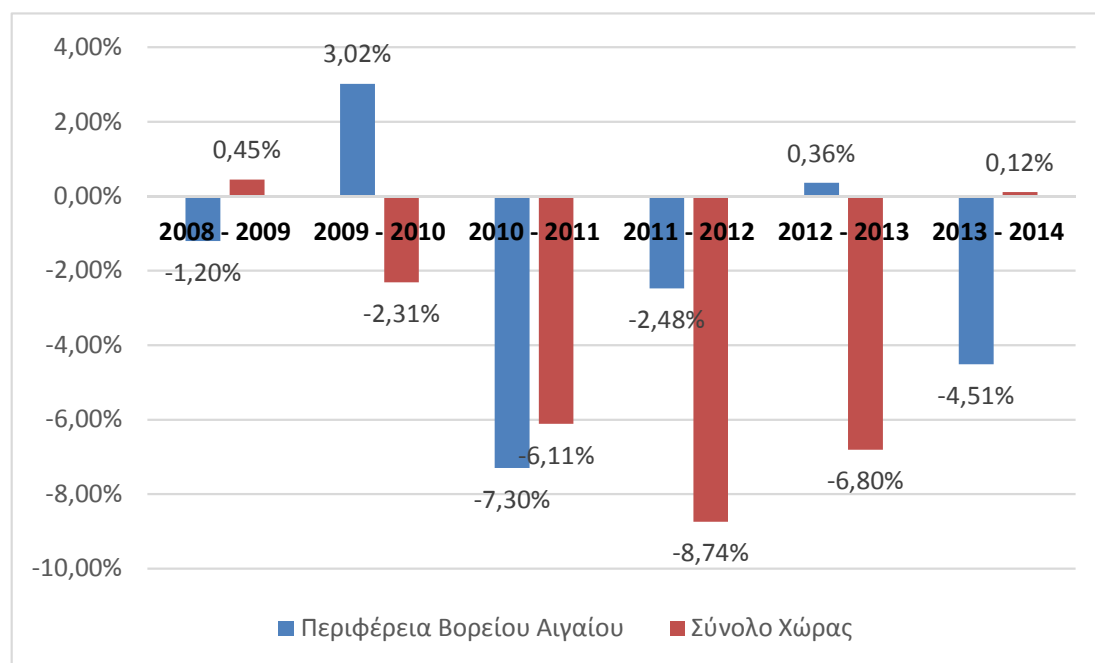
Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Σύνολο	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	12,60%	12,20%	13,30%	12,00%	11,40%	14,00%	14,10%
Ορυχεία και Λατομεία	0,00%	0,00%	0,30%	0,30%	0,00%	0,00%	0,00%
Μεταποίηση	6,90%	6,40%	6,40%	5,20%	8,20%	5,00%	4,80%
Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος, Φυσικού Αερίου, Ατμού και Κλιματισμού	0,90%	1,00%	1,00%	0,50%	0,30%	0,70%	0,40%
Παροχή Νερού, Επεξεργασία Λυμάτων, Διαχείριση Αποβλήτων και Δραστηριότητες Εξυγίανσης	0,30%	0,00%	0,10%	1,00%	0,80%	0,70%	0,60%
Κατασκευές	8,80%	7,00%	8,30%	8,80%	7,00%	6,30%	4,40%
Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων και Μοτοσικλετών	17,10%	19,80%	15,10%	15,00%	19,70%	21,60%	17,50%
Μεταφορά και Αποθήκευση	5,40%	5,00%	4,90%	4,30%	2,80%	5,30%	4,60%
Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης	7,20%	6,40%	10,20%	10,70%	9,60%	7,30%	10,40%
Ενημέρωση και Επικοινωνία	1,40%	1,60%	1,50%	1,70%	0,20%	1,40%	2,00%
Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές Δραστηριότητες	2,40%	2,30%	1,70%	1,30%	1,40%	1,80%	1,80%
Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας	0,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Επαγγελματικές, Επιστημονικές και Τεχνικές Δραστηριότητες	3,10%	2,70%	2,50%	2,00%	5,60%	5,90%	5,10%
Διοικητικές και Υποστηρικτικές Δραστηριότητες	0,30%	1,20%	1,30%	2,20%	2,00%	0,50%	1,10%
Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα. Υποχρεωτική Κοινωνική Ασφάλιση	18,40%	15,90%	16,20%	20,40%	13,90%	13,50%	17,20%
Εκπαίδευση	8,10%	8,80%	9,10%	7,20%	7,80%	7,60%	7,60%
Δραστηριότητες Ανθρώπινης Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας	4,60%	5,80%	4,70%	4,10%	5,30%	4,00%	5,30%
Τέχνες, Διασκέδαση και Ψυχαγωγία	0,90%	1,90%	1,30%	0,50%	1,00%	1,00%	0,90%
Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών	1,20%	2,10%	1,80%	2,10%	2,60%	2,80%	1,70%
Δραστηριότητες Νοικοκυριών ως Εργοδοτών	0,00%	0,00%	0,30%	0,70%	0,30%	0,40%	0,50%
Δραστηριότητες Ετερόδικων Οργανισμών και Φορέων	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

Την ίδια περίοδο ορισμένοι κλάδοι αύξησαν την απασχόλησή τους και συγκεκριμένα ο κλάδος του τουρισμού (1.401 άτομα), οι επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (995 άτομα), οι διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες (478 άτομα), οι δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών (315 άτομα) και οι λοιπές δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών (213 άτομα).

Μεταξύ 2008 και 2014 η απασχόληση μειώθηκε στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου κατά 11,82%. Η απασχόληση μειώθηκε κατά 1,2% μεταξύ 2008 και 2009, αυξήθηκε κατά 3,02% μεταξύ 2009 και 2010, μειώθηκε σημαντικά κατά 7,30% μεταξύ 2010 και 2011, τα έτη 2011 και 2012 μειώθηκε κατά 2,48%, στη συνέχεια παρουσίασε μια μηδαμινή αύξηση 0,36% τα έτη 2012 και 2013 και στη συνέχεια μειώθηκε κατά 4,51% μεταξύ 2013 και 2014.

Σχήμα 6: Ποσοστιαία Μεταβολή της Απασχόλησης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου και στο Σύνολο της Χώρας 2008 - 2014

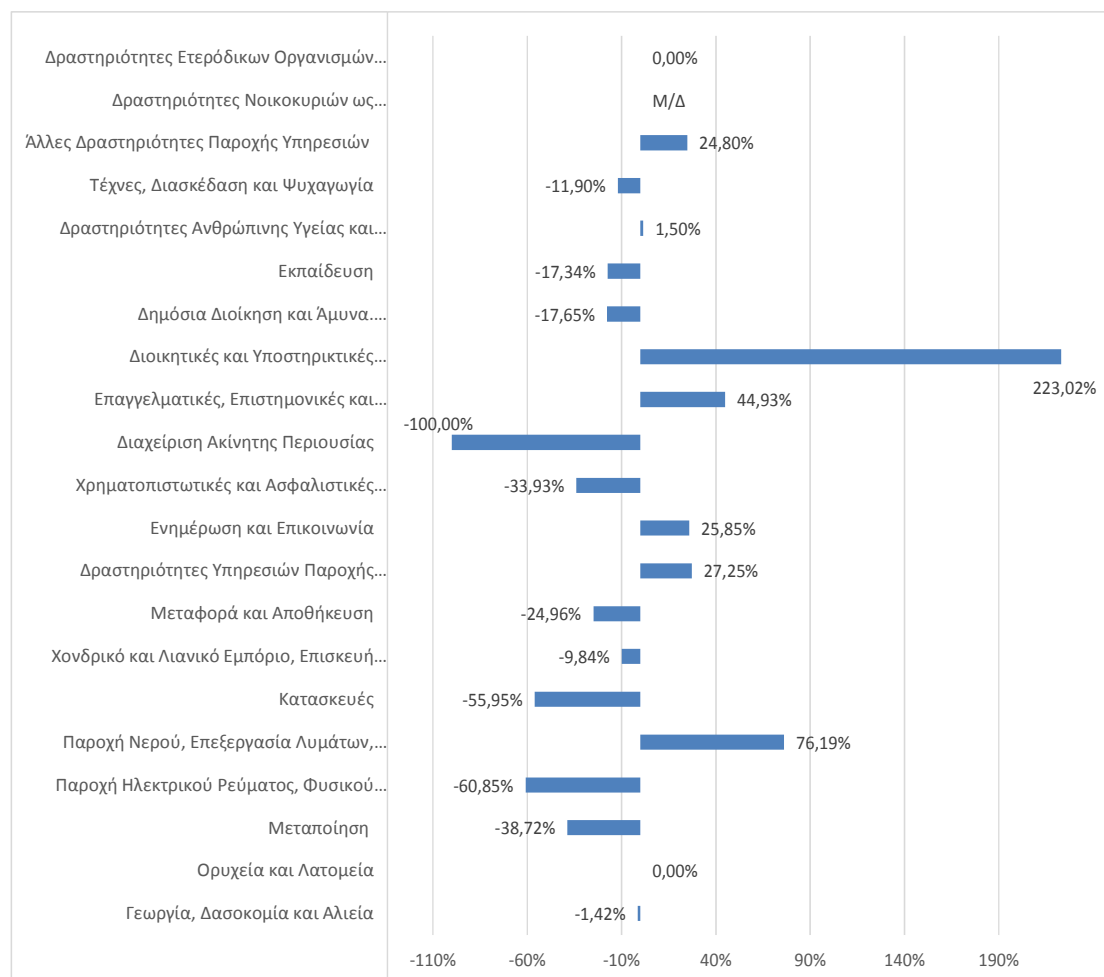

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

Για το σύνολο της χώρας η απασχόληση μειώθηκε κατά 21,56% για το σύνολο της εξεταζόμενης περιόδου και ειδικότερα μειώθηκε κατά 0,45% για το 2008 - 2009, 2,31% για το 2009 - 2010, 6,11% για το 2010 - 2011, 8,74% για το 2011 - 2012, 6,80% για το 2012 - 2013 και αυξήθηκε κατά 0,12% το 2013 - 2014. Οι μειώσεις απασχόλησης στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι συνεπώς μικρότερες σχετικά με το σύνολο της χώρας και φαίνεται να εμφανίζονται με κάποια υστέρηση στην περιφέρεια αυτή σε σχέση με το σύνολο της χώρας.

Εξετάζοντας τις ποσοστιαίες μεταβολές στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας παρατηρούμε ότι οι ισχυρότερες θετικές μεταβολές στην απασχόληση εμφανίζονται στους κλάδους των διοικητικών και υποστηρικτικών δραστηριοτήτων, της παροχής νερού και επεξεργασίας λυμάτων και των επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων.

Σχήμα 7: Ποσοστιαία Μεταβολή της Απασχόλησης Κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 - 2014

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

Δυναμική της Απασχόλησης κατά Τομέα Οικονομικής Δραστηριότητας

Η δυναμική της απασχόλησης συνιστά ένα δείκτη, η τιμή του οποίου προκύπτει από το γινόμενο της απόλυτης μεταβολής της απασχόλησης σε κάθε τομέα ή κλάδο επί την ποσοστιαία μεταβολή. Ο δείκτης αυτός παρέχει συνδυαστικές πληροφορίες που αφορούν τόσο στο ύψος της μεταβολής της απασχόλησης όσο και στο ρυθμό της. Με άλλα λόγια παρέχει πληροφορίες του όγκου της μεταβολής της απασχόλησης σε συνδυασμό με την ταχύτητα της μεταβολής της. Οι θετικές τιμές του δείκτη δείχνουν το δυναμισμό των κλάδων ενώ οι αρνητικές τιμές την έλλειψη δυναμισμού.

Οι δείκτες που προκύπτουν για τους τομείς απασχόλησης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου παρουσιάζουν μια αρνητική δυναμική απασχόλησης και για τους τρεις τομείς της οικονομίας, με τον δευτερογενή τομέα να έχει την πιο αρνητική δυναμική (-2.646,37) με μεγάλη διαφορά από τους υπόλοιπους, ενώ ακολουθούν ο τριτογενής (-139,72) και ο πρωτογενής τομέας (-1,81).

Ωστόσο κατά τη διερεύνηση της κλαδικής δυναμικής απασχόλησης προκύπτουν ορισμένοι κλάδοι με υψηλή δυναμική απασχόλησης.

Δυναμική της Απασχόλησης κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας

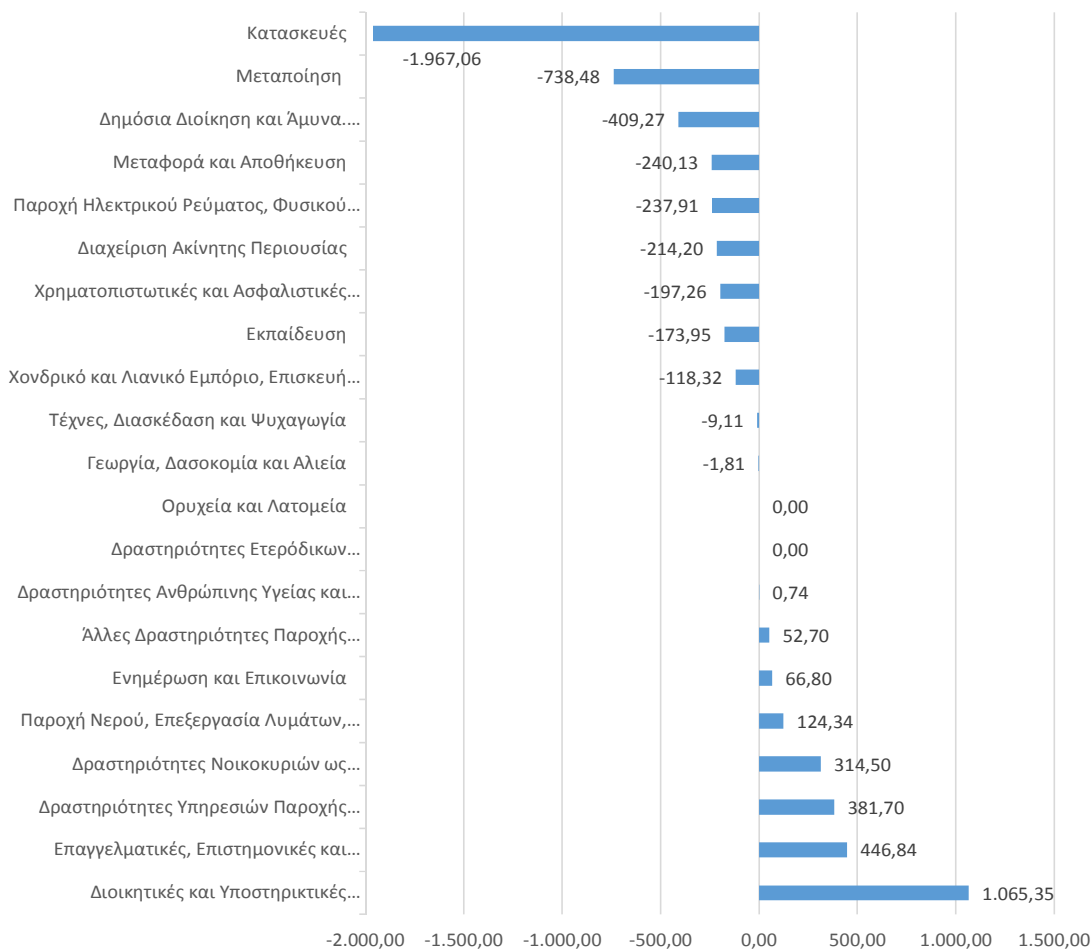
Η δυναμική της απασχόλησης των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας στο Βόρειο Αιγαίο αποτυπώνεται στον πίνακα και το σχήμα που ακολουθούν. Συνδυάζοντας τα μεγέθη της απόλυτης και ποσοστιαίας μεταβολής της απασχόλησης στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου μεταξύ 2008 και 2014, παρατηρούμε ότι οι κλάδοι των διοικητικών και υποστηρικτικών δραστηριοτήτων, επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων, τουρισμού και δραστηριότητας νοικοκυριών ως εργοδοτών εμφανίζουν τον υψηλότερο δυναμισμό. Αντιστοίχως οι κλάδοι κατασκευών, μεταποίησης και δημόσιας διοίκησης και άμυνας παρουσιάζουν το μεγαλύτερο αρνητικό δυναμισμό.

Πίνακας 39: Δυναμική της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 - 2014

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Δυναμική Απασχόλησης
Διοικητικές και Υποστηρικτικές Δραστηριότητες	1.065,35
Επαγγελματικές, Επιστημονικές και Τεχνικές Δραστηριότητες	446,84
Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης	381,70
Δραστηριότητες Νοικοκυριών ως Εργοδοτών	314,50
Παροχή Νερού, Επεξεργασία Λυμάτων, Διαχείριση Αποβλήτων και Δραστηριότητες Εξυγίανσης	124,34
Ενημέρωση και Επικοινωνία	66,80
Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών	52,70
Δραστηριότητες Ανθρώπινης Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας	0,74
Δραστηριότητες Ετερόδικων Οργανισμών και Φορέων	0,00
Ορυχεία και Λατομεία	0,00
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	-1,81
Τέχνες, Διασκέδαση και Ψυχαγωγία	-9,11
Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων και Μοτοσικλετών	-118,32
Εκπαίδευση	-173,95
Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές Δραστηριότητες	-197,26
Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας	-214,20
Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος, Φυσικού Αερίου, Ατμού και Κλιματισμού	-237,91
Μεταφορά και Αποθήκευση	-240,13
Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα. Υποχρεωτική Κοινωνική Ασφάλιση	-409,27
Μεταποίηση	-738,48
Κατασκευές	-1.967,06

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

Σχήμα 8: Δυναμική της Απασχόλησης κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 - 2014

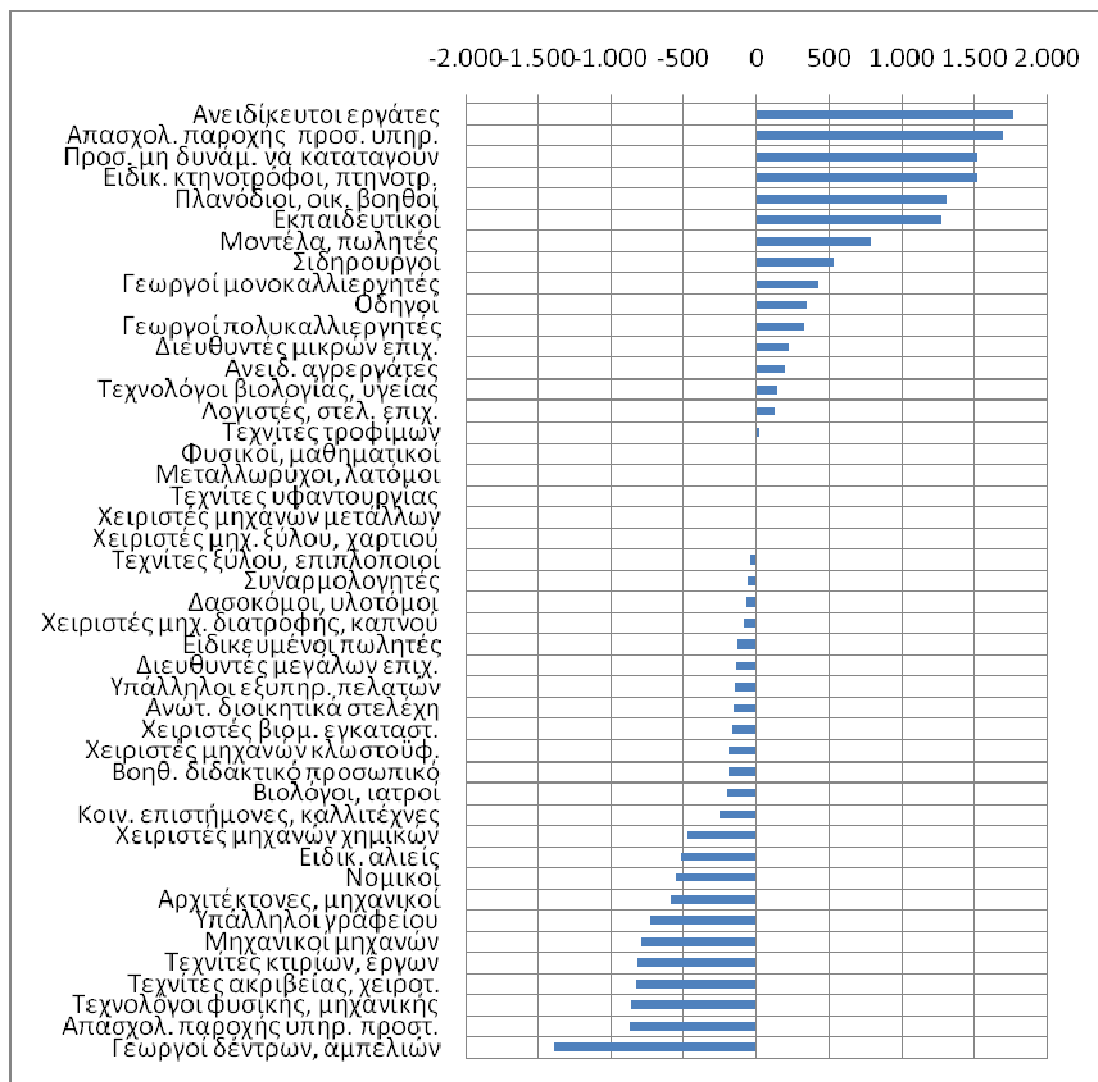

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο

Από τα αποτελέσματα που προκύπτουν σχετικά με τις μεταβολές της κλαδικής διάρθρωσης της απασχόλησης στο Βόρειο Αιγαίο θα μπορούσαμε να εξάγουμε τα ακόλουθα συμπεράσματα σε σχέση με τις απαιτούμενες ενέργειες κατάρτισης. Η μείωση της απασχόλησης στους κλάδους των κατασκευών και της μεταποίησης μπορεί να οφείλεται είτε στην αύξηση της ανεργίας στους κλάδους αυτούς είτε σε αποχωρήσεις λόγω συνταξιοδότησης ή άλλων λόγων. Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ένα τουλάχιστον τμήμα της οφείλεται στην αύξηση της ανεργίας στους κλάδους αυτούς. Συνεπώς άνεργοι από τους κλάδους των κατασκευών και της μεταποίησης θα πρέπει να καταρτιστούν ώστε να μπορούν να διεκδικήσουν θέσεις κατά κύριο λόγο στους κλάδους του τουρισμού και των διοικητικών δραστηριοτήτων που εμφανίζονται δυναμικοί στο Βόρειο Αιγαίο. Η μείωση της απασχόλησης στη μεταποίηση σε συνδυασμό με τη μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα μπορεί ενδεχομένως να αντιμετωπιστεί με αναδιρθρώσεις στις καλλιέργειες αλλά και στη μεταποίηση και κάποιες σχετικές ενέργειες κατάρτισης θα μπορούσαν να κατευθυνθούν προς αυτούς τους δύο κλάδους. Οι διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες, οι επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, οι λοιπές δραστηριότητες υπηρεσιών, τα νοικοκυριά ως εργοδότες και η παροχή νερού και η διαχείριση αποβλήτων αποτελούν επίσης δυναμικούς κλάδους στην περιφέρεια στους οποίους έχει νόημα να πραγματοποιηθούν ενέργειες κατάρτισης.

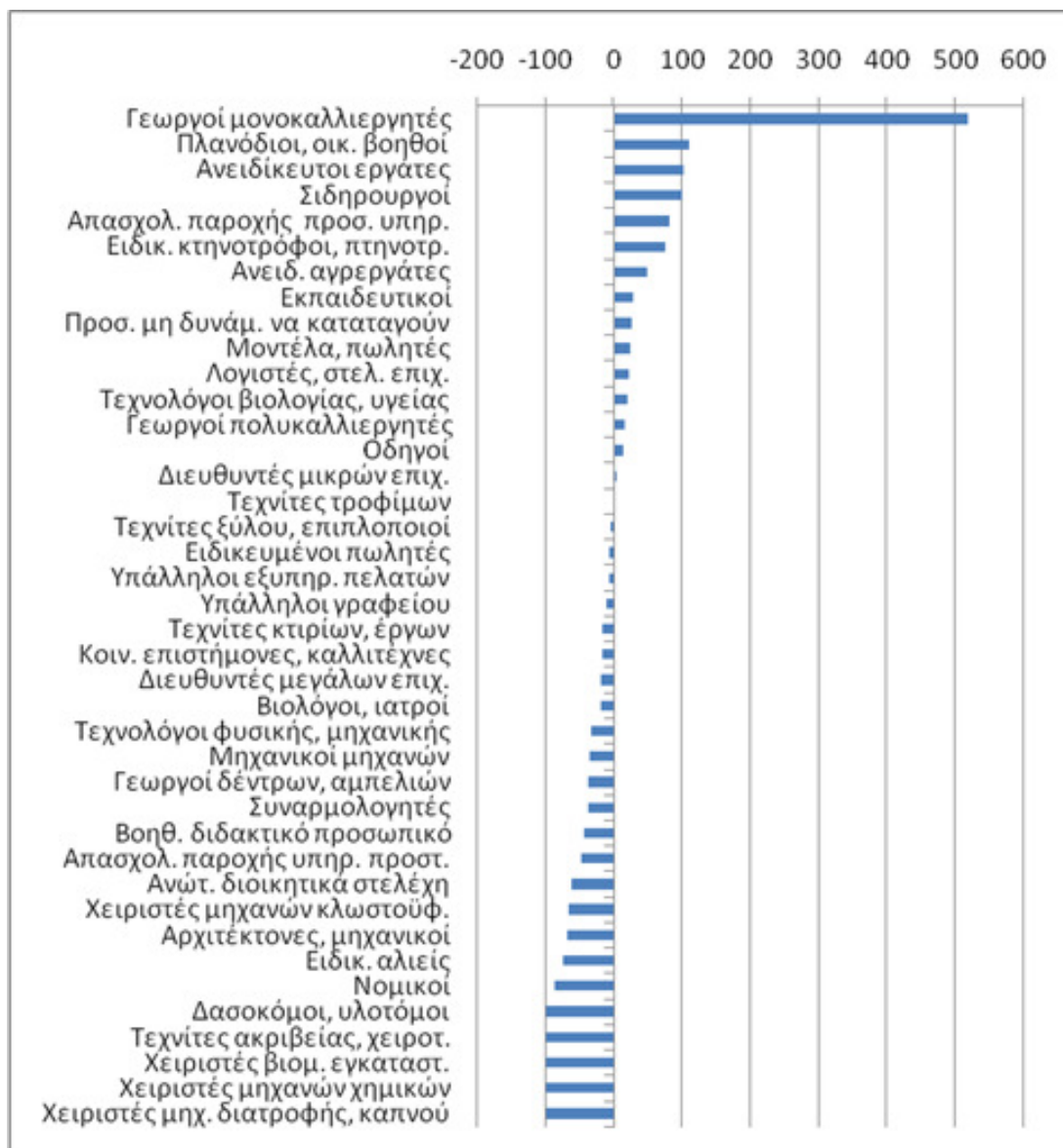
Μεταβολές της Απασχόλησης κατά Επάγγελμα

Μεταξύ 2008 και 2010 η απασχόληση αυξήθηκε στο Βόρειο Αιγαίο κατά 1.942 άτομα. Σε 16 επαγγελματικές κατηγορίες η απασχόληση αυξήθηκε, σε 24 επαγγελματικές κατηγορίες μειώθηκε και σε 5 έμεινε στάσιμη. Τα επαγγέλματα στα οποία παρατηρήθηκε η σημαντικότερη αύξηση σε αριθμό ατόμων είναι οι ανειδίκευτοι εργάτες ορυχείων, μεταποίησης και μεταφορών, οι απασχολούμενοι στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών, οι ειδικευμένοι κτηνοτρόφοι, οι πλανόδιοι πωλητές και οικιακοί βοηθοί και οι εκπαιδευτικοί.

Σχήμα 9: Μεταβολή της Απασχόλησης Κατά Επάγγελμα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 - 2010 (άτομα)

Πηγή: Μελέτη «Πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και επάγγελμα 2008 - 2011»

Σημαντικές μειώσεις παρατηρήθηκαν στα επαγγέλματα των γεωργών ειδικευμένων στην καλλιέργεια δέντρων και αμπελών, των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών προστασίας, των τεχνολόγων φυσικής, των τεχνιτών εργασιών ακριβείας και των τεχνιτών κτιρίων και άλλων δομικών έργων.

Σχήμα 10: Μεταβολή της Απασχόλησης Κατά Επάγγελμα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 - 2010 (ποσοστό %)

Πηγή: Μελέτη «Πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και επάγγελμα 2008 - 2011»

Ποσοστιαία η μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης σημειώθηκε στα επαγγέλματα των γεωργών που ειδικεύονται σε μία καλλιέργεια, των πλανόδιων πωλητών και οικιακών βοηθών, των ανειδίκευτων εργατών ορυχείων, μεταποίησης και μεταφορών και των σιδηρουργών. Η μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση σημειώθηκε στα επαγγέλματα των χειριστών μηχανών παραγωγής ειδών διατροφής και καπνού, των χειριστών σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων από πλαστικό, των τεχνιτών ακριβείας και των δασοκόμων.

Δυναμική της Απασχόλησης κατά Επάγγελμα

Η δυναμική της απασχόλησης κατά επάγγελμα, στο πλαίσιο της παρούσας έκθεσης, συνιστά ένα δείκτη, η τιμή του οποίου προκύπτει από το γινόμενο της απόλυτης μεταβολής της απασχόλησης σε κάθε επαγγελματική κατηγορία επί την ποσοστιαία μεταβολή της κατηγορίας αυτής. Ο δείκτης αυτός παρέχει συνδυαστικές πληροφορίες που αφορούν τόσο στο ύψος της μεταβολής της απασχόλησης κατά επαγγελματική κατηγορία όσο και στο ρυθμό της. Με άλλα λόγια παρέχει πληροφορίες του όγκου της μεταβολής της απασχόλησης στις επαγγελματικές κατηγορίες σε συνδυασμό με την ταχύτητα της μεταβολής τους. Οι θετικές τιμές του δείκτη δείχνουν το δυναμισμό των επαγγελμάτων ενώ οι αρνητικές τιμές την έλλειψη δυναμισμού.

Πίνακας 40: Δυναμική της Απασχόλησης κατά Επαγγελματική Ομάδα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 – 2010

Επάγγελμα	Δυναμική Απασχόλησης
61 Γεωργοί ειδικευμένοι κυρίως σε μια ετήσια καλλιέργεια	2.177,8
93 Ανειδίκευτοι εργάτες ορυχείων, κατασκευών, μεταποίησης και μεταφορών	1.820,1
91 Πλανόδιοι πωλητές, οικιακοί βοηθοί κ.π.α.ε.	1.444,6
51 Απασχολούμενοι στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών	1.376,0
64 Ειδικευμένοι κτηνοτρόφοι, πτηνοτρόφοι κ.π.α.ε.	1.135,9
73 Χύτες μετάλλων, συγκολλητές, τεχνίτες μεταλλικών δομικών κατασκευών, σιδηρουργοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	541,0
Ο Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν	394,8
24 Εκπαιδευτικοί	343,9
53 Μοντέλα, πωλητές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	188,1
92 Ανειδίκευτοι αγροεργάτες, αλιεργάτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	95,6
63 Γεωργοί πολυκαλλιεργητές	48,6
88 Οδηγοί μέσων μεταφοράς	46,6
32 Τεχνολόγοι και τεχνικοί βοηθοί των επιστημών βιολογίας και υγείας	26,5
25 Λογιστές και άλλα στελέχη επιχειρήσεων	25,7
13 Διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι μικρών δημόσιων ή ιδιωτικών επιχειρήσεων (με απασχόληση μέχρι 9 πρόσωπα)	5,9
76 Τεχνίτες επεξεργασίας τροφίμων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	0,3
77 Τεχνίτες επεξεργασίας ξύλου, επιπλοποιοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	-1,8
34 Ειδικευμένοι επί των πωλήσεων, χρηματιστές, κτηματομεσίτες, απασχολούμενοι στην εξυπηρέτηση επιχειρήσεων εν γένει και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	-8,6
42 Υπάλληλοι εξυπηρέτησης πελατών	-11,8
87 Συναρμολογητές (μονταδόροι) και χειριστές μηχανημάτων μ.α.κ.	-23,1
12 Διευθύνοντες και ανώτερα στελέχη μεγάλων δημόσιων και ιδιωτικών επιχειρήσεων και οργανισμών (με απασχόληση 10 πρόσωπα και άνω)	-28,7
23 Βιολόγοι εν γένει, ιατροί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	-40,2
27 Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα μ.α.κ.	-43,3

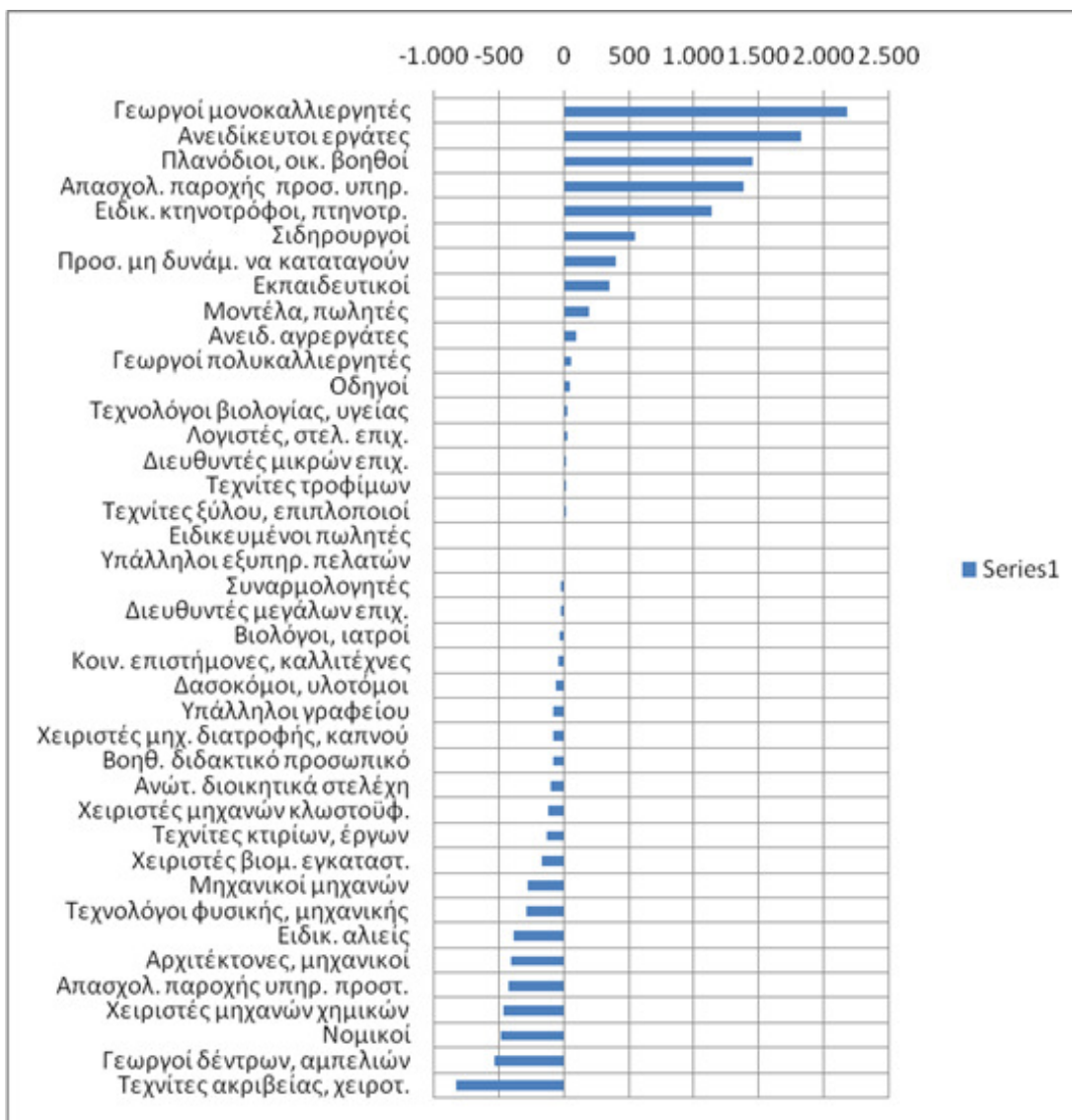
1ο Παραδοτέο
Αποτύπωση Δεδομένων Προσφοράς και Ζήτησης Εργασίας Καθώς και
Φορέων Προσδιορισμού Συνθηκών Αγοράς Εργασίας

Επάγγελμα	Δυναμική Απασχόλησης
65 Δασοκόμοι, υλοτόμοι και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	-65,0
41 Υπάλληλοι γραφείου	-82,3
86 Χειριστές μηχανών παραγωγής ειδών διατροφής, ποτών και καπνού	-83,0
33 Βοηθητικό διδακτικό προσωπικό	-83,5
11 Μέλη βουλευόμενων σωμάτων και ανώτερα διοικητικά στελέχη της Δημόσιας Διοίκησης και των οργανισμών ειδικών συμφερόντων	-102,2
85 Χειριστές μηχανών παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, γούνινων και δερμάτινων προϊόντων	-128,0
72 Τεχνίτες ανέγερσης και αποπεράτωσης κτιρίων και άλλων δομικών έργων	-137,3
81 Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων	-171,0
74 Μηχανικοί, εφαρμοστές και συντηρητές μηχανών και ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού	-286,1
31 Τεχνολόγοι και τεχνικοί βοηθοί των επιστημών της φυσικής και της μηχανικής και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	-291,3
66 Ειδικευμένοι αλιείς και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	-393,4
22 Αρχιτέκτονες, μηχανικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	-408,3
52 Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών προστασίας από πλαστικό και καουτσούκ	-469,0
26 Νομικοί εν γένει	-484,9
62 Γεωργοί ειδικευμένοι κυρίως στην καλλιέργεια δένδρων, αμπέλων, σταφιδάμπελων και φυτών για αφεψήματα και μπαχαρικά	-533,4
75 Τεχνίτες που εκτελούν εργασίες ακρίβεια, χειροτέχνες, τυπογράφοι και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	-834,0

Πηγή: Μελέτη «Πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και επάγγελμα 2008 - 2011»

Συνδυάζοντας λοιπόν τα μεγέθη της απόλυτης και της ποσοστιαίας μεταβολής της απασχόλησης στα επαγγέλματα στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου μεταξύ 2008 και 2010, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο δυναμισμό παρουσιάζουν τα επαγγέλματα των γεωργών που ειδικεύονται σε μία καλλιέργεια, των ανειδίκευτων εργατών ορυχείων, μεταποίησης και μεταφορών, των πλανόδιων πωλητών και οικιακών βοηθών, των απασχολούμενων στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών και των ειδικευμένων κτηνοτρόφων. Αντιθέτως το μικρότερο δυναμισμό παρουσιάζουν τα επαγγέλματα των τεχνιτών ακριβείας, των γεωργών που ειδικεύονται στην καλλιέργεια δέντρων και αμπέλων και των νομικών.

Σχήμα 37: Δυναμική της Απασχόλησης κατά Επάγγελμα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2008 - 2010

Πηγή: Μελέτη «Πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο της απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και επάγγελμα 2008 - 2011»

Τα πολυπληθέστερα επαγγέλματα στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι οι διευθυντές ή προϊστάμενοι μικρών επιχειρήσεων, οι εκπαιδευτικοί, οι υπάλληλοι γραφείου, οι πωλητές και οι τεχνίτες κτιρίων και άλλων δομικών έργων.

Τα επαγγέλματα στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου με το μεγαλύτερο δυναμισμό είναι οι γεωργοί μονοκαλλιεργητές, οι ανειδίκευτοι εργάτες ορυχείων, κατασκευών, μεταποίησης και μεταφορών, οι πλανόδιοι πωλητές και οικιακοί βοηθοί, οι απασχολούμενοι στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών και οι κτηνοτρόφοι.

Με βάση την αναλυτικότερη (τριψήφια) ταξινόμηση των επαγγελματιών, στο σύνολο των διευθυνόντων μικρών επιχειρήσεων, η μεγάλη πλειοψηφία αυτών ασχολείται με επιχειρήσεις εμπορίου ή τουρισμού. Αντιστοίχως οι ανειδίκευτοι εργάτες ορυχείων, κατασκευών, μεταποίησης και μεταφορών διακρίνονται στην αναλυτικότερη ταξινόμηση σε ανειδίκευτους εργάτες κατασκευών, ανειδίκευτους εργάτες μεταποίησης και φορτοεκφορτωτές-λιμενεργάτες-αχθοφόρους. Η πρώτη και τρίτη

αναλυτικότερη κατηγορία αναμένεται ότι θα συγκεντρώνουν τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης της συγκεκριμένης γενικότερης επαγγελματικής κατηγορίας στο Βόρειο Αιγαίο. Η πλειοψηφία των απασχολουμένων στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών είναι σερβιτόροι και μάγειρες. Η πλειοψηφία των τεχνιτών ακριβείας απασχολούνται ως τυπογράφοι. Οι αναλυτικότερες αυτές κατηγορίες των πολυπληθών επαγγελματιών στο Βόρειο Αιγαίο αλλά και εκείνων που παρουσιάζουν έντονο δυναμισμό ή φθίνουσα πορεία παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τις επαγγελματικές κατηγορίες στις οποίες έχει νόημα να εστιαστούν οι ενέργειες κατάρτισης.

2.4 Απαιτούμενα και Διαμορφούμενα Επαγγελματικά Προφίλ - Διερεύνηση Τάσεων για τη Ζήτηση και Ανάδυση Νέων ή Εκσυγχρονισμό Υφισταμένων Ειδικοτήτων και Επαγγελματικών Προφίλ - Σύνθεση Ειδικοτήτων ανά Κλάδο / Τομέα

Σύμφωνα με τη μελέτη του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ) του 2013 για τους ανερχόμενους επαγγελματικούς τομείς στην Ελλάδα και τις νέες απαιτούμενες δεξιότητες εντοπίστηκαν, μεταξύ άλλων, «αναδυόμενοι αστέρες» απασχόλησης που αντιπροσωπεύουν ενδεικτικές αναπτυξιακές ευκαιρίες στην Ελλάδα, σε χρονικό ορίζοντα δεκαετίας (2012 - 2022).

Η μελέτη αναδεικνύει οκτώ αναδυόμενους «αστέρες», δηλαδή εξειδικευμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, στους οποίους η Ελλάδα κατέχει σχετικό συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες χώρες της Ε.Ε., αλλά και πέραν αυτής.

Παρ' ό,τι αυτές οι περιοχές οικονομικής δραστηριότητας έχουν σήμερα σχετικά μικρό μέγεθος, μπορούν μελλοντικά, όχι μόνο να συνεισφέρουν σημαντικά στην αύξηση του ΑΕΠ και της απασχόλησης, αλλά να αποκτήσουν και ένα συμβολικό ρόλο επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης.

Αθροιστικά, οι οκτώ αναδυόμενοι «αστέρες» μπορούν να συνεισφέρουν πρόσθετη - άμεση και έμμεση- απασχόληση με περισσότερες από 70.000 νέες θέσεις εργασίας σε ορίζοντα δεκαετίας. Οι πρωτεύοντες «αναδυόμενοι αστέρες» είναι οι εξής:

- Παραγωγή γενόσημων φαρμάκων
- Ιατρικός τουρισμός
- Φροντίδα για την τρίτη ηλικία και τους χρόνιους ασθενείς
- Ιχθυοκαλλιέργειες
- Δημιουργία περιφερειακών διαμετακομιστικών κέντρων
- Διαχείριση αποβλήτων

Αντίστοιχα, οι δύο δευτερεύοντες υποκλάδοι, οι οποίοι αναμένεται να διαδραματίσουν έναν περισσότερο συμβολικό ρόλο στο νέο μοντέλο ανάπτυξης της Ελλάδας, περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- Εξειδικευμένες κατηγορίες τροφίμων
- Δημιουργία στοχευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων στον τομέα των κλασικών σπουδών.

Ειδικότερα για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις των τελευταίων χρόνων στους τομείς και τους επιμέρους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας εκτιμάται ότι οι τομείς/ κλάδοι που αναμένεται να παρουσιάσουν ανάπτυξη σε βάθος δεκαετίας είναι:

- **Πρωτογενής Τομέας**

Ο πρωτογενής τομέας τα τελευταία χρόνια είχε υποστεί από πλευράς απασχόλησης μία καθίζηση λόγω των αθρόων εισαγωγών εκτακτικών προϊόντων και της εγκατάλειψης της γεωργίας, λόγω της οικονομικής ανάπτυξης και της στροφής στον τομέα των υπηρεσιών. Μετά όμως την επί σειρά δεκαετιών απαξίωση των γεωργικών επαγγελμάτων, παρατηρείται σημαντική κινητικότητα νέων προς την ύπαιθρο με στόχο την ενασχόληση με τη γη. Η τάση φυγής προς

την ύπαιθρο των νέων συνδέεται άμεσα με την ανεργία στις μεγάλες πόλεις. Όμως κατά γενική ομολογία, η "γεωργία είναι εμπόριο", επομένως δεν αποτελεί μια ασφαλή επιλογή, αν δεν υπάρχει γνώση, εμπειρία και βίωμα αμφότερα πάνω στην παραγωγή, αλλά και στην εμπορία αγροτικών προϊόντων.

Από την άλλη, πρέπει να τονιστεί ότι ο πρωτογενής τομέας προσφέρει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης και περιθώρια για σημαντικά οικονομικά οφέλη. Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική στο πλαίσιο της Ε.Ε. (ΚΑΠ) θα είναι ιδιαίτερα βοηθητική προς αυτήν την κατεύθυνση, προσφέροντας στήριξη και κίνητρα στα ποιοτικά αγροτικά προϊόντα, την προστασία του περιβάλλοντος, τη συστηματοποίηση των διαύλων εμπορίας. Η Ελλάδα στον τομέα αυτόν έχει κάποια ιδιαίτερα σημαντικά όπλα που την καθιστούν ανταγωνιστική, ακόμα και σε παγκόσμιο επίπεδο, διαθέτοντας μια τεράστια βιοποικιλότητα (άνω των 5.500 φυτών από τα οποία τα 1.200 περίπου φύονται μόνο στη χώρα μας και πολλά από αυτά έχουν σημαντικές θεραπευτικές και άλλες ιδιότητες), μια εθνική κουζίνα διεθνούς φήμης και μια κουλτούρα διατροφής (π.χ. κρητική διατροφή) επίσης διαδεδομένη.

Σχετικά με τις σημερινές ευκαιρίες απασχόλησης στη γεωργία, αυτές είναι περιορισμένες. Η Ελλάδα έχει πολλούς γεωπόνους (Πανεπιστήμια/ΤΕΙ) και πολύ υψηλή ανεργία στον κλάδο. Οι ευκαιρίες απασχόλησης όμως υπάρχουν και έχουν να κάνουν κυρίως με τα πιστοποιημένα προϊόντα ποιότητας, τη συμβολαιακή γεωργία και επιλεγμένες καλλιέργειες. Αυτό πρακτικά σημαίνει, ότι επαγγελματίες του τομέα με τις κατάλληλες εξειδικεύσεις και δεξιότητες, έχουν δυνατότητες απασχόλησης, ακόμη και στη σημερινή δύσκολη περίοδο.

Ο θεσμός της συμβολαιακής γεωργίας (η βάσει συμβολαίων, εγγυημένη αγορά συμφωνημένης ποσότητας γεωργικών προϊόντων για μεγάλης διάρκειας χρονική περίοδο από συγκεκριμένους παραγωγούς ή από ομάδα παραγωγών) επίσης δίνει δυνατότητες, και στο μέλλον αναμένεται να αναπτυχθεί περαιτέρω δημιουργώντας ευκαιρίες.

Αντίστοιχα, θετικές προοπτικές έχει και η κτηνοτροφία επιλεγμένων ειδών με καλές προοπτικές προώθησης στην αγορά (π.χ. βουβαλίσια γαλακτοκομικά, κίτρινα τυριά, νέα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης). Στα μειονεκτήματα της χώρας μας εντάσσεται η έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού με στόχο την προώθηση και ενίσχυση της καινοτομίας. Λείπουν επίσης οι υγιείς αγροτικοί συνεταιρισμοί που θα επιτρέψουν την είσοδο ποιοτικών προϊόντων σε μεγάλες αλυσίδες/διεθνείς αγορές, καθώς και ο θεσμός του δημοπρατηρίου αγροτικών προϊόντων.

Τα απαιτούμενα και διαμορφούμενα επαγγελματικά προφίλ / ειδικότητες του κλάδου με θετικές προοπτικές είναι τα ακόλουθα:

- Γεωπόνοι - σύμβουλοι νέων εναλλακτικών καλλιεργειών
- Γεωπόνοι - σύμβουλοι συμβολαιακής γεωργίας
- Στελέχη αγροτικών συνεταιρισμών και μεγάλων συμπράξεων παραγωγών με γνώσεις κοστολόγησης, εμπορίας, παραγωγής, μάρκετινγκ, διαδικασιών εξαγωγών
- Τεχνικοί υδροπονικής καλλιέργειας
- Τεχνικοί θερμοκηπίων
- Τεχνίτες ανθοκομίας

- Τεχνολόγοι τροφίμων
- Πωλητές αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, εξειδικευμένοι σε συγκεκριμένα προϊόντα υψηλών προδιαγραφών με δεξιότητες εξωστρέφειας.

- **Ενέργεια/ Περιβάλλον**

Ο τομέας του περιβάλλοντος θα μπορούσε να δημιουργήσει απασχόληση, στο παρόν και στο μέλλον, αν οι περιβαλλοντικές πολιτικές στη χώρα δεν έπασχαν στην εφαρμογή. Ένας τομέας με σταθερή άνοδο της δυναμικής απασχόλησης, που θα αναπτυχθεί στα επόμενα χρόνια λόγω των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η χώρα στο πλαίσιο της Ε.Ε., είναι αυτός της διαχείρισης στερεών αποβλήτων. Υπάρχουν μεγάλες καθυστερήσεις, γιατί δεν έχουν εφαρμοστεί οι σχετικοί Περιφερειακοί Σχεδιασμοί Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΣΔΑ), πράγμα που σημαίνει ότι από κάποιο χρονικό σημείο και μετά οι διαδικασίες υλοποίησης θα επιταχυνθούν σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Ο τομέας διαχείρισης απορριμμάτων (συλλογή, διαλογή, διαχείριση) έχει δυνατότητες απορρόφησης εξειδικευμένου προσωπικού όλων των βαθμίδων, από ΤΕΙ / Πανεπιστήμια μέχρι αποφοίτους Λυκείου / ΕΠΑΛ / ΣΕΚ. Το γεγονός, δε, ότι ο τομέας αποτελεί τομέα «εντάσεως εργασίας», είναι θετικό για την αύξηση της απασχόλησης.

Ένας σημαντικός, επίσης, τομέας δραστηριότητας που ανοίγει, είναι και αυτός της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού σε θέματα που αφορούν περιβαλλοντικά προγράμματα (κυρίως ανακύκλωσης). Επίσης, ο τομέας διαχείρισης επικίνδυνων και μη αποβλήτων παρουσιάζει προοπτικές απασχόλησης σε εξειδικευμένο επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό. Στον τομέα λειτουργούν επιχειρήσεις μικρού μεγέθους και στο πλαίσιο αυτό υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Στον τομέα του περιβάλλοντος υπάρχουν πολλά επαγγέλματα και ειδικότητες με προοπτικές απασχόλησης, όμως μια σειρά παράγοντες καθιστούν επισφαλές το εάν και το πότε θα προκύψει σχετική ζήτηση στην αγορά εργασίας. Οι παράγοντες αυτοί σχετίζονται με τη συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, τις αντιστάσεις τοπικών κοινωνιών στην εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ΑΠΕ και διαχείρισης απορριμμάτων, το έλλειμμα κουλτούρας της ελληνικής κοινωνίας στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Τα απαιτούμενα και διαμορφούμενα επαγγελματικά προφίλ / ειδικότητες με θετικές προοπτικές είναι τα ακόλουθα:

- Ενεργειακοί επιθεωρητές
  - Τεχνίτες με πιστοποιημένες δεξιότητες σε εφαρμογές εξοικονόμησης ενέργειας
  - Στελέχη ανακύκλωσης με εξειδίκευση στη διαχείριση επικίνδυνων υλικών
- **Κοινωνική Οικονομία - Κοινωνική Επιχειρηματικότητα**

Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα σήμερα είναι ίσως ο μόνος τομέας που μπορεί να προσφέρει θετικές προοπτικές απασχόλησης, στο πλαίσιο μιας αγοράς εργασίας που έχει συρρικνωθεί. Όμως, αν δεν υπάρξει συγκεκριμένη πολιτική για την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας, αυτή δε θα μπορέσει να αναπτυχθεί ιδιαίτερα. Σε αυτό το πεδίο, τον πιο σημαντικό ρόλο στην οργάνωση του χώρου της κοινωνικής επιχειρηματικότητας θα μπορούσε να παίξει η αποκεντρωμένη διοίκηση με σχετικές πολιτικές για την υποστήριξη της ανάπτυξής της.

Το απαιτούμενο και διαμορφούμενο επαγγελματικό προφίλ / ειδικότητες με θετικές προοπτικές στον κλάδο της κοινωνικής οικονομίας είναι τα εξειδικευμένα στελέχη διοίκησης κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων.

- **Τομέας Τουρισμού και Εστίασης**

Ο κλάδος της εστίασης, περιλαμβάνει πανελλαδικά 122.000 επιχειρήσεις (εστιατόρια, κέντρα διασκέδασης, καφετέριες κλπ.), στις οποίες απασχολούνται 500.000 εργαζόμενοι, από τους οποίους 300.000 υπάλληλοι και 200.000 μέλη οικογενειών των ιδιοκτητών. Οι σημερινές δυνατότητες απασχόλησης στον κλάδο λόγω της κρίσης είναι περιορισμένες, οι προοπτικές απασχόλησης για τα επόμενα πέντε χρόνια όμως και με την αναμενόμενη υποχώρηση της ύφεσης είναι θετικές. Η προοπτική αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι ο τουρισμός, με τον οποίο έχει σημαντικό βαθμό εξάρτησης η εστίαση, παρουσιάζει θετικές προοπτικές σε σχέση με άλλες χώρες-προορισμούς της Μεσογείου. Αναμένεται να υπάρξει αυξημένη ζήτηση επαγγελματιών με εξειδικεύσεις σε θέματα που άπτονται των νέων προτύπων διατροφής, όπως π.χ. σε σχέση με την υγιεινή διατροφή, το έτοιμο φαγητό διαίτης, τη μεσογειακή ή κρητική διατροφή, την κατανάλωση βιολογικών ή ΠΟΠ (προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης) προϊόντων.

Ο τουρισμός αποτελεί τον μοναδικό κλάδο της ελληνικής οικονομίας, ο οποίος την τρέχουσα περίοδο της κρίσης, κατορθώνει και αντέχει, και όσον αφορά στην απασχόληση. Πέραν αυτού, στον τομέα του τουρισμού υφίσταται μια σειρά από αναδυόμενες δραστηριότητες (τουρισμός υγείας, κρουαζιέρα, κλπ.), οι οποίες συνοδεύονται από αντίστοιχη ζήτηση αναδυόμενων επαγγελματιών, ειδικοτήτων και δεξιοτήτων. Τονίζεται ιδιαίτερα και η διαρκώς αναβαθμιζόμενη ανάγκη για εξειδίκευση και δεξιότητες στην επαφή και ικανοποίηση πελατών (customer service, customer satisfaction).

Επίσης, θετικές προοπτικές στην αγορά εργασίας για τα επόμενα χρόνια αναμένεται να υπάρξουν σε ειδικότητες και δεξιότητες που σχετίζονται με το ηλεκτρονικό μάρκετινγκ (προσέλκυση πελατών, yield management), καθώς και με τη χρήση και αξιοποίηση των κοινωνικών δικτύων στο διαδίκτυο.

Ζήτηση νέων επαγγελματιών και ειδικοτήτων αναμένεται να προκύψει μελλοντικά και στο πλαίσιο της σταδιακής ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού, όπως π.χ. ο θρησκευτικός, ο ιστορικός, ο συνεδριακός, ο εορταστικός, ο οικολογικός, τουρισμός περιπέτειας, αθλητικός, ιαματικός, κλπ.

Τα απαιτούμενα και διαμορφούμενα επαγγελματικά προφίλ / ειδικότητες με θετικές προοπτικές είναι τα ακόλουθα:

- Τουριστικοί σύμβουλοι με εξειδίκευση στον τουρισμό πόλεων (City break)
- Ξεναγοί κρουαζιέρας
- Εξειδικευμένα στελέχη σε εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού: τουρισμός υγείας και αναζωογόνησης, αθλητικός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός
- Στελέχη e-marketing στον τομέα του τουρισμού
- Οικονομικά στελέχη που γνωρίζουν την εφαρμογή του Ενιαίου Συστήματος Λογαριασμών για ξενοδοχεία και εστιατόρια
- Διακοσμητές ξενοδοχείων και χώρων εστίασης.

2.5 Στοιχεία Ανεργίας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

2.5.1 Υφιστάμενη Κατάσταση, Μεταβολές και Εξέλιξη της Ανεργίας

Στον πίνακα και το σχήμα που ακολουθούν απεικονίζεται η εξέλιξη της ανεργίας στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου την περίοδο 2001 – 2014, σε απόλυτους αριθμούς και ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού. Το έτος 2008 καταγράφεται το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας στη Περιφέρεια (4,50%) ενώ τα επόμενα έτη αρχίζουν να αποτυπώνονται όλο και πιο έντονα τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης με σταδιακή άνοδο της ανεργίας μέχρι το 2014 στο 18,07%. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι ιδιαίτερα δυσμενείς καθώς την περίοδο 2008 – 2014 καταγράφεται τριπλασιασμός των ανέργων με ποσοστιαία αύξηση της ανεργίας της τάξεως του 332,62%.

Πίνακας 41: Εξέλιξη Ανεργίας στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2001 - 2014

Έτη	Αριθμός Ανέργων	Ποσοστό Ανέργων στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού
2001	4.600	6,34%
2002	7.500	9,86%
2003	5.700	7,76%
2004	7.400	9,61%
2005	8.400	10,76%
2006	7.800	9,95%
2007	7.100	8,92%
2008	3.400	4,55%
2009	5.300	7,01%
2010	7.100	8,91%
2011	11.600	14,70%
2012	12.282	14,50%
2013	14.864	17,51%
2014	14.709	18,07%

Σχήμα 38: Εξέλιξη Ανεργίας στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2001 - 2014

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο και ΟΑΕΔ

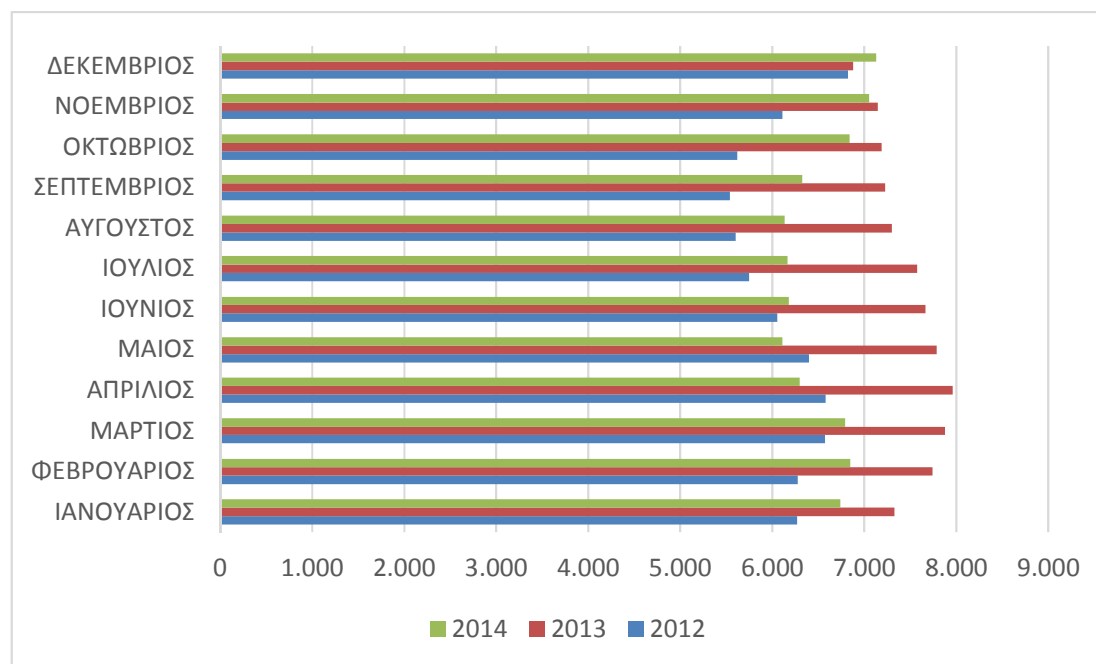
Εξετάζοντας τη μηνιαία εξέλιξη της βραχυχρόνιας ανεργίας την περίοδο 2012 – 2014, παρατηρείται μείωση των ανέργων του 2014 σε σχέση με το 2013, ιδιαίτερα τους μήνες της τουριστικής περιόδου. Την ίδια εικόνα παρουσιάζουν και οι μεταβολές των εγγεγραμμένων στον ΟΑΕΔ οι οποίοι δεν αναζητούν εργασία, αλλά με μεγαλύτερη μείωση τους θερινούς μήνες της τουριστικής περιόδου.

Πίνακας 42: Βραχυχρόνια Άνεργοι και Μη Αναζητούντες Εργασία 2012 - 2014

ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ < 12 ΜΗΝΕΣ	Άνεργοι Αναζητούντες Εργασία			Λοιποί Μη αναζητούντες εργασία		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	6.267	7.324	6739	2.793	3.297	2.701
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	6.275	7.740	6848	2.937	3.282	2.645
ΜΑΡΤΙΟΣ	6.573	7.878	6791	2.949	3.302	2.572
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	6.579	7.962	6298	2.268	3.231	1.834
ΜΑΙΟΣ	6.398	7.787	6107	1.564	2.176	1.258
ΙΟΥΝΙΟΣ	6.053	7.667	6179	1.358	1.636	1.193
ΙΟΥΛΙΟΣ	5.750	7.572	6165	1.191	1.489	1.222
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	5.601	7.300	6132	1.067	1.423	1.184
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	5536	7228	6325	1000	1427	1.087
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	5616	7188	6838	2049	2267	2.057
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	6109	7146	7051	2971	2870	2.834
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	6825	6877	7129	3224	2792	2.833

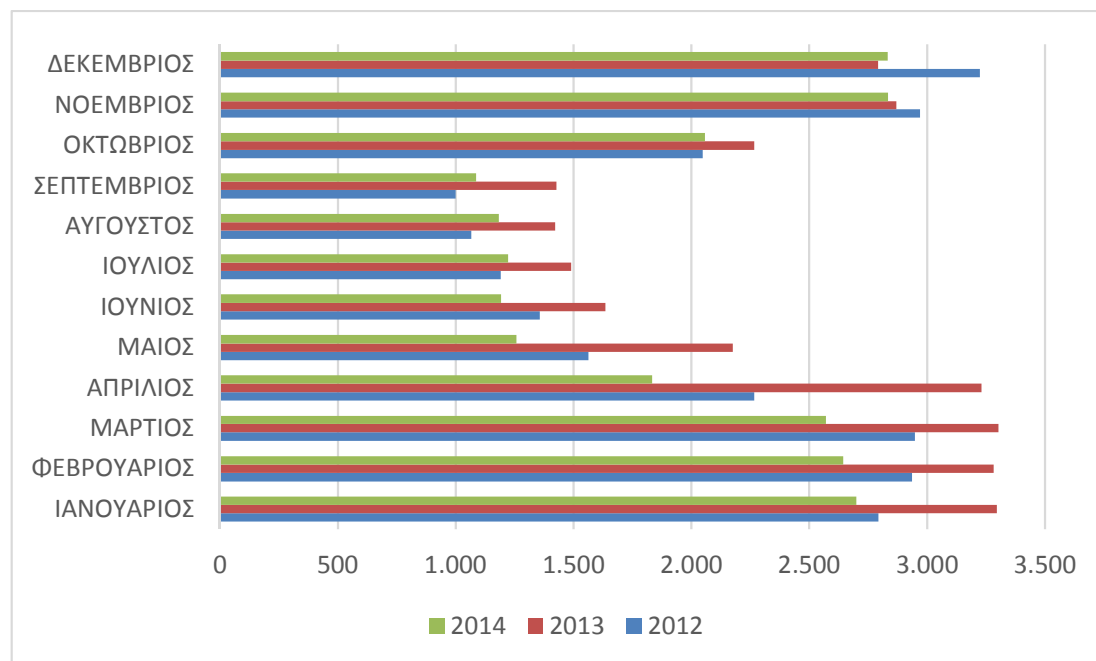
Πηγή: ΟΑΕΔ

Σχήμα 39: Βραχυχρόνια Άνεργοι Αναζητούντες Εργασία 2012 - 2014

Πηγή: ΟΑΕΔ

Σχήμα 40: Βραχυχρόνια Εγγεγραμμένοι στον ΟΑΕΔ Μη Αναζητούντες Εργασία 2012 - 2014

Πηγή: ΟΑΕΔ

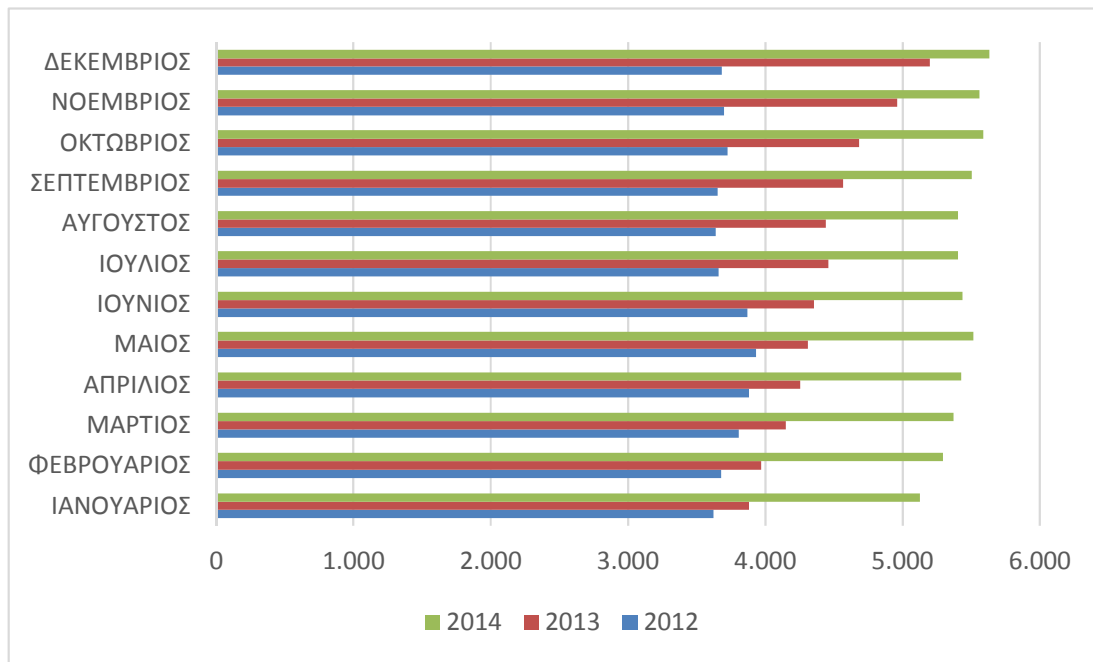
Σε ό,τι αφορά την μακροχρόνια ανεργία την περίοδο 2012 – 2014, παρατηρείται ότι αυξάνεται σταδιακά με ταχείς ρυθμούς και οι μακροχρόνια άνεργοι δεν βρίσκουν απασχόληση ούτε κατά τη θερινή τουριστική περίοδο. Την ίδια εικόνα παρουσιάζουν και οι εγγεγραμμένοι στον ΟΑΕΔ οι οποίοι δεν αναζητούν εργασία.

Πίνακας 43: Μακροχρόνια Άνεργοι και Μη Αναζητούντες Εργασία 2012 - 2014

ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ >= 12 ΜΗΝΕΣ	Άνεργοι Αναζητούντες Εργασία			Λοιποί Μη αναζητούντες εργασία		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	3.623	3.880	5127	296	418	735
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	3.678	3.968	5294	289	435	759
ΜΑΡΤΙΟΣ	3.806	4.150	5371	289	455	754
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	3.882	4.254	5427	287	472	777
ΜΑΙΟΣ	3.932	4.308	5514	285	493	781
ΙΟΥΝΙΟΣ	3.871	4.354	5436	275	496	761
ΙΟΥΛΙΟΣ	3.659	4.458	5402	252	493	743
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	3.639	4.439	5404	254	492	748
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	3651	4568	5505	271	500	754
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	3724	4683	5587	314	587	798
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	3700	4962	5559	373	690	804
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	3685	5197	5633	398	749	807

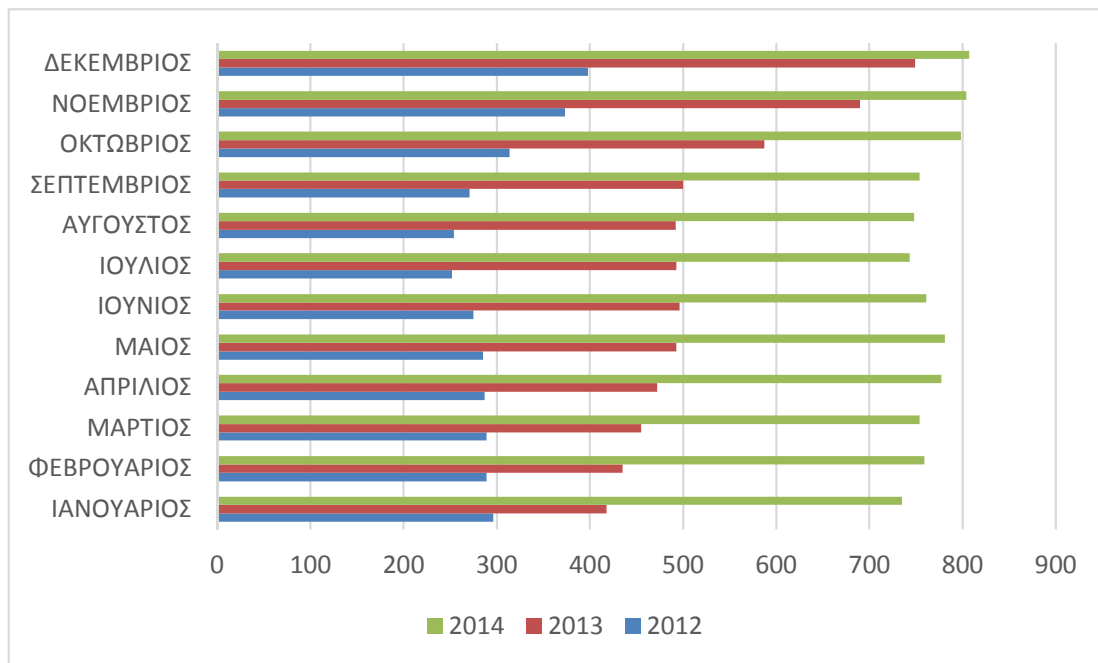
Πηγή: ΟΑΕΔ

Σχήμα 41: Μακροχρόνια Άνεργοι Αναζητούντες Εργασία 2012 - 2014

Πηγή: ΟΑΕΔ

Σχήμα 42: Μακροχρόνια Εγγεγραμμένοι στον ΟΑΕΔ Μη Αναζητούντες Εργασία 2012 - 2014

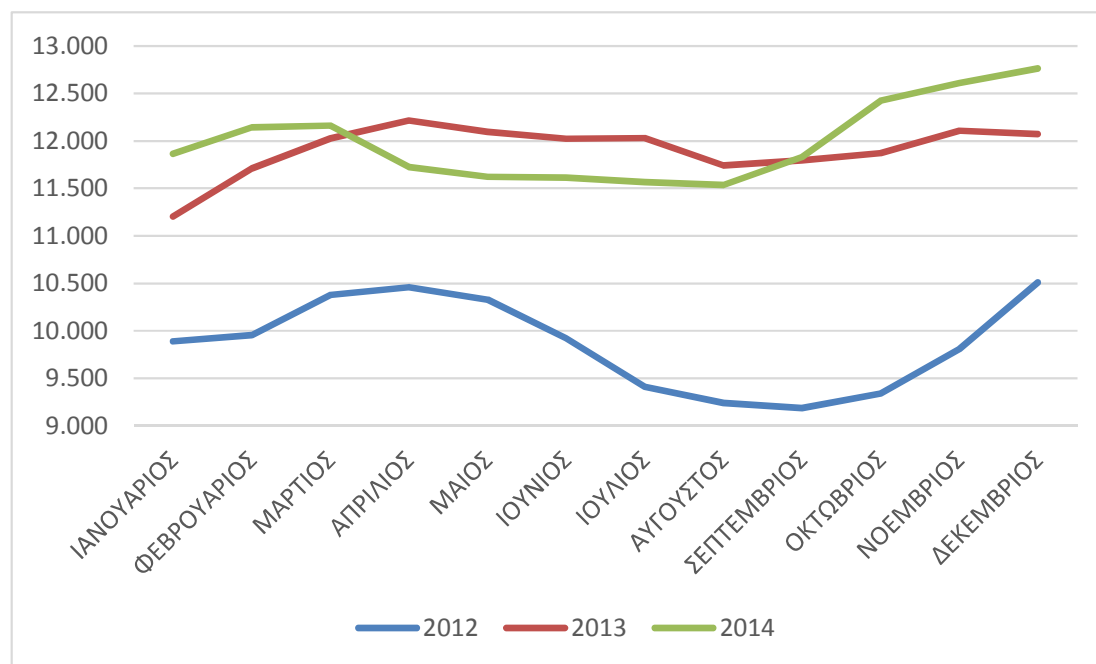
Πηγή: ΟΑΕΔ

Τη διετία 2012 – 2013 η ανεργία στη Περιφέρεια αυξήθηκε κατά 20,65%, με απώλεια 2.038 θέσεων εργασίας, ενώ τη διετία 2013 – 2014 έχουμε επιβράδυνση της ανεργίας με μια μικρή αύξηση της τάξεως του 0,68%.

Εξετάζοντας την εξέλιξη της ανεργίας κατά μήνα, παρατηρείται ότι παρόλο που η ανεργία αυξήθηκε από το 2013 στο 2014, κατά τη διάρκεια της παρατεταμένης τουριστικής περιόδου (Μάρτιος – Σεπτέμβριος), τα επίπεδα ανεργίας του 2014 μειώνονται κάτω από τα αντίστοιχα του 2013, γεγονός που φανερώνει την ανάκαμψη του κλάδου του τουρισμού και τη συμβολή του στην αύξηση της απασχόλησης.

Σχήμα 43: Εξέλιξη Ανεργίας κατά Μήνα στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2012 - 2014

Μήνες	Σύνολο Άνεργων		
	2012	2013	2014
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	9.890	11.204	11.866
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	9.953	11.708	12.142
ΜΑΡΤΙΟΣ	10.379	12.028	12.162
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	10.461	12.216	11.725
ΜΑΙΟΣ	10.330	12.095	11.621
ΙΟΥΝΙΟΣ	9.924	12.021	11.615
ΙΟΥΛΙΟΣ	9.409	12.030	11.567
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	9.240	11.739	11.536
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	9.187	11.796	11.830
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	9.340	11.871	12.425
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	9.809	12.108	12.610
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	10.510	12.074	12.762

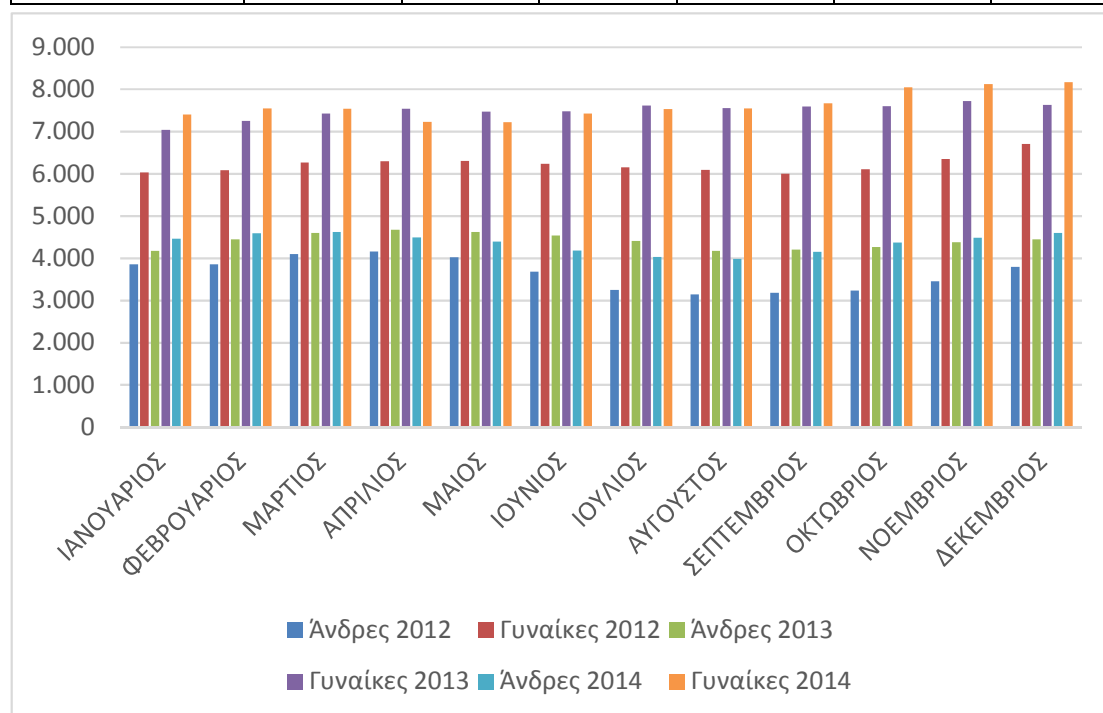
Πηγή: ΟΑΕΔ

2.5.2 Βασικά Χαρακτηριστικά Ανεργίας με Βάσει τα Χαρακτηριστικά των Ανέργων

Οι γυναίκες της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου βρίσκονται σε πιο μειονεκτική θέση σε σύγκριση με τους άνδρες καθώς ο αριθμός των ανέργων γυναικών είναι σχεδόν διπλάσιος από αυτόν των ανδρών.

Πίνακας 44: Εξέλιξη της Ανεργίας κατά Φύλο στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2012 - 2014

Μήνες	Σύνολο Άνεργων Ανδρών			Σύνολο Άνεργων Γυναικών		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	3.858	4.170	4.461	6.032	7.034	7.405
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	3.863	4.453	4.594	6.090	7.255	7.548
ΜΑΡΤΙΟΣ	4.105	4.596	4.622	6.274	7.432	7.540
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	4.166	4.675	4.492	6.295	7.541	7.233
ΜΑΙΟΣ	4.027	4.625	4.397	6.303	7.470	7.224
ΙΟΥΝΙΟΣ	3.685	4.541	4.183	6.239	7.480	7.432
ΙΟΥΛΙΟΣ	3.252	4.410	4.031	6.157	7.620	7.536
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	3.147	4.176	3.986	6.093	7.563	7.550
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	3.182	4.204	4.157	6.005	7.592	7.673
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	3.236	4.271	4.376	6.104	7.600	8.049
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	3.457	4.380	4.487	6.352	7.728	8.123
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	3.802	4.448	4.596	6.708	7.626	8.166

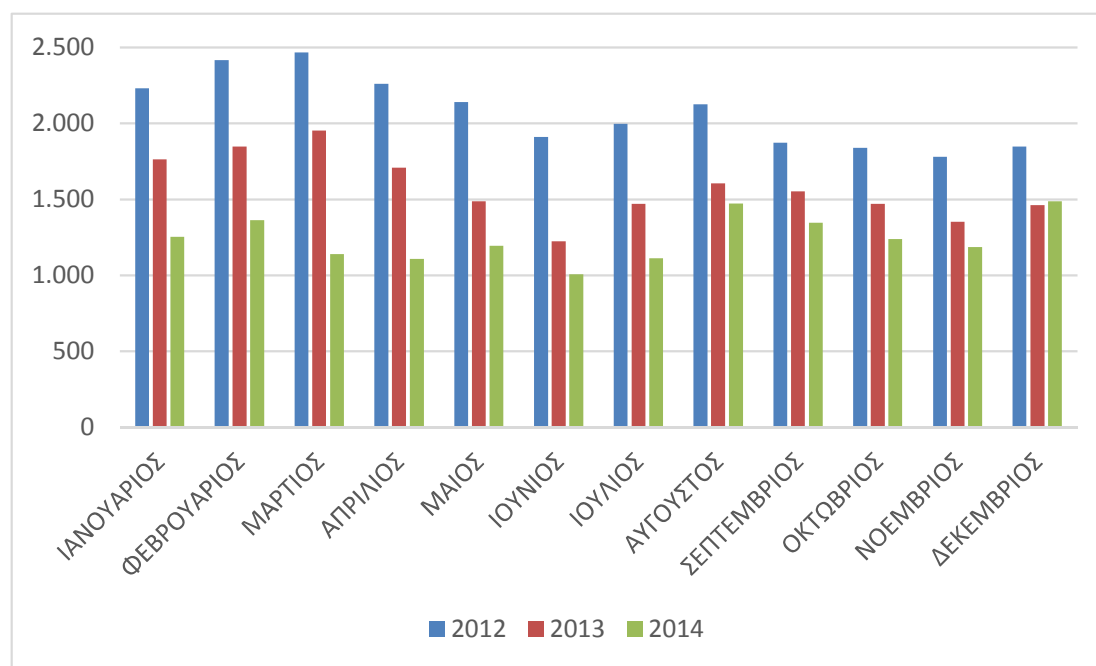

Πηγή: ΟΑΕΔ

Παρά την σταδιακή αύξηση της ανεργίας, ο αριθμός των επιδοτούμενων ανέργων μειώνεται δραστικά, γεγονός που σχετίζεται με την δυσμενέστερη αλλαγή των κριτηρίων και των προϋποθέσεων ένταξης των ωφελούμενων ανέργων. Με τον τρόπο αυτό πολύ περισσότεροι άνεργοι έχουν περιέλθει σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση με το εισόδημα διαβίωσης και οδηγούνται σε φτώχεια.

Πίνακας 45: Επιδοτούμενοι Άνεργοι στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2012-2014

Επιδοτούμενοι	Κοινοί και Λοιπές Κατηγορίες Επιδοτούμενων			Εποχικοί Τουριστικών Επαγγ/των			Σύνολο		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	2.232	1.765	1.253	2.040	1.843	1.734	4.272	3.608	2.987
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	2.417	1.848	1.365	2.147	1.816	875	4.564	3.664	2.240
ΜΑΡΤΙΟΣ	2.469	1.953	1.139	2.110	2.047	269	4.579	4.000	1.408
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	2.261	1.709	1.109	960	805	131	3.221	2.514	1.240
ΜΑΙΟΣ	2.141	1.486	1.195	386	310	70	2.527	1.796	1.202
ΙΟΥΝΙΟΣ	1.912	1.224	1.008	89	51	32	2.001	1.275	1.040
ΙΟΥΛΙΟΣ	1.998	1.469	1.112	42	40	19	2.040	1.509	1.131
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	2.125	1.605	1.473	36	33	11	2.161	1.638	1.484
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	1.872	1.553	1.347	27	29	83	1.899	1.582	1.430
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	1.839	1.469	1.239	112	32	70	1.951	1.501	1.309
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	1.782	1.351	1.185	1.378	629	1.027	3.160	1.980	2.212
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	1.848	1.463	1.486	1.840	1.681	1.808	3.688	3.144	3.294

Πηγή: ΟΑΕΔ

Η εξέταση της πορείας της ανεργίας βάσει της ηλικίας των ανέργων θα γίνει σε τρεις πίνακες καθώς στα στοιχεία του ΟΑΕΔ από τον Αύγουστο του 2014 αλλάζει το εύρος των ομάδων ηλικιών στις οποίες κατατάσσονται οι άνεργοι. Την περίοδο 2012 – 2013 η μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας καταγράφεται στις ηλικίες κάτω των 30 ετών

(23,94%) ενώ ακολουθούν η ομάδα 55 και άνω με αύξηση 13,81% και 30 – 54 ετών, με αύξηση 7,56%.

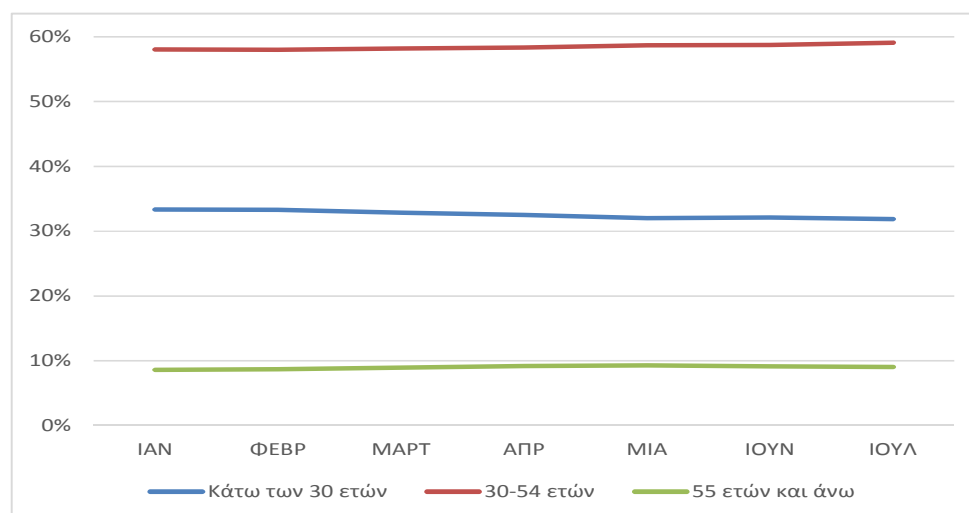
Πίνακας 46: Εξέλιξη Ανεργίας κατά Ομάδες Ηλικίας 2012 - 2013

Ομάδα ηλικιών	Μέσος Όρος 2012	Μέσος Όρος 2013	Απόλυτη Μεταβολή 2012 - 2013	Ποσοστιαία Μεταβολή 2012 - 2014
Κάτω των 30 ετών	3.379	4.188	809	23,94%
30-54 ετών	5.832	6.273	441	7,56%
55 ετών και άνω	659	750	91	13,81%
Σύνολο	9.870	11.211	1.341	13,59%

Πηγή: ΟΑΕΔ

Από τον Ιανουάριο μέχρι τον Ιούλιο του 2014 το μεγαλύτερο ποσοστό των ανέργων συγκεντρώνεται στην ηλικιακή ομάδα 30 – 54 ετών (57,98% - 59,13%), με μικρή μείωση του αριθμού τους κατά 0,73%. Η ομάδα ανέργων κάτω των 30 ετών συγκεντρώνει 31,84% - 33,34% του συνόλου με μείωση του αριθμού τους κατά 6,99%. Η συγκέντρωση των ανέργων στην ηλικιακή ομάδα 55 άνω αυξήθηκε κατά 2,75% και αποτελεί το 8,57% - 9,28% του συνόλου.

Σχήμα 44: Εξέλιξη Ανεργίας κατά Ομάδες Ηλικίας Ιανουάριος – Ιούλιος 2014

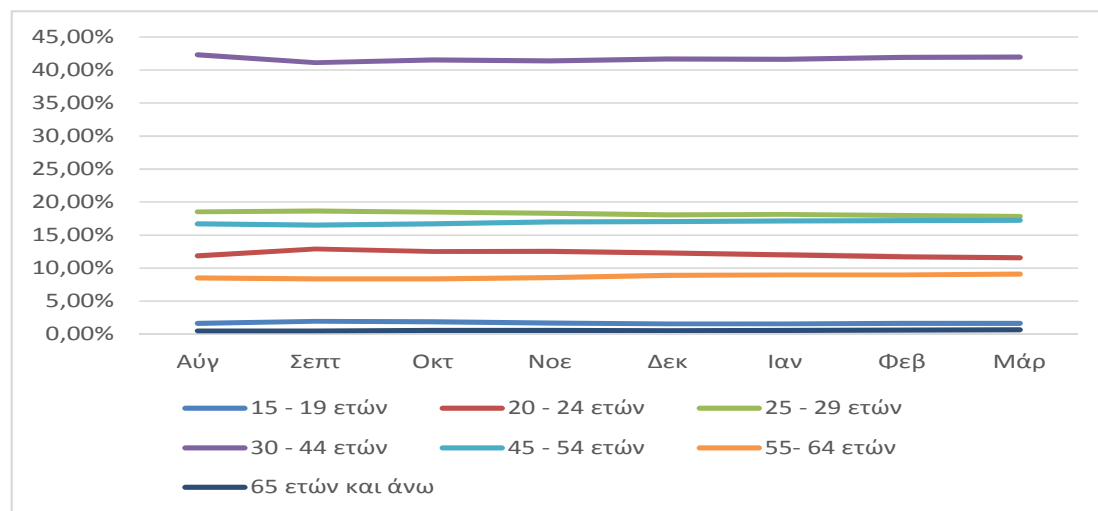
Ομάδα ηλικιών	ΙΑΝ	ΦΕΒΡ	ΜΑΡΤ	ΑΠΡ	ΜΙΑ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	Μεταβολή Ιαν. – Ιουλ.
Κάτω των 30 ετών	3.960	4.048	3.997	3.811	3.721	3.731	3.683	-6,99%
30-54 ετών	6.889	7.040	7.079	6.838	6.821	6.825	6.839	-0,73%
55 ετών και άνω	1.017	1.054	1.086	1.076	1.079	1.059	1.045	2,75%
Σύνολο	11.866	12.142	12.162	11.725	11.621	11.615	11.567	-2,52%

Ομάδα ηλικιών	ΙΑΝ	ΦΕΒΡ	ΜΑΡΤ	ΑΠΡ	ΜΙΑ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ
Κάτω των 30 ετών	33,37%	33,34%	32,86%	32,50%	32,02%	32,12%	31,84%
30-54 ετών	58,06%	57,98%	58,21%	58,32%	58,70%	58,76%	59,13%
55 ετών και άνω	8,57%	8,68%	8,93%	9,18%	9,28%	9,12%	9,03%
Σύνολο	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Πηγή: ΟΑΕΔ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ανεργίας από τον Αύγουστο του 2014 έως τον Μάρτιο του 2015 η ηλικιακή ομάδα 30 – 44 ετών είναι αυτή που πλήττεται περισσότερο καθώς συγκεντρώνει τους περισσότερους ανέργους (41,12% - 42,31%). Στη συνέχεια με αρκετή διαφορά ακολουθεί η ομάδα των 25 – 29 ετών (17,83% – 18,66%) και αυτή των 45 – 54 ετών (16,51% – 17,23%). Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι πιο παραγωγικές ηλικίες της περιφέρειας (25 – 44 ετών) πλήττονται περισσότερο από την ανεργία σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες ακόμη και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες της τουριστικής περιόδου.

Σχήμα 45: Εξέλιξη Ανεργίας κατά Ομάδες Ηλικιών στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (Αύγουστος 2014 – Μάρτιος 2015)

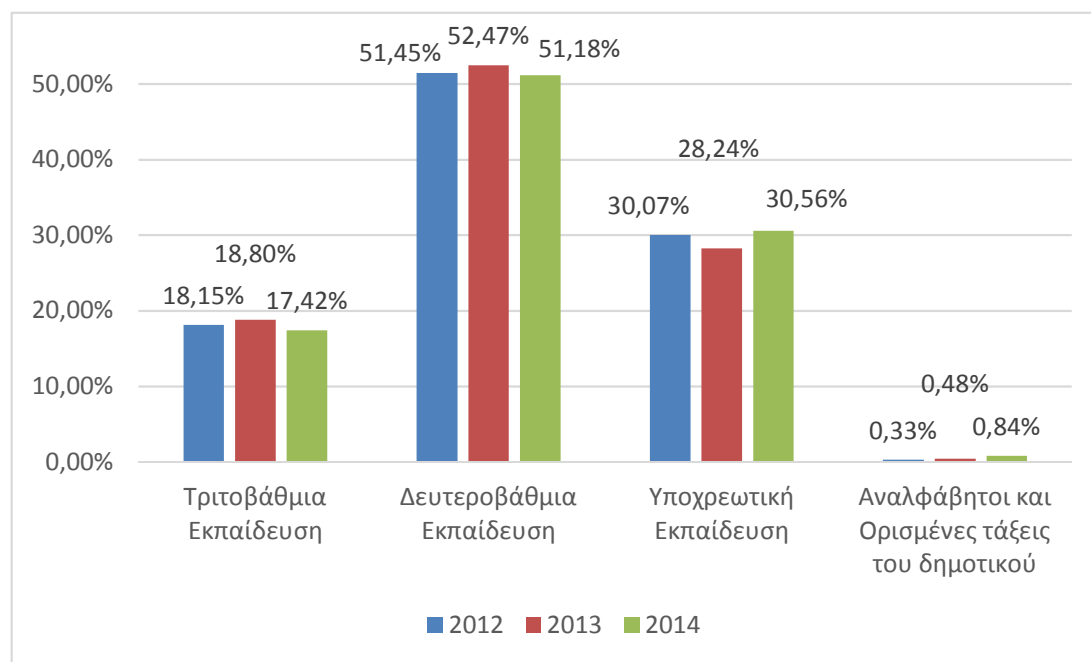
Ομάδα Ηλικιών	2014					2015		
	Αύγ	Σεπτ	Οκτ	Νοε	Δεκ	Ιαν	Φεβρ	Μάρτιος
15 - 19 ετών	191	230	229	211	198	200	214	218
20 - 24 ετών	1.368	1.527	1.554	1.582	1.569	1.540	1.526	1.538
25 - 29 ετών	2.138	2.207	2.298	2.308	2.302	2.333	2.344	2.370
30 - 44 ετών	4.881	4.864	5.163	5.218	5.315	5.351	5.462	5.581
45 - 54 ετών	1.923	1.953	2.071	2.140	2.173	2.207	2.243	2.291
55 - 64 ετών	980	990	1.038	1.079	1.135	1.154	1.168	1.210
65 ετών και άνω	55	59	72	72	70	72	78	85
Σύνολο	11.536	11.830	12.425	12.610	12.762	12.857	13.035	13.293

Ομάδα Ηλικιών	2014					2015		
	Αύγ	Σεπτ	Οκτ	Νοε	Δεκ	Ιαν	Φεβρ	Μάρτιος
15 - 19 ετών	1,66%	1,94%	1,84%	1,67%	1,55%	1,56%	1,64%	1,64%
20 - 24 ετών	11,86%	12,91%	12,51%	12,55%	12,29%	11,98%	11,71%	11,57%
25 - 29 ετών	18,53%	18,66%	18,49%	18,30%	18,04%	18,15%	17,98%	17,83%
30 - 44 ετών	42,31%	41,12%	41,55%	41,38%	41,65%	41,62%	41,90%	41,98%
45 - 54 ετών	16,67%	16,51%	16,67%	16,97%	17,03%	17,17%	17,21%	17,23%
55 - 64 ετών	8,50%	8,37%	8,35%	8,56%	8,89%	8,98%	8,96%	9,10%
65 ετών και άνω	0,48%	0,50%	0,58%	0,57%	0,55%	0,56%	0,60%	0,64%
Σύνολο	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Πηγή: ΟΑΕΔ

Εξετάζοντας την πορεία της ανεργίας την περίοδο 2012 - 2014 ανά εκπαιδευτικό επίπεδο, παρατηρείται ότι οι περισσότεροι άνεργοι της περιφέρειας είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (51,18% - 51,45%), οι οποίοι αυξήθηκαν κατά 20,76%. Ακολουθούν οι απόφοιτοι υποχρεωτικής εκπαίδευσης (28,24% - 30,07%) με αύξηση 23,39%, οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (17,42% - 18,15%) με αύξηση 16,53% και τέλος με πολύ μικρό ποσοστό (0,33% - 0,84%) οι αναλφάβητοι και απόφοιτοι ορισμένων τάξεων δημοτικού.

Σχήμα 46: Μεταβολές Ανέργων Ηλικίας 15 Ετών και Άνω, ανά Εκπαιδευτικό Επίπεδο στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 2012 – 2014

Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Μ.Ο. 2012	Μ.Ο. 2013	Μ.Ο. 2014	Απόλυτη Μεταβολή 2012 - 2014	% Μεταβολή 2012- 2014
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	1.791	2.196	2.087	296	16,53%
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	5.077	6.129	6.131	1.054	20,76%
Υποχρεωτική Εκπαίδευση	2.967	3.299	3.661	694	23,39%
Αναλφάβητοι και Ορισμένες τάξεις του δημοτικού	33	56	101	68	206,06%
Σύνολο	9.868	11.680	11.980	2.112	21,40%

Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Μ.Ο. 2012	Μ.Ο. 2013	Μ.Ο. 2014
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	18,15%	18,80%	17,42%
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	51,45%	52,47%	51,18%
Υποχρεωτική Εκπαίδευση	30,07%	28,24%	30,56%
Αναλφάβητοι και Ορισμένες τάξεις του δημοτικού	0,33%	0,48%	0,84%
Σύνολο	100,00%	100,00%	100,00%

Πηγή: ΟΑΕΔ

2.6 Εκτιμήσεις για Νέες Ειδικότητες και Επαγγέλματα Συμπεριλαμβανομένων των Προτεραιοτήτων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3)

2.6.1 Εκτιμήσεις για Νέες Ειδικότητες και Επαγγέλματα με Βάση τους Τομείς και Κλάδους Προτεραιότητας στην ΠΒΑ

Στο πλαίσιο του σχεδίου RIS3 έχει γίνει η επιλογή τομέων και κλάδων προτεραιότητας, οι ειδικοί στόχοι, οι δράσεις ανά κλάδο και οι δείκτες παρακολούθησης - αξιολόγησης.

Σχηματικά η διαδικασία παρουσιάζεται στον επόμενο πίνακα, όπου η ομάδα μελέτης πρόσθεσε τις εκτιμήσεις για τις δυνητικά συνδεδεμένες (και σχετιζόμενες με τον τομέα – κλάδο προτεραιότητας) νέες ειδικότητες και επαγγέλματα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Πίνακας 47: Εκτιμήσεις Δυνητικά Συνδεδεμένων Νέων Ειδικοτήτων και Επαγγελμάτων στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Κλάδοι	Αγροδιατροφικός Τομέας (Αγροτική Παραγωγή και Μεταποίηση)	Τουρισμός - Πολιτισμός	e-οικονομία	Νέες Ειδικότητες και Επαγγέλματα
Στόχοι - Στρατηγική ανά Κλάδο	«Από το χωράφι στο ράφι»	Επικέντρωση στην ποιότητα: τεκμηρίωση – πιστοποίηση	Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)	<ul style="list-style-type: none"> - Νέοι πιστοποιημένοι αγρότες στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων - Ειδικοί επιστήμονες στην σύνδεση ΕΤΑΚ με πρωτογενή και δευτερογενή τομέα στην αγροδιατροφή - Πιστοποιημένοι επαγγελματίες σε θέματα ποιοτικού ελέγχου - Ερευνητές σε θέματα αγροδιατροφής - Ειδικοί επαγγελματίες σε εξαγωγικά αντικείμενα - Ειδικοί επιστήμονες στην ιχνηλασιμότητα διατροφικών προϊόντων
	Επικέντρωση στην ποιότητα: «τεκμηρίωση – πιστοποίηση»	Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)	Ενσωμάτωση σε άλλες επιχειρήσεις	
	Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)			
Δράσεις	Σύνδεση πρακτικών αγροτικής παραγωγής και μεταποίησης για βελτίωση ποιότητας και πιστοποίηση - ιχνηλασιμότητα	Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας - δικτύωσης - εμπορίας ανά πόρο ή / και νησί	Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων	<ul style="list-style-type: none"> - Ειδικοί επιστήμονες στις πιστοποιήσεις αγροδιατροφικού τομέα - Πιστοποιημένοι επαγγελματίες σε θέματα εξωστρέφειας, εξαγωγικού εμπορίου και επιχειρηματικής διεθνοποίησης - Ειδικοί σε θέματα ΤΠΕ στην προώθηση τουριστικού προϊόντος - Ειδικοί επιστήμονες στην έρευνα αναγκών ανθρώπινου δυναμικού και την σύνδεση του με την τοπική
	Ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας - δικτύωσης - εμπορίας ανά προϊόν ή/και νησί	Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων	Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)	

Κλάδοι	Αγροδιατροφικός Τομέας (Αγροτική Παραγωγή και Μεταποίηση)	Τουρισμός - Πολιτισμός	e-οικονομία	Νέες Ειδικότητες και Επαγγέλματα
	Εφαρμοσμένη έρευνα / μικρο-έρευνα προσαρμοσμένη στις ανάγκες των επιχειρήσεων	Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)		οικονομία - Ειδικοί επιστήμονες στην υποστήριξη συνεργατικών σχηματισμών και δικτύων - Ειδικότητες εντάσεως εργασίας σχετικές με την εξυπηρέτηση τουριστικού προϊόντος υψηλού επιπέδου με εστίαση στον ιατρικό, θρησκευτικό και στον αγροτουρισμό
	Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων οριζόντια (ίδιου κλάδου) και κάθετα (άλλων κλάδων)			

Πιο αναλυτικά ειδικότητες και νέα επαγγέλματα με βάση τα δεδομένα προσφοράς – ζήτησης εργασίας και τα τελευταία πλέον διαθέσιμα στοιχεία (2014) του συστήματος «Εργάνη» (καταγραφής προσλήψεων και απολύσεων του υπουργείου Εργασίας), αλλά και στοιχεία από τη βάση δεδομένων του kariera.gr, προσαρμοσμένα στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ανά κλάδο:

Γεωργία:

- Γεωπόνος (ειδικών κατευθύνσεων).
- Στέλεχος εργαστηρίου ελέγχου ποιότητας.
- Μηχανικός υποδομών και συντήρησης.
- Τεχνολόγος τροφίμων, οινοποιίας.
- Βιοτεχνολόγος.
- Υπηρεσίες Βιολογικής Οικολογικής Γεωργίας.
- Υπηρεσίες Σύγχρονων Θερμοκηπίων.
- Τεχνικός Εναλλακτικών Αρδεύσεων.
- Διαχειριστής Γεωργοκτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων βιολογικού χαρακτήρα.
- Τεχνικός Πτηνοτροφίας - Αναπαραγωγής Αγροτικών ζώων.

Τουρισμός:

- Υπεύθυνος οργάνωσης δραστηριοτήτων στις διάφορες μορφές τουρισμού (ιατρικός, θρησκευτικός, αθλητικός, περιπατητικός, αρχαιολογικός, εναλλακτικός).
- Υπεύθυνος καταλύματος ή ταξιδιωτικού πρακτορείου εναλλακτικού – ειδικού τουρισμού.
- Ξεναγός σε ιστορικά αξιοθέατα ή και ενάλιες αρχαιότητες (ειδικές ξένες γλώσσες).
- Υπεύθυνος πολιτιστικών εκδηλώσεων για την οργάνωση εκθέσεων, παραστάσεων κ.λπ.
- Υπεύθυνος εμπορίου εξειδικευμένων ειδών που αφορούν στο βουνό ή στη θάλασσα.
- Σεφ.
- Διευθυντής τροφίμων και ποτών.
- Στέλεχος διαδικτυακού τουριστικού marketing.

Ψηφιακή τεχνολογία και επικοινωνίες (συνδυαστικά με άλλους κλάδους)

- Ειδικός ανάπτυξης εφαρμογών κινητής τηλεφωνίας.
- Προγραμματιστής και ειδικό ανάπτυξης λογισμικού.
- Αναλυτής συστημάτων και σχεδιαστής ή μηχανικός δικτύων.
- Υπεύθυνος Διαδικτύου και σχεδιαστής ενοποιημένων συστημάτων.
- Υπεύθυνος ποιότητας ή ασφάλειας πληροφοριακών συστημάτων και δικτύων,
- Διαχειριστής βάσεων δεδομένων και κέντρων δεδομένων.
- Μηχανικός υλικού (hardware engineer).
- Ειδικός εφαρμογής ελέγχων στην ανάπτυξη λογισμικού και την εγκατάσταση υλικού.

Ενέργεια και πράσινη τεχνολογία

- Ενεργειακός μελετητής.
- Εξειδικευμένο στέλεχος σε τεχνολογίες ΑΠΕ.
- Εξειδικευμένο στέλεχος σε συστήματα ηλεκτρικής ενέργειας.
- Τεχνικός αυτοματισμών.
- Τεχνικός φωτοβολταϊκών συστημάτων.
- Σύμβουλος ενεργειακών επενδύσεων.
- Εξειδικευμένο στέλεχος σε θέματα εξοικονόμησης ενέργειας.
- Εξειδικευμένο στέλεχος στον βιοκλιματικό σχεδιασμό και στις κτιριακές εφαρμογές.
- Εξειδικευμένο στέλεχος σε συστήματα - δίκτυα αερίων.
- Εξειδικευμένο στέλεχος σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος.
- Τεχνικός αιολικών συστημάτων.

Μεταποίηση

- Υπεύθυνος ανάπτυξης παραγωγικής διαδικασίας.
- Υπεύθυνος εφοδιαστικής αλυσίδας.
- Στέλεχος τμήματος εξαγωγών.
- Στέλεχος Διαχείρισης Ασφάλειας και Ποιότητας Τροφίμων.
- Επιστήμονας έρευνας.
- Μηχανικός Υποδομών.
- Εξειδικευμένο στέλεχος Περιβαλλοντικής Προστασίας.

Ναυτιλία

- Στέλεχος ναυτιλιακών επιχειρήσεων.
- Πράκτορας πλοίων (με τη χρήση ΤΠΕ).
- Ναυτιλιακός δικηγόρος - νομικός σύμβουλος.
- Ναυλομεσίτης.
- Εκμισθωτής μεταφορικών μέσων για υδάτινες μεταφορές.
- Τροφοδότης πλοίων.
- Υπεύθυνος marketing και επικοινωνίας.
- Νηογνώμονας.

2.6.2 Εκτιμήσεις για Νέες Ειδικότητες και Επαγγέλματα ανά Ειδική Ομάδα Οικονομικού Πληθυσμού στην ΠΒΑ

Γυναίκες:

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου έχει το χαμηλότερο ποσοστό απασχόλησης γυναικών σε εθνικό επίπεδο διαχρονικά, το οποίο αποτελεί διαρθρωτικό πρόβλημα της ανεργίας και σχετίζεται με τα στερεότυπα που υπάρχουν στα νησιά για την οικογένεια και ότι κυρίως αποτελούν συμβοηθούσα μέλη στον αγροδιατροφικό τομέα και στον τουρισμό.

Οι εκτιμήσεις για νέες ειδικότητες & επαγγέλματα περιλαμβάνουν αυτές της ενίσχυσης των γυναικείων συνεταιρισμών για την παραγωγή τοπικών και αγροτικών προϊόντων, καθώς και με αυτά της ενίσχυσης και προώθησης του θεσμού των Κοινωνικών Επιχειρήσεων. Ειδική έμφαση γίνεται στα επαγγέλματα και τις νέες ειδικότητες που αφορούν στο υψηλό γυναικείο επιστημονικό δυναμικό σε σχέση με τους τομείς προτεραιότητας RIS3.

Νέοι:

Στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παρατηρείται πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου για απασχόληση νέων στις αγροτικές εργασίες και στον τουριστικό τομέα.

Δεδομένο πως ζητούμενο αποτελεί η απόκτηση νέων δεξιοτήτων στους τομείς του RIS3, **οι εκτιμήσεις για νέες ειδικότητες & επαγγέλματα** που αποτελούν & στρατηγική επιδίωξη (μέσω και του μηχανισμού Καινοτομίας) αφορούν στη συγκράτηση των αποφοίτων των Τμημάτων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε δραστηριότητες ερευνητικές και επενδυτικές σχετιζόμενες με την επιχειρηματικότητα στους τομείς προτεραιότητας του RIS3. Επομένως οι εκτιμήσεις περιλαμβάνουν τις σχετικές νέες ειδικότητες και συναφή επαγγέλματα.

Για τα άτομα με Αναπηρία:

Οι εκτιμήσεις για νέες ειδικότητες & επαγγέλματα αφορούν ευκαιρίες απασχόλησης στα άτομα με ελαφρές αναπηρίες (κωφάλαλοι, άτομα με ελαφρά νοητική υστέρηση-με βάση την αποτύπωση σχετικά μεγάλο ποσοστό) για απασχόληση στον πρωτογενή τομέα προτεραιότητας RIS3.

Συμβολή του ΕΚΤ στις δράσεις του RIS3 – Απαραίτητη προϋπόθεση επιτυχίας

Προκειμένου να τεθεί σε εφαρμογή η στρατηγική για το RIS3, σε περιφερειακό επίπεδο, οι δράσεις της θα πρέπει να συνοδεύονται με τη συνδρομή παρεμβάσεων χρηματοδοτούμενες από το ΕΚΤ.

Έχει συσταθεί ήδη το Περιφερειακό Συμβούλιο Έρευνας & Καινοτομίας, ως επιτελικό όργανο εφαρμογής της στρατηγικής RIS3, όμως στις υφιστάμενες δημόσιες δομές δεν υπάρχει ο κατάλληλος υπηρεσιακός μηχανισμός για να εξυπηρετήσει την έναρξη, την εφαρμογή και την παρακολούθηση – αξιολόγηση της Στρατηγικής σε Περιφερειακό Επίπεδο, ούτε υπάρχει αρμόδια Διεύθυνση στο οργανόγραμμα της ΠΒΑ (η Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού στερείται ανθρώπινων πόρων και ειδικών γνώσεων – δεξιοτήτων).

Θα πρέπει να αρχίσει την δράση του ο κατάλληλος μηχανισμός που προβλέπεται στο σχέδιο RIS3 και που θα συνοδεύεται παράλληλα με δράσεις του ΕΚΤ, εστιασμένος στις δράσεις του:

- Συμβουλευτική στο πλαίσιο του RIS3
- Συνεργασία με τα ΑΕΙ και τα Γραφεία Διαμεσολάβησης, για πρακτική άσκηση και μεταπτυχιακά Προγράμματα
- Mentoring
- Προβολή και προώθηση του RIS3

- Λοιπές δράσεις

Σε αντίθετη περίπτωση, οι δράσεις του ΕΤΠΑ και μόνο δεν μπορούν να συμβάλλουν μεμονωμένα στην αποτελεσματική υλοποίηση της στρατηγικής RIS3.

2.6.3 Ειδική Ενότητα

Η αποτίμηση όλων των επίσημων προγραμματικών κειμένου σχεδιασμού για τη νέα περίοδο 2014-2020 για το Βόρειο Αιγαίο οδηγεί σε εκτιμήσεις για νέες ειδικότητες και επαγγέλματα μέσω δράσεων που μπορούν να ενισχυθούν με χρηματοδότηση από το ΕΚΤ, είτε από τον Άξονα 2α του ΠΕΠ ΒΑ, είτε από τα τομιακά προγράμματα.

Στόχο της ΠΒΑ (καθώς για τους Θεματικούς Στόχους 1-3 δεν έχουν καταναμεθεί πόροι από το ΕΚΤ για το Βόρειο Αιγαίο, όπως βέβαια και για όλες τις Περιφέρειες της χώρας) αποτελεί η άντληση επιπλέον χρηματοδοτήσεων για τις προβλεπόμενες δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ, από τις κατανομές σε εθνικό επίπεδο του ΕΚΤ.

Αυτοί οι πόροι θα αξιοποιηθούν κατάλληλα για την ενίσχυση της φέρουσας ικανότητας των πολιτών της περιφέρειας (είτε άνεργους, είτε εργαζόμενους που θέλουν να διατηρήσουν την εργασία τους, είτε νέους επιστήμονες που αναζητούν επαγγελματική κατεύθυνση), να ενταχθούν ή να παραμείνουν εντός δράσης στο δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον.

Ακολουθούν οι δράσεις (με αναφορές σε ειδικότητες και επαγγέλματα ως ωφελούμενοι όπου δυνατό) με δυνητική χρηματοδότηση από το ΕΚΤ και με στόχο να ενισχύσουν τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα των δράσεων που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και σχετίζονται κυρίως με την εφαρμογή της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης στο Βόρειο Αιγαίο.

ΔΡΑΣΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΚΤ (Τομιακό επίπεδο)

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΕΚΤ για ΘΣ1-3: «Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στο χώρο της έρευνας και της επιχειρηματικότητας μέσω κατάρτισης και λοιπών δράσεων του ΕΚΤ, δραστηριοτήτων δικτύωσης και ενίσχυσης συνεργασίας μεταξύ ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ερευνητικών και τεχνολογικών κέντρων και επιχειρήσεων»

Αντικείμενο

Η ποιότητα του **ανθρώπινου δυναμικού** καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα της παραγόμενης έρευνας και αναγνωρίζεται ως η κρισιμότερη παράμετρος για τη σωστή λειτουργία και αποδοτικότητα του συστήματος Έρευνας-Καινοτομίας.

Στη νέα προγραμματική περίοδο, οι δράσεις για το ανθρώπινο δυναμικό θα συμβάλλουν στο στόχο για μια Ευρώπη χωρίς αποκλεισμούς με την καταπολέμηση της ανεργίας, την υποστήριξη της δια βίου μάθησης, την **αναχαίτιση του φαινομένου “brain drain”** και τη **σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή**.

Ως εκ τούτου ο σχεδιασμός για τη νέα προγραμματική περίοδο περιλαμβάνει δράσεις που μπορούν να συγχρηματοδοτηθούν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο/ΕΚΤ, στο πλαίσιο της παρούσας επενδυτικής προτεραιότητας του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου των Διαρθρωτικών Ταμείων της ΕΕ για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, **για την επίτευξη κυρίως του Θεματικού Στόχου 1, αλλά παράλληλα και των Θεματικών Στόχων 2 & 3:**

Ειδικοί Στόχοι

- Η αναχαίτιση του μεταναστευτικού ρεύματος επιστημόνων της περιφέρειας, κυρίως νέων (“**brain drain**”) με την απασχόληση ερευνητών στις επιχειρήσεις και ερευνητικούς – ακαδημαϊκούς οργανισμούς.
- Η **εξειδίκευση** του ανθρώπινου δυναμικού, ώστε να ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες του ιδιωτικού τομέα με στόχο την αύξηση της απασχόλησης ερευνητών στις επιχειρήσεις.
- Η αναβάθμιση των ερευνητών με την ενίσχυση της διασύνδεσης της έρευνας, του εκπαιδευτικού συστήματος και της καινοτομίας όπως διεθνώς προδιαγράφεται στο μοντέλο του τριγώνου της γνώσης (**Knowledge Triangle: Universities, Research Centers, Innovative Business**).

Ενδεικτικές δράσεις:

Δ1 (ΕΚΤ ΓΙΑ ΘΣ1-3): Εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού στο πλαίσιο υλοποίησης δράσεων Έξυπνης Εξειδίκευσης στην ΠΒΑ, ώστε να ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες του επιχειρηματικού τομέα.

Σύντομη περιγραφή: Η εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού αφορά και εξαρτάται από τις τελικές δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης μέσω χρηματοδότησης από το ΕΠΤΑ που θα υλοποιεί η ΠΒΑ, **με στόχο οι δράσεις αυτές να έχουν κατά το δυνατό ολοκληρωμένο χαρακτήρα**, ειδικά σε σχέση με την απασχόληση και τις νέες ποιοτικές θέσεις εργασίας.

Δ2 (ΕΚΤ ΓΙΑ ΘΣ1-3): Ενίσχυση της απασχόλησης ερευνητών σε επιχειρήσεις

Σύντομη περιγραφή: Κύριος στόχος της δράσης είναι η βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση, η αύξηση της επαγγελματικής ένταξης και η πρόληψη της **ανεργίας των ερευνητών**, μέσω της απόκτησης επαγγελματικής πείρας σε επιχειρήσεις.

Παράλληλα, η δράση επιδιώκει να συμβάλει στην **ανάπτυξη και διάδοση ερευνητικών δραστηριοτήτων στις επιχειρήσεις** και στην εξοικείωση τους με τα οφέλη της έρευνας και της καινοτομίας ως βασικών στοιχείων του στρατηγικού σχεδιασμού τους. Να ενισχύσει επίσης επιχειρήσεις ώστε να εκκινήσουν ή να επεκτείνουν/αναβαθμίσουν τις ήδη υφιστάμενες ερευνητικές τους δραστηριότητες, να αναπτύξουν και να αξιοποιήσουν το δυναμικό των βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής.

Μπορούν να επιδοτηθούν επιχειρήσεις για την πρόσληψη ερευνητών στο πλαίσιο υλοποίησης ερευνητικών έργων, μέσω χρηματοδότησης μέρους του μισθολογικού κόστους που προκαλεί η απασχόλησή τους.

Δράση ανάλογου περιεχομένου υλοποιείται στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ (2007-2013) – Ε.Π. «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»

Βασικοί ωφελούμενοι: Οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις και οι ερευνητές επιστήμονες που σχετίζονται με τους κλάδους προτεραιότητας της RIS3 για το Βόρειο Αιγαίο

Ενδεικτικές Κατηγορίες Δικαιούχων: Επιχειρήσεις

Δ3 (ΕΚΤ ΓΙΑ ΘΣ1-3): Ενίσχυση άριστων επιστημονικών προσπαθειών

Σύντομη Περιγραφή: Η ενίσχυση του ανθρώπινου ερευνητικού δυναμικού για την προαγωγή της έρευνας και ειδικότερα των ερευνητικών προσπαθειών των μελών ΔΕΠ Πανεπιστημίου, μελών ΕΠ ΤΕΙ και Ερευνητών των ερευνητικών φορέων της περιφέρειας που έχουν να επιδείξουν σημαντικά επιτεύγματα στον τομέα τους και

μπορούν να συμβάλλουν στην πρόοδο της επιστημονικής γνώσης και στη διεύρυνση των οριζόντων της. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται ειδικότερα:

- Η υποστήριξη των «**άριστων**» **επιστημονικών προσπαθειών** στη Δυτική Μακεδονία, στο σύνολο των επιστημονικών και ερευνητικών πεδίων.
- Η ενίσχυση της έρευνας που αναλαμβάνεται με **πρωτοβουλία του ερευνητή**.
- Η **επιβράβευση** των προτάσεων με καινοτομικό χαρακτήρα, δίνοντας έμφαση στην ποιότητα και όχι στην περιοχή της έρευνας στην οποία εμπίπτει η εκάστοτε πρόταση.

Παράλληλα, θα δοθεί έμφαση στην υποστήριξη νέων μελών ΔΕΠ του Πανεπιστημίου Αιγαίου, μελών ΕΠ ΤΕΙ και Ερευνητών (π.χ. απόκτηση διδακτορικού την τελευταία δεκαετία) που βρίσκονται στα πρώτα στάδια της σταδιοδρομίας τους για την παραγωγή υψηλού επιπέδου ερευνητικού έργου και την ενίσχυση της ερευνητικής τους αυτονομίας και αυτοδυναμίας.

Μπορούν να χρηματοδοτηθούν υψηλού επιπέδου ερευνητικά έργα που θα εκτελεστούν από ερευνητικές ομάδες, καθοδηγούμενες από έναν Κύριο Ερευνητή (ΚΕ) οποίος θα είναι μέλος ΔΕΠ Πανεπιστημίου ή μέλος ΕΠ ΤΕΙ ή Ερευνητής σε ερευνητικό φορέα της περιφέρειας. Στην ερευνητική ομάδα μπορούν να συμμετέχουν, εκτός από τον ΚΕ, και άλλα μέλη ΔΕΠ του Πανεπιστημίου ή μέλη ΕΠ ΤΕΙ ή Ερευνητές, καθώς και μεταδιδακτορικοί ερευνητές, υποψήφιοι διδάκτορες και μεταπτυχιακοί φοιτητές.

Δράση ανάλογου περιεχομένου υλοποιείται στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ (2007-2013) – Ε.Π. «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση».

Βασικοί ωφελούμενοι: α) Μέλη ΔΕΠ Πανεπιστημίου, μέλη ΕΠ ΤΕΙ, Ερευνητές β) Μεταδιδακτορικοί Ερευνητές, Υποψήφιοι διδάκτορες και μεταπτυχιακοί φοιτητές.

Ενδεικτικές Κατηγορίες Δικαιούχων: Πανεπιστήμια, ΤΕΙ, Ερευνητικοί Φορείς

Δ4 (ΕΚΤ ΓΙΑ ΘΣ1-3): Ενίσχυση της διεπιστημονικής έρευνας μέσω της ανάπτυξης συνεργειών μεταξύ ερευνητικών ομάδων διαφορετικών Πανεπιστημίων, ΤΕΙ και Ερευνητικών Φορέων εσωτερικού και εξωτερικού

Σύντομη Περιγραφή: Με τη δράση αυτή επιδιώκεται:

α) Η ενίσχυση της διεπιστημονικής έρευνας

β) Η **δημιουργία συνεργειών** μεταξύ ερευνητικών ομάδων διαφορετικών Πανεπιστημίων, ΤΕΙ και Ερευνητικών Φορέων που δραστηριοποιούνται στο ίδιο ή διαφορετικό γνωστικό αντικείμενο ώστε να δημιουργηθούν πολλαπλασιαστικά φαινόμενα, να επιτευχθεί οικονομία κλίμακας, να βελτιωθεί η διάχυση της παραγόμενης γνώσης και της τεχνογνωσίας και να αναπτυχθούν μονιμότερες συνεργασίες τόσο στο ερευνητικό όσο και στο εκπαιδευτικό επίπεδο.

γ) Η ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ερευνητικών κέντρων της χώρας (**εσωτερικού και εξωτερικού**).

Στο πλαίσιο αυτό θα υλοποιηθούν επίσης σε **διευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο**, με βάση την εμπειρία που έχει αποκτηθεί σε παρόμοια έργα και την προσαρμογή τους στις νέες στρατηγικές κατευθύνσεις, ενδεικτικά:

Διακρατικά Προγράμματα μικρής χρηματοδοτικής εμβέλειας τα οποία απευθύνονται αποκλειστικά σε Δημόσια Πανεπιστήμια ΑΕΙ/ΑΤΕΙ και Ερευνητικούς και Τεχνολογικούς φορείς της χώρας (ένας φορέας από κάθε χώρα). Τα συγκεκριμένα προγράμματα αποσκοπούν στην γνωριμία των επιστημόνων δύο κρατών, στην διευκόλυνση της κινητικότητας τους και στη από κοινού υλοποίηση ενός ερευνητικού

έργου, το οποίο θα αποτελέσει εφελκτήριο ευρύτερων συνεργασιών και δραστηριοποίησης τους σε μεγάλα ευρωπαϊκά και διεθνή προγράμματα.

Διακρατικά Προγράμματα Δικτύωσης που αποτελούν πολυμερείς συνεργασίες για τη δικτύωση των ερευνητικών ομάδων χωρών κρατών-μελών της Ε.Ε, συνδεδεμένων και τρίτων χωρών, καθώς και προγράμματα σύνδεσης με το Πρόγραμμα HORIZON 2020, όπως είναι τα Teaming και Twinning. Πρόκειται για προγράμματα τα οποία απευθύνονται σε Δημόσια Πανεπιστήμια ΑΕΙ/ ΑΤΕΙ και τους Ερευνητικούς και Τεχνολογικούς φορείς και στον ιδιωτικό τομέα προκηρύσσονται από την κοινοπραξία των κρατών μελών του εκάστοτε έργου δικτύωσης τη Ε.Ε., στο πλαίσιο των οποίων επιβραβεύονται – χρηματοδοτούνται από την Υπηρεσία οι επιτυχημένες ελληνικές συμμετοχές. Οι προτάσεις των έργων υποβάλλονται στην εκάστοτε ad-hoc γραμματεία του έργου δικτύωσης η οποία εδρεύει σε ένα από τα συμμετέχοντα κράτη μέλη και αναλαμβάνει και τη διαδικασία αξιολόγησης. Μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, η ελληνική πλευρά καλεί όσες ελληνικές ερευνητικές ομάδες συμμετείχαν σε επιτυχημένες προτάσεις να υποβάλουν το ερευνητικό σχέδιο και το αίτημα χρηματοδότησής τους και προχωρεί στην διαδικασία ένταξης των έργων ανάλογα με τη διαθεσιμότητα κονδυλίων.

Μακροπρόθεσμα επιδιώκεται η ανάπτυξη εθνικών ερευνητικών ομάδων οι οποίες θα είναι ανταγωνιστικές σε τομείς στρατηγικής σημασίας τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Θα χρηματοδοτηθούν υψηλού επιπέδου ερευνητικά έργα που θα εκτελεσθούν από ερευνητικές ομάδες (τουλάχιστον τρεις προερχόμενες από διαφορετικούς φορείς), με Συντονιστή μέλος ΔΕΠ Πανεπιστημίου ή μέλος ΕΠ ΑΤΕΙ ή Ερευνητή, προερχόμενο από τον φορέα που υποβάλει την πρόταση.

Σε κάθε ερευνητική ομάδα μπορούν να συμμετέχουν, εκτός από τον Κύριο Ερευνητή,

- α) Άλλα μέλη ΔΕΠ Πανεπιστημίων ή μέλη ΕΠ ΑΤΕΙ ή Ερευνητές,
- β) Μεταδιδακτορικοί ερευνητές, υποψήφιοι διδάκτορες και μεταπτυχιακοί φοιτητές
- γ) Μετακαλούμενοι ερευνητές από το εξωτερικό

Δράση ανάλογου περιεχομένου υλοποιείται στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ (2007-2013) – Ε.Π. «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»

Βασικοί ωφελούμενοι: α) Μέλη ΔΕΠ Πανεπιστημίων, μέλη ΕΠ ΑΤΕΙ, Ερευνητές σε ερευνητικό φορέα της χώρας β) Μεταδιδακτορικοί Ερευνητές, Υποψήφιοι διδάκτορες και μεταπτυχιακοί φοιτητές

Ενδεικτικές Κατηγορίες Δικαιούχων: Πανεπιστήμια , ΤΕΙ, Ερευνητικοί φορείς.